

365 HETKEÄ PÄIVÄKODISSA

Opas päiväkodin työntekijöille
3–5-vuotiaiden ryhmässä

Karoliina Etelä-aho
Opinnäytetyö, kevät 2014
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Kristillisen lapsi- ja nuorisotyön
suuntautumisvaihtoehto
Sosionomi (AMK) + kirkon nuori-
sotyönohjaajan virkakelpoisuus
+ lastentarhanopettajan kelpoi-
suus

TIIVISTELMÄ

Etelä-aho, Karoliina. 365 hetkeä päiväkodissa - Opas päiväkodin työntekijöille 3–5-vuotiaiden ryhmässä. Diak, Etelä, Kauniainen, kevät 2014. 217 s., 1 liite.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, Kristillisen lapsi- ja nuorisotyön suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) + kirkon nuorisotyönohjaajan virkakelpoisuus + lastentarhanopettajan kelpoisuus.

Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa päiväkodin toiminnan suunnittelua ja arviointia tukeva suunnitelma. Suunnitelma on vuoden kestävä ja toiminta on jaettu seitsemään eri aihealueeseen: askartelu, kieli, matematiikka, ympäristö, musiikki, liikunta ja leikki. Jokaisesta aihealueesta on oma vuosikello eli toimintasuunnitelma, jossa kuukausille on jaettu eri tavoitteita ja teemoja käsiteltäväksi.

Teoriaosuudessa käsittelin vuosikelloa ja sen käyttöä työpaikan johtamisen ja suunnittelun apuvälineenä, lapsen kehitystä 3–5-vuotiaana ja eri kasvatusmuotojen erityispiirteitä. Lisäksi kuvailin jokaista toimintasuunnitelman osa-aluetta, niiden piirteitä ja sitä, miten alueeseen voi vaikuttaa ja mitä asioita tulee ottaa huomioon. Perehdyin myös uskontokasvatukseen ja pohdin, miten vuosikelloa voisi soveltaa sen osa-alueen suunnittelussa. Teorian ja omien kokemuksieni pohjalta suunnittelin toimintasuunnitelman, jonka tavoitteena on tukea päiväkodin työntekijöiden laadukkaan työn suunnittelemista, tavoitteiden asettamista, sekä niiden seuranta ja arviointia.

Toimintasuunnitelma ei välttämättä istu täydellisesti jokaisen päiväkotitiimin käytettäväksi, vaan heidän tulee muokata sitä omalle ryhmällensä sopivaksi. Suunnitelmaa voi muokata teemojen, lasten tavoitteiden tai ryhmän ympäristön puitteiden takia. Olen saanut ohjaajilta kehittämissideoita, palautetta ja arviointia toimintasuunnitelmaan liittyen.

Asiasanat: varhaiskasvatus, lapsen kehitys, leikki, taidekasvatus, uskontokasvatus, suunnitelma, päiväkodit

ABSTRACT

Etelä-aho, Karoliina. 365 moments in Daycare – Guide for Day Care Professionals in the Group of 3 to 5-year-old Children. 217 p., 1 appendix. Language: Finnish. Kauniainen, Spring 2014.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option Christian Youth Work, Kindergarten Teacher Qualification. Degree: Bachelor of Social Services.

The aim of the study was to produce a year-long plan for kindergarten teachers in seven pedagogical areas. The seven schedules support planning the daycare activities in a sensible long-term way, but they also help in setting specific educational goals and evaluating the children's performance in each area. The seven areas are as follows: art and crafts, language, mathematics, environment, music, physical exercise and play. Each schedule or "annual clock" includes various monthly themes and suggest different exercises relating to the educational goals set for the group.

The theory section of this study involves discussing the concept of the annual clock as a part of the planning process at a workplace, but more importantly the development of children at the age of 3 to 5 years old and various characteristics of different educational and pedagogical methods. Each of the schedule categories is described in detail from an education point of view, and different points are raised on how to affect, and what should be taken into account, in each of these development areas. The Christian educational angle is also discussed, and the study contains ideas on how to apply the concept of the annual clock to the religious educational area.

Based on the theory and my own experiences, I formulated a year-long schedule for each of the areas above, with the aim of supporting the teachers in setting educational goals and planning varying themes and activities, but also evaluating the children's development and revising the plans if necessary. The plan is not necessarily ready to be implemented to every kindergarten group directly, and the teachers should modify the themes and activities to suit the children in the group and their pedagogical goals, but also to suit the environment and surroundings of the specific kindergarten in question. The plan contains input and developmental ideas from the teachers, and their feedback has been taken into account when finalizing the themes and schedule.

Key words: childcare, education, child development, play, art education, religious education, planning, kindergarten

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 VARHAISKASVATUS SUOMESSA	8
2.1 Päivähoidon kehittyminen.....	9
2.2 Kasvatus päiväkodeissa tänä päivänä.....	11
2.3 Aikuisen rooli varhaiskasvatuksessa	12
2.4 Varhaiskasvatusmateriaalia.....	14
2.5 Vuosikellon yleinen määritelmä ja teoria	16
2.6 Oppaan soveltaminen päiväkodissa	18
2.7 Vuosikello uudistettavan varhaiskasvatuslain näkökulmasta.....	19
3 LAPSEN KASVU 3–5-VUOTIAANA.....	22
3.1 Fyysinen ja motorinen kehitys	22
3.1.1 Kehon hahmottamisen vahvistaminen	23
3.1.2 Karkeiden ja hienomotoristen käsittelytaitojen tukeminen	24
3.2 Kognitiivinen ja ajattelun kehitys.....	25
3.3 Minän eriytyminen ja identiteetin muodostuminen	27
3.4 Sosiaalinen ja emotionaalinen kehitys.....	29
4 ERI KASVATUSMUODOT	30
4.1 Taidekasvatus	30
4.2 Ympäristökasvatus	31
4.3 Musiikkikasvatus	33
4.4 Liikuntakasvatus.....	34
5 OPPAAN OSA-ALUEET	36
5.1 Kieli.....	36
5.2 Leikki	41
5.3 Ympäristö	43
5.4 Liikunta	47
5.5 Matematiikka ja logiikka.....	49
5.6 Musiikki.....	51
5.7 Taide	54
6 USKONTOKASVATUKSEN VAIKUTUS KAIKKIIN ALUEISIIN.....	56
6.1 Uskonnollis-katsomuksellinen kasvatus	56
6.2 Oppaan sovellettavuus uskontokasvatuksessa	58
7 OPPAAN TOTEUTUS.....	60
7.1 Opinnäytetyön sisältämän oppaan soveltaminen eri päiväkodeissa.....	60
7.2 Oppaan suunnittelu	61
7.3 Oppaan sisältö	63
7.4 Oppaasta saatu palaute	64
8 KOKO PROSESSIN ARVIOINTI.....	66
9 KEHITTÄMISEHDOTUKSET	71
LÄHTEET	72

LIITTEET	83
LIITE 1: 365 HETKEÄ PÄIVÄKODISSA - Opas päiväkodin työntekijöille 3–5- vuotiaiden ryhmässä	83

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni on vuoden kestävä opas, joka on suunnattu päiväkodissa työskenteleville. Työ käsittelee 3–5-vuotiaiden lasten askartelua, kieltä, ympäristöä, musiikkia, matematiikkaa, liikuntaa ja leikkiä; näiden merkitystä ja lapsen kehitystä. Opinnäytetyö on lähtöisin omasta ajatuksesta ja kiinnostuksesta.

Päätin tehdä varhaiskasvatukseen liittyvän opinnäytetyön, sillä olen suuntautunut opinnoissani lasten parissa tehtävään työhön. Harjoittelujeni kautta muotoutui opinnäytetyöaihe. Kokemusteni pohjalta etsin opasta, joka kattaisi varhaiskasvatussuunnitelman perusteen alueet, ja että se olisi vuoden kestävä. En löytänyt entuudestaan tällaista opinnäytetyötä, jossa olisi koottu vastaavaa materiaalia. Tästä opinnäytetyöideani lähti liikkeelle. Aluksi minulla oli työyhteisökumppanina päiväkotia, joka oli valmis kokeilemaan ja arvioimaan opasta. Kuitenkin syksyllä 2012 työyhteisö ilmoitti haluavansa toteuttaa työntekijöiden kesällä suunnittelemaa toimintaa eikä käyttää oppaan ideoita.

Kokemus harjoitteluideni pohjalta oli, että aina ohjaajatiimillä ei ollut pitkälle tähtäävää suunnitelmaa. Ryhmissä oli kiirettä ja monet tekijät vaikuttivat ryhmän toimintaan ja suunnitelmien toteutuksiin, kuten sairastumiset, lapsien mahdolliset raivostumiset ja työuupumus. Ilman suunnitelmaa ryhmä on virran vietävänä. Tällöin varhaiskasvatussuunnitelman toteutus nojautuu täysin ohjaajiin, heidän motivaatioonsa, ideoihinsa ja kiinnostuksensa kohteisiin. Yhtenä hyvänä johtamisen apuvälineenä pidetään vuosikelloa, jossa yhdistyvät johtamisen eri osa-alueet: strateginen suunnittelu, vuosisuunnittelu, strategian tarkistus ja seuranta, vuosisuunnitelmien seuranta ja tavoite- ja kehityskeskustelut. Vuosikello siis yhdistää toiminnan suunnittelun ja raportoinnin toisiinsa niin sisältöjen kuin aikataulujenkin suhteen (Alhola & Lauslahti 2005, 62).

Opas jakautuu seitsemään alueeseen: askartelu, musiikki, leikki, liikunta, matematiikka, ympäristö ja kieli. Jokaisesta alueesta on suunniteltu vuoden kestäväälle

jaksolle jokaiselle kuukaudelle erilaisia tehtäviä. Ensimmäinen kuukausi on elokuu, koska silloin lapset ja työntekijät tulevat takaisin lomilta ja uusi lukuvuosi alkaa. Oppaassa on myös kesälle eli kesäkuulle ja heinäkuulle ideoita, joita ohjaajat voivat toteuttaa lasten kanssa, sillä kaikki päiväkodit eivät jää kesälomille. Tehtävistä on sovitettu lapsen iälle sopivia. Kuitenkin työntekijän on huomioon otettava lasten yksilöllisyys ja tiedettävä heidän osaamisen taso sovittaakseen tehtävät lapsille täydellisiksi. Käsittelen työn teoriaosuudessa varhaiskasvatuksen historiaa päiväkodeissa ja lapsen kehitystä eri alueilla. Näiden avulla määrittelen perustaa oppaan tehtäville.

2 VARHAISKASVATUS SUOMESSA

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan pienten lasten eri elämän osa-alueilla tapahtuvaksi vuorovaikusta, jossa on mukana kasvatuksen piirteitä (Sosiaaliportti 2012; varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11). Varhaiskasvatustilain uudistamistyöryhmän raportin 2 § pykälässä varhaiskasvatus määritellään muodostuvaksi kasvatuksesta, hoidosta ja opetuksesta. Raportissa varhaiskasvatuksen tärkeimmäksi tavoitteeksi on asetettu lapsen edun huomiointi. Sen lisäksi on tavoitteina lueteltu muun muassa lapsen tasapainoisen kasvun ja hyvinvoinnin edistäminen, lapsen leikin tukeminen, lapsen kykyjen mukainen toiminta ja hoito sekä toimintaympäristön kaikinpuolinen tarkastelu ja varmistaminen lapsen kehitykselle sopivaksi. Raportissa painotetaan myös varhaiskasvatuksen suunnittelamisen tärkeyttä. Lakiluonnoksessa tämä näkyy kohdissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 23 §, paikallinen suunnittelu 24 § ja lapsikohtainen varhaiskasvatussuunnitelma 25 §. (Kohti varhaiskasvatustilain – Varhaiskasvatusta koskevan lainsäädännön uudistamistyöryhmän raportti 2014, 19, 25–26.)

Varhaiskasvatussuunnitelmia on lukemattomia erilaisia, ja ne pohjautuvat erilaisiin teoreettisiin taustaoletuksiin. Niiden näkemykset vaihtelevat yksilöpainotteisesta yhteisökeskeiseen painotukseen. Joissakin teorioissa korostetaan lapsen kehitysmahdollisuuksia, kun taas joissakin painotetaan lapsen kehityksen asettamia rajoituksia tämän ymmärryksessä. Kolmas näkökulma on nähdä lapsi toimijana sekä osallistujana, ja hänen mielipiteensä tulee ottaa huomioon. Kronqvist esittää artikkelissaan muutaman kohdan, jotka tulisi ottaa huomioon nykypäivänä, kun varhaiskasvatussuunnitelmaa ollaan muodostamassa. Hänen huomiionsa perustuvat tämän vuosisadan eri tutkimustuloksiin. (Kronqvist 2012, 26–27.)

Vanhempien kanssa yhteistyön tekeminen on suunnitelmien tärkein lähtökohta (Kronqvist 2012, 27). Tämän takia etenkin lapsen aloittaessa päivähoiton tai uudessa ryhmässä, on tärkeää varata aikaa tutustumiseen. Yksi tuloksia tuonut me-

netelmä, joka on helpottanut yhteistyötä sekä asioiden jakamisessa ja luonut turvaa lapselle, on omahoitajatyötapana. (Hiitola-Moilanen 2008, 84; Laitinen-Puutio 2008, 99–100; Suni-Nauha 2008, 59.)

Varhaiskasvatuksen tulisi olla pitkäjänteistä, tavoitteellista, laadukasta sekä lapsen ja perheen kannalta vaikuttavaa ja heidän hyvinvointiansa tukevaa. Lyhyillä monipuolisilla jaksoilla ja varhaisilla puuttumisilla ei ole saatu merkittäviä vaikutuksia. Kronqvistin mukaan päiväkotien kasvatussuunnitelmia tulisi päivittää ja ajankohtaistaa. Sen lisäksi suunnitelmissa tulisi painottaa laadukasta ja ennen kaikkea hyvin suunniteltua pedagogista työtä. Siinä huomioon otettaisiin lasten mielipiteet ja huomioitaisiin lapsen toimijuus, eli lapsen aloitteisuus sekä vastuullisuus. (Kronqvist 2012, 27.)

Carrin mukaan (Kronqvist 2012, 28) lapsen saama kasvatusta ensimmäisinä vuosina heijastuu pitkälle eteenpäin kuten oppimisen orientaatioon. Oppiminen ja kehitys muodostavat tiiviin yhteyden, samoin kuin leikki ja oppiminen ovat vahvasti toisiinsa yhteydessä esikouluikäisellä. Varhaiskasvatussuunnitelmassa tulisi huomioida, että lapsi kokee voimaantumista ja minäpystyvyyttä sekä rohkaisevia ja myönteisiä oppimistilanteita.

2.1 Päivähoidon kehittyminen

Päiväkodilla on pitkä historia Suomessa. Hämäläisen mukaan (Niiranen & Kinos 2001, 59) tutkimuksia päiväkotien toimintakäytännöistä on vain vähän ennen 1970-lukua, ja käytetyistä pedagogiikoista ei ole tutkimuksia laisinkaan. Päiväkodit ovat dokumentoineet toimintaansa kuitenkin eri tavoin kuten valokuvoin, toiminta- ja vuosikertomuksin sekä toiminnasta on olemassa lehtileikkeitä. Vuonna 1973 voimaan astuneen päivähoitolain (36/1973) myötä alettiin tuottaa pedagogisia kirjoja, joista ensimmäiset olivat käytännönläheisiä ja myöhemmin julkaistut enemmän teoriapohjaisia. 1970–1980-luvuilla keskusvirasto ja sosiaalhallitus julkaisivat oppaita, joiden tarkoituksena oli kunnallisen päivähoiton sisällön kehittäminen. (Niiranen & Kinos 2001, 58–60.)

Niiranen ja Kinos jakavat historian päivähoitossa käytettyjen pedagogiikkojen mukaan neljään osaan. Nämä pedagogiset suunnat ovat vaikuttaneet paljon päivähoitotoimintaan ja sen suunnitteluun, minkä vuoksi avaan niitä tässä. Osa-alueet ovat fröbeliläisyys vuosina 1880–1970, tuokiokeskeisyys 1970-luvulla, pedagoginen sekavuus 1980-luvulla ja lapsilähtöisyys 1990-luvulla. (Niiranen & Kinos 2001, 62,67,70,73.)

Ensimmäisten lastentarhojen ajatuksena oli, että lapsi tuli tarhaan saadakseen jonkinlaista kasvatusta. Leikille nähtiin tärkeä paikka, ja sille oli suotava aikaa. Toiminnan sisältö vaihtui kuukausittain, ja aiheet valittiin esimerkiksi vuodenaikojen ja lapsen mielenkiintojen mukaan. Kuukausittainen aihe -ajatuksen kehittäjä Fröbelin työn jatkajista ja kehittäjistä Henriette Schrader-Breymann. Tämä kuukausiaihe kehittyi keskusaiheeksi, ja tämä ajattelutapa vallitsi fröbeliläisyyden sekä tuokiokeskeisenä aikana aina 1980-luvulle asti. (Niiranen & Kinos 2001, 63–65.)

Tuokiokeskeisenä aikana julkaistuissa oppaissa kuukausiaihe oli päätetty viikoittaisiin aiheisiin, ja aiheita oli vuodessa yhteensä 26. 1970-luvulla aikuiset keskittyivät tuokioihin, ja ne olivat pedagogisesti suunnittelutyön keskiössä. Tuokiokeskeisyys jatkui 1980-luvulla, minkä lisäksi jotkin päiväkodit toteuttivat sen rinnalla kulttuuriperinnön sisältöalueita. Alueisiin kuuluu muun muassa musiikki, äidinkieli, liikunta ja luonto. Korhosen mukaan (Niiranen & Kinos 2001, 69) se näkyi päiväkodissa niin, että jokaiselle päivälle oli oma aihealueensa.

1980-luvulla sosiaalivaltio ohjaili ja antoi yleiset tavoitteet päivähoitolle. Nämä tavoitteet eivät istuneet hyvin kaikkiin hoitoyksiköihin, ja näin ne jäivät hiukan etäisiksi. Tuona aikana pedagogisesti kasvatusta ei kehittynyt mihinkään suuntaan, minkä takia sitä kutsutaan myös tyhjäksi ajaksi päivähoitohistoriassa. (Niiranen & Kinos 2001, 70–72.)

Tämän jälkeen alettiin kokeilla erilaisia toimintatapoja, joiden avulla saataisiin lisää lasten aktiivisuutta ja aloitteen tekoa. Sen lisäksi 1990-luvulla on ollut monenlaisia hankkeita ja projekteja, joiden avulla on haluttu kehittää päivähoitotoimintaa.

toimintaa sekä yhteistyötä kodin kanssa. Muutosta on tapahtumassa ja jotkin uudet menetelmät ovat tunnettuja, mutta uusien menetelmien leviämisestä ja tietoisuudesta ei ole tarkempaa tietoa. (Niiranen & Kinos 2001, 73–74.)

2.2 Kasvatus päiväkodeissa tänä päivänä

Viime vuosina on lehdissä kirjoitettu, kuinka kasvatuksen laatu vaihtelee eri päiväkodeissa. Muun muassa Marjatta Kalliolla Suomen Kuvalehdessä vastaa haastattelussaan, että syy laadun vaihteluun on päiväkodeille annettujen ohjeiden löysyys. Lapsi saa varmasti ruuan, päivälevon ja monesti myös tarvittavan ulkoilun. (Jäämeri 2012.) Kuitenkin muun toiminnan tarjonta on päiväkodista ja tiimistä kiinni. Muuronen on Kallialan kanssa samaa mieltä laadun vaihtelusta. Hänen mukaansa vaikka puitteet ovat usein samanlaiset, kuitenkin laadukkaampaan tulokseen pääsee työympäristössä, jossa arvioidaan ja kehitetään omia ja yhteisiä työtapoja. (Muuronen 2013.)

Mikkonen selvittää tutkimuksessaan vanhempien mielipidettä siitä, mitä laadukas päivähoito on. Tutkimustulokseksi saatiin, että vanhemmat ovat samaa mieltä niiden Kronqvistin periaatteiden kanssa, joita käsiteltiin edellä kappaleessa 2. Päivähoidon laadun ytimenä on hyvä vuorovaikutus, mutta ei pelkästään vanhempien ja työntekijän välillä vaan myös muiden osapuolten kanssa (Mikkonen 2002, 117). Mikkonen jakaa vanhempien haastatteluista saadut laatutekijät neljään kategoriaan: puitetekijöihin, kuten pienet ryhmät ja pysyvät aikuiset; prosessia tukeviin tekijöihin, kuten hyvä yhteistyö kodin ja päivähoito paikan välillä ja ammattitaitoinen henkilökunta; prosessitekijöihin, kuten turvallisuus ja monipuolinen toiminnan tarjoaminen; sekä vaikuttavuustekijöihin, lapsen viihtyvyys hoitopaikassa ja mukava ilmapiiri. (Mikkonen 2002, 95.)

Varhaiskasvatuksen lain uudistamisen alla opetus- ja kulttuuriministeriö laittoi kyselyn päivähoidossa olevien lasten vanhemmille. Kyselyssä selvitettiin vanhempien mielipidettä varhaiskasvatuksesta ja sitä, mikä huolestuttaa ja mihin ollaan tyytyväisiä. Selvityksessä otettiin myös lasten mielipide ja ehdotukset huomioon.

Selvisi, että valtaosa vanhemmista on tyytyväinen lapsensa saamaan varhaiskasvatukseen. Parannettavaa koettiin lapsen haku- ja tuontitilanteissa: vanhemmat halusivat myös enemmän tietoja lapsensa päivän kulusta. Lisäksi huolenaiheena olivat ryhmäkoot, lapsen yksilöllinen tuen tarve ja sen saanti sekä suunnittelun osalta lapsen osallisuuden huomioiminen toiminnassa. Vanhemmat kokivat, että myös päivähoidon ympäristössä olisi parannettavaa sekä sisä- että ulkotiloissa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014.)

Lapsillakin on toiveita ja kehittämideoita tiloihin liittyen. Lapset toivoivat lisää leikkimistä ja liikkumista. Siihen he toivoivat aikuisilta mahdollistamista. Lapset halusivat aikuisten auttavan vaikeissa tilanteissa kuten riitojen selvittelyssä sekä antavan yksilöllistä huomiota ja huolenpitoa lapsille. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014.)

2.3 Aikuisen rooli varhaiskasvatuksessa

Aikuisen läsnäolo ja hänen antama kasvatusta sekä oma esimerkkinsä ovat tärkeitä lapselle muun muassa kielen kannalta. Piaget'n ja Vygotskyn mukaan aikuisen rooli lapsen kielen kehityksessä on merkittävä (Nurmilaakso 2011, 32). Jokainen lapsen lähiympäristössä oleva aikuinen voi antaa lapselle myös hyvän äidinkielen. Äidinkielen taito kasvaa hiljalleen kaikessa rauhassa vuosien ajan. Taitoon voi aikuinen vaikuttaa olemalla läsnä lapsen arjen vuorovaikutustilanteissa ja lukea hänelle kirjoja. (Jäppinen 2006, 59.) Kirjoitettu kieli eroaa monella tavalla puhutusta kielestä, joten oppiakseen hallitsemaan äidinkieltään lapsi tarvitsee sitä, että hänelle luetaan ääneen (Jäppinen 2006, 59; Korkeamäki 2011, 46). Lukuhetkeä kutsutaan myös arjen juhlaiksi. Arki on kiireistä, joten lapselle on erityistä päästä pieneksi hetkeksi syliin kuulemaan kaikessa rauhassa luettua tarinaa. (Jäppinen 2006, 59.)

Myös yhteiset keskusteluhetket erilaisissa tilanteissa ovat tärkeitä. Keskusteluhetkien aikana suuri ryhmäkoko saattaa haitata arimpia lapsia, ja estää heitä ker-

tomasta mielipiteitänsä tai asiaansa. Toisaalta mielenkiinto ryhmän kesken saattaa hajota liikaa. Pienryhmässä sekä aikuisella että lapsella on helpompi keskustella. Aikuinen pystyy ohjailemaan keskustelua enemmän lasten ehdoilla, jolloin lasten osallisuus tilanteessa lisääntyy. Aikuisen läsnäolo sekä lisää lasten keskustelun määrää että laajentaa keskustelua eri aihealueista. Loistavia tilanteita päiväkodin arjessa on yhteiset ruokailuhetket. (Korkeamäki 2011, 45.)

Aikuisen rooli on merkittävä myös leikissä. Varsinkin ensimmäisinä ikävuosina leikki on riippuvainen aikuisen. Pikkuleikkihetket tapahtuvat muun muassa syllissä, ruokaillessa tai hoitopöydällä (Helenius & Lummelahti 2013, 64–65). Kun lapsi alkaa ryömiä, hän alkaa tutkia ympäristöään, johon aikuisella on suuri vaikutus. On siis mietittävä onko ympäristö lapsen näkökulmasta monipuolinen, vai yksinkertainen ja aikuismainen.

Aikuisen rooli leikkimisessä voi olla myös tärkeä toisella tavalla. Leikissä aikuinen voi auttaa lasta keskittymään ja miettimään, mikä olisi oikea ratkaisu. Esimerkiksi eläinmuistipelissä voidaan yhdessä miettiä, missä kuvan pari on. Aikuinen voi myös rikastuttaa peliä muun muassa pohtimalla lapsen kanssa pelatessa, mitä kyseinen kuvassa oleva eläin syö, miten se äänтелеe tai missä eläimen koti on. (Helenius & Lummelahti 2013, 75–76.) Leikin kautta lapsi oppii tietoja, kehittää pitkää muistiaan ja hahmotuskykyään, oppii voittamisesta ja häviämisestä sekä samalla kehittää vuorovaikutustaitojaan.

Päiväkodissa ryhmän ohjaajilla on tärkeä tehtävä siinä, että lapset pystyvät leikkimään. On tärkeää, että lapsi kokee olonsa turvalliseksi ryhmässä, tätä edes auttaa päivärytmi, lapsen omahoitaja sekä pysyvät aikuiset. Ryhmän ilmapiiri, lasten väliset suhteet sekä suhde päiväkodin ja kodin välillä ovat myös tärkeitä. Kaikki nämä näkyvät lapsen leikissä. (Helenius & Lummelahti 2013, 82.) Päiväkodin ohjaaja on leikkimisten valvoja, opastaja ja ratkoja. Kun ohjaaja on leikissä mukana, kuten sääntöleikissä, tulee hänen olla esimerkkinä lapsille ja valvoa ja opastaa, että kaikki noudattavat sääntöjä. Välillä lasten välille tulee kiistoja, jolloin aikuisen tehtävä on ratkaista tai auttaa sopimaan tilanne, jotta leikki voi jatkua. Aikuisen tulee olla tilanteissa sensitiivinen, ja vaikka hän valmisteleekin muita juttuja ja valvoo

huonetta sivusilmällä, tulee hänen olla herkästi valmis puuttumaan erilaisiin tilanteisiin ryhmässä.

2.4 Varhaiskasvatusmateriaalia

Nykyisin tarjonnassa on erilaisia ja monipuolisia tapoja, metodeita, hankkeita ja suunnitelmia tukea lasta, kuten KILLI-ryhmäkuntoutusohjelma. Internetin myötä tietoa on saatavilla päiväkotien toimintasuunnitelmista, tavoitteista ja käytetyistä menetelmistä. Sen lisäksi toimintaa suunnittelevalle internetin kautta voi löytää monia ideoita ja tutkimuksia uusista menetelmistä.

Yleisiä kirjoja varhaiskasvatuksesta löytyy myös monia. Niiden avulla oppii ymmärtämään lapsen kehitystä, sen tukemisen eri mahdollisuuksia, aikuisen roolia ja ympäristön vaikutusta. Niissä avataan eri teoriasuuntauksia, kuten Karilan, Kinnoksen ja Virtasen toimittama teos Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia (2001). Löytyy myös Hujalan ja Turjan toimittama Varhaiskasvatuksen Käsikirja (2011), jossa käsitellään eri oppimisen sisältöjä ja esitellään tuoreimpia malleja ja tutkimuksia. Lisäksi jokaisesta pedagogisesta suuntauksesta löytyy omia tarkempia teoksia.

Varhaiskasvatuksen sisältöalueisiin, kuten musiikkiin tai liikuntaan, löytyy monenlaisia kirjoja, joissa annetaan ideoita lasten kanssa tekemiseen. Esimerkiksi liikuntaan liittyen on Pullin tekemä kirja Lupa liikkua (2013) tai Karvosen kirjoittama kirja Hyppää pois! Lapsen motoriiikan arviointi ja kehittäminen (2002). Matemaatiikkaan liittyviä ideoita kuten Rutasen ja Riihelän (toim.) Kivi ois muurahaiselle vuori (2000) tai Kajetskin ja Salmisen Matikasta moneksi (2009).

Päiväkotien toiminnan ja hoidon laadusta on tehty myös tutkimuksia lähivuosina sekä yliopistossa että ammattikorkeakoulussa. Opinnäytetöitä löytyy muun muassa päivähoitoon, sen toiminnan kehittämiseen ja kodin kanssa yhteistyöhön liittyen. Tutkielmia löytyy kuten Mikkosen tekemä tutkimus päiväkodin laadusta

(2002) tai Savolaisen ja Asikaisen tekemä palautekysely vanhemmille liittyen leikkikoulun laatutekijöihin (2012).

Savolainen ja Asikaisen tutkivat opinnäytetyössään vanhempien mielipiteitä Montessori-leikkikoulusta. Tutkimuksessa laatua tutkittiin eri näkökulmista: vanhemmat, työntekijät ja lapset. Vanhemmille ja työntekijöille oli omat kyselylomakkeet, joissa molemmissa oli sekä suljettuja että avoimia kysymyksiä. Vanhemmilta kysyttiin ilmapiiristä, ympäristöstä, leikkikoulun toiminnasta, yhteistyöstä vanhempien kanssa ja vanhemmuuden tukemisesta. Tulokset olivat melko huonon ja melko hyvän välillä. Melko hyvinä koettiin ilmapiiri, leikkikoulun toiminta, yhteistyö vanhempien kanssa ja vanhemmuuden tukeminen. Melko huonona koettiin montessoripedagogiikasta tiedottaminen sekä leikkikoulun sisä- ja ulkotilat. (Savolainen & Asikainen 2012, 15–23.) Mikkosen tutkimuksessa vanhempien haastattelussa ilmeni huoli tilojen koosta ja siitä, riittääkö esimerkiksi happi tilassa. Lisäksi esille nousi kysymyksiä henkilökunnan riittävyys, lapsiryhmien koot ja henkilökunnan jaksaminen. (Mikkonen 2002, 111–112.)

Savolaisen ja Asikaisen tutkimuksessa työntekijöiltä selvitettiin työyhteisöstä, ohjaamisesta, yhteistyöstä vanhempien kanssa sekä tulevaisuudesta. Melko hyvänä työntekijät kokivat työnjaon sujuvuuden, työyhteisön toimivuuden, ohjaamisen, yhteistyön vanhempien kanssa ja ilmapiirin keskusteluissa. Melko huonona työntekijät kokivat henkilökunnan riittävyyden, moniammatillisuuden, leikkikoulun tilat, ammattinimikkeiden sidoksissa olevat työtehtävät ja erityistilanteiden varalle olevat säännöt. Tulevaisuuteen liittyen lomakkeessa oli avoin kysymys, jossa työntekijät saivat itse kertoa, mitä parannuksia he toivovat jatkossa. Parannusta he toivoivat tiloihin, sijaisuuksiin, työnohjaukseen ja parempaan leikkikoulun taloudelliseen tilanteeseen liittyen. (Savolainen & Asikainen 2012, 23–29.)

Lapset vastasivat kyselyyn vanhempien avulla. Heiltä kysyttiin, millä mielellä he tulivat tai lähtivät leikkikoulusta, ja kuuntelivatko aikuiset heitä. Lisäksi heiltä kysyttiin leluista, leikkikavereista, säännöistä, lepohetkestä ja ulkoilusta. Kysymyksissä sai valita hymyilevän, ei mitään mieltä tai surullisen naaman väliltä, ja valtaosa vastasi jokaiseen kysymykseen hymyilevällä naamalla. Esimerkiksi päivän

ruoka ei ollut saanut yhtään surullista naamaa. Ei mitään mieltä olevia naamoja oli vähän paitsi sääntöihin, leluihin ja toimintaan liittyvissä kysymyksissä. (Savolainen & Asikainen 2012, 29.) Lapset siis kokivat tässä tutkimuksessa päivähoiton myönteisenä, ja heidän näkökulmastaan parannusta kaipaavat asiat liittyvät arkisen toiminnan ohjaamiseen. Tähänkin voidaan jonkin verran vaikuttaa toimintaa suunnittelemalla. Myös vanhempien ja työntekijöiden esille nostamiin asioihin voidaan vaikuttaa myönteisesti paremmalla suunnittelulla.

Päivähoidon eri osa-alueisiin, kuten musiikkiin, liikuntaan ja leikkiin liittyen, on tehty monenlaisia projekteja ja hankkeita. Yksi tällainen on Hiljanderin ja Joensuuun tekemä leikkimateriaali lapsen vuorovaikutuksen ja äidinkielen tukemiseen (2012). Toinen esimerkki on Laakson ja Ojalan tekemä produktio (2012) musiikkiin ja liikuntaan liittyvä, jossa tutustutaan eri maihin ja heidän tapoihinsa. Mustajärvi ja Tuominen (2012) ovat tehneet opinnäytetyönään oppaan kielen kehityksen tukemiseen liikunnan keinoin. Masko ja Rauas (2008) ovat taas opinnäytetyössään pohtineet sääntöleikkejä ja niiden vaikutusta lapsen kehitykseen ja ryhädynamiikkaan. Kuitenkaan suoraan arjen toimintaan liittyvää pitkäkestoista suunnitteluopasta tai vuosikelloa en opinnäytetöistä tai muualta löytänyt.

2.5 Vuosikellon yleinen määritelmä ja teoria

Vuosikello on ajankäytön hallinnan väline. Se on suunnittelemisen apuväline, jonka avulla esimerkiksi työpaikan työntekijät tietävät ja tiedostavat, milloin tulee tehdä tietyt asiat. Yrityksissä vuosikellot rytmittyvät tilityskausien mukaan. (Nikunen 2010, 21.) Kuitenkin päiväkodissa loogisempaa on, että vuosikello rytmittyy enemmän lukukauden mukaan eli elokuusta toukokuuhun. Kesäkuussa ja heinäkuussa ei ole niin paljon toimintaa.

Kuten edellisessä kappaleessa 2 mainittiin, varhaiskasvatuksen tulisi olla pitkäjänteistä, hyvin suunniteltua ja tavoitteellista. Vuosikello auttaa toiminnan sisällön suunnittelussa, tavoitteiden asettamisessa sekä käytännön ajan- ja resursien käytön hallinnassa, jakamisessa ja allokoinnissa käytännössä.

Vuosikello on siis apuväline johtamisessa, oman tai yrityksen työn aikataulutuksessa. Vuosikellon käyttäminen voi olla tiedostettua tai tiedostamatonta yrityksessä, omassa työssä tai työtiimissä. Suunnittelematon työskentely merkitsee yleensä kiirettä, koska eri asiat tulevat puun takaa tai yllättäen. Tällaisissa tilanteissa olevat yritykset, yksiköt tai tiimit eivät ole julkaisseet vuosikelloa ja ajalehtivät vuodesta toiseen. Asiat käydään asia kerrallaan, mitä eteen tulee. Tällöin yksiköltä tai tiimiltä saattaa jäädä tai jää osa määritellyistä tavoitteista saavuttamatta eikä näin pysty pääsemään täyteen potentiaaliinsa. (Alhola & Lauslahti 2005, 62.)

”Sanotaan, että ”hyvin suunniteltu on puoliksi tehty” ” (Alhola & Lauslahti 2005, 62). Suunnittelu on tärkeää, sillä ilman sitä toiminta on sattumanvaraista, virran mukana kulkemista. Vuosikellon tarkoituksena on luoda kaikkien tiimissä olijoiden työtä tukeva ja koordinoiva aikataulutus. Tehokkaan aikataulutuksen toivotaan auttavan arjen kiireessä ja hektisyydessä. Hyvällä vuosikellosuunnitelmalla voidaan päästä hallitsemattomasta ajankäytöstä hallitumpaan yksikön tai tiimin eri tasoilla ja toiminnoissa.

Huolelliseen suunnitteluun kuuluu ajankäytön suunnittelun lisäksi tavoitteiden asettaminen. Yritysten osalta puhutaan taloudellisista tavoitteista, kun taas päiväkodissa tavoitteet ovat laadullisia. Tavoitteita ja niiden toteutumista voidaan seurata vuosikellon avulla.

Vuosikello on kerroksinen kuin sipuli. Yritysmaailmassa sen ytimestä löytyy yrityksen arvot ja visio. Seuraavassa kerroksessa löytyy johtamisjärjestelmän osat alueet: kehityskeskustelut, toimintasuunnitelma, strategiasuunnitelmat ja lopuksi uloimpana yrityksen taloudellisia tavoitteita mittaavat raportit kuten esimerkiksi tilinpäätökset ja kuukausiraportit. (Alhola & Lauslahti 2005, 62.)

Päiväkodin osalta vuosikello rakentuu varhaiskasvatuksen arvojen ja vision ympärille, eli sen yleisen kokonaistavoitteen ympärille, johon päiväkotitoiminnalla ja sen sisällöllä pyritään. Vuosikello käytännössä on vuoden kestävä toimintasuunnitelma, jossa asetetaan tavoitteet eri toiminnan osa-alueille, ja suunnitellaan

ajankäyttö ja resurssien jakaminen käytännössä. Vuosikelloa voidaan käyttää myös tavoitteiden toteutumisen seurannassa, varhaiskasvatuksessa tavoitteet ovat enemmänkin laadullisia eivätkä taloudellisia, kuten yrityksillä yleensä tasolla.

Vuosikello on siis myös itsearvioinnin väline tiimille. Arvioinnissa käytetään niin kehityskeskusteluita vanhempien kanssa, mutta ennen kaikkea käytetään kasvatustiimin omaa arviointia. Alholan ja Lauslahden mukaan suunnitelmien ja tavoitteiden toteutumista olisi seurattava vähintään 3–4 kertaa vuodessa (Alhola & Lauslahti 2005, 62). Päiväkodissa seurantaväli voisi olla samalla tavoin neljännesvuosittain, jolloin suunnitelmaa ja tavoitteiden toteutumista arvioidaan perusteellisemmin sen lisäksi, että toimintasuunnitelmaa tietysti päivitetään jatkuvasti pieniltä käytännön tasolla.

2.6 Oppaan soveltaminen päiväkodissa

Tässä työssä toteutettu opas on määritelty vuoden mittaiselle ajanjaksolle, koska päiväkodin elämä usein suunnitellaan pitemmällä aikatahtimella. Opas alkaa elokuussa, niin kuin monet päiväkodit aloittavat syystoimintansa ja ryhmässä aloittaa uusia lapsia, ja päättyy heinäkuussa, jolloin useimmat päiväkodit ovat kiinni. Jokaisella kuukaudella on omat tavoitteensa, ja mitä jokaisena kuukautena on opittu, antaa se pohjaa ja tukea seuraavien kuukausien tavoitteille.

Oppaan aihealueet pohjautuvat valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Uusin valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet -kirjanen on julkaistu vuonna 2003, ja siitä toinen tarkistettu painos on julkaistu vuonna 2005. Se on kuntien ja yksiköiden varhaiskasvatussuunnitelmien pohjana. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005.) Työni pohjautuu vuonna 2005 julkaistuu toiseen tarkistettuun painokseen.

Perusteiden tavoitteena on hyvinvoiva lapsi (Heikkilä & Välimäki 2005, 4; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 15), joka on oppaan ytimessä. Hyvinvointi luo perustaa sille, että lapsi voi kehittyä ja toimia omana ainutlaatuisena itsenään (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 13). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa korostuvat varhaiskasvatuksen kokoavat kasvatuspäämäärät, arvot, kasvatuksen, hoidon ja opetuksen kokonaisuus ja lapsen tarpeiden herkkä huomiointi (Kronqvist 2012, 18).

Opas on tehty tämän ympärille. Yleisesti ottaen suunnitelmassa tulee olla eri osaluille tarkemmat tavoitteet, jotta niiden toteutumista ja toimintaa voidaan arvioida vuoden mittaan, ja vuosikelloa tarvittaessa muokata ja päivittää tämän pohjalta. Tarkemmat tavoitteet antavat myös työntekijälle konkreettisemmän idean, mitä kohti työtä ja toimintaa tehdään.

Tiimin sisäinen keskustelu ja itsearviointi ovat tärkeimpiä seurantamenetelmiä, mutta myös vanhempien ja lasten palaute auttavat arvioinnissa. Varhaiskasvatuskeskustelut (VaSu) ovat osana tässä, mutta vanhemmilta voidaan kerätä palautetta myös kyselylomakkeilla. Seuranta tehdään luonnostaan jatkuvasti osana päivittäistä työtä, mutta arviointia tulisi tehdä myös erikseen esimerkiksi neljännesvuosittain. Vuosikellon tekeminen ja erityisesti säännöllinen arviointi kirjallisesti auttavat myös siinä tapauksessa, jos henkilökunta vaihtuu, sillä näin saadut kokemukset jäävät muistiin uusia työntekijöitä varten.

2.7 Vuosikello uudistettavan varhaiskasvatuslain näkökulmasta

Tällä hetkellä on valmistelussa varhaiskasvatuslain uudistaminen. Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti vuoden 2012 lopulla työryhmän, jonka tehtävänä oli uudistaa lakia ja tehdä säädösehdotuksia koskien päivähoitoa. Työryhmän tuli ottaa huomioon hallitusohjelmassa asiaan liittyvät tavoitteet, kehityssuunnat sekä 2013 annettu rakennepoliittinen ohjelma, ja sitä koskevat toimenpidepäätökset. (Kohti varhaiskasvatuslakia – Varhaiskasvatusta koskevan lainsäädännön uudistamistyöryhmän raportti 2014, 3.)

Työryhmän työmuistion perusteella uudessa laissa olisi yhteensä 43 pykälää. Nykyiseen päivähoitolakiin (36/1973) verrattuna uudessa laissa on ehdotuksen mukaan aluksi määritelty varhaiskasvatus, käsitelty varhaiskasvatuksen perusteita ja asetettu sille tavoitteet. Keskeisiä uudistuksia ovat myös yhteistyön painottaminen, sekä varhaiskasvatuksen järjestäjälle asetettu velvollisuus seurata kasvatusympäristön kehitettävyyttä, terveellisyyttä ja turvallisuutta 3 vuoden välein. (Kohti varhaiskasvatuslakia – Varhaiskasvatusta koskevan lainsäädännön uudistamistyöryhmän raportti 2014, 3.)

Ehdotuksen pykälissä on käsitelty päivähoitoon, päiväkoteihin, perhepäivähoitoon, henkilöstöön, lasten oikeuksiin sekä huoltajien oikeuksiin liittyviä kohtia. Uuden lain mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjällä olisi velvollisuus tehdä sekä paikallinen että lapsikohtainen varhaiskasvatussuunnitelma, ja ehdotus sisältää nykyistä enemmän määräyksiä liittyen varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Tuleva varhaiskasvatuslakiuudistus tulee olemaan nykyistä selkeämpi ja sen alta tulee löytymään mahdollisesti kaikki alle kouluikäisen lapsen sekä varhaiskasvatukseen liittyvät lainsäädökset. (Kohti varhaiskasvatuslakia – Varhaiskasvatusta koskevan lainsäädännön uudistamistyöryhmän raportti 2014, 9–12.)

Ehdotussäädöksen 23 §:n mukaan opetushallitus laatii yhteistyössä muiden tahojen kanssa varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, joita tulee noudattaa koko maassa. Näin halutaan varmistaa varhaiskasvatuksen yhdenvertainen toteuttaminen ja laatu kaikkialla Suomessa. Uusi laki painottaa paikallista suunnittelua (24 §) ja lapsikohtaista suunnittelua lapsen varhaiskasvatuksensuunnitelman myötä (25 §), mutta ehdotuksessa on erityiseesti oma kohtansa myös suunnitelmien arvioinnille (26 §). Suunnittelemisella ja oman työn arvioinnilla on siis tulevaisuudessa selkeästi oma osansa päiväkodin kasvattajien työssä. (Kohti varhaiskasvatuslakia – Varhaiskasvatusta koskevan lainsäädännön uudistamistyöryhmän raportti 2014, 18–19.)

Uusien perusteiden myötä suunnittelu ja työn arviointi tulee tehdä kirjallisesti ja säännöllisesti, ja opas voi olla yksi työkalu päiväkodin arjen suunnittelussa. Riippuu uusista varhaiskasvatuksen perusteista, kuinka hyvin tehty opas sopii jatkossa käyttöön. Opas voi soveltua opetushallituksen perusteiden kanssa yhteen kokonaisuudessaan tai vain osittain. Voi myös olla, että oppaaseen tulee ottaa jokin uusi alue mukaan, tai sitten alueiden painotuksia on muokattava. Perusteiden ja produktion tavoitteiden ja menetelmien sopiessa yhteen, produktiota voidaan hyvin käyttää jatkossakin. Joka tapauksessa vuosikellomenetelmän käyttäminen, suunnitelmien jakaminen aihealueittain ja osatavoitteiden asettaminen voivat olla periaatteena hyödyllisiä suunnittelun ja arvioinnin perustana.

3 LAPSEN KASVU 3–5-VUOTIAANA

Lapsena opittu, koettu ja havainnoitu on kehityksen perusta myöhemmin opittaville taidoille ja tiedoille (Nurmi ym. 2006, 18). 3–5-vuotiaana lapsi kasvaa ja kehittyy paljon fyysisesti, psyykkisesti, sosiaalisesti, kielellisesti, motorisesti ja kognitiivisesti. Lapsi oppii ja omaksuu uusia ja erilaisia taitoja kiinteässä vuorovaikutuksessa ympäristöönsä, ja eri kehitysalueiden opitut asiat tukevat toisiaan. Ympäristön vapaa tutkiminen on lapsen kehityksen kannalta positiivista, ja ympäristön vastatessa fyysisesti lapsen toimintatarpeisiin motivoi se lasta liikkumaan ja havainnoimaan. (Nurmi ym. 2006, 27.)

Jokaisen lapsen kehitys on yksilöllistä, ja se ei tapahdu tasaisesti vaan jaksottaisesti (Einon 1999, 10–11). Hänen tasapainonsa kehittyy, eikä hän pysty pysymään paikoillaan, kun tekee mieli hyppiä ja juosta (Einon 1999, 28–29; Sinkkonen 2001, 24). Lapsi alkaa tehdä itse asioita kuten pukea ja syödä. Piirtämisessä ja luovuudessa alkaa tulla yksityiskohtia, muotoja ja pian ihmisellä on silminä ympyrät eikä pilkkuja. (Einon 1999, 62–63, 80–81.)

3.1 Fyysinen ja motorinen kehitys

Fyysisellä kehityksellä tarkoitetaan kasvua pituudessa ja painossa. 3–5-vuotiaana lapsi kasvaa monta senttiä vuodessa (Berger 2011, 209; Einon 1999, 10–11). Lapsen silmän ja käden yhteistyö kehittyy paremmaksi (Jarasto & Sinervo 1997, 55), ja kolmevuotiaana lapset osaavat pitää kädessä värikyniä paremmin, ja rakentaminen sujuu jo sulavammin.

Motorinen kehitys taas näkyy liikkeiden parantumisena ja sujuvuutena. Kehitys etenee ensin päästä jalkoihin ja vartalon keskiviivasta ääreisosiin. Motorisesti jonkin asian osaamisen takana on monta edellytystä kuten ruokaillessa haarukan ja veitsen käyttämisessä. Ensimmäisenä ehtona on, että lapsi on kiinnostunut ympäristöstään ja on motivoitunut syömään käyttäen molempia syömisvälineitä.

Lisäksi tarvitaan käsien, ranteiden ja sormien vuoroittaisten liikeratojen ja kehon kontrollin kehittymistä, ja toisaalta lapsen on hallittava kasvava lihasvoima ja kehon mittasuhteiden muuttuminen kuten käsien, ranteiden ja sormien kasvaminen ja ranteisiin tulevat lisäluut. (Nurmi ym. 2006, 26.) Nämä edellytykset kuitenkin kehittyvät eri aikoihin ja tahtiin. Syöminen kahdella välineellä vaatii siis taitoa, ja kehitys on yksilöllistä.

Gallahue erittelee liikkumistaidot kolmeen ryhmään: liikkumis-, tasapaino- ja käsittelytaitoihin. Alkeisvaiheessa 2–3-vuotias lapsi harjoittelee taitojansa, mutta ne ovat koordinoimattomia. Perusvaiheessa 3–5-vuotias osaa koordinoida, hänen liikkeensä ovat paremmin hallittuja ja rytmittäjät paranevat. Kehittyneessä vaiheessa 6–7-vuotias osaa liikkeen osa-alueet oikein, ja osa-alueet on koordinoitu kokonaisuudeksi. Kehittyneen vaiheen voi saavuttaa eri-ikäisenä. Kaikki aikuisetkaan eivät välttämättä saavuta tätä vaihetta jollakin alueella tai joillakin alueilla kuten pallon potkaisemisessa tai heittämisessä harjoituksen puutteen takia. (Karvonen 2000, 34–35.)

Gallahuen jakamat kolme taitoa voidaan jakaa vielä tarkempiin osa-alueisiin. Liikkumistaitoihin kuuluu taidot etenemisessä kuten kävely, juoksu, pyöräily tai uinti. Tasapainotaidossa osa-alueina on sekä dynaaminen puoli, jossa tasapaino pidetään yllä liikkeen tai liikkeiden aikana, että staattinen puoli, jossa tietyssä asennossa pyritään säilyttämään tasapaino. Käsittelytaidot jakaantuvat karkea- ja hienomotorisiin osaamisiin. Karkeamotorista osaamista ovat muun muassa lapsen kyky käsitellä välineitä, esineitä tai telineitä, eli esimerkiksi pallon vieritys tai pomotus. Hienomotorisilla kyvyillä tarkoitetaan esimerkiksi helmen pujottamista tai saksilla leikkaamista. (Karvonen 2000, 34.)

3.1.1 Kehon hahmottamisen vahvistaminen

Liikunnassa on tärkeää oman kehonsa hahmottaminen, eli mistä se alkaa ja mihin päättyy. Oman kehon eri osa-alueitten tiedostaminen ja nimeäminen on tärkeää. (Pulli 2013, 22.) Lapsen oppiessa nimeämään kehon eri osia, pystyy hän

ymmärtämään esimerkiksi ohjeistuksia paremmin tai parantamaan neuvojen avulla heiton tai hypyn tarkkuutta tai pituutta.

Kehon hahmottamiseen auttavat myös eri aistien stimuloivat harjoitteet, ympäristön välineet ja muu toiminta. Esimerkiksi kokovartalopeili, josta lapsi näkee itsensä kokonaisena ja pystyy tarkastelemaan vartaloaan eri näkökulmista, auttaa lasta hahmottamaan itsensä kokonaisena. (Pulli 2013, 22.) Peilistä lapsi näkee kasvojensa lisäksi koko kehonsa liikkeitä ja huomaa suoraan miltä hänen tempuilunsa näyttää heti liikettä tehdessään.

Lapsen tuntoaistin kautta voidaan lapselle antaa erilaisia kokemuksia hänen kehostaan. Esimerkiksi hieronnan avulla lapselle voidaan antaa rentoutunut olo ja rauhallinen tunne. Lapsen lihakset saattavat olla päivän mittaan kireät, jolloin rauhoittuminen ja hieronnan kautta päiväkodin arki sujuu miellyttävämmiin. Hieroa voidaan esimerkiksi hierontapallojen avulla tai käsin. (Karvonen 2000, 15.) Toinen rentouttava ja samalla kehon hahmottamista tukeva on lapsen silittely, kutittelu, höyhenellä tai pensselillä koskettaminen. Esimerkiksi liikuntahetken loppuun rentoutumisosiossa lasten maata patjoilla kuunnellen rauhallista musiikkia voi aikuinen tiputella sormenpäillään sadepisaraita lapsen päälle päästä varpaisiin tai höyhenellä pyyhkäistä hänen kasvojaan ja raajojaan

3.1.2 Karkeiden ja hienomotoristen käsittelytaitojen tukeminen

Karkeisiin käsittelytaitoihin kuuluu muun muassa heittäminen ja potkaisu. Hienomotorisella käsittelytaidolla taas saadaan heittoon tai potkuun tarkkuutta. Perusvaiheessa karkeat käsittelytaidot kehittyvät paljon, ja lapsen on helpompi kontrolloida liikkeitä. (Karvonen 2000, 34.) Tärkeää on tehdä paljon erilaisia harjoituksia, leikkejä ja liikkua monipuolisesti, jolloin taidot kehittyvät myös monipuolisesti ja lapsi saa runsaasti kokemuksia. Toistojen kautta taito saa paljon harjoitusta, jonka kautta lapsen on yhä helpompi kontrolloida liikettä, kehoansa ja voiman käyttöä. (Pulli 2013, 26–27.) Lisäksi tällöin tarkkuus myös täsmentyy. Hienomo-

torista käsittelytaitoa voi liikunnan lisäksi harjoitella esimerkiksi askartelussa saksien kanssa, leikeissä pienten lelujen kanssa tai ympäristössä kasveja käsitellessä.

3.2 Kognitiivinen ja ajattelun kehitys

Taaperoikäisenä eli 1–2-vuotiaana lapsi alkaa ryhmitellä ja lajitella erilaisia asioita (Siren-Tiusanen 2001, 29). Hän tietää sukupuolensa ja käsittää, että jotain ryhmää kutsutaan pojiksi, ja että heillä on jotain yhteistä. Lapsi on omistushaluisen ja puhuessaan itsestään hän käyttää ”minä itse” tai omaa nimeään puhuesaan. (Einon 1999, 176–177; Sinkkonen 2001, 23–24.) Ennen kuin lapsen 4-vuotissyntymäpäivä on tullut, lapsi tajuaa, että muut ihmiset myös ajattelevat. Hän myös ymmärtää, ettei toinen voi tietää asiasta tai tapahtuneesta, jos hän ei ole ollut samassa tilassa tilanteen tapahtuessa. (Einon 1999, 176–177.)

Lapsen muisti laajenee ja hän alkaa kertoa ajatuksiaan noin neljävuotiaana. Nelsonin mukaan (Kronqvist 2012, 16.) myös lapsen omaelämäkerrallinen muisti alkaa kehittyä 3–4-vuotiaasta lähtien. Hän siis osaa sijoittaa tapahtumat oikeaan järjestykseen. Hän myös tunnistaa itsensä vauvakuvista. Hän ymmärtää, että hänen elämänsä on jatkuvaa. Hän on minäkeskeinen ja oman maailmansa keskipiste. Hänen on vaikea olla epäitsekäs, ja hän haluaa häntä koskevat ja häntä kiinnostavat asiat, kuten leikin tai piirustuksen, tehtävän valmiiksi. Hän ei ole vielä kypsä tekemään valintoja, ja kaksi vaihtoehtoa saattavat hermostuttaa häntä. (Einon 1999, 176–177; Jarasto & Sinervo 1997, 49–50.)

Lapsen kasvaessa ajattelu kehittyy, mutta se on silti varsin konkreettista. Hän mieluummin kokee tai tekee asian yhden kerran kuin toistaisi ja syventäisi kokemusta, tekemistä tai tietoaan. Hän pystyy suunnittelemaan ja työn edetessä esimerkiksi piirustuksen nimi saattaa muuttua monesti. Hänen tavoitteensa muuttuvat yhä, eikä hän jaksaa pitäytyä yhdessä tavoitteessa. Aikuisen antama tehtävän lapsi tekee mielellään, jos se liittyy jotenkin hänen kokemusmaailmaansa. Hänen oma tavoitteensa on tärkeämpi kuin toisen antama. Lapsen sopeutuminen uusiin

tilanteisiin paranee kasvamisen myötä. Kuitenkin jossakin vaiheessa lapsi takautuu ja saattaa tuntea itsensä epävarmaksi, jolloin hän turvautuu tuttuun ja turvalliseen läheiseen. (Jarasto & Sinervo 1997, 52–68.)

Kognitiiviseen kehitykseen vaikuttaa moni asia. Kognitiivisella kehityksellä tarkoitetaan tiedon vastaanottamiseen, sen käsittelyyn ja varastointiin muistiin koskevaa kehitystä. Tiedon vastaanotolla tarkoitetaan tarkkaavaisuutta ja ympäristön havainnoimista. Tiedon käsittely koskee taas ajattelua, kielen käyttöä sekä tiedon yhdistämistä aiempaan tietoon, ja varastoiminen vastaa muistin toimintaa ja oppimista. Jean Piaget on merkittävä kognitiivisen kehityksen tutkija, joka kehitti vaiheteorian ihmisen kehityskululle. Kehitysvaiheita on neljä ja edellinen vaihe tulee olla sisäistetty, jotta seuraavan vaiheeseen voi siirtyä.

Sensomotorinen vaihe on 0–2-vuotiaana, jolloin lapsi kerää tietoa havainnoimalla. Esioperatiivinen vaihe on 2–7-vuotiaana. Tällöin juuri lapsi siirtyy esittävään ajatteluun, ja lapsen kielitaito suurenee laajalti ja nopeasti. Kolmas vaihe, konkreettinen operaatioiden vaihe, on 7–12-vuotiaana ja neljäs on formaalisten operaatioiden kausi 12–16-vuotiaana. (Nurmi ym. 2006, 19–20, 81,128.)

Esioperatiivisessa vaiheessa kolmevuotias lapsi alkaa havainnoida esineiden ulkoisia piirteitä ja eroavaisuuksia. Kaksi-kolmevuotias lapsi pystyy vertailemaan vain kahta esinettä eikä useampaa. Kolmevuotias osaa käyttää komparatiivimuotoja vertailussa. Kognitiivisesti haastavampaan vertailuun pystyy kolme-neljävuotias lapsi vertaillessaan useampaa esinettä tai kohdetta, ja hän osaa käyttää superlatiiveja. (Nurmi ym. 2006, 42.)

Lapsi kykenee neljävuotiaana ilmaisemaan esineen sijainnin ja paikan, esimerkiksi onko se edessä vai takana. Tällöin lapsi käsittää termit etu-, taka-, ala- ja yläpuoli. Aluksi lapsi hallitsee päällä ja alla -vastaparin, jonka jälkeen tulevat edessä ja takana. Lapsi oppii ymmärtämään, että paikan määre muuttuu, kun näkökulma muuttuu katsottaessa esinettä tai asiaa. Tästä paikan ja sijaintien määrittävät käsitteet monipuolistuvat ja tarkentuvat kehityksen myötä ja mukautuvat enemmän yleiskieleen. (Nurmi ym. 2006, 42.)

Viisivuotias järjestää jo kynät pituusjärjestykseen (Nurmi ym. 2006, 20), osaa taituttaa äidinkielen sanoja ja tietää sanojen yhdistelyyn liittyvät perussäännöt. Normaalialue on, että puheessa tulee runsaasti yleiskielestä poikkeavia muotoja. Viisivuotias osaa ajan ilmaisut, sijamuodot ja osaa kertoa menneestä, nykyisestä ja tulevasta. Hän käyttää aktiivi-, passiivi- ja sivulauseita, ja hänellä on taitoa tarinan kerronnassa. (Nurmi ym. 2006, 42–43.)

Piaget (Nurmilaakso 2011, 32–33.) jakaa lapsen kielen ja ajattelun kehityksen vaiheisiin. Tämä kehitys käytännöllis-loogisesta älykkyydestä sisäistyneeseen vaiheeseen tapahtuu noin 1,5–8 ikävuoden aikana. Ensikehitystä kutsutaan myös symbolifunktioksi, joista kieli on yksi tapa kommunikoida. Toiset tavat ovat muun muassa erilaiset merkkien tai symboleiden käyttäminen. Symbolifunktio herää, kun lapsi ymmärtää vanhempien puheen sanoilla olevan merkitys ja vaikutus ympäristöön. Tästä eteenpäin lapsi alkaa muodostaa omaa sanavarastoaan. Jotta lapsi pystyy puhumaan selkeitä lauseita, vaatii se ymmärtämistä sanojen merkityksistä, niiden ääntämisestä sekä kommunikaation merkityksestä. Selkeät lauseet vaativat myös suunnittelukykyä sekä sanojen yhdistämistä oikeaan järjestykseen ja muotoon.

Lasten välillä kehitys kulkee melkein yhtäaikaaisesti. Kuitenkin sanavarastoilla on sekä laadullisesti että määrällisesti eroja. Eroihin vaikuttavat ympäristötekijät, kuten vanhempien käyttämä kieli, kommunikaation määrä aikuisen ja lapsen välillä sekä lasten määrä perheessä. On todettu esimerkiksi, että sisarukset keskenään saattavat kehittää oman kielen, jota muut eivät ymmärrä. Sanavarastoon vaikuttavat myös muun muassa lukeminen, erilaiset harrastukset, ympäristössä olevat virikkeet ja rikkaat kielelliset mallit. (Nurmilaakso 2011, 32–33.)

3.3 Minän eriytyminen ja identiteetin muodostuminen

McAdamsin ja Woodwardin mukaan (Mäkinen 2012, 95) identiteetti muodostuu ihmisen itsensä sisäisten kokemuksista ja ulkopuolisten antamista määritelmistä,

kuten kuka olen ja mihin ryhmään kuulun. Identiteetti ei siis synny ihmisen eläessä yksin vaan yhteisön parissa. Identiteettiä ei jaeta toisen kanssa. Ihminen pystyy identiteettinsä tai identiteettien avulla samaistumaan tai osoittamaan eroja toiseen ihmiseen. Se ei ole automaattisesti elämänsä aikana muutu toisin kuin minuus. (Mäkinen 2012, 95–96, 101.)

Mäkinen määrittelee minuuden ihmisen olemuksen subjektiiviseksi puoleksi. Lapsesta huomaa minuuden kehittyneen, kun hän ilmaisee ensimmäisen kerran itsensä ”minänä”. Tämä tarkoittaa Harren mukaan (Mäkinen 2012, 100) sitä, että hän käsittää ja tiedostaa, mihin ryhmään tai yhteisöön, tilaan ja aikaan hän kuuluu. Ihminen pyrkii elämänsä aikana aina eheään minuuteen. Se on ihmisen moraalin lähde, ja sille ihminen pyrkii olemaan lojaali. Minuus muokkaantuu koko ajan. Se muodostuu ihmisen itsestään tekemien havaintojen ja kokemusten yhdistymänä.

Minuuden muovautumisesta on kolme tasoa. Ensimmäisessä minuus muokkaantuu osallistuessa, josta saa kokemuksen, ja vuorovaikutuksessa. Toisessa tasossa minuus muuttuu tuntemusten kautta siitä, miten muut ajattelevat minusta, ja kolmas taso on, kun ihminen tarkastelee itseään peilikuvana ulkopuolisena kokemuksiaan ja verraten sitä menneeseen, nykyiseen ja tulevaan. (Mäkinen 2012, 100–101.)

Eriksonin (Mäkinen 2012, 100) kehittämä identiteetin psykososiaalinen kehitysteoria on nykypäivänä vallitseva minuuden näkökulmana. Teoria keskittyy kahden näkökulmaan: ihmisen menneen näkymiseen tässä hetkessä sekä sosiaalisen kontekstin merkitykseen minuuden muuttumisessa. Minuutta hän ajatteli elämänkaarena, jota muokkaavat erilaiset kehityshaasteet, kriisit ja riskit. Esimerkiksi jos ihminen onnistuu tai selviytyy kriisistä, antaa se minäpystyvyyttä, onnistumisen tuntua ja itsevarmuutta. Jos hän puolestaan epäonnistuu, jää minuuden kehitys tällöin kesken, ja se tuottaa myöhemmässä elämänvaiheessa ongelmia. Tämän takia varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa neuvotaan kasvatuksessa tuottamaan lapselle onnistumisen kokemuksia ja tukemaan yksilöllistä kehitystä. (Mäkinen 2012, 100–101.)

3.4 Sosiaalinen ja emotionaalinen kehitys

Kaksi-kolmevuotiaana lapsi alkaa leikkiä toisten lasten kanssa. Lapsi on lelujen suhteen omistushaluinen, ja halutessaan toisella olevan nukken hän saattaa sanoa ”minun nukke”. Pikku hiljaa toisten kanssa leikkiminen kehittyy, ja lapset pysyvät leikkimään keskenään. Kuitenkin sanaharkkaa saattaa tulla. (Einon 1999, 192–193, Jarasto & Sinervo 1997, 44–45.)

Kolme-neljävuotiaana leikit monipuolistuvat ja mielikuvitus kasvaa niissä. Lapsi ystäväystyy helposti, mutta myös riitaantuu helposti, ja toisaalta pystyy myös ymmärtämään toisten tunteita sekä osaa ilmaista surua muiden ollessa surullisia. Lapsi matkii muita lapsia, hännää sisaruksiaan ja osaa noudattaa sääntöjä. Neljävuotiaana lapsi vertailee jatkuvasti omia ja muiden saamia (Einon 1999, 96–97, 152–153, 192–193.)

Viisi-kuusivuotiaana lapsi alkaa tajuta, että muilla on ajatuksia, joita hän ei voi kuulla. Sen lisäksi hän tajuaa, että toisen ajatukset ja kokemukset ovat ainutlaatuisia. Lapsi väittelee, pohtii sekä keskustelee, hänen muistinsa on kehittynyt ja hän kykenee puhumaan menneistä asioista helpommin. Lapsi ratkoo ongelmia ja ymmärtää syy-seuraussuhteita. Lapsen ystävyysuhteet tulevat tärkeämmiksi, ja monimutkaisissa leikeissä lapsilla on erilaisia rooleja. Lapsi osaa myös selittää leikkejä toisille lapsille ja osaa kertoa, mitkä asiat pitää tehdä ”oikeasti” ja milloin ”leikisti”. (Einon 1999, 96–97, 114–115, 192–193.)

4 ERI KASVATUSMUODOT

Eheyttävään päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelmaan kuuluu eri kasvatustilanteiden opetussuunnitelmat. Eheyttävän kasvatuksen oppi-isä John Dewey (Ruokonen 2012, 135) määritteli opetussuunnitelman niin, että siinä tavoitteena on kehittää lapsen omaan toimintaan pohjautuvaa opetusta. Hänen mukaansa lasten oppikokemusten suunnittelussa tuli ottaa huomioon se, että lapsen itsensä toteuttamisen ja sosiaalisuuden tarve sekä tutkimisen että taiteellisen toiminnan tarve tulevat tyydyttyiksi sosiaalisessa kanssakäymisessä muiden ihmisten kanssa. (Ruokonen 2012, 135.)

4.1 Taidekasvatus

Taide on yksi ilmaisun apuvälineistä. Suuremmasta osasta taidetta tekevästä lapsista ei tule seuraavia suuria taiteilijoita tai kirjailijoita. Kuitenkin hekin voivat oppia kasvatusympäristöltään, kuinka taiteesta voi nauttia ja saada voimavaroja elämäänsä. Taide ja sen luominen rentouttaa, virkistää ja tukee lapsen persoonan kehittymistä. (Sassi & Tarkkonen 2006, 1; Karppinen, Puurula & Ruokonen 2001, 6.) Sen avulla lapsi voi reflektoida tunteitansa, tapahtumia ja konflikteja (Seeskari 2006, 44; Mäkivaara & Sarviaho 1999, 17).

Taidekasvatus suo kokonaisvaltaisen, tunteisiin, mielikuvitukseen ja aisteihin pohjautuvan oppimisen ja pohtimisen. Lapsen tehdessä havaintoja pohjautuen mielikuviin ja aisteihin, hän hahmottaa tunteitaan ja ajatuksiaan. Havaintoja tehdään yksilön sisäisistä tunnoista sekä ulkoisista tapahtumista. Kuvan tekeminen selkiyttää lapsen mielikuvitusta tai näkemää maailmaa. Piirtäessään lapsi pohtii kokemaansa ja samalla selkiyttää ajatuksiaan, suhdettaan itseensä ja omaan ympäristöönsä. Parhaimmillaan taidekasvatus vahvistaa ja tukee sekä lapsen itsetuntoa ja sen kasvua että tietoisuutta omasta ympäristöstään. (Mäkivaara & Sarviaho 1999, 16–17.)

Piirrosta tehdessään lapsi siis vahvistaa kognitiivisia taitojansa, eli miten hänen kokemansa tunteet, ideat tai tapahtumat saisi muunnettua taiteen kielelle. Riittävän tekniikan ja eri välineiden käyttämisen lisäksi lapsen tulee myös osata eritellä sisältöä, jossa ajattelu, keksiminen ja ongelmanratkaisu korostuvat. Taideteosta tehdessään lapsi tekee monta valintaa. Hän visualisoi, miltä kuvan tulee näyttää ja toisaalta omilla taidoillaan hän yrittää toteuttaa suunnitelmansa. Kuvan tekeminen myös kehittää lapsen metakognitiivisia taitoja, eli lapsi tulee tietoisemmaksi oppimisestaan ja pystyy vaikuttamaan siihen. Taiteen tekemisen myötä lapsi tulee harjoitelleeksi monia lainalaisuuksia ja elementtejä: erilaisia muotoja, painoeroja, erilaisia värejä ja niiden sekoittamista, valoa ja varjoa, tilallisia suhteita ja niin edelleen. Harjoittelemisen myötä lapsi oppii enemmän näistä ja hänen ilmaisullisuutensa tulee rikkaammaksi ja vivahteisemmaksi. (Pentikäinen 2006, 33–34.)

4.2 Ympäristökasvatus

Ympäristökasvatuksesta usein kuvitellaan, että siinä käsitellään ainoastaan luontoa ja sen suojelemista. Kuitenkin kyse on hieman laajemmasta asiasta. Palmerin mukaan ympäristökasvatuksessa opetetaan lasta ympäristövastuulliseen käyttäytymiseen (Raittila 2012, 208.) Ympäristökasvatus on lähtöisin luonnonsuojelusta, minkä takia luonnonsuojelu ajatellaan nykyäänkin olevan vahvasti kytköksissä kasvatukseen. (Raittila 2012, 208–210.) Päiväkodissa se voi olla kierrättämisen merkityksen avaamista, sitä, miksi ei luontoa saa roskata ja kuinka ympäristöstään voi pitää huolta. Pramling Samuelssonin ja Kaganin mukaan (Raittila 2012, 208) lasta ei tutustuteta pelkästään luontoon vaan myös kaupunkiympäristöön ja sen erilaisiin paikkoihin ja mahdollisuuksiin.

Raittilan mukaan kasvatuksessa on kaksi tavoitetta. Ensiksikin kasvatuksen avulla pyritään saamaan ihminen tajuaamaan, että ympäristö on elämään ja hyvinvointiin tärkeä vaikuttaja. Toiseksi kasvatuksen tulisi olla sellaista, että ihmiselle ei tule negatiivisia ajatuksia miettiessään valintaa (Raittila 2012, 209–210.),

kuten halvempi ja nopeampi vai ympäristöystävällisempi vaihtoehto. Unescon järjestämässä ympäristökasvatuskonferenssissa Tbilissä vuonna 1977 sovittiin kansainväliset tavoitteet ympäristökasvatukselle, jotka ovat edelleen ajankohtaisia. Ne ovat Äänismaan käännöksen mukaan osallistuminen, tietoisuus, asenteet, tieto ja taidot. (Cantell & Koskinen 2004, 60.)

Kasvatuksen tueksi on kehitelty erilaisia malleja, joiden avulla opettaminen ja suunnitteleminen ovat helpompia toteuttaa. Esimerkiksi Hungerfordin ja Volkin mallissa tarkastellaan tekijöitä, jotka synnyttävät ympäristöystävällisemmän käyttäytymisen. Jerosen ja Kaikkosen talomalli on samankaltainen kuin muutkin ympäristökasvatuksen mallit, mutta siinä eritoten lapsilla ja aikuisilla on erilaiset tavoitteet. Lapsien ydintavoite on kehittyä tietoiseksi ja herkistyä ympäristöä kohti, kun taas nuorilla ja aikuisilla tavoitteena on lisätä ympäristötietoutta ottamalla huomioon vastuullisuus ja toimintatavat ympäristön suhteen. Lisäksi poiketen muista malleista, talomallissa huomioon otetaan menetelmän ja tulosten kokonaisarviointi. Koskisen mallissa painottuvat osallisuus, voimaantuminen ja ympäristökasvatuksen yhteiskunnallinen ulottuvuus. Oppimistilanteissa aikuinen on myös kanssaoppija ja lapsi on aktiivinen uuden tiedon lähde. (Cantell & Koskinen 2004, 61–67.)

Kuitenkin ympäristökasvatuksesta puhuttaessa ei voida unohtaa Palmeria ja hänen puu-malliaan. Palmer (Cantell & Koskinen 2004, 67; Raittila 2012, 211) asettaa oppimisen kolme elementtiä samalle tasolle: ”ympäristöstä”, ”ympäristö” ja ”ympäristön puolesta” eli oksat Palmerin mallin puussa. Nämä kaikki kolme ovat osin omia alueitaan, mutta osin liitoksissa toinen toisiinsa, ja puunoksat ovat puun rungon kautta kiinni juurissa eli ihmisen merkittävässä elämänkokemuksissa. Toiminassa tulisi siis ottaa huomioon lapsen kehitystaso, aiemmat elämänkokemukset ja tiedot. Palmer myös muistuttaa ottamaan huomioon lapsen osallistuminen ja sosiaaliset kyvyt. ”Palmerin puu” on ollut käytetyimpiä malleja viime vuosina. (Cantell & Koskinen 2004, 68–69.) Palmerin mukaan (Cantell & Koskinen 2004, 68) ympäristökasvatuksessa on oikeasti kyse henkilökohtaisen merkityksen muotoutumisesta ja voimaantumisesta. Tässä tehtävässä pelkkä koulu tai päiväkot

eivät ole tarpeeksi, vaan myös lapsen ulkopuolisella maailmalla on merkittävä vaikutus ja tehtävä tässä (Cantell & Koskinen 2004, 68).

4.3 Musiikkikasvatus

Suomalaisen musiikkikasvatuksen taustalla ovat vaikuttaneet monet musiikkipedagogiset virtaukset. Lasten musiikkikasvatukseen sisältyy laulaminen, kuuntelu, soittaminen sekä musiikin mukaan integrointi ja liikkuminen. Suomalaisen kasvatuksen kehittymiseen ovat vaikuttaneet merkittävästi neljä musiikkipedagogia: Jacques-Dalcroze, Orff, Kodály ja Suzuki. (Ruokonen 2012, 127.)

Lähtökohtana musiikinkasvatuksessa on kuuntelu. Suzukin kehittämässä pedagogiikassa nousee esille erityisesti kuuntelun ja yhteissoiton merkitys. Suzukin mukaan pedagogiikassa ei pelkästään musiikin suhteen vaan myös humanissa ihmisyydessä tuetaan lapsen kasvua kuuntelun ja musiikin vuorovaikutuksen kautta. (Ruokonen 2012, 127.) Montessori-menetelmässä kuuntelemista harjoitellaan monin tavoin. Ihmisen kuulohavainnot Montessori jakoi neljään kategoriaan: puheääni, häly, hiljaisuus ja musiikki. Vaikkei kolme ensimmäistä sinänsä liity varsinaisesti musiikkiharjoitukseen, tukevat ne osaltaan kuuloaistin kehittämisessä ja auttavat siten välillisesti myös musiikin kuuntelukykyä. (Keltti-Laine 1992, 36.) Miller kehottaa (Keltti-Laine, 1992), että laulujen opettamisessa otettaisiin huomioon muun muassa seuraavia laulusta löytyviä kriteereitä: helppo melodia, pieniä intervallihyppyjä, suppea skaala, lyhyet säkeet ja toiston määrä (Keltti-Laine 1992, 44–45).

Forrain mukaan Kodály-pedagogiikassa korostetaan laulamisen ja alle kouluikäiselle sopivan lauluvaraston kehittymisen merkitystä varhaiskasvatuksessa. Musiikillinen äidinkieli opitaan laulamalla. (Ruokonen 2012, 127.) Forrain mukaan Kodály korosti erityisesti lapselle kertynyttä lauluvarastoa ja sen merkitystä myöhemmälle laulujen tarkkailuvaiheelle ja sitä myötä musiikilliselle luku- ja kirjoitus-

vaiheelle kouluiässä. Helgyin mukaan laulut opittiin leikkien ja sitä tarkkailtiin liikuen, sanarytimiä ja sykettä taputtaen sekä melodialinjaa ilmaan piirtäen. (Ruokonen 2012, 127.)

Pienelle lapselle on luontaista liikkua. Juntusen mukaan Jaques-Dalcroze korostaa musiikkiliikunnan kautta lapsen saamaa musiikin kokonaisvaltaista ja kehollista oppia (Ruokonen 2012, 127–128). Simola-Isakssonin, Jääskeläisen ja Ruoppilan mukaan Jaques-Dalcroze halusi keskittyä musiikillisen elämyksen ilmaisuun sekä tulkintaan kehoa käyttäen, aktiivisesti kokemalla (Dunder 1998, 14–15). Myös Orffin pedagogisissa menetelmissä korostetaan liikkeen ja tanssin yhteyttä musiikilliseen ilmaisuun ja rytmiin (Taikatahti Oy ia.).

Reimerin mukaan (Ruokonen 2012, 135.) laadukkaaseen musiikkikasvatukseen kuuluu kolme piirrettä. Ensinnäkin kasvatuksen opetussuunnitelman on vastattava siihen, mitkä ovat kasvatuksen tavoitteet huomioon ottaen kulttuurimme käsitteet. Toiseksi opetuksessa tulee ottaa huomioon käsityksemme lapsen psykologisesta kehityksestä, musiikin ja kasvatuksen historiasta ja erilaisista oppimisympäristöistä. Kolmanneksi musiikin opetuksen suunnittelu on osa muun toiminnan monimuotoista kokonaisuutta, jossa otetaan huomioon opetettavat teemat, yhteiset ja vuoden kulun tapahtumat. (Ruokonen 2012, 135.)

4.4 Liikuntakasvatus

Tavoitteena liikuntakasvatuksessa on tukea lapsen fyysistä ja motorista kehitystä. Sen lisäksi liikunnan avulla voidaan tukea lapsen kehitystä ja oppimista. Liikunnan avulla voidaan muun muassa tukea lapsen minäkuvan kehittymistä, sosiaalisten taitojen ja ajattelutapojen kasvua sekä vahvistaa lapsen itsetuntoa. (Karvonen 2000, 13.) Varhaiskasvatuksen liikunnan suosituksissa yhtenä kasvattajan tavoitteena on opettaa lapsi liikkumaan. Lapsena opitut tavat usein vaikuttavat siihen, miten esimerkiksi aikuisena eletään. (Varhaiskasvatuksen liikunnan suositukset 2005, 17.)

Suosituksen mukaan liikuntakasvatusta tai -hetkeä suunniteltaessa tulisi huomioida lapsi ja hänen mielenkiintonsa. Samalla liikunnan tulisi olla monipuolista: erilaisia ympäristöjä, välineitä ja liikuntamuotoja, sekä tavoitteellista toimintaa. Tällöin liikunta ja liikunnan vetäjä pystyy tukemaan parhaiten lapsen kasvua ja kehitystä psyykkisesti, fyysisesti, emotionaalisesti että sosiaalisesti. (Varhaiskasvatuksen liikunnan suositukset 2005, 17.)

5 OPPAAN OSA-ALUEET

Tässä luvussa käsittelen oppaan seitsemää aihealuetta: kieltä, leikkiä, ympäristöä, liikuntaa, matematiikkaa, musiikkia ja taidetta. Taidetta tarkastelen eri näkökulmista ja itse toimintasuunnitelmassa taide on sisällytetty askartelu-termiin. Kuitenkin taiteen erimuodot ja itsensä ilmaisu kuten tanssi tai musiikki tulevat esille muissa alueissa, eikä niitä ole rajattu pois työstäni. Aihealueiden teemat kumpuavat varhaiskasvatussuunnitelman perusteista (2005).

5.1 Kieli

Kieli on tärkeä osa ihmistä. Sen avulla kommunikoidaan toisten kanssa. Sen avulla ihminen havainnoi, tuntee, ajattelee ja tiedetään. Kielen oppiminen on Nurmilaakson ja Välimäen mielestä on avainasemassa muuhun oppimiseen. (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 5–7.) Ihmisen kielen kehitys, kuten lukutaito ja kirjoittamisen taito, kehittyvät läpi elämän, mutta ihmisen neljä ensimmäistä vuotta ovat erityisen tärkeitä lapsen tälle kehitykselle (Alijoki 2011, 78).

Varhaiskasvatuksen perusteissa ei ole erikseen omaksi orientaatiokseen laitettu äidinkieltä, joten kuntien ei ole tarvinnut erikseen suunnitelmaansa tästä alueesta kirjoittaa. Monissa suunnitelmissa on Nurmilaakson ja Välimäen mukaan otettu huomioon maahanmuuttajat ja heidän toisen kielen tukeminen, mutta usein suomenkielisten lasten kielen tukeminen on sivuutettu. (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 5–7.) Perusteissa kuitenkin on oma lukunsa kielen merkityksestä (Varhaiskasvatuksen perusteet 2005, 19).

Kielelliseen kasvatukseen tulisi kiinnittää huomiota, sillä kielen avulla ihminen pystyy ilmaisemaan itseään ja minäänsä. Kielen kehitys on kytköksissä muihin lapsen kehitysosa-alueisiin, kuten puheen kehitykseen. Kielen kehitys on yhteydessä kiinteästi lapsen kognitiiviseen kehitykseen, kuten älykkyyden ja muistin kehitykseen. Kielellinen tietoisuus jaetaan neljään eri tietoisuuteen: fonologiseen,

morfologiseen, semanttis-pragmaattiseen ja syntaktiseen. Kielellisten tietoisuuksien vaikutus näkyy lapsen myöhemmissä elämänvaiheissa. Kielellinen tietoisuus on tärkeää, sillä esimerkiksi ilman sitä lapsen on vaikeaa oppia lukemaan. (Nurmilaakso 2011, 31, 33.)

Fonologinen tietoisuus käsittää ymmärryksen äänneistä, eli sen, että osaa sanan purkaa yksiköiksi tai tavuiksi. Yksi kirjain tekee äänneen, ja kun siihen yhdistetään toinen kirjain, muuttuu äänne erilaiseksi. Tietoisuuteen kuuluu myös kirjainten ulkoinen ymmärtäminen. Tietoisuutta voidaan harjoitella esimerkiksi vokaaliharjoituksin lyhyen ja pitkän vokaalin erottamisella, musiikin, draaman tai liikunnan avulla. (Nurmilaakso 2011, 33-34.)

Morfologiseen tietoisuuteen kuuluu taas sanojen ja muotojen ymmärtäminen. Lapsen kielellinen kehitys on nopeaa 4–6-vuotiaana, jolloin myös uusia sanoja opitaan nopeasti ja vanhoja sanoja aletaan käänneellä ja taivuttaa. Tietoisuutta voidaan auttaa opettamalla uusia sanoja, ja tekemällä siitä mielenkiintoista ja hauskaa. Morfologinen tietoisuus auttaa luetun ymmärtämisessä. Sen avulla lapsi ymmärtää, että sana muodostuu pienistä osista ja yhdessä osat vaikuttavat sanan merkitykseen. Pienimpiä osia kutsutaan morfeemeiksi. (Nurmilaakso 2011, 34.) Eli morfologia vaikuttaa myös fonologiseen tietoisuuteen äänneiden purkamiseen, kokoamiseen että luetun ymmärtämiseen.

Semanttis-pragmaattinen tietoisuus jaetaan kahteen osaan. Semanttinen tarkoittaa tietoisuutta sanojen sisällöistä, sanaryhmien erottelukykystä sekä eri äänenpaikkojen merkityksen ymmärtämistä. Pragmaattinen tarkoittaa taas kielen käytön ymmärtämistä. Näitä voidaan tukea lukemalla satuja tai loruja ääneen lapselle ja vastaten hänellä heränneisiin kysymyksiin. (Nurmilaakso 2011, 35.)

Kielellisen tietoisuuden neljäs alue syntaktinen tietoisuus käsittää tietoisuuden lauseista, sanajärjestelmästä, -järjestyksestä, sekä puheen rytmin ja melodian (Nurmilaakso 2011, 35). Syntaksi tarkoittaa lauseoppia (Finnlectura 2001). Sanajärjestelmään kuuluu ymmärrys lauseiden rakentumisesta ja esimerkiksi siitä,

milloin tulee piste. 4–5-vuotias arvioi lauseen mahdollista oikeutta omien mielipiteidensä ja kokemusten avulla, kun taas 6–7-vuotias arvioi lausetta jo kieliopin avulla. Puhemelodia taas antaa lapselle ymmärrystä lauseen sanojen välisistä yhteyksistä. Lauseen melodia ja sanajärjestys kertovat kuulijalle lauseen lauseopista eli syntaksin. Lorujen ja keskusteluiden kautta lapsi oppii luonnollisen lausemelodian ja kielelliset säännönmukaisuudet. Jos tämä tietoisuus on kehittynyt lapsella heikosti, ilmenee se vaikeuksina luetun ymmärtämisessä ja heikkoutena käyttää tekstissä välimerkkejä ja muita kieliopillisia vihjeitä. (Nurmilaakso 2011, 35.)

Suunnitellessa toimintaa, joka tukee ja kehittää lasten kielellistä kehitystä voidaan käyttää yleisiä menetelmiä kuten leikkiä, pelejä, tarinoita, liikuntahetkiä, lauluja, musiikkia tai loruja. Ne tukevat lasta tietyllä kielellisellä alueella, mutta usein myös kehittävät samaan aikaan monia muita eri lapsen taitoja ja osaamista. (Alijoki 2011, 79.) Kielellisen tietoisuuden alueiden avulla voidaan suunnitella ja toteuttaa erilaisia toimintoja ja hetkiä lapsille.

Lapsen sanavarasto kasvaa itsestään lapsen arjessa. Sitä edesauttaa hyvä ääntentunnistus ja tietäminen sekä hyvä muisti. Hyvä sanavaraston kertyminen ennen koulun aloittamista helpottaa oppimista, ja esimerkiksi lukemiseen tarvitaan tarpeeksi hyvää käsitteiden hallintaa. Sanojen oppimisessa ja käsittämisessä on huomioon otettava kaikki mahdolliset tilanteet suunniteltujen toiminnallisten hetkien lisäksi. (Alijoki 2011, 81.) Esimerkiksi pukiessa tai syödessä on erilaiset sanastot käytössä.

Lorut ovat monikäyttöisiä ja monipuolisia välineitä lasten kanssa käsiteltäväksi. Joillakin päiväkotiryhmistä saattaa löytyä lorupussikin. 3–5-vuotiaiden kanssa mahdollisuudet lorujen kanssa ovat suuret. Usein loru on tulostettu ja liimattu värikkäälle kartongille, joka on loruaiheen mukaan leikattu, esimerkiksi sininen sadepilven muotoinen kortti sääloruun liittyen. Näiden korttien avulla lapsi saa visuaalisia mielikuvia. (Nurmilaakso 2011, 37.) Lisäksi lorukortin muoto tai kuva antaa vihjeen lapselle lorun aiheesta tai siitä, mikä loru on kyseessä, ja näin lapsi voi jopa lausua pätjän runosta ulkomuistista.

Lorut ovat oivallisia myös siksi, että ne eivät rajoitu lasten ja aikuisten yhteisiin hetkiin, vaan lapset voivat käyttää niitä keskenäänkin. Loruista lapset voivat tutkia kirjoitusta ja kirjainten muotoa. Niitä voidaan toistaa, jolloin tuetaan lapsen muistin kehitystä. Kortit voidaan sekoittaa ja pyytää lasta laittamaan ne järjestykseen, jolloin tuetaan lapsen loogista ajattelua, päättelykykyä ja semanttis-pragmaattista tietoisuutta. Loruja tarkasteltaessa voidaan kiinnittää huomio toistuviin äänteisiin, kuten suomalaisessa kansanrunossa on sekä alussa toistoa ”maanantaina makkarat” että loppu riimitystä: kuten tehtiin, vuoltiin ja keitettiin. (Nurmilaakso 2011, 37–38.)

Maanantaina makkarat tehtiin,
tiistaina tikut vuoltiin,
keskiviikkona keitto keitettiin,
torstaina tupaan kannettiin,
perjantaina perheelle annettiin,
lauantaina liemi latkittiin,
sunnuntaina suu pyyhittiin.

-suomalainen kansanruno- (Peda.net 2013.)

Äänteitä voidaan tutkia ja opetella myös muillakin tavoilla, kuten taputtamalla ja tavuttamalla sanoja. Näin hahmottuvat sanan tavut, äänteet ja samalla voidaan laskea esimerkiksi sanan tavujen määrä. Äänteiden avulla lapselle saattaa avautua, mitä kirjaimia sanassa on. (Alijoki 2011, 80.) Lapsen kanssa voidaan harjoitella myös samalla kirjaimella alkavia sanoja, vaikka edellä mainitun esimerkkilurun avulla. Yhdessä voidaan miettiä, mitkä muut sanat alkavat m-kirjaimella niin kuin maanantai ja makkara.

Sadutus on yksi menetelmä, jonka avulla aikuinen voi havainnoida lapsen kielellistä kehitystä ja psyykkistä tilaa. Sadutuksessa lapsi saa kertoa tarinan. Aikuinen kirjoittaa sen paperille prikulleen, niin kuin lapsi sitä kertoo. (Nurmilaakso 2011, 40.) Tilanteessa voi olla yksi lapsi tai monia, jolloin jokainen pääsee kertomaan vuorollansa, miten tarina etenee. Kun tarina on lopetettu, lukee aikuinen sadun kerran läpi, jolloin lapsi voi muuttaa mielestään huonompia kohtia.

Nurmilaakson mukaan sadutus tukee morfologista, semanttis-pragmaattista ja syntaktista tietoisuutta. Sen kautta aikuinen pystyy havainnoimaan, millä tasolla lapsen puheen ja ajattelun kehitys on. Lisäksi sadutuksen avulla lapsi voi käydä läpi hänelle raskaita ajankohtaisia aiheita, kuten vanhempien riitely, avioero, iso-vanhemman kuolema, työttömyys tai perheen vaikea taloudellinen tilanne. Säännöllisen sadutuksen tuloksena ja dokumentoinnin avulla aikuinen voi myös huomata lapsen satujen avulla tapahtuvan kielellisen kehityksen (Nurmilaakso 2011, 40.) ja arvioida työtänsä sekä tulevia painotuksia kasvatuksessa.

Vastasyntyneen kielellinen kehitys tarvitsee isän ja äidin puhetta sekä vuorovai-
kutusta lapsen kanssa. Usein lorut ja laulut ovat pienen lapsen ensimmäistä kirjallisuutta, jonka suomista taide-elämyksistä vauva nauttii koko kehollaan. Ensimmäiset kirjat ovat katselukirjoja, joiden ääressä vietetään yhdessä aikaa, ja kirjassa olevia esineitä ja asioita opetellaan. Kuvakirjat ja -tarinat tulevat sen jälkeen kuvaan. Niiden avulla lapsi voi kuulla tai kertoa tiukasti kirjaan liittyvän tarinan, tai hän voi kertoa tekstin rinnalla omaa tarinaansa. Mitä runsaammin lapsi pääsee tutustumaan monipuoliseen kirjojen maailmaan, sitä rikkaampi kuvalukutaito hänellä kehittyy. (Jäppinen 2006, 58–59.)

Satujen avulla lapsi saa tietoa ympäristöstään, luonnosta, historiasta, lähipiiristä, kaukaisista maista ja nykypäivästä, sekä samaan aikaan elämyksiä. Kirjat ja niiden sadut voivat auttaa ymmärtämään itseä ja muita ihmisiä. Ne voivat myös herättää kysymyksiä. Satujen avulla lapsi saattaa pohtia sadun henkilön tunteita ja millaista olisi olla tämän saappaissa. Satujen avulla voi myös auttaa tunnistamaan tunteita, omia pelkoja ja ahdistuksia, ja sen, miten niistä voi päästä ohi. Monilla saduilla on suuri terapeuttinen vaikutus. Ne voivat myös vapauttaa luovuutta ja mielikuvitusta. Lapsi pääsee osalliseksi koko ihmiskunnan yhteisestä kulttuuriperinteestä, kun hän saa kuulla klassisia ja eri maiden kansansatuja. Näitä satuja kuuntelemalla lapsi myös tutustuu erilaisiin tapoihin, ja erilaisiin kerontateknikoihin sekä miten kieltä voi käyttää eri tavoin. (Jäppinen 2006, 60.)

5.2 Leikki

Leikkimisen voi nostaa elinikäisen oppimisen rinnalle (Kalliala & Tahkokallio 2001, 33). Leikin ilmaisuasu voi näyttää joskus aikuisen silmissä oudolta, hauskalta, aggressiiviselta tai pelottavalta. Kuitenkaan leikki ei ole koskaan väkivaltaista, eikä oikea väkivalta pysty naamioitumaan leikiksi. Leikkiminen tuottaa sen tekijöille mielihyvää, ja kaikilla siihen osallistujilla on hauskaa. Oikeassa leikissä ei esiinny kiusaamista tai toisen alistamista. Leikin avulla osallistujat voivat käydä läpi yhteiskunnassa olevia rooleja kuten kotileikeissä tai sitä, mitä tapahtuu pa-hoille kavereille poliisi ja rosvo -leikin avulla. (Sinkkonen 2001, 28–30.)

Leikin määrittelemisen ei ole yksinkertaista. Lapsi osaa erottaa leikin ei-leikistä, kun taas aikuinen selittää leikkimiseksi monia erilaisia toimintoja. Jotta käsitteet leikki ja leikkiminen osattaisiin erottaa muusta toiminnasta, on sille pyritty antamaan tunnusmerkkejä. (Kalliala & Tahkokallio 2001, 34.) Caillois kuvaa leikkiä toiminnaksi (Kalliala 1999, 36; Kalliala & Tahkokallio 2001, 34), joka on vapaaehtoista ja tuottamatonta. Hän myös määrittelee leikkiä ennakoimattomaksi, kuvitteelliseksi, säännönmukaiseksi ja erilliseksi (Kalliala 1999, 36). Vygotskyn mukaan leikki on toimintaa, jota toteutetaan ”kuvitellussa tilanteessa”. Myös ensimmäinen suomenkielisen leikkiä koskevan väitöskirjan tekijä, Enäjärvi-Haavio, määrittelee leikin illuusioksi, jonka valtaan leikkijä tahallaan antautuu. (Helenius 2004, 14.) Csikzentmihalyi, Goleman sekä Huizinga mainitsevat, kuinka täydellistä leikkiin uppoutumista voi kuvailla käsitteellä, ”flow”, virtaus. Sen tuntemiseen liittyy spontaani ilon ja riemun tunne ja oman itsen, toiminnan ja ympäristön erottamattomuus. (Kalliala 1999, 36; Kalliala & Tahkokallio 2001, 34.)

Leikkiminen alkaa jo varhain vauvana, kun vauva ei erota itseään aikuisesta. Tällöin aikuinen rakentaa leikin kehykset. Leikit ovat pieniä sääntö- tai perinneleikkejä. Kansanperinteessä löytyy paljon erilaisia lasten sylittely- ja hypitysleikkejä. Vaikka lapsi ei itse hallitse kieltä tai liikkeitä, ei tajua tai pysty luomaan kuviteltua tilannetta, vuorovaikutuksessa aikuisen kanssa hän on osallisena kuviteltuun tilanteeseen. Batesonin mukaan jo näin pieni lapsi ymmärtää viestin ”Tämä on

leikkiä” (Helenius 2004, 17). Leikkimisen ohessa lapsi vuorovaikutuksessa aikuisen kanssa jäljittelee aikuisen suun liikkeitä ja matkimaan toistuvia tekemisiä Amanon, Kezukan ja Yamamoton mukaan. Tätä kautta lapsi oppii hoitajan avulla vuorovaikutuksesta ja sen säännönmukaisuuksista ennen kuin oppii ymmärtämään eri merkityksiä tai puhumaan. (Helenius 2004, 15–18.)

Belskyn ja Most:n 1981 tehdyn sekä Stambakin ja Sinclairin 1993 tehtyjen tutkimusten mukaan lapsen ensimmäiset omat kuvitteelliset tilanteet alkavat kehittyä yhden vuoden iässä (Helenius 2004, 18). Aluksi tilanteet ilmenevät, kun lapsi laitetaan puhelimen korvalleen eikä suuhun niin kuin aikaisemmin tai hämmentää tyhjää kattilaa. Vygotskyn keksi ja kehitteli ”ihmisen korkeampien henkisten toimintojen kehittymisen peruslain” eli nämä ihmisen korkeammat henkiset toiminnot esiintyvät kahdesti. Ensiksi ihmisten välisenä ja sen jälkeen lapsen omana toimintana. Samoin lapsi alkaa toistaa vastakohtia, tarkastella tavaroita ja asioita kahdesta eri näkökulmasta, ja hän voi esimerkiksi tarkastella tavaraa vuoroin pitämällä sitä oikeassa ja sitten vasemmassa kädessä, tai havaita, että astia tyhjennettiin ja sitten täytettiin. Tämän jälkeen hän tiedostaa tavaran mahdollisuudet, mistä kehitys menee eteenpäin. Pian jo esikouluikässä lapsi pystyy mielikuvituksensa avulla käyttämään tavaroita leikeissään ja toiminnassaan, sekä jakamaan saman mielikuvan toisten lasten kanssa. (Helenius 2004, 18–19.)

Kolmevuotiaana lapsi pystyy jo jakamaan lelujansa ja odottamaan vuoroansa. Kuitenkin riitatilanteissa hän tarvitsee aikuisen apua riidan selvittelyssä ja sopimisessa. Kolmevuotiaan leikit saattavat olla täynnä tanssia, laulua tai innokasta kirjojen lukemista. Hän nauttii oppimisesta. Kuitenkin kielellisesti hänen puheensa saattaa rajoittaa kommunikointia muiden lasten kanssa, sillä hän ei osaa välttämättä vielä kaikkia sijamuotoja. (Karhi 2003, 10–13.)

Roolileikkiin siirtyminen on Vygotskyn mukaan (Helenius & Lummelahti 2013, 88) merkki siitä, että lapsen kehityksessä on tapahtunut merkittävä edistysaskel. Lapselle ei ole enää merkittävää objektien tutkiminen vaan halu nähdä ihmiset erilaisissa tilanteissa tekemässä erilaisia asioita. (Helenius & Lummelahti 2013, 88.)

Roolileikin kulta-aika on nelivuotiaana. Tuolloin lapsen mielikuvitus on vilkkaimmillaan. Leikeissään lapsi leikkii tuttuja tilanteita, kuten kotileikkiä, mielellään 2–3 hengen porukassa ja käy siinä läpi erilaisia käyttäytymismalleja. Sen lisäksi nelivuotiaalle erilaiset yksinkertaiset pelit ovat hänen mieleen kuten muisti-, pala- tai korttipelit. (Karhi 2003, 19–21.)

Viisivuotiaana leikeissä kaverit korostuvat. Lapsi leikkii mielellään heidän kanssaan. Roolileikeistä alkaa tulla realistisempia ja niiden rinnalla lapsi myös alkaa leikkiä erilaisia pelejä, joissa on sääntöjä. Liikunnalliset leikit kuten juoksuleikit, hyppynarun hyppääminen tai pallon potkiminen ovat suosittuja. Yhteisleikeissä viisivuotias osaa jo paremmin odottaa vuoroaan, keskittyä leikkiin ja muistaa säännöt. (Karhi 2003, 25, 31.)

Ympäristö voi vaikuttaa lapseen innostavasti tai passivoida lasta. Jos lelut ovat helposti lapsen saatavilla, hän helpommin oma-aloitteisesti aloittaa leikkimisen ja ympäristön tutkimisen. Jos taas tavarat ovat liian vaikeissa paikoissa lapselle tai lelut ovat rikkiäisiä tai yksipuolisia, vaikuttaa se negatiivisesti lapsen itsenäiseen leikkimiseen, tutkimiseen ja oppimiseen. Aikuisten tulisi kiinnittää siis huomiota lasten leikkiympäristöön ja lelujen laatuun mieluummin kuin määrään. Lelujen tulisi myös olla ikään katsottuna tarpeeksi haastavia ja mielenkiitollisia, jotta leikkiminen kehittäisi lapsen muistia ja muita kehitysalueita.

5.3 Ympäristö

Varsinaisesti varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa ei ole erikseen mainittu ympäristökasvatusta. Kuitenkin valitsin ympäristön yhdeksi vuosikello-toimintasuunnitelman alueeksi, sillä lastentarhanliitto on valinnut sen vuosien 2010–2014 teemaksi. (Raittila 2012, 209.) Ympäristöä, siitä huolehtimista ja kierrättämistä tulisi käsitellä lapsen kanssa jo pienenä, jolloin se on luonnollinen osa häntä ja hän on tietoinen valintojensa vaikutuksesta. Liiton mukaan ympäristökasvatusta tulisi olla joka päivä arjessa, ja sen pitäisi näkyä pienenä valintoina (Raittila 2012,

209). Se voi olla kierrättämisen lisäksi omasta ympäristöstä eli ryhmätilasta huolehtimista, siivoamista, omista tavaroista huolehtimista ja toisten tavaroiden kunnioittamista.

Raittilan mukaan ympäristö sekä luonnehtii ihmisenä olemista, mutta myös ihminen luonnehtii ympäristöä, siinä elämistä sekä yhteyttään siihen. Näitä osa-alueita ovat fyysinen ympäristö, kulttuurinen ympäristö ja yksilöllinen tulkinta ympäristöstä. Otetaan esimerkiksi päiväkotiryhmän huone. Fyysisesti huoneesta voitaisiin kuvailla, mitä huonekaluja sieltä löytyy, mikä on seinän väri ja mitä leluja sieltä löytyy. Jokainen ihminen, lapsi, kasvattaja ja vanhempi, joka käy tässä huoneessa, näkee huoneen fyysisen olemuksen ja muodostaa siitä mieleensä omanlaisen tulkinnan huoneesta. Jonkun mielestä huoneessa oleva koti-leikkurinurkkaus tuo mieleen rikkaan ja mukavan leikkihetken, ja toisen mielestä nurkkaus tuo mieleen kaaoksen, ainaisen sekavuuden ja hälinän. Sen lisäksi kulttuurisena ympäristönä jokaisella on mielessä, millainen huoneen tulisi olla ihanteiltaan, mitä siellä tehdään ja ketkä sitä käyttävät. Kulttuuriseen ympäristöön kuuluu myös yhteisten sääntöjen muodostaminen ja noudattaminen, eli se, mitä aikuinen tai lapsi saa tai ei saa tehdä. (Raittila 2012, 210.)

Raittilan mukaan siis ympäristökasvatus ei ole vain ympäristön tutkimista. Siihen liittyy myös ihmisen ja ympäristön suhde, niistä syntyvät kysymykset ja tulkinnat. Näitä kysymyksiä syntyy arjessa päivittäin liittyen valintoihimme ja sääntöihin suhteessa ympäristöömme. Näitä kysymyksiä voidaan tarkastella monesta näkökulmasta kuten poliittisesti, kulttuurisesti, moraalisesti ja rahallisesti. (Raittila 2012, 211.)

Tutkimisen, liikkumisen ja tarkkailun kautta lapsi oppii tuntemaan paremmin oman lähiympäristönsä. Antamalla lapselle aikaa tutkia omaa ympäristöä vahvistetaan lapsen elämänhallintaa, ja oman ympäristön tunteminen antaa tunteen kuulumisesta jonnekin. (Rosenberg 1993, 11.)

Palmerin puu on malli, jossa puun osia ovat oppimista ympäristössä, ympäristöstä ja ympäristön puolesta, kuten todettiin kappaleessa 4.2. Näiden kolmen

kautta pystytään opettamaan ihmiselle monipuolisesti ympäristöstä ja sen vaalimisesta. Palmerin mukaan vain yhden alueen painottaminen, kuten eettisten kysymysten pohtiminen tai pelkkien luontoretkien tekeminen, johtaa siihen, että ihmisen ympäristövastuullisuus ei kehity tasaisesti. Mallin avulla opettaja voi suunnitella, toteuttaa ja arvioida opetustaan ja antaa laadukasta opetusta. (Cantell & Koskinen 2004, 68–69.)

Toimintaa ja kokemuksia ympäristössä on muutakin kuin retkiä esimerkiksi luontoon, puistoon tai kirjastoon. Kokemusten saaminen ympäristössä antaa tietoja, taitoja sekä antaa fyysisen kokemuksen vuorovaikutuksesta suoran aidon tilan kanssa. Tutkimusmatkojen avulla lapsen maailmaa rikastutetaan näkemällä erilaisia rakennuksia, puistoja, museoita ja metsiä. Päiväkoti-ikäinen lapsi oppii näissä erilaisissa ympäristöissä pääasiassa leikkien, tutkien ja liikkuen. Näitä kokemuksia voidaan arvioida ja havainnoida lapsesta pyytämällä häntä piirtämään. Piirustus kodista, päiväkodista tai pihasta kertoo paljon lapsen näkökulmasta, eli siitä, mitkä asiat hän kokee tärkeäksi ja mitä hän muistaa. Palmerin mukaan erityisesti oppimisessa ympäristössä korostuu esteettisyys suhteessa ympäristöön. Raittilan mielestä tässä osa-alueessa korostuvat myös emotionaaliset ja eettiset kokemukset. (Raittila 2012, 213–215.)

Oppiminen ympäristöstä on puhdasta luonnon tutkimista, tiedon saamista ympäristöstä ja kokeiden tekemistä. Raittila ehdottaa tutkimista myös kaupunkimaisessa, esimerkiksi päiväkodin lähiympäristössä. (Raittila 2012, 216.) Vihreä lippu -hankkeessa vuonna 2002 Tornikadun päiväkotiteki juuri näin. Henkilökunta halusi, että lapset tutustuvat lähimetsän lisäksi muuhun lähiympäristöön. He jakoivat lapset neljään ryhmään, tutkivat sitä, analysoivat ja miettivät, miten voisivat vaikuttaa tuloksiin parantavasti. Joka kuukaudelle päiväkodilla oli oma alateemansa ja projektin aikana lasten käsitys päiväkodin lähiympäristöstä laajeni ja muuttui turvallisemmaksi. (Joensuu 2004, 152.)

Ympäristön puolesta ajattelemiseen vaikuttavat monet asiat. Kasvattajat voivat vaikuttaa paljonkin ympäristövastuullisen arvomaailman ja käyttäytymisen muodostumiseen. Raittilan mukaan päiväkotiryhmässä kasvattajien toiminta ja niistä

heijastuvat arvot saattavat muokata näkemyksiä, jotka ovat ympäristössä vallalla. (Raittila 2012, 217.) Eli ekologinen käyttäytyminen tai ympäristöä kunnioittava käyttäytyminen saattaa herättää lapsessa sisäisiä kysymyksiä ja pohdintaa omasta käyttäytymisestä. Kumpi tapa on oikeampi minun vai aikuisen? Tulisiko kotonakin tehdä noin? Voisinko vaikuttaa kierrättämiseen kotona?

Toiminta ryhmässä tulisi olla osallistumiseen kannustavaa, minkä kautta lapsi voi saada onnistumisen kokemuksia, ja tunteen, että asioihin voi ja saa vaikuttaa ja että häntä kuunnellaan. Näiden kokemusten kautta lapsesta kasvaa aikuinen, joka todennäköisesti uskaltaa vaikuttaa ympäristöönsä ja on kiinnostunut siitä. Elliotin ja Davisin mukaan (Raittila 2012, 217.) ympäristöystävällinen elämäntyyli vaatii toteutuakseen itse toiminnan lisäksi ympäristöystävällisiä arvoja ja kykyjä toimia. Eli kasvatuksen ehkä tärkein tehtävä ei olekaan opettaa, mikä on ympäristön kannalta paras vaihtoehto, vaan opettaa arvoja.

Ympäristökasvatuksessa **retket** ovat yksi tärkeimmistä työmenetelmistä (Kurtio & Kurki 1999, 8). Retkillä tai muilla ympäristöön liittyvissä kasvatustilanteissa on tärkeää hiljaisuus. Nykypäivänä elämämme ovat täynnä puhetta, hälyä, mölyä ja muuta stimuloivaa häiriötekijää. Hiljaisuudessa on helpompaa terästä muita aisteja ja havainnoida ympäristöä. Esimerkiksi Nordströmin mukaan luontoretkillä hiljaisuudessa pystyy keskittymään kuulemaan luonnon pienetkin äänet. Lasten kanssa hiljaisuutta voidaan harjoitella erilaisten leikkien avulla, ja kun se on saavutettu, voidaan tehdä erilaisia harjoitteita. (Nordström 2004, 117.) Yksi menetelmä kulkea ja tutkia luontoa on Metsämörritoiminta, joka on tarkoitettu 1–12-vuotiaille (Suomen Latu 2014).

Retki voi olla päiväkodin ulkopuolelle tai sen sisällä vaikka liikuntasaliin, joka on järjestelty uudelleen. Salissa voidaan tehdä harjoituksia silmät sidottuina, paljain jaloin tai käyttäen vain hajuaiastia suunnistamisessa tai kuuloa. Niiden kautta lapsi voi saada uusia erilaisia kokemuksia tilasta. Nämä eri aisteihin kohdistuvat harjoitteet kutsutaan herkkyysharjoitteiksi. Lapsena koetut mukavat tunteet, hajut ja

kokemukset pongahtavat vielä vanhuksenakin mieleen; näistä esimerkkeinä kodin tuoksu, lempikarkin maku tai jokin tärkeä muiston tuoma tunne. (Nordström 2004, 117–118.)

Retkellä päiväkotirakennuksen ulkopuolella on monia vaihtoehtoja toteutukselle yksin tai ryhmässä, tutkimuskohteen valinnalle ja tutkittavan kohteen tutkimistavalle. Tutkimuskohde voi olla kirjasto, puisto, päiväkodin piha, lähiliikenteen risteys, taidenäyttely, lähikoulu ja niin edelleen. Kohdetta voidaan tutkia yleisellä tasolla havainnoimalla rakennusten muotoja, puiston kasvistoa tai pihan ilmettä. Kohdetta voidaan myös tutkia suurennuslasilla, esimerkiksi pihalla rajatulla alueella lapset voivat saada tehtäväksi etsiä jonkin mielenkiintoisen asian. Kirjastossa voidaan tutkia, mitä kaikkea sieltä löytyy, miksi siellä on vaikkapa lukusali tai miksi siellä tulee olla hiljaa.

5.4 Liikunta

Liikunta on Sääkslahden mukaan yksi lapsen päivittäisen hyvinvoinnin perustavista tekijöistä terveellisen ravinnon ja riittävän levon lisäksi. Liikunta ennaltaehkäisee ylipainoa ja liikkuessa kuluttaa energiaa, väsy ja keho tarvitsee sen jälkeen luonnollisesti lepoa. Malinan, Bouchardin ja Bar-Orin mukaan suotuisten kasvuolosuhteiden, muun muassa unen, ravinnon ja hygienian, kanssa liikunta mahdollistaa lapsen fyysisen kasvun kuten jänteiden, luiden ja lihasten vahvistumisen. Olosuhteet ja liikunta määrittelevät esimerkiksi sen, kuinka kauan lapsi jaksaa kantaa jotain tavaraa, kuinka kovaa hänen luunsa kestävät törmäyksiä tai kuinka kauan hän jaksaa kävellä omin voimin. (Pönkkä & Sääkslahti 2012, 136–138.)

LATE-tutkimuksen tuloksissa näkyi, että leikki-ikäisistä ja alakouluikäisistä yli 10 % on ylipainoisia (Mäki ym. 2010, 147). Jotta varhaiskasvatus olisi laadukasta ja monipuolista myös liikunnan kohdalta, asiantuntijaryhmä on julkaissut oppaan, jossa liikunnan suositukset painottuvat etenkin päivähoitoon. Suositusten ohjeet

koskevat liikunnan kokonaismäärää, ympäristöä, laatua ja sopivia välineitä. (Varhaiskasvatuksen liikunnan suositukset 2005, 3.)

Kokonaismäärän suhteen lapsi tarvitsee päivittäin vähintään kaksi tuntia reipasta liikuntaa, jossa hän hengästyy (Varhaiskasvatuksen liikunnan suositukset 2005, 3). Kuitenkin Soini ym. 2011 tekemän tutkimuksen mukaan kolmevuotias saa reipasta liikuntaa keskimäärin 58 minuuttia päivittäin (Soini ym. 2011, 52). Pelkkä ulkoilu kaksituntia päivässä ei takaa sitä, että lapsi liikkuu suositusten mukaisesti kotona tai päivähoitossa. Tämä vaatii siis kasvattajalta uudelleen suunnittelamista ja katsomista liikuntakasvatussuunnitelmaansa.

Laadultaan liikunnan tulisi olla monipuolista, ja sen tulisi kehittää ja harjoituttaa lapsen motorisia perustaitoja eri ympäristöissä, ja vaihtelua liikuntaympäristöön saadaan eri tilojen mutta myös vuodenaikojen erilaisuudesta. Kasvattajan tehtävänä on suunnitella ja järjestää päivittäin monipuolista ja tavoitteellista liikuntakasvatusta lapselle. Ympäristöltään kasvattajien tulisi tarjota lapsille liikuntaan houkutteleva, opettaa turvallista liikkumista eri ympäristöissä ja poistaa liikuntaa estäviä elementtejä. Välineiden tulisi olla lasten liikunnan perusvälineitä. Niitä tulisi olla tarpeeksi ja lasten ulottuvilla, jotta omaehtoinen liikunta on mahdollista. Suosituksessa myös kehoitetaan kasvattajaa vastavuoroiseen ja aktiiviseen yhteistyöhön vanhempien kanssa. (Varhaiskasvatuksen liikunnan suositukset 2005, 3.)

Lapsen perusliikunta on arjen liikettä, etenemistä ja toimimista. Liikkeiden tekeminen tapahtuu muun toiminnan lomassa, eikä niiden tarkoituksena ole liikkuminen sinänsä. Liikkuminen tapahtuu sekä ohjatusti että vapaissa tilanteissa, mutta ohjatuissa tilanteissa aikuisen kasvattajan on helpompi huomata ja mahdollisesti korjata liikeratojen tai liikkumisen heikkouksia, sekä toisaalta vahvistaa lapsen kehon koordinaatiotaitoja. (Karvonen 2000, 14–15.) Perusliikkeisiin ja niiden harjoitteluun kuuluvat 3–5-vuotiailla kävely, juokseminen ja pysähtyminen. Näitä kolmea taitoa voidaan harjoitella esimerkiksi erilaisten hippa-, peili ja muiden sääntöleikkien avulla.

5.5 Matematiikka ja logiikka

Matematiikka on läsnä eri tavoin ihmisen jokapäiväisessä elämässä. Lasten leikeissä tai ruokapöydässä matematiikka on läsnä esimerkiksi lasten vertaillessa, kenellä on enemmän ruokaa tai leluja, kenellä on enemmän punaista tai sinistä päällä, tai kuka pystyy viemään eniten leluja laatikkoon siivotessa. Lasten tekemät vertailut siitä, kenellä on enemmän lihapullia tai kenen lasissa on enemmän maitoa, ovat lasten matematiikkaa, ja he käyttävätkin mittayksiköinä usein suhteellisia mittoja. Vertaillessa käydään keskusteluita, väittelyitä, joiden kautta päästään johtopäätöksiin, ratkaisuihin ja ehkä päädytään siihen, kuka sillä kertaa voitti ja millä perustein. (Rutanen 2000, 18.)

Lasten keskisessä vuorovaikutuksessa saatetaan leikkimielisten kisailujen kesken vertailla nopeuksia, pituuksia, leveyksiä ja niin edelleen. Kuka juoksee nopeammin, kuka pystyy koskemaan korkealle kirjahyllylle tai kuka pystyy pitkällään yltämään penkin päädystä päätyyn. Lapset luovat omaa matematiikkaa omaan käyttöönsä. Kuten leikissäkin lasten käyttämät matematiikan määritykset, merkit ja merkitykset saattavat olla aikuiselle hieman outoja ja johtopäätökset vääriä. Välillä määrien mittaaminen on näkymätöntä aikuiselle, kuten lasten pitämä omanlaisensa kirjanpito, kenen vuoro on seuraavaksi leikkiä leikkihuoneessa ja välillä näkyvää, kuten esimerkki siitä, kuinka lapset olivat eräässä kilpa-autoleikissä pitäneet paperilla sovituille symboleille kirjaa, kuinka monta kertaa autot olivat menneet radan ympäri. Usein aikaakin lapset mittaavat ja seuraavat päivähoitossa pohtiessaan, kuka haetaan seuraavaksi, kuka on pisimpään, kuka lyhimpään ja missä järjestyksessä kukin haetaan kotiin. (Rutanen 2000, 18–19.)

Matematiikkaa on ajateltu ennen kuuluvaksi kouluun. Kuitenkin viime vuosien tutkimustulokset ovat osoittaneet, että sen tulisi kuulua jo varhaiskasvatukseen. Tätä kautta kouluun mentäessä lapsella on jo luja perusta koulussa opittavalle matematiikalle. Matematiikan opettamiseen on jo muutamia menetelmiä kehitelty, esimerkiksi unkarilaisten Tamás Vargan ja Eszter C. Neményin Varga-Neményi-opetusmenetelmä (Kajetski & Salminen 2009, 8.) tai suomalaisessa

Niilo Mäki -instituutissa kehitelty nallematikka. Nallematikka-materiaali on kehitelty juuri 3–5-vuotiaille lapsille, joilla on matemaattisia oppimisvaikeuksia. (Papunen i.a.)

Ulla Joensuun mukaan (Rutanen 2000, 26) aikuiset käyttävät mielellään matematiikassa numeroita, kun taas lapset ”elävät matematiikan todeksi leikin ja kaiken tekemisen muodossa”. 5–6-vuotiaat lapset alkavat kiinnostua numeroista, niiden kirjaamisesta ja muista symboleista. Pelkkä numeron piirtäminen ei ole tarpeeksi. Lapsi tutkii jo pienestä kiinnostuksen kohdettaan eri aistein. Havaintojensa avulla hänellä on tietoa tutkimastaan kuten pallosta, mutta hän ei ehkä osaa ilmaista tai kertoa niistä kaikista toiselle vajavaisen sanavaraston takia.

Aikuisen tehtävänä on tarjota, hankkia ja laittaa esille lapselle hänen kehitykselleen sopivia välineitä. Tärkeää on ottaa huomioon laatu eikä määrä. Välineitä voi ostamisen lisäksi tehdä yhdessä lasten kanssa: vaatehenkarista, langasta ja kahdesta samankokoisesta korista voidaan luoda toimiva puntari.

Matematiikan avulla ei pelkästään tueta lapsen matemaattista osaamista vaan myös hänen kielellistä, sosiaalista, identiteettiin liittyvää ja kognitiivista kehitystä. Matematiikkaa voidaan harjoitella pöytätyöskentelyn lisäksi myös esimerkiksi luonnossa, liikunnassa ja leikeissä. Jokainen ihminen oppii hieman eri tavoin ja aikuisen tehtävänä on huomioon ottaa lapsen vahvuudet ja heikkoudet oppimisessa. Aikuisen tulee siis opettaa eri tavoin ja vahvistaa lapsen kaikkia puolia. (Kajetski & Salminen 2009, 13–14, 17.)

Aikuisen asenne on merkittävässä asemassa siihen, miten matematiikka tuodaan arkeen mukaan ja kuinka monipuolisesti ja systemaattisesti sitä käsitellään. Loogisen ajattelun perustana on hahmottaminen, luokittelu, sarjoittaminen, suhdekäsitteet, vertailu ja yksi yhteen -vastaavuus. (Kajetski & Salminen 2009, 11–12, 20.) Lapsi käyttää matematiikkaa leikkiessään, mutta vain harjoittelun kautta hänen käsityksensä muuttuvat. Kuten Kajetski ja Salminen antamassaan esimerkissä toteavat, lapsen käsitys täydestä on sama asia kuin paljon, ja paljon on sama asia kuin sata. Vain harjoittelun, tutkimisten ja kokeilun kautta lapselle voi

selvitä, että nämä yhtäläisyydet eivät ole automaattisesti samoja asioita. (Kajetski & Salminen 2009, 14.)

Matematiikan välineissä tärkeää on laatu, ei määrä. Niitä voidaan tehdä itse tai hankkia. Tärkeää on, että välineet ovat lapselle helposti saatavilla ja houkuttelevassa paikassa. Tavaroita kannattaa sijoittaa huoneeseen yksi kerrallaan eli lapsen tutkittua aikuisen kanssa ja ymmärtäessä, mitä esineellä voi tehdä, voidaan se sijoittaa huoneeseen.

Lapselle on helpompaa opetella matematiikkaa aluksi kolmiulotteisten välineiden avulla. Kun lapsen matemaattinen ymmärrys laajentuu, voidaan siirtyä työskentelemään kaksiulotteisten kuvien, korttien tai piirustusten kanssa. Esimerkiksi luku kolme on helpompaa opetella käsittämään kolmena esineenä, kolme omenaa, ja sitten siirtyä kuvakorttiin, jossa on kolme omenaa. Kuvien avulla voidaan opetella abstraktion tasolla. Siirtyminen kolmiulotteista kaksiulotteisiin voi olla hankalaa, minkä takia erilaiset tilanteet, harjoitteet ja toisto auttavat lasta kehittymään. (Kajetski & Salminen 2009, 14–15.)

5.6 Musiikki

Musiikkimaailmaan lapsi pääsee tutustumaan jo ennen syntymää. Alkuvuosien kosketus musiikkiin ja erilaisiin tyyleihin pääsyyn vaikuttaa merkittävästi aikuisen rooli. Jotkut äidit soittavat tai laulavat vielä syntymättömille vauvoillensa ja Leppäsen haastattelemien äitien mukaan yhteiskuntamme hiukan jopa odottaa sikiölle varhaista musiikinkasvatusta. (Leppänen 2010, 28–29, 41 & 49.)

Musiikki on lapsen elämässä kokoajan läsnä: omina ja muiden lauluina tai soittamisena sekä mediasta kuuluvan musiikin passiivisena tai aktiivisena kuuntelemisena. Leppänen arvelee, että lapsen maailmaan saattaa sisältyä enemmän musiikkia kuin aikuisen elämään. Lapset nimittäin käyvät tunnelmia ja tapahtumia läpi laulaen tai kertovat niistä laulaen. (Leppänen 2010, 11–12.) Jollain lapsella

saattaa jokainen kommentti tulla laulaen, niin kuin oopperassa, tai leikkitapahtumasta saattaa helposti muodostua musikaalia muistuttava musiikinnumero.

Alle kouluikäisen päivään voi sisältyä näinkin paljon musiikkia: aamulla hän katsoo lastenohjelmia, pukiessa vanhempi laulaa hänelle, jotta siirtyminen päivähoitoon sujuisi ilman uhmauskohtauksia. Päiväkodissa päivänohjelmaan saattaa kuulua musiikkihetki tai vaikka liikuntahetki, jossa hyödynnetään musiikkia taustalla. Kotimatalla autossa kuunnellaan radiosta tulevaa musiikkia ja myöhemmin kotona lapsi katsoo televisiosta Pikku Kakkosen, jossa eri osat sisältävät erilaisia musiikkikappaleita. Tällainen esimerkki on aika tavallinen suomalaisen lapsen päivä. Musiikkitarjonta on runsasta, vaikkei lapsi varsinaisesti harrastaisikaan musiikkia. (Leppänen 2010, 14.)

Teräslehden tekemässä tutkimuksessa musiikin ilmenemisestä päivähoitoympäristössä ilmeni, että musiikkia käytetään kaikissa päivähoidon arjen tilanteissa. Musiikki on läsnä leikeissä, oppitukioissa, pukemisessa, riisumisessa, ruokailun alussa, juhliissa, retkillä ja liikunnassa. Jotkut kasvattajat käyttävät musiikkia apuna komentelussa ja jotkut vaikeissa tilanteissa tai riidan selvittelyissä. (Teräslehti 2005, 27.) Myös Mäkisen tekemässä tutkimuksessa siitä, kuinka paljon päiväkodeissa painotetaan musiikkia, selvisi, että tutkimukseen osallistuneiden päiväkotien enemmistö käyttää joka päivä musiikkia jossain tilanteessa (Mäkinen 2012, 49).

Mäkisen tutkimukseen vastanneissa päiväkodeissa yhteisiä laulutukioita oli vaihtelevasti. Joillakin koko yksikön laulutukioita oli joka päivä, kun taas harvimmillaan niitä oli vain kaksi kertaa kauden aikana, erityisesti juhliin painottuen. Myös lapsiryhmän keskeisissä musiikkihetkien määrissä oli vaihteluita jokapäiväisestä viikoittaiseen. Puolissa tutkimukseen osallistuneista päiväkodeista päävastuu musiikkihetkistä oli yhdellä tietyllä aikuisella. (Mäkinen 2012, 34,39.)

Aikuisen ohjaamaa laulua, musiikin käyttöä ja loruttelua esiintyy eniten päivähoiton perushoitotilanteissa, lepoaikaissa ja ruokailun alussa. Musiikin esteenä Te-

räslehden tutkimustuloksena ilmeni neljä tekijää: aikuinen, tilat ja välineet, ääniympäristön häiriöt sekä ajan puute. Suurin näistä tekijöistä oli aikuinen, hänen asenteensa ja oman osaamisensa kritisointi. (Teräslehti 2005, 27–28, 30.)

Tarinasäveltämismenetelmän on kehittänyt musiikkipedagogi ja -terapeutti Hanna Hakomäki. Menetelmä on kehitelty käytettäväksi alle kouluikäisten kanssa, mutta sitä voidaan soveltaa myös aikuisten tai vanhusten kanssa. Siinä toimintaa kumpuaa lapsen omista tunteista, ajatuksista ja kokemuksista. Lapsi säveltää itse ilman ohjaamista tai opettamista. Säveltämistilanteessa aikuinen kirjaa ylös nuotein tai muulla kirjaamistavalla lapsen tuottaman teoksen muistiin. Lopuksi teos esitetään pienelle ja tärkeälle yleisölle, johon kuuluu kuten vanhemmat ja/tai ystävät. (Leppänen 2010, 146.)

Menetelmässä on neljä periaatetta. Ensimmäinen lapselle annetaan tilaisuus musiikilliselle ilmaisulle, toiseksi luovassa tilanteessa on aina vuorovaikutusta säveltäjän ja sävellyttäjän välillä, ja kolmanneksi tuotos kirjataan ylös muistiin. Viimeiseksi teos tuodaan esille konsertissa yleisön korvien kuultavaksi. Tuotos voi olla laulu, musiikkileikki, -tarina tai sävelteos. Tarinasäveltämistä voidaan käyttää musiikkiterapian lisäksi yhtenä musiikkikasvatuksen metodina. (Leppänen 2010, 146.)

Myös erilaiset orkesterit, kuten sinfoniaorkesterit, ovat lähteneet tarjoamaan ”Hei me sävelletään!”-toimintaa alle kouluikäisille ja koululaisille. Toiminnassa soittajat yhdessä lasten kanssa säveltävät pienen kappaleen. Virikemateriaalina käytetään jotakin orkesterille sävellettyä teosta, joka esitetään lopulta samassa konsertissa yhdessä lasten kanssa tehdyn teoksen kanssa. Suomessa toiminta on saanut alkunsa yhteistyöstä Lontoon sinfoniaorkesterin kanssa 90-luvulla. (Leppänen 2010, 146–147.)

5.7 Taide

Taide ei ole pelkästään maalauksen tekemistä. Taide on itsensä ilmaisemista, kokemista eri aistein ja mielikuvituksen käyttämistä. Ilmaisua voi olla kuvataiteen lisäksi tanssimista, näyttelemistä, laulamista, soittamista tai runon tai sadun tekemistä. Aina pelkkä lopputulos ei ole tärkein vaan teoksen työprosessi voi olla myös taiteilijalle tärkeä. Lapsi saattaa haluta aikuisen kokevan ne tunteet ja hänen ilmaisunsa piirustusta tehdessään. (Pääjoki 2012, 109,112.)

Aisteja käytetään sekä taidetta katsottaessa ja tutkittaessa, taidetta luodessa että tutkittaessa materiaaleja, ja mietittäessä sitä, mitä niistä voisi syntyä. Esimerkiksi aikuiselle keittiö on ruuanlaittoa varten ja useimmilla sieltä löytyvistä välineistä on yksi tai muutama tarkoitus. (Pääjoki 2012, 110–111.) Lapsi saattaa ympäristöönsä tutkiessa löytää aivan uusia tapoja, soittimia tai väriaineita. Kuten munanleikkurin teristä tulee harppu, kattilan kansi on soittolautanen, ja curry-mausteesta saa veden sekoitettuna oranssia maalia ja paprikajauheesta syntyy punaista maalia.

Aikuisen on hyvä ottaa aistit huomioon ja tarkastella tavaroita lapsen näyttämien esimerkein. Tällöin toiminta on lapsilähtöistä ja vuorovaikutus on erilaista. Vuorovaikutus voi olla tällöin lapsen kaltaista suhteessa toisiin ja ympäristöön. Aikuisen voi oppia lapselta jotain, sillä aikuinen helposti kohtaa maailman tiedon ja kokemuksen avulla eikä hyödynnä aistejansa niin hyvin kuin lapsi. (Pääjoki 2012, 111.)

Aistien kautta päättelöllä lapsi saattaa käyttää tutkimaansa välinettä luovasti ja itseänsä ilmaisten. Aina lapsi ei tiedä, mihin aikuinen käyttää välinettä, jolloin lapsi ratkaisee tilanteen erilaisella tavalla. Taiteen luomisprosessi on yhtä tärkeä kuin sen lopputulos tanssinäytös tai piirustusteos. Joskus lapsi haluaa rauhaa ja että aikuinen näkee vasta lopputuloksen, kun taas joskus lapsi vaatii aikuisen läsnäoloa ja tarkkaavaisuutta luomisen aikana. Seuraamisen tai lopputuloksen nähdessään aikuinen voi saada aavistuksen lapsen ajatusmaailmasta (Pääjoki 2012, 112.) Esimerkiksi lapsen piirtäessä taikametsää lapsi voi haluta aikuisen

olevan todistamassa, kuinka paperille taianomaisesti muodostuu hieno mielenkiintoinen metsä, josta löytyy salaperäisiä ihmeellisyyksiä.

Joskus taiteen tekeminen on tärkeää myös leikin näkökulmasta. Valmis lopputulos ei olekaan lapselle tärkeä, vaan enemmän merkitsee taiteen tekemisen ilo. Kuten maalien sekoittuminen, valuminen tai roiskiminen maalatessa on hausempaa. Eri välinein lapsi voi muuttaa leikkiä ja välillä lisävesi tai toinen väri saattaaakin tuottaa yllättävän käänteen maalauksessa. Tutkia voi myös musiikkia eri soittimien avulla tai niiden tekemisen avulla. Pääasia ei ehkä olekaan nätti tai hyvin soiva soitin vaan iloa tuova ja tutkiva prosessi. Eli taiteellisia työvälineitä, tekniikoita ja materiaaleja voidaan käyttää leikin välineinä. (Pääjoki 2012, 113–114.)

Ennen ajateltiin, että taidekehitys on yksilöllistä eikä siinä tapahdu vuorovaikutusta toisten ihmisten kanssa. Nykyisin tiedetään, ettei asia mene näin vaan lapset ja aikuiset ottavat vaikutteita toisiltaan. Toisen teoksessa ihailtava piirre on pian omassa teoksessa. Lapset tykkäävät kertoa toiselle, mitä piirtää sekä ajatusprosessiaan kuvaa tai muuta taidetta tehdessään. Joskus lapsille on helpompaa ja hausempaa tehdä yhteisiä isoja taideteoksia, jolloin omaa luovuutta ei tarvitse aina kehittää ja ilmaista. (Pääjoki 2012, 115.)

6 USKONTOKASVATUKSEN VAIKUTUS KAIKKIIN ALUEISIIN

Oppaassani ei ole omaa aluetta uskontokasvatuksesta. Se ei ole yksi työni tavoitteista. Jätin aiheen pois suunnitelmasta, koska alueellisesti se olisi ollut liian hankalaa. Esimerkiksi pääkaupunkiseudulla ryhmissä voi olla monikulttuurisuutta, ja toisaalta joissakin pienemmissä kaupunkien päiväkodeissa on ehkä monokulttuurisempi ympäristö (Kallioniemi 2005, 30). Kuitenkin varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on omana orientaationa tästä aiheesta kirjoitettu, ja toisaalta voin koulutukseltani työskennellä sosiaalialan lisäksi kirkollisissa tehtävissä. Siksi oman ammatillisen kasvuni ja päiväkotien perusteiden tuomien velvoitteiden näkökulmasta haluan tarkastella tätä aluetta osana työtäni. Päiväkodit ja seurakunnat tekevät yhteistyötä, ja työyhteisöön voin tuoda ehdotuksia ja tietoa uskontokasvatuksesta sekä seurakunnan kanssa tehtävästä yhteistyöstä.

Tässä kappaleessa tarkastelen uskonnollis-katsomuksellista kasvatusta, sekä sitä, mitä varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja YK:n lastenoikeudet sanovat asiasta. Sen lisäksi tarkastelen uskontokasvatusta työntekijän näkökulmasta, ja sitä, miten opastani voidaan muokata tai soveltaa uskontokasvatuksessa. Tuon esillä myös muutaman teoksen, josta löytyy ideoita uskonto-katsomuksellisen kasvatussuunnitelman tekoon. On huomattava, että vuosikellomenetelmää voi soveltaa myös tämän osa-alueen suunnittelussa.

6.1 Uskonnollis-katsomuksellinen kasvatusta

Kallioniemen ja Salmisen mukaan (Pellikka 2012, 151) uskontokasvatus on osa suomalaista varhaiskasvatusta. 1960-luvulle asti pedagogiikka saattoi muodostua kristillisen etiikan pohjalta, ja kristillisiä tapoja opetettiin lastentarhoissa. Vuosien ajan on ollut ajattelutapana, että sisällöltään kristinusko on aina pysyvä ja annettu. (Pellikka 2012, 151.) Kuitenkin niin kuin muissakin eri alueissa ja opetusalueilla asian sisältö pysyy aika samanlaisena, mutta niissä opetustavat ovat

muuttuneet ja monimuotoistuneet. Tähän tulisi siis pyrkiä myös uskonnonkasvatuksessa.

Tekstissään Pellikka asettaa lapsen kasvatuksen ytimeen. Kallioniemen mukaan (Pellikka 2012, 152) lapsen kokemat asiat ja heränneet ihmetyksen aiheet tulisivat olla toiminnan herättäjiä. Tehtävien tavoitteina taas tulisi olla kasvun tukemisen lisäksi lapsen moraalisen, henkisen ja eksistentiaalisen eli olemassaoloon keskittyvän kehityksen tukeminen. Pellikan mukaan uskontokasvatuksessa lapsi ei pelkästään opi uskonnon tapoja, käytäntöjä ja perinteitä, vaan hän oppii etenkin suomalaisia perinteitä ja perimmäisiä piirteitä suomalaisesta kulttuurista. Kasvatuksen kautta lapsi saa myös valmiuksia oman uskonnon ilmiöiden ymmärtämiseen. (Pellikka 2012, 151–152.)

YK:n lastenoikeuksien sopimuksessa halutaan antaa raamit, joilla lapsella olisi hyvät mahdollisuudet elämälleen. Sopimuksen taustalla vaikuttaa ajatus, että ihmisen elämässä uskonnolla on tärkeä rooli, ja sillä nähdään olevan ehkä vaikutusta positiivisesti lapsen kehitykselle. Täten lapsellakin on oikeus pohtia elämänmerkitystä, tarkoitusta ja uskontoon liittyviä asioita. Nykyään uskonnottomuutta pidetään myös yhtenä katsomuksena muiden joukossa. (Anteroinen ym. 2011, 4.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005) on jaoteltu uskonto-katsomus kahteen osaan: eettinen orientaatio ja uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio. Eettiseen puoleen kuuluu lapsen kanssa moraalisten kysymysten pohtiminen arkitilanteissa, kuten mikä on oikein ja väärin, oikein tai valhetta ja hyvä tai paha. Uskonnollis-katsomukselliseen orientaatioon kuuluu perehtyminen oman uskonnon lisäksi muun muassa perinteisiin, asioihin ja tapoihin ihmettelemällä, kyselemällä, pohtimalla ja hiljentymällä. Jokaisen lapsen kohdalla sovitaan vanhempien kanssa lapselle sopivasta sisällöstä. (Anteroinen ym. 2011, 4.)

6.2 Oppaan sovellettavuus uskontokasvatuksessa

Uskontokasvatuksen vuosikellon suunnitteleminen ja toteuttaminen on haasteellista. Avainasemassa kasvatuksessa ja hyväksyvän ilmapiirin luomisessa on kasvattaja. Parhaimmillaan ilmapiiri antaa tilaa syvemmillä pohtimisilla. Ympäristöllä on myös väliä, sillä sen erilaisilla virikkeillä voidaan herättää lapsen miettimisiä uskontoon liittyen ja rohkaista häntä tutkimiseen. (Saarinen 2002b, 13–14.)

Joillekin työntekijöille uskontokasvatus voi olla vaikeaa oman tietämättömyyden tai osaamattomuuden takia. Lisäksi työntekijän omat epävarmuudet uskontoon liittyvästä opetuksesta tai kokemuksista yleensä voivat heijastua kasvatuksessa. Kasvatusta ei suositella jätettäväksi vain yhden aikuisen vastuulle kuten jollekin kirkossa käyvälle henkilölle. Tällöin vaarana on, että kasvatus jää muusta kasvatuksesta omaksi erilliseksi alueeksi. Tässä asiassa työyhteisön perinteillä ja toimintatavoilla on merkitystä. Syvempi pohdinta uskontokasvatuksen luonteesta voi auttaa sekä työntekijää omassa asiantuntijuuden kehittämisessä että työyhteisöä arjen rikastuttamisessa. (Saarinen 2002b, 14.)

Suunnitelmaan voidaan luoda ryhmän yhteinen uskontokasvatuksen alue, jossa yhdistyy eri ryhmässä olevien uskontojen juhlia, yhteisiä uskontojen välillä olevia teemoja ja eroavaisuuksien pohtimista. Näin voidaan aidosti ja taitavasti käsitellä monikulttuurisuutta sekä tukea lapsen identiteetin kasvua (Halme 2010, 31).

Jos ryhmä taas on monokulttuurinen, voidaan luoda suunnitelma, jossa ryhmän uskonto teemoiltaan menee uskonnon juhlien mukaan. Niiden teemojen kautta voidaan käsitellä lapsen tärkeitä kysymyksiä. Vaikkei lapsen lähipiirissä ole ehkä toiseen uskontoon tai katsomukseen kuuluvaa ihmistä, välittyy Kallioniemen mukaan median kautta lapsen elämään monikulttuurisuuteen liittyviä kysymyksiä (Kallioniemi 2005, 30). Tämä tulee ottaa huomioon ryhmän uskontokasvatuksen suunnitelmassa. Yksi uskontokasvatukseen liittyvä kirja, jonka on toimittanut Seija Saarinen, on *Kaikille Tilaa Riittää*. Se on kristinuskoon liittyvä. Siinä on ideoita koko vuodelle, ja sen teemat kulkevat kirkkovuoden ja lapsesta kumpuavien aiheiden mukaan. (Saarinen 2002a, 8–9.)

Pohjimmiltaan uskontokasvatus on tärkeää eri uskontokunnan tai katsomuksen edustajalle. Eri uskontoihin ja katsomuksiin kuuluvat lapset eivät poikkea toinen toisestaan ihmisenä, mutta eroa on heidän identiteettinsä ravitsemisessa. Eroa on myös vanhemmissa ja kulttuuritaustoissa. Halmeen mukaan jonkun verran uskonnoilla on samaa, mutta löytyy myös näkemyseroja. Joitakin asioita voidaan käsitellä yhdessä, mutta on tärkeää käsitellä joitakin omaan uskontoon liittyviä asioita omassa ryhmässä. (Halme 2010, 41.)

Uskontokasvatusta voidaan opettaa eri alueiden kautta, kuten askartelun, musiikin, retkien, tarinoiden avulla. Näiden eri alueiden kautta lapselle syntyy rikas kuva itsestään, ympäristöstään, kulttuuristaan ja monesta muusta. Saarisen toimittamassa kirjassa (2002) on monia toiminallisia ideoita, mitä voi lasten kanssa toteuttaa. Halmeen kirjassa (2010) on esitelty muutama aihe, joita yhteisesti lasten kanssa voi käsitellä ja tehdä. Kirjasta löytyy toiminallisia ideoita kuten retkiä, askartelua ja muita harjoituksia. Aiheet voidaan toteuttaa yleisellä tasolla. Kuitenkin lisäksi Halme on kirjoittanut aiheisiin liittyvän kristillisen näkökulman, jota voidaan käsitellä lasten kanssa.

Eri aistien kautta voidaan käsitellä myös eri uskontoihin, kulttuureihin tai uskontoon liittyviä piirteitä. Opinnäytetyössään Hiljander ja Joensuu ideoivat pussia, jonka sisällä on uskontoon liittyviä erilaisia esineitä, jotka stimuloivat lapsen eri aisteja. Esineistä voi syntyä keskustelua ja pohtimisia. Sen lisäksi pussiin voidaan laittaa eri uskontoihin liittyviä esineitä, jolloin opitaan muista uskonnoista ja kulttuureista. (Hiljander & Joensuu 2012, 43–44.) Voidaan miettiä, mitkä asiat ovat samanlaisia ja mitkä erilaisia omaan uskontoon tai kulttuuriin liittyen.

7 OPPAAN TOTEUTUS

7.1 Opinnäytetyön sisältämän oppaan soveltaminen eri päiväkodeissa

Oppaan pohjana olen käyttänyt valtakunnallista varhaiskasvatussuunnitelmaa. Perusteissa määritellään valtakunnallinen, kunnallinen, yksikkö- ja henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. Vuosikelloni pohjautuu näistä valtakunnalliseen suunnitelmaan, jolloin sitä voidaan käyttää missä päin Suomea tahansa. Kuitenkin kun opas otetaan käyttöön päiväkotiyksikössä, tulee työntekijöiden tarkistaa ja muokata tai täydentää suunnitelmaa, jotta se toteuttaa kunnallisen, yksikön ja henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelmien linjaukset.

Opinnäytetyöni tuloksena syntyi produktiona vuosikello-opas. Se on kehitelty päiväkodin 3–5-vuotiaiden parissa työskenteleville kasvattajille. Tavoitteenani oli tehdä opas, joka tukee kasvattajien työtä, työn suunnittelemista, suunnitelman toteutusta ja arviointia. Tarkoituksena oli oppaan tavoitteiden kautta tukea lasten varhaiskasvatusta, jonka tavoitteena on hyvinvoiva lapsi.

Produktion idea ja aihe syntyi Työ, työn kehittäminen ja johtajuus -kurssin harjoittelussa päiväkodissa, ja osana harjoitteluraporttia perehdyin vuosikello-ajanhallintamenetelmään. Jaoin päiväkodissa käytettävät aihealueet omiksi alueiksi ja loin jokaiselle näistä oman vuosikellon, jotta suunnitelma olisi helpompi hahmottaa ja se olisi paremmin muokattavissa ja arvioitavissa. Alueiden valinnassa perehdyin Varhaiskasvatussuunnitelma perusteet -oppaaseen (2005). Kuitenkin uskontokasvatuksen ja eettisen orientaation rajasin oppaan ulkopuolelle, sillä maantieteellisesti päiväkotien ryhmät vaihtelevat monokulttuurisesta monikulttuuriseen. Tämän takia yleisen vuosikellon tehtävien sekä aihealueiden määrittelyminen ja valitseminen olisi ollut haastavaa uskontokasvatuksellisesta näkökulmasta.

Opas koostuu kahdeksasta kellosta ja ne on jaettu eri aihealueisiin. Yksi kelloista liittyy täysin kasvattajien työn hallintaan: työn suunnitteluun, toteutukseen ja

sen arviointiin. Muut seitsemän aihetta liittyvät lapsiryhmässä tehtävään toimintaan. Seitsemän aluetta ovat kieli, leikki, ympäristö, liikunta, matematiikka ja logiikka, musiikki sekä taide eli askartelu. Jokaisesta kahdeksasta aiheesta olen tehnyt vuosisuunnitelman, eli minä kuukautena tehdään mitäkin ja mihin aiheeseen, tekniikkaan tai menetelmään keskitytään.

Aloitin opinnäytetyön kirjoittamisen ennen produktion tekoa, mutta aloin tehdä itse opasta myös pian aloittamisen jälkeen. Tämä ei ollut itseni, produktion tai opinnäytetyön kannalta viisasta, koska en ollut ehtinyt perehtyä tarpeeksi hyvin eri alueisiin, kasvatustapoihin tai päiväkotien toimintahistoriaan. Tämän ymmärrettyäni jätin produktion tekemisen hetkeksi sivuun ja keskityin täysin teoriaan ja opinnäytetyöraportin kirjoittamiseen. Jatkoin produktion kirjoittamista vasta teoriaosuuden valmistuttua lähes kokonaan.

7.2 Oppaan suunnittelu

Opinnäytetyöprosessini alkoi keväällä 2012, kun tein pedagogista harjoittelua Helsingin kaupungin päiväkodissa. Siellä päiväkotikiitos kaipasi yhteistä 3–5-vuotiaiden ryhmissä käytettävää vuosisuunnitelmaa, ja osana raporttiani tein heille ensimmäiset havainnollistavat vuosikello-kuviot. Heiltä sain halutut aihealueet, joihin tuli suunnitella kuukausittaiset aiheet. Myöhemmin perehdyin vuosikello-ajanhallintamenetelmään tarkemmin (Alhola & Lauslahti 2005), jonka jälkeen lisäsin yhden vuosikelloalueen produktion eli vuosisuunnitelman kasvattajien työn suunnitteluun ja arvioimiseen.

Ajanhallintamenetelmän lisäksi perehdyin päiväkotien aiempaan toimintaan, sekä siihen, minkälaista materiaalia aikaisemmin on tehty tai onko aikaisempia opinnäytetöitä aiheeseen liittyen. Luin myös erilaisia varhaiskasvatusalan ammattilaisten kirjoittamia artikkeleita tai antamia haastatteluja sekä tutkimustuloksia liittyen tämän päivän varhaiskasvatukseen. Sen lisäksi perehdyin lapsen kehitykseen (Einon 1999, Karvonen 2000). Joissakin lähdekirjallisuuden kirjoissa

löytyy lapsen kehitystä tukevia esimerkkejä ja tietoa kehityksen arvioimiseen. Perehdyin myös erilaisiin kasvatustapoihin, esimerkiksi musiikkikasvatukseen (Ruokonen 2012), luoviin menetelmiin (Pentikäinen 2006) ja ympäristökasvatukseen (Cantell & Koskinen 2004).

Keskityin myös tutkimaan jokaista aihealuetta tarkemmin, ja mietin, miten sitä voidaan tukea ja mitä tulee ottaa huomioon. Perehdyin myös uskonnollis-kasvatukselliseen ja eettiseen orientaatioon, jotka löytyvät varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005) selitettynä, ja pohdin niiden roolia varhaiskasvatuksessa. Päädyin kuitenkin rajaamaan tämän oppaan ulkopuolella aiheeseen perehtymisen jälkeen Suomen maantieteellisen vaihteluiden takia. Lähteiden lukemisen ja erilaisten menetelmien läpikäymisen jälkeen olin valmis aloittamaan itse oppaan kirjoittamisen.

Ennen tehtävien tai minkään muun aloittamista suunnitelin seitsemälle alueelle eli leikille, matematiikalle, musiikille, askartelulle, liikunnalle, ympäristölle ja kielelle, aiheet, toiminnot ja menetelmät, jotka tulisi toteutua vuoden aikana. Pyörittelin ja yhdistelin aiheita ja menetelmiä toisiinsa, jotta ne toimisivat yhdessä ja pyrin samaan aikaan siihen, että kasvatusta kulkisi loogisesti helposta vaikeampaa kohti. Näin edellisen kuukautena opittu toimisi pohjana seuraavan kuun aiheelle, tekemiselle ja menetelmille. Kahdeksannen eli kasvattajien suunnitelman toteutus ja arviointi liittyy vuosikellon tein muiden osien jälkeen viimeisenä.

Tehtäviä valitessa pyrin ottamaan mukaan monipuolisesti erilaisia tehtäviä, joista osa on lapsilähtöisiä, kuten sadutus sekä taiteen luominen ja kokeminen, ja toisaalta osa tehtävistä on opetuksellisia. Tehtävät eivät myöskään ole liikaa sidoksissa tietynlaiseen ympäristöön. Halusin antaa erilaisia ideoita ja inspiraatiota lasten kanssa tehtävään toimintaan, ja painotin sitä, että joinakin kuukausina keskittyään erityisesti havainnoimaan lasta ja olemaan läsnä lapsen lähellä. Tehtäviä joillakin kuukausilla on runsaasti eli enimmillään melkein 30, mutta niitä kaikkia ei ole tarkoitus tehdä, vaan kasvattajat tuntiessaan lapsiryhmän, heidän mielenkiintonsa kohteet ja heidän erityistarpeensa valitsevat ja mahdollisesti soveltavat juuri heille parhaiten sopivia tehtäviä.

Osa tehtävistä vahvistaa lapsen itsetuntoa, eli minäpystyvyyttä, osa taas vahvistaa vertaistukea, eli ryhmähenkeä. Jotkin tehtävät tukevat lapsen motorisia taitoja, kehon hahmotusta, sosiaalisia taitoja tai kielen eri tietoisuuksia. Lapsen osaamista, tietoa ja taitoja käsitellään erilaisten aiheiden kautta, ja näitä teemoja käydään läpi kuukauden tai vuoden aikana eri näkökulmista eri alueiden ja menetelmien kautta. Esimerkiksi elokuussa askartelussa ja ympäristössä aiheena ovat ötökät. Ötököitä käsitellään näiden kahden alueen lisäksi myös muun muassa musiikissa laulujen avulla ja kielessä aiheeseen liittyvien satujen ja kirjojen avulla.

7.3 Oppaan sisältö

Osa toimintaideoista on tarkoitettu koko ryhmän kanssa tehtäväksi. Ne ryhmäytävät ja vahvistavat omaa kuulumista ja osallisuutta ryhmässä, minkä kautta lapselle tulee turvallinen olo. Ryhmätehtävissä voi saada myös vertaistukea ja erilaisen kokemuksen minäpystyvyyteen. Ryhmätehtävien ideana on myös vahvistaa lapsen sosiaalisia taitoja ja tehtäviä tehdään erilaisin ryhmäkokoonpanoin, jolloin ryhmään ei muodostu liian vahvoja pieniä kaveriporukoita ja ryhmässä ei ilmene syrjintää.

Ryhmälle tarkoitettuja ideoita löytyy oppaasta koko lapsiryhmälle vaikkapa aamupiiriin tai ennen ruokailuhetkeä toteuttavaksi, pienryhmille, muun muassa liikuntahetket tai sanoittamisen aistiharjoitteet, sekä parityöskentelylle, esimerkiksi lautapeliin pelaaminen tai rakentelu eri materiaaleista.

Lapsen kieltä vahvistavia ideoita ja tehtäviä oppaasta löytyy paljon. Eri alueiden aiheet vaihtelevat ja niiden välillä sanasto on hieman erilainen, jolloin lapsi oppii uusia sanoja ja niiden merkityksiä. Kielen eri tietoisuuden alueita on pyritty myös tukemaan monipuolisesti. Esimerkiksi jokaisena kuukautena kielessä aiheena ovat kirjat, ja kielessä myös sadutetaan, sanoitetaan, mietitään äänneitä, lorutellaan ja nimetään. Sen lisäksi vahvistetaan matemaattisia määrittelyjä, muotoja,

vertailuja, sijainteja ja suuntia, sekä tarkastellaan kirjaimia ja symboleita. Ympäristössä tehdään retkiä monipuolisesti erilaisiin paikkoihin ja tutustutaan kirjojen, kuvien ja muiden erilaisten virikkeiden kautta luontoon ja ympäristön tutkimiseen.

Lapsen osallisuutta, pystyvyyttä ja hänen mielenkiintojaan on otettu huomioon leikissä, kielessä mielikuvituksen korostamisen ja musiikissa minäpystyvyyden kautta. Ympäristön osiossa lokakuussa aiheena ovat eläimet. Ryhmässä voidaan tutustua niihin eläimiin, jotka lapsia kiinnostavat. Esimerkkinä olen oppaassa esitellyt tiikerin, ja sitä käydään läpi eri näkökulmista.

Lapsen motorisia taitoja kehittäviä tehtäviä löytyy muun muassa liikunnasta. Osa syksystä opetellaan ja vahvistetaan perustaitoja, kuten kävelyä, pysähtymistä ja hyppimistä. Keväällä harjoitellaan pallon käsittelyä käsin, jaloin ja eri välinein. Motorisia taitoja harjoitellaan myös esimerkiksi leikkien ja erilaisten tempuratojen kautta. Hienomotorista taitoa harjoitellaan esimerkiksi askartelussa piirtämällä, saksilla leikkaamisella, maalaamalla ja muovailemalla. Lapsen kanssa harjoitellaan erikokoisilla ja eri materiaaleista tehdyillä välineillä kuten helmillä, erilaisilla palloilla ja askarteluvälineillä.

7.4 Oppaasta saatu palaute

Keräsin palautetta eri päiväkodeissa työskenteleviltä kasvattajilta. Yhteensä kuusi kahdeksasta vastasi lyhyeen kyselyyni, jonka lähetin sähköpostin ja facebookin kautta. Muutama vastaajista on työskennellyt lasten parissa monta vuosikymmentä ja osa vasta muutaman vuoden. Pyysin heiltä vapaamuotoista palautetta oppaasta, eli mitä mieltä he ovat siitä, miten he käyttäisivät opasta työssään ja mitä parannettavaa siinä olisi. Sain oppaasta positiivista palautetta, ja palautteen antajat sanoivat, että oppaasta voisi tulla osia käyttöön myös omassa työssä. Lisäksi tehtävien osalta tuli muutamia kehittämisohdotuksia, jotka otin huomioon oppaan teossa. Esimerkiksi YK:n päivä -tehtävässä oli ehdotuksena, että myös lasten vanhempien syntymaita voidaan käydä läpi, jos ryhmässä on

lapsia, joilla perhetaustaa on Suomen ulkopuolelta. Opasta voisi palautteen mukaan parantaa se, että tehtäväideoiden kohdalla olisi myös kerrottu siitä, mihin kasvatukselliseen tavoitteeseen tehtävä vaikuttaa. Tehtäviä oli jonkun mukaan ehkä liikaakin, toisaalta niitä ei ole kaikkia tarkoituskaan toteuttaa, vaan tarkoituksena on antaa kasvattajille mahdollisuus valita ja muokata suunnitelmaa omalle ryhmälle sopivaksi.

Nopeasti keräämäni palaute ei ehkä kokonaisuudessa kerro oppaan toimivuudesta. Osa oppaaseen perehtyjistä silmäili ensimmäiset sivut, yksi perehtyi yhteen kuukauteen ja yksi luki koko oppaan kynän kanssa kirjoittaen kommentteja. Palautteen kerääminen oli pieni haaste työyhteisötahon puuttumisen takia.

8 KOKO PROSESSIN ARVIOINTI

Ennen produktion tekemisen taukoa olin kehitellyt kaikkien alueiden vuosisuunnitelmien kuukausiaiheet. Opinnäytetyöni tekemisessä on mennyt monta vuotta ja keskeneräinen produktio oli syrjässä reilun vuoden, joten kun keväällä 2014 jatkoin työtä, harkitsin kaikki siihen asti tehdyt aihevalinnat produktiossa uudelleen. Osaa kuukausiaiheista muutin, jotta toiminnan sujuvuus olisi parempi ja teorioista oppimani asiat toteutuisivat paremmin. Sen lisäksi kehitin kahdeksannen alueen kasvattajan työn organisoimiseen liittyen.

Alussa tein siis sen virheen, että aloitin produktion tekemisen liian aikaisin. Kuitenkin kun palasin teorian ääreen, sain mielestäni perehdyttyä siihen riittävästi. Tutustuin varhaiskasvatussuunnitelma perusteet -oppaaseen (2005) hyvin ja sen mainitsemiin orientaatioihin ja aiheisiin perehdyin vielä syvemmin muun kirjallisuuden avulla. Valintani työni rajaamisessa pohjasin teoriaan sekä havaintoihin, minkälainen maantieteellinen ero Suomessa on. Halusin tehdä mahdollisimman yleisen oppaan, joka ei olisi sidottu maantieteellisesti yhteen alueeseen ja joka toisaalta olisi kasvattajalle helposti käyttöön otettavissa ja sovellettavissa työryhmän kanssa lapsiryhmälle sopivaksi.

Valintojen ja aiheiden miettiminen uudelleen ja teorian tuoma selkeä visio helpotti oppaan kirjoittamista paljon. Kirjoitin alue ja vuosi kerrallaan, ja pian tekstiä syntyessä pystyin hyppimään tehtävästä toiseen tai viittaamaan toiseen tehtävään toisella alueella tai kuukaudella. Puhtia kirjoittamiseen sain aina edellisestä valmiista alueesta ja melkein valmiista oppaasta saamani palaute päiväkodissa työskenteleviltä oli tärkeää, sillä palautteen antajat eivät olleet lukeneet produktiotani aikaisemmin. Sen lisäksi pyysin palautetta henkilöiltä melkein valmiista opinnäytetyöraportistani. Palaute avasi eri näkökulmia tekstiini ja ymmärsin, mitä asioita tuli vielä hieman avata.

Tein muistiinpanoja vaihdellen ja erilaisille papereille, mikä johti siihen, että vain viimeiset puolen vuoden päiväkirjamaiset muistiinpanot ovat tallella. Työn alussa olisi pitänyt ottaa yksi vihko, johon kirjoittaa. Tämä olisi helpottunut raporttia kirjoittaessa. Kuitenkin viimeisen puolen vuoden aikana olen kirjoittanut ja työstänyt raporttia ja opasta, mikä on osaltaan helpottanut kirjoittamista ja asioiden muistamista.

Suurimpana vaikeutena koin alussa liian aikaisen produktion aloittamisen, mikä johti siihen että teoriaan perehtyminen ja sen kirjoittaminen pysähtyi. Lisäksi työyhteisön puuttuminen omalla tavallaan vaikeutti oppaan tekemistä, kun palautetta ei saanut sitä tehdessä. Kuitenkin ohjaajan antaman lyhyt palaute oppaan ollessa melkein valmis auttoi tuntemaan, että olen tehnyt oppaan suhteellisen hyvin.

Mielestäni päiväkodissa suunnitelmia tulee tehdä erilaisia ja eritasoisia. Suunniteltaessa ja niitä kirjattaessa tulee käyttää erilaisia menetelmiä, jotta työn päätavoitteet ja pienemmät konkreettisemmat tavoitteet, joiden avulla päätavoitteet saavutetaan ja ne tulevat selviksi kaikille tiimissä oleville. Suunnitelmia toteutettaessa tulee käyttää monipuolisesti erilaisia menetelmiä, olla läsnä hetkessä, havainnoida ja arvioitaessa reflektoida havainnoimaansa ja muokata tulevia suunnitelmia.

Koko opinnäytetyöprosessi on ollut opettava ja olen oppaan kautta oppinut ja perehtynyt paremmin varhaiskasvatukseen ja moneen erilaiseen aiheeseen syvemmin. Aiheeni oli iso ja jo alkumetreillä tiesin, että sen tekeminen on haaste, oppaasta puhumattakaan. Aiheen suuruuden takia työssäni saattaa löytyä virheitä, tai olen unohtanut lisätä joitakin selvennyksiä. Kiireinen aikataulu takia opasta en kerennyt tarkastelemaan moneen kertaan.

Eettisyyttä olen pohtinut opasta tehdessäni ja rajatessani aiheita sekä oppaan alueita. Pohdin esimerkiksi askartelun eri tehtäviä ja vuoden aikana olevia juhlia, mitkä tehtävät ovat eettisesti toteutettavissa erilaisissa ryhmissä.

Opinnäytetyöni tavoitteena on tukea päiväkodin työntekijöiden kasvatustyötä ja sen suunnittelemista. Lisäksi oppaan tavoitteena on tukea lapsen hyvinvointia ja kasvattaa ammatillista osaamistani. Opinnäytetyön tekeminen lisäsi tietoa eri-
laisista alueista kuten ympäristökasvatuksesta sekä kielen kehityksestä ja sen tukemisesta. Opin myös, että työtä voidaan suunnitella vuosikellomenetelmän avulla ja kuinka menetelmää voi soveltaa päiväkotiympäristössä. Kuitenkin, se kuinka hyvin opas toimii ja saavutinko opinnäytetyön tai oppaan tavoitteen on epävarmaa.

Tuloksena syntyi opas, joka on pitkä. Siihen perehtyminen vie aikaa ja voi olla työyhteisölle aluksi hankalaa tai sen käyttöönotto voi tuntua raskaalta. Jos vuosikellomenetelmä ei ole ennestään tuttu, voi lähestymistapa tuntua vieraalta, ja vuosikellomenetelmää ei oteta kokonaisuudessaan käyttöön. Esimerkiksi arviointi tai palautteen kerääminen voivat jäädä pois, jolloin seuraavan kerran suunnittelussa ei voida hyödyntää annettua palautetta ja olennainen osa suunnitteluketjusta jää pois.

Oppaasta keräämässäni palautteessa vastaajat olivat valmiita ottamaan joitakin ideoita käyttöön. Kuitenkaan palautteessa en kysynyt suoraan palautteen antajilta, minkälaisen vuosikellon he tekisivät ryhmällensä? vai jättäisivätkö teke-
mättä?

Onnistuin osin tavoitteissani ja sain tehtyä oppaan, jota käyttäisin pohjana omassa työssäni, jos työskentelisin päiväkodissa. Palautteen antajien mukaan he käyttäisivät opasta, jolloin muutkin ovat samaa mieltä kanssani. Onnistuin myös perehtymään teoriaan ja löysin tärkeitä lähteitä. Myös työn laajuus ja aikataulu tulivat vastaan, ja itse opas olisi vaatinut ehkä lisää työstämistä. Oppaassa kaikkia termejä ei ole selitetty auki ja muutama palautetta antanut vastavalmistunut lastentarhanopettaja olisi kaivannut termien avaamista.

Opas oli yhden palautteen mukaan hieman vanhahtava. Siinä onkin piirteitä fröbelisyysajasta, eli joka kuukaudella on oma aiheensa, ja tuokiokeskeisyysajasta,

esimerkiksi se, että jotkin asiat käsitellään yhteisessä aamupiirissä tai liikuntahetkessä. Se myös muistuttaa 1980-luvuilla jaetuista valtion pedagogisista oppaista, joista ei ollut käytännön työssä hyötyä. Oppaassani vuosikellomenetelmää osa ei ehkä käytä. Kuitenkin oppaassa on paljon sekä perinteisiä että uusia asioita ja ideoita, esimerkiksi ympäristö- ja leikkialueessa on paljon uusia leikkejä. Näiden yksittäisten toimintaideoiden lisäksi korostaisin kuitenkin myös vuosikellomenetelmän käyttöä nimenomaan osana pitkäjänteistä suunnittelua, tavoitteiden asettamista ja kasvatuksen arviointia.

Rajoituksia työssäni on tulosten luotettavuus, koska palautetta sain vain muutamilta ja osa perehtyi oppaaseen vain pikaisesti. Jos perehtyjillä olisi ollut aikaa enemmän ja perehtyjä olisi ollut enemmän, eri ikäryhmistä ja eri ammattinimikkeen omaavia työntekijöitä päiväkodeista, olisivat tulokset olleet varmasti hieman kattavammat. Esimerkiksi positiivisen palautteen lisäksi oppaasta olisin saanut enemmän kriittisiä huomioita ja parannusehdotuksia. Palautteeseen vaikutti etenkin kiireinen aikataulu. Lisäksi palaute olisi ollut erilaista, jos opasta olisi kokeiltu päiväkodissa kuukaudesta vuoteen. Päiväkodista olisi voitu kerätä palautetta kasvattajilta, lapsilta ja vanhemmilta.

Oppaassa käytetty vuosikellomenetelmä sopii päiväkotiin. Sen avulla voidaan juuri ennalta sopia, milloin arvioidaan, kerätään palautetta vanhemmilta ja muokataan niistä tulevaa suunnitelmaa ja toimintaa. Menetelmän avulla on helpompaa myös tarkastella omaa työtä ja ymmärtää eri alueiden tavoitteita. Vuoden aikana kerätyt erilaiset arviot, palautteet, lapsien havainnoinnit auttavat myös vanhempien kanssa käytävässä varhaiskasvatuskeskustelussa (VaSu). Vuoden aikana kerätyn materiaalin avulla voidaan havainnoida lapsen kehitystä ja lapselle asetettujen tavoitteiden onnistumista.

Opasta voidaan hyödyntää päiväkodissa, kotona, leikkikoulussa ja monessa muussa paikassa, jossa lasten kanssa ollaan vuorovaikutuksessa. Oppaasta voi toteuttaa muutamia ideoita, osan alueesta, kuukauden, rungon tai koko paketin. Sitä voi muokata lapsiryhmälle sopivaksi ja tuoda uusia alueita tai teemoja. Run-

gon avulla voi luoda uuden vuoden ja oppaan esimerkeistä ottaa mallia kuukausitavoitteisiin tai teemoihin. Opasta pystyy siis muovaamaan uudelleenlaisiksi lapsiryhmään ja ympäristöön sopivaksi. Aikaisempaa opinnäytetyötä aiheesta ei ole tehty eikä tutkittu vuosikellomenetelmän sopivuutta päiväkotiympäristöön, joten tämä oli siitä näkökulmasta jotain aivan uutta. Viimeaikaisten tutkimusten ja haastattelujen perusteella tällaiselle oppaalle on tarvetta, ja myös uuden varhaiskasvatustieteen myötä työryhmän raportin perusteella kasvatustyötä ja toimintaa tulee jatkossa suunnitella entistä tarkemmin ja huolellisemmin.

Kirjatun suunnitelman ja arvioiden avulla pystytään jakamaan tietoa, mikä on tärkeää uusien työntekijöiden, sijaisten tai opiskelijoiden tullessa ryhmään. On myös muistettava, että liika suunnitteleminen vie kuitenkin aikaa lasten parissa olemiselta. Liiallinen suunnitteleminen voi myös aiheuttaa sen, ettei ryhmässä heräviä aiheita käsitellä tai ryhmässä kannusteta omalta osalta niihin perehtymään. Valmiiksi sovitut asiat eivät kannusta aikuista sensitiivisesti olemaan ryhmän arjessa tai huomioimaan lapsen tarpeita eikä toiminta ole niin lapsilähtöistä ja lapsi ei pääse osallistumaan omista näkökulmistaan toimintaan. On siis muistettava, että suunnittelu ei saa olla itsetarkoitus vaan vuosikellomenetelmä on työn apuväline.

Opinnäytetyön aikana tutkiessani erilaisia tilastoja ja raportteja minulla heräsi monta kysymystä nykylapsen tilanteesta esimerkiksi liikunnan suhteen. Päivittäisestä suosituksesta vain puolet toteutuu. Omana opinnäytetyöaiheena voisi tutkia, mitkä asiat edistävät tai haittaavat lapsen liikkumista, miten sitä voisi lisätä. Vaadittaisiinko suositukseen pääsemiseksi lisää virikkeitä, jotta lapsi omaehtoisesti liikkuu enemmän, vai lisää ohjattua liikuntaa ja leikkejä? Mietin myös päiväkotitilojen käyttöä ja suuruutta. Jos lapsiryhmä on suuri, on mahdollista ottaa jokin huomioon, ottaa ryhmän sisällä syntyvistä teemoista kiinni ja toteuttaa erilaisia ideoita. Jatkotutkimusaiheiksi sopisi myös päiväkodin tavoitteellisuuden tutkiminen ja mittaaminen, eli miten varhaiskasvatuksessa asetetaan lapsi- tai ryhmäkohtaisia tavoitteita, ja miten tavoitteiden toteutumista seurataan päiväkohteissa, ja miten näitä arviointimenetelmiä voisi ehkä kehittää jatkossa.

9 KEHITTÄMISEHDOTUKSET

Opas on tällä hetkellä tekijänsä näköinen. Oppaan eri vuosisuunnitelmia, kuukausiaiheita, tehtäviä ja fokuksia voidaan muokata uusiksi tai oman ryhmän näköisiksi. Sen lisäksi siihen voi lisätä muita alueita kuten uskontokasvatus tai eettinen kasvatus. Opasta voidaan täydentää muilla menetelmillä tai kuukausiaiheita voidaan toteuttaa muilla kuin esitetyillä materiaaleilla.

Opas sopii käytettäväksi minne tahansa päin Suomea sekä kaupunkiin että maaseudulle. Molemmissa voidaan painottaa ja tutustua päiväkodin omaan lähiympäristöön ja sitä kautta tutustua muihin asutuspaikkoihin. Oppaasta löytyy ideoita suurelle ryhmälle, pienryhmälle, tuokioihin ja parityöskentelyyn, ja tekemistä sisälle ja ulos sekä retkille.

Mielestäni suunnittelemiseen tulee panostaa varsinkin varhaiskasvatusta mietittäessä. Päiväkodin arkinen elämä on hektistä, yllättävää ja aina ei voida mennä suunnitelma A:n mukaan. Kuitenkin kun tavoitteet ovat selkeitä ja kasvattajat ammattitaitoisia, ja kun heidän välinen kommunikointinsa sujuu, pystytään nopeasti uuden suunnitelman avulla tavoittamaan ja toteuttamaan sovitut tavoitteet.

Aiheeseen liittyen uusina tutkimusehdotuksina voisi olla tutkia päiväkodin toimintasuunnitelmaa ja tutkia, miten hyvin se toteutuu. Minkälaiset olosuhteet vaikuttavat siihen, että kasvattajien asettamat tavoitteet toteutuvat ja mitkä ovat saavutuksen uhkina?

LÄHTEET

- Anteroinen, Aija; Haapakoski, Päivi; Kilström, Virpi; Luoma, Anne; Nikkilä, Leena; Salminen, Jaanet; Varjonen, Heli & Viberg, Sanna 2011. Päivähoidon uskontokasvatus. Onko enkeleitä olemas? Näkökulmia päivähoidon uskontokasvatukseen. Viitattu 21.2.2014. http://www.kirkonrotta.fi/attachments/paivahoidonuskontokasvatusv_almissmallfile.pdf
- Alhola, Kari & Lauslahti, Sanna 2005. Taloutta johtamista varten – esimiehille ja asiantuntijoille. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Alijoki, Alisa 2011. Lapsen tuen tarve kielellisessä kehityksessä ja siihen vastaaminen varhaiskasvatuksen keinoin. Teoksessa Marja Nurmilaakso & Anna-Leena Välimäki (toim.) Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Opas 13. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus, 77–85.
- Berger, Kathleen Stassen 2011. The developing person – through the life span. New York: Worth publishers.
- Cantell, Hannele & Koskinen, Sanna 2004. Ympäristökasvatuksen tavoitteita ja sisältöjä. Teoksessa Hannele Cantell (toim.) Ympäristökasvatuksen käsikirja. Juva: PS-kustannus, 60–79.
- Dunder, Nina 1998. Musiikinopettajien musiikkiliikuntanäkemykset. Jyväskylän yliopisto. Musiikkitieteen laitos. Pro gradu -työ.
- Einon, Dorothy 1999. Kehittyvä ja onnellinen lapsi. Portugali: WSOY.
- Finnlectura, 2001. Lauseoppi eli syntaksi. Viitattu 14.3.2014. <http://www.finnlectura.fi/verkkosuomi/Syntaksi/sivu3.htm>

- Halme, Lasse 2010. Lapsen parhaaksi. Uskontokasvatus kokonaisvaltaisen ihmiskuvan valossa. Jyväskylä: Lasten Keskus.
- Heikkilä, Matti & Välimäki, Anna-Leena 2005. Saatteksi. Teoksessa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. THL (entinen Stakes), opas 56. Saarijärvi: STAKES, 3–4.
- Helenius, Aili 2004. Leikin syntymäsijoilla. Teoksessa Piironen (toim.) Leikin pikkujättiläinen. Porvoo: WSOY, 14–23.
- Hiitola-Moilanen, Marja 2008. Omahoitajatyötapa kehittämisteemana Oulun kaupungin päiväkodeissa. Hankkeen loppuraportissa Marja Hiitola-Moilanen, Anu Määttä, Leena Oikkonen, Marjut Parhiala, Hannakaarina Sarvela & Aira Vähärautio SINUN? MINUN? MEIDÄN? Varhaiskasvatuksen kehittämisyksikköhanke Varhis 2006–2008. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisusarja 30. Oulu: Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, 84–94. Viitattu 5.1.2014. http://www.sosiaalikallega.fi/poske/julkaisut/tyopaperit-ja-muut-julkaisut/Varhis_loppuraportti_2008.pdf
- Hiljander, Tuire & Joensuu Milla 2012. Peukaloisen perheseikkailut. Leikkimateriaalia vuorovaikutuksen ja äidinkielen tukemiseen. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Jarasto, Pirkko & Sinervo, Nina 1997. Alle kouluikäisen lapsen maailma. Jyväskylä: Gummerus. 4. paino 2001.
- Joensuu, Marjut 2004. Vihreä lippu heilumaan! - päiväkotien ja koulujen ympäristöohjelma. Teoksessa Hannele Cantell (toim.) Ympäristökasvatuksen käsikirja. Juva: PS-kustannus, 146–152.

- Jäppinen, Eeva 2006. Kirjasto lasten taidekasvatuksen tukena. Teoksessa Tuula Tarkkonen ja Pirkko Sassi (toim.) Lapsi ja taide: Puheenvuoroja taidekasvatuksesta. Numero: 1-2/2006, 58–64.
- Jäämeri, Hannele 2012. Varhaiskasvatuksen asiantuntija: ”Päivähoidon laatu vaihtelee luvattoman paljon”. Suomen Kuvalehti. 18.2.2012. Päivitetty 29.11.2013. Viitattu 2.3.2014. <http://suomenkuvalehti.fi/jutut/kotimaa/varhaiskasvatuksen-asiantuntija-paivahoidon-laatu-vaihtelee-luvattoman-paljon/>
- Kajetski, Tilly & Salminen, Minna 2009. Matikasta moneksi. Toiminnallista matematiikkaa varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. Saarijärvi: Lasten Keskus Oy. 1. Painos.
- Kalliala, Marjatta 1999. Enkeliprinsessa ja itsari liukumäessä – Leikkikulttuuri ja yhteiskunnan muutos. Tampere: Gaudeamus.
- Kalliala, Marjatta & Leena Tahkokallio 2001. Yhteinen leikki. Teoksessa Karppinen, Seija; Puurula, Arja & Ruokonen Taiteen ja leikin lumous. Tampere: Finn Lectura, 33–63.
- Kallioniemi, Arto 2005. Varhaiskasvatuksen uskontokasvatus monikulttuuristuvassa maailmassa. Teoksessa Päivi Hilska, Arto Kallioniemi, & Juha Luodeslampi (toim.) Uskontokasvatus monikulttuurisessa maailmassa. Hämeenlinna: Kirjapaja Oy, 11-38.
- Karhi, Mari 2003. Lapsen arki on leikkiä II. 3-6-vuotiaat leikin maailmassa. Kauhava: Pienperheyhdistys ry.
- Karppinen, Seija; Puurula, Arja & Ruokonen, Inkeri 2001. Esipuhe. Teoksessa Seija Karppinen, Arja Puurula, & Inkeri Ruokonen Taiteen ja leikin lumous. Tampere: Finn Lectura, 6-13.

Karvonen, Pirkko 2000. Hyppää pois! Lapsen motoriikan arviointi ja kehittäminen. Helsinki: Tammi. 2. painos.

Keltti-Laine, Susanna 1992. Montessori-musiikkikasvatus. Helsinki: Yliopistopaino. 2. painos.

Kohti varhaiskasvatustilaa – Varhaiskasvatusta koskevan lainsäädännön uudistamistyöryhmän raportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:11. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Viitattu 27.4.2014. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2014/liitteet/tr11.pdf?lang=fi>

Korkeamäki, Riitta-Liisa 2011. Kieli ja vuorovaikutus oppimisympäristöissä. Teoksessa Marja Nurmilaakso, & Anna-Leena Välimäki (toim.) Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Opas 13. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus, 42–53.

Kronqvist, Eeva-Liisa 2012. Varhaispedagogiikan kehityspsykologinen perusta. Teoksessa Eeva Hujala & Leena Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: PS-kustannus, 13–30.

Kurtio, Tuovi & Kurki, Outi 1999. Varhaiskasvattajan ympäristöopas. 2. Uudistettu painos. Ylöjärvi: Työväen sivistysliitto.

Laakso, Juha & Ojala, Pepe 2012. ”Matka maailman ympäri kahdeksassa viikossa” - musiikkia ja liikuntaa päiväkotia Savotassa. Diakoniamattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Laitinen-Puutio, Jaana 2008. Lupa kiintyä. Hankkeen loppuraportissa Marja Hiitola-Moilanen, Anu Määttä, Leena Oikkonen, Marjut Parhiala, Hannakaarina Sarvela & Aira Vähärautio SINUN? MINUN? MEIDÄN? Varhaiskasvatuksen kehittämisprojekti Varhis

2006–2008. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisusarja 30. Oulu: Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. 95–102. Viitattu 5.1.2014.
http://www.sosiaalikallega.fi/poske/julkaisut/tyopaperit-ja-muut-julkaisut/Varhis_loppuraportti_2008.pdf

Laki lasten päivähoidosta 1973/36. Viitattu 17.3.2014.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>

Leppänen, Taru 2010. Vallatonta musiikkia – Lastenmusiikkikulttuuri 2000-luvun Suomessa. Tallinna: Gaudeamus.

Masko, Jenna & Rauas, Elisa 2008. Kapteeni käskee – sääntöleikkiopas 3-6-vuotiaiden lasten kasvun ja kehityksen tueksi. Diakoniammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Mikkonen, Kaarina 2002. ”Se on koko perheen elämää” Vanhempien käsityksiä päivähoiton laadusta. Jyväskylän yliopisto. Varhaiskasvatuksen laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 2.3.2014.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/18179>

Mustajärvi, Susanna & Tuominen, Elisa 2012. Kielilukot auki liikunnan avaimella. Liikuntaopas kielellisten erityisvaikeuksien tukemiseen Tampereen kaupungin päiväkotien erityisryhmille. Tampereen ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Muuronen, Kaisu 2013. Päivähoidon laadun jäljillä. Lastensuojelun keskusliitto. 14.2.2013. Viitattu 2.3.2014.
<http://blogi.lskl.fi/2013/02/14/paivahoidon-laadun-jaljilla/>

Mäki, Päivi; Hakulinen-Viitanen, Tuovi; Kaikkonen, Risto; Koponen, Päivikki; Ovaskainen, Marja-Leena; Sippola, Risto; Virtanen, Suvi; Laatikainen, Tiina & LATE-työryhmä (toim.) 2010. Lasten terveys

LATE-tutkimuksen perustulokset lasten kasvusta, kehityksestä, terveydestä, terveystottumuksista ja kasvuympäristöstä. Raportti 2/2010. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 12.2.2014 <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/3ebde5ad-1be7-4268-9167-df23095fca33>

Mäkinen Johanna 2012. Musiikki päiväkodissa. Vaasan ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. <http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/50196/Johanna-Makinen-opinnaytetyo.pdf?sequence=1>

Mäkinen, Marita 2012. Minä olen ja kuulun! Lapsen identiteetin tukeminen. Teoksessa Hujala, Eeva & Turja, Leena (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: PS-kustannus. 2. painos, 95–108.

Mäkivaara, Marjut & Sarviaho, Mari 1999. Kivi, paperi ja sakset. Ympäristö- ja taidekasvatusta yhteistoiminnallisoin keinoin. Tampere: Kirjayhtymä Oy.

Niiranen, Pirkko & Kinos, Jarmo 2001. Suomalaisen lastentarha- ja päiväkotipedagogiikan jäljillä. Teoksessa Kirsti Karila, Jarmo Kinos, & Jorma Virtanen (toim.) Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Juva: PS-Kustannus, 58–85.

Nikunen, Olli 2010. "Markkinoinnin vuosikello" – Markkinointiviestinnän vuosittainen aikataulu. Case: Fitpoint Oy. Laurea-ammattikorkeakoulu. Laurea Leppävaara. Liiketalouden koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 24.5.2012. <https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/27173/NikunenOlli.pdf?sequence=1>

Nordström, Hanna 2004. Ympäristökasvatuksen toimintamalleja. Teoksessa Hannele Cantell (toim.) Ympäristökasvatuksen käsikirja. Juva: PS-kustannus, 116–137.

Nurmi, Jari-Erik; Ahonen, Timo; Lyytinen, Heikki; Lyytinen, Paula; Pulkkinen, Lea & Ruoppila, Isto 2006. Ihmisen psykologinen kehitys. Helsinki: WSOY.

Nurmilaakso, Marja 2011. Pienen lapsen kielellinen tietoisuus osana kielen kehitystä. Teoksessa Marja Nurmilaakso & Anna-Leena Välimäki (toim.) Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Opas 13. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus, 31–41.

Nurmilaakso, Marja & Välimäki, Anna-Leena 2011. Saatteeksi. Teoksessa Marja Nurmilaakso & Anna-Leena Välimäki (toim.) Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Opas 13. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus, 5–8.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014. OKM-kysely: Varhaiskasvatukseen ollaan tyytyväisiä – henkilöstön määrän riittävyys ja lapsiryhmien koko huolettavat. Tiedote 4.2.2014. Viitattu 17.3.2014. <http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2014/02/varhaiskasvatus.html>

Papunet ja. Varhaiset matikkapalikat järjestykseen. Viitattu 5.3.2014. <http://papunet.net/ajankohtaista/uutiset/varhaiset-matikkapalikat-jarjestykseen>

Peda.net 2013. Kaikenlaisia muita loruja. Viikonpäivät. 22.4.2004. Päivitetty 2.10.2013. Viitattu 15.3.2014. <http://peda.net/veraja/mantsala/ohkola/luokat/arkisto/2004aloittaneet/tekemista/alkuopetus/lorut/muita>

- Pellikka, Ismo 2012. Voiko uskontokasvatus kasvattaa? Teoksessa Hujala, Eeva & Turja, Leena (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: PS-kustannus. 2. painos, 151–161.
- Pentikäinen, Leena 2006. Kuvataidekasvatuksen poluilla. Teoksessa Tuula Tarkkonen ja Pirkko Sassi (toim.) Lapsi ja taide: Puheenvuoroja taidekasvatuksesta. Numero: 1-2/2006, 27–35.
- Pääjoki, Tarja 2012. Lasten taiteellinen toimijuus. Teoksessa Eeva Hujala & Leena Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: PS-kustannus. 2. painos, 109–121.
- Pönkkä, Anneli & Sääkslahti, Arja 2012. Liikkuva lapsi. Teoksessa Eeva Hujala & Leena Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: PS-kustannus. 2. painos, 136–150.
- Raittila, Raija 2012. Ympäristökasvatus on lasten toimintaa. Teoksessa Hujala, Eeva & Turja, Leena (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: PS-kustannus. 2. painos, 208–218.
- Rosenberg, Tove 1993. Pienestä pitäen – ympäristökasvatus ja päivähoiton ekologinen arki. Jyväskylä: Rakennusalan kustantajat ja Suomen luonnonsuojeluliitto.
- Ruokonen, Inkeri 2012. Lapsen musiikillinen maailma. Teoksessa Eeva Hujala & Leena Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: PS-kustannus. 2. painos, 122–135.
- Rutanen, Niina 2000. Teoksessa Monika Riihelä (toim.) Kivi ois muurahaiselle vuori. Pienten lasten käsityksiä matematiikasta ja luontoilmiöistä. Helsinki: Edita & Stakes.

- Saarinen, Seija 2002a. Lukijalle. Teoksessa Seija, Saarinen (toim.) Kaikille tilaa riittää. Päivähoidon uskontokasvatus. Hämeenlinna: Lasten Keskus, 8–9.
- Saarinen, Seija 2002b. Uskontokasvatuksen arkea ja juhlaa. Teoksessa Seija Saarinen (toim.) Kaikille tilaa riittää. Päivähoidon uskontokasvatus. Hämeenlinna: Lasten Keskus, 10–16.
- Sassi, Pirkko & Tarkkonen, Tuula 2006. Saatteeksi. Teoksessa Tuula Tarkkonen ja Pirkko Sassi (toim.) Lapsi ja taide: Puheenvuoroja taidekasvatuksesta. Numero: 1-2/2006, 1.
- Savolainen, Jenni & Asikainen, Laura 2012. Laatu päivähoidossa. Palautekysely Montessori-leikkikoulussa. Mikkelin ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Seeskari, Daniela 2006. Taide lasten terapiassa. Teoksessa Tuula Tarkkonen ja Pirkko Sassi (toim.) Lapsi ja taide: Puheenvuoroja taidekasvatuksesta. Numero: 1-2/2006, 36–48.
- Sinkkonen, Jari 2001. Leikin maailmasta keskilapsuutta kohti – lapsen kehitys neljänneltä seitsemännelle ikävuodelle. Teoksessa Seija Karppinen Arja Puurula & Inkeri Ruokonen Taiteen ja leikin lumous. Tampere: Finn Lectura, 23–32.
- Siren-Tiusanen, Helena 2001. Alle kolmevuotiaiden kehitys ja suotuisat varhaiskasvatuskäytännöt. Teoksessa Aili Helenius; Kirsti Karila; Hilikka Munter; Pirkko Mäntynen & Helena Siren-Tiusanen: Pienet päivähoidossa: Alle kolmevuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Helsinki: WSOY, 15–34.
- Soini, Anne; Kettunen, Tarja; Mehtälä, Anette; Sääkslahti, Arja; Tammelin, Tuija, Willberg, Jari & Poskiparta, Marita 2011. Kolmevuotiaiden

päiväkotilasten mitattu fyysinen aktiivisuus. *Liikunta & Tiede* 49 (1), 52–58. Viitattu 12.2.2014.
http://www.lts.fi/sites/default/files/page_attachment/lt112_tutkimusartikkelit_soini.pdf

Sosiaaliportti 2012. Varhaiskasvatus ja päivähoito. Viitattu 22.4.2014.
http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaisevatyo/varhaiskasvatus_ja_paivahoito/

Suni-Nauha, Marjut 2008. Mäntylän päiväkoti: Ajatuksia Varhiksen kehittämispäiväkodista. Hankkeen loppuraportissa Marja Hiitola-Moilanen, Anu Määttä, Leena Oikkonen, Marjut Parhiala, Hannakaarina Sarvela & Aira Vähärautio SINUN? MINUN? MEIDÄN? Varhaiskasvatuksen kehittämissyöksikköhanke Varhis 2006–2008. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisusarja 30. Oulu: Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, 59–60. Viitattu 5.1.2014.
http://www.sosiaalikollega.fi/poske/julkaisut/tyopaperit-ja-muut-julkaisut/Varhis_loppuraportti_2008.pdf

Suomen Latu 2014. Metsämörri. Viitattu 23.4.2014.
http://www.suomenlatu.fi/suomen_latu/lapset_nuoret/metsamorri/

Taikatahti Oy, ia. Musiikkikasvatus. Viitattu 19.3.2014.
<http://www.taikatahti.net/fi/Musiikkip%C3%A4iv%C3%A4koti+Taikatahti/Musiikkikasvatus.html>

Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2012. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Viitattu 6.10.2012. Tulostettu versio
http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/lait/varhaiskasvatus/linjaavat/vasu-asiakirja

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013. Lasten päivähoito 2012. Tilastoraportti 34/2013. Viitattu 4.3.2014.
http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110844/Tr34_13.pdf?sequence=1

Teräslehti, Liisa 2005. Musiikin arkivaatteet. Musiikista ja sen esteistä päivähoiton arjessa. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Joutsenon koulutusyksikkö. Kulttuuripalvelujen aikuiskoulutus. Opinnäytetyö.

Varhaiskasvatuksen liikunnan suositukset 2005. Oppaita 17. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö ja Nuori Suomi ry. Viitattu 12.2.2014.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3739.pdf&title=Varhaiskasvatuksen_liikunnan_suositukses_fi.pdf

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. THL (entinen Stakes), Opas 56. Saarijärvi: STAKES.

LIITTEET

LIITE 1: 365 HETKEÄ PÄIVÄKODISSA - Opas päiväkodin työntekijöille 3–5-vuotiaiden ryhmässä

365 HETKEÄ PÄIVÄKODISSA

Opas päiväkodin työntekijöille

3-5-vuotiaiden ryhmässä

LUKIJALLE

Kädessäsi on vuosikello-opas. Se on vuoden kestävä opas, jossa on eri alueisiin liittyviä ideoita, harjoitteita, teemoja ja aiheita. Opas on toteutettu Diakonia-ammattikorkeakoulussa osana opinnäytetyötäni. Opinnäytetyöni tarkoituksena on ollut tukea päiväkodin kasvattajien työtä ja se pohjautuu Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet -oppaassa (2005) määritetyille varhaiskasvatuksen tavoitteille, eli kaiken keskiössä on hyvinvoiva lapsi. Toteutettu opinnäytetyö on osa sosionomin ja kirkon nuorisotyönohjaajan tutkinnon pakollisia opintoja. Lisäksi opinnäytetyö on osana opintoja lastentarhanopettajan pätevyyteen. Opinnäytetyö ja opas on kirjoitettu ajanjaksona syyskuu 2012 - kevät 2014. Olen kerännyt eri päiväkodeissa työskenteleviltä lastentarhanopettajilta arvioita, kehittämisideoita ja parannusehdotuksia oppaaseeni liittyen.

Oppaassa hyvinvoiva lapsi -tavoite on jaoteltu pienempiin ja konkreettisempiin tavoitteisiin, joita kohti vuoden aikana pyritään etenemään. Oppaan pohjalla olen käyttänyt Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet -opasta (2005) ja olen pyrkinyt tekemään oppaasta valtakunnallisesti käyttökelpoisen, eli opasta voisi käyttää missä päin tahansa Suomea. Oppaan ideat ja erilaiset tehtävät on suunnattu 3-5-vuotiaille lapsille. Opasta käytettäessä tulee ottaa huomioon oma kunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma, oma yksikötasoinen suunnitelma sekä lasten henkilökohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat. Tämän takia kaikki oppaassa ehdotetut ja esiteltyt tehtävät eivät välttämättä sovi suoraan käytettäväksi, vaan ohjeita tulee soveltaa omalle ryhmälle sopiviksi.

Oppaassa on seitsemän aihealuetta: musiikki, taide eli askartelu, kieli, liikunta, leikki, ympäristö ja matematiikka. Näistä jokaisesta olen kirjoittanut lyhyesti alustuksen, minkä lisäksi oppaassa on aihetta havainnollistava vuosikello-kuva. Alueista on esitelty toimintaideoita jokaiselle kuukaudelle, ja oppaassa jokainen kuukausi on käyty kerrallaan läpi. Osa toimintaideoista ja -vinkeistä koskettaa useampaa kuin yhtä osa-aluetta, ja joinakin kuukausina alueiden aiheet ovat samoja toistensa kanssa. Näin aihetta voidaan käydä läpi muutaman kuukauden ajan eri näkökulmista, ja lapsi saa monipuolisemman kokemuksen.

Alueiden lisäksi on työntekijöille varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin liittyvä vuosikello. Sen tarkoituksena on helpottaa työn suunnittelua, tavoitteiden asettamista, toteuttamista ja arviointia.

Hauskaa arkea ja toimintahetkiä ryhmässänne!

Karoliina Etelä-aho

SISÄLLYSLUETTELO

LUKIJALLE	2
SISÄLLYSLUETTELO	3
SUUNITELMAN TOTEUTUS JA ARVIOINTI.....	6
KIELI	8
LEIKKI.....	11
Sääntöleikit.....	13
YMPÄRISTÖ	15
LIIKUNTA.....	17
MATEMATIIKKA JA LOGIIKKA	19
MUSIIKKI.....	21
ASKARTELU	23
ELOKUU	25
Kieli.....	25
Leikki.....	28
Ympäristö	30
Liikunta	32
Matematiikka	35
Musiikki	35
Askartelu	36
SYYSKUU	39
Kieli.....	39
Leikki.....	40
Ympäristö	41
Liikunta	42
Matematiikka	44
Musiikki	45
Askartelu	45
LOKAKUU.....	48
Kieli.....	48
Leikki.....	49
Ympäristö	50
Liikunta	51
Matematiikka	53

Musiikki	54
Askartelu	55
MARRASKUU	58
Kieli	58
Leikki.....	60
Ympäristö	61
Liikunta	62
Matematiikka	64
Musiikki	65
Askartelu	66
JOULUKUU	68
Kieli	68
Leikki.....	69
Ympäristö	70
Liikunta	72
Matematiikka	73
Musiikki	74
Askartelu	75
TAMMIKUU	79
Kieli	79
Leikki.....	81
Ympäristö	83
Liikunta	84
Matematiikka	86
Musiikki	87
Askartelu	87
HELMIKUU	89
Kieli	89
Leikki.....	90
Ympäristö	91
Liikunta	92
Matematiikka	92
Musiikki	93
Askartelu	94
MAALISKUU	97

Kieli	97
Leikki.....	98
Ympäristö	100
Liikunta	101
Matematiikka	103
Musiikki	104
Askartelu	105
HUHTIKUU	107
Kieli	107
Leikki.....	108
Ympäristö	110
Liikunta	112
Matematiikka	114
Musiikki	115
Askartelu	116
TOUKOKUU.....	117
Kieli	117
Leikki.....	118
Ympäristö	119
Liikunta	120
Matematiikka	121
Musiikki	122
Askartelu	122
KESÄKUU JA HEINÄKUU	124
Kieli	124
Leikki.....	125
Ympäristö	126
Liikunta	127
Matematiikka	128
Musiikki	128
Askartelu	129
VINKKEJÄ	130
LÄHTEET	133

SUUNITELMAN TOTEUTUS JA ARVIOINTI

Suunnitelmia tulee pohtia, toteuttaa, arvioida ja arvioiden pohjalta jälleen muokata lisää. Varhaiskasvatussuunnitelmalla tulee olla yksi tai muutama iso tavoite. Varhaiskasvatussuunnitelma perusteet -oppaassa tavoitteena on hyvinvoiva lapsi, joka on myös tämän vuosikello-oppaan kokonaistavoitteena.

Ryhmän yhteisen suunnitelman tekeminen helpottaa jokaisen työntekijän työtä. Suunnitelmien ylös kirjaaminen ja yhteisten tavoitteiden sopiminen antaa työhön selkeyttä ja työtiimi työskentelee yhteinen tavoite mielessä. Yhdessä sovitut vuosi- ja tarkemmin kuukausitavoitteet ja aiheet auttavat pitkälle työnhahmottamisessa, ja kasvatuksessa ei jää tai unohdu mikään aihealue tai menetelmä pois.

Suunnitelmien ylös kirjaaminen, toteutus ja arviointi auttavat myös niissä tilanteissa, kun työtiimissä tapahtuu työntekijävaihdoksia, ryhmään tulee harjoittelijoita tai oppisopimusopiskelijoita. Selkeä suunnitelma auttaa uutta aikuista perehtymään ja orientoitumaan menetelmiin, ja tieto kulkee siitä, mitä aikaisemmin ryhmässä on tehty, mitä nyt ryhmässä on meneillään ja mihin keskitytään tulevaisuudessa tulevina viikkona, kuukausina tai loppuvuonna.

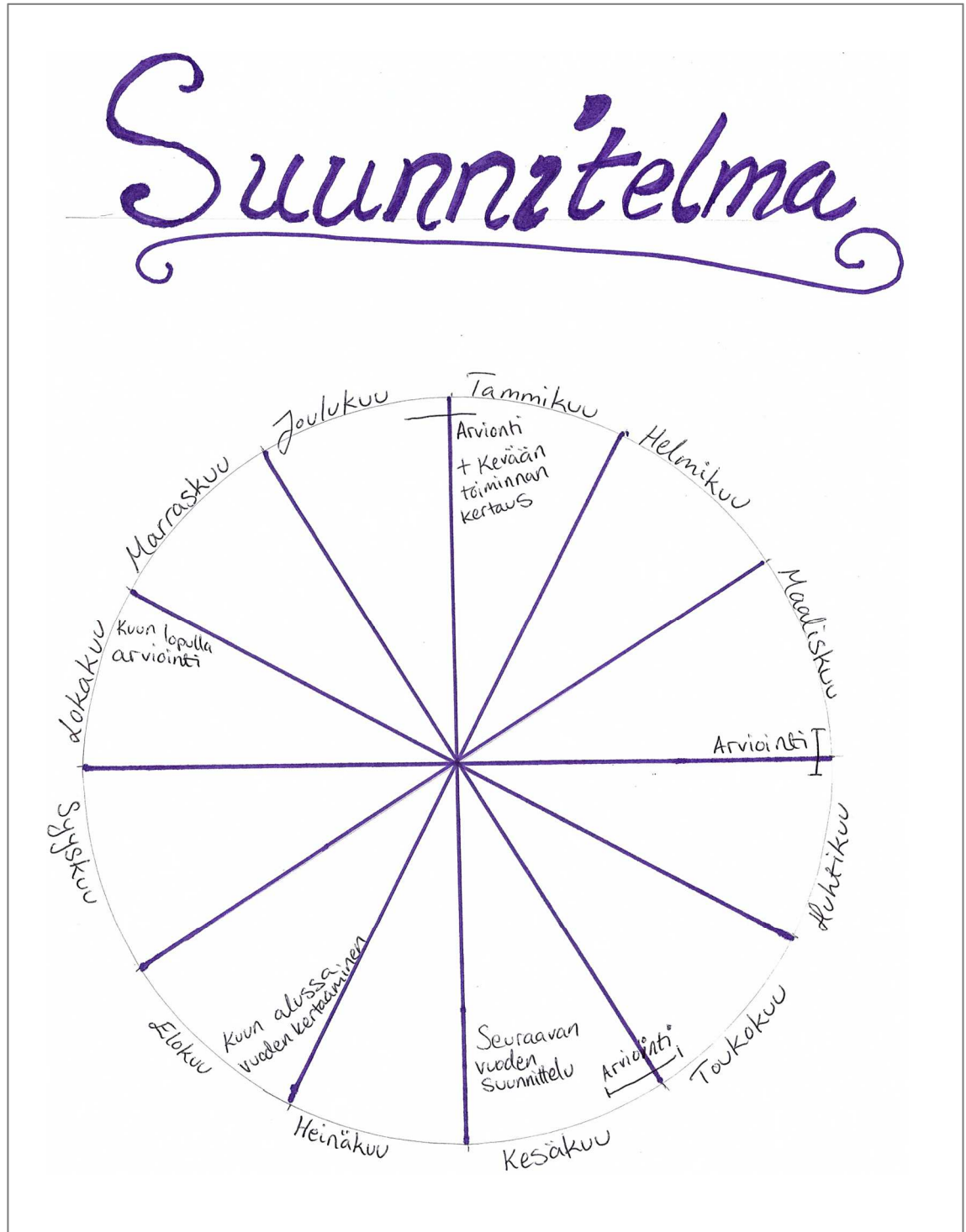
Suunnitelmia tulee arvioida säännöllisesti, vähintään neljä kertaa vuodessa eli kvartaaleittain. Tiheämpi arviointiväli on suositeltavaa, mutta liian usein tehtävä yhteinen arviointi voi sumentaa arviointikyvyn ja pohdiskelussa alkaa tulla helposti ilmi samoja asioita kuin aikaisemmin. Arviointia tulee tehdä säännöllisesti, jotta nähdään toteutuvatko sovitut tavoitteet, onko tavoite saavutettu, tulisiko tulevaa tavoitetta tai tavoitteita muuttaa. Yhteistä arviointia varten kannattaa kirjata satunnaisittain erilaisia tilanteita, joita voidaan analysoida ja miettiä eri näkökulmista, miten koko ryhmä, pienryhmä tai lapsi ovat kehittyneet verrattuna aikaisempaan tietoon.

Suunnitelmien arviointi ja lasten havainnoiminen voi tukea kasvattajaa myös valmistauduttaessa lapsen henkilökohtaiseen varhaiskasvatussuunnitelmakokoukseen lapsen vanhemman kanssa. Kokouksessa kasvattaja pystyy ehkä selkeämmin näkemään ja tietämään lapsen kehityksen asteen eri osa-alueilla, kun vuoden aikana on tehty ryhmän yhteistä arviointeja ja tarkkailtu lapsia erilaisissa tilanteissa.

Alla on esimerkkinä vuosikello-suunnitelma kuviona. Kuvioon on merkitty vähimmäismäärä yhteisiä arviointeja. Vuosikelloon voidaan lisätä enemmän arviointikokouksia, suunnittelukokouksia

sia sekä merkata ajankohdat/kuukaudet, jolloin vanhempien kanssa tulee arvioida lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Jos päiväkotikiinnitys on kiinni heinäkuussa, on hyvä elokuun alussa pitää ryhmän tiimin kesken kokous, jossa käydään läpi tulevaa vuotta ja sen suunnitelmia. Tammi-kuussa voidaan vastaavasti arvioida kevään kokonaisuutta.

Kuva 1 Vuosikello-suunnitelma ja arviointiaikataulut

KIELI

Kielen kehitys ja sen tukeminen vaikuttavat moneen lapsen eri alueeseen. Ne ovat yhteydessä puheen kehitykseen ja kiinteästi sidoksissa kognitiiviseen kehitykseen kuten älykkyyden ja muistin kehitykseen. Kieltä voidaan harjoitella eri tavoin, tarjota erilaisia virikkeitä, jotka haastavat lapsen kielellistä osaamista.

Kielellinen tietoisuus jaetaan neljään osa-alueeseen: fonologinen, morfologinen, semanttis-pragmaattiseen ja syntaktiseen. Fonologinen tietoisuus käsittää ymmärryksen äänneistä ja morfologiseen tietoisuuteen kuuluu sanojen ja muotojen ymmärtäminen. Semanttis-pragmaattinen tietoisuus käsittää sanojen sisällöt, äänenpainojen merkitykset, kielenkäytön ymmärtämisen ja kyvyn erotella sanaryhmiä. Syntaktiseen tietoisuuteen kuuluu ymmärrys lauseista, sanajärjestelmästä, -järjestyksestä, sekä puheen rytmin ja melodian.

Vuosikellon aiheita ei ole jaettu näiden alueiden mukaan, mutta aiheiden taustalla nämä alueet on otettu huomioon. Esimerkiksi sadut ja lorut tukevat lapsen semanttis-pragmaattista aluetta, lorut ja keskustelut lasten kanssa tukevat syntaktista aluetta, ja morfologista aluetta voidaan tukea opettelemalla uusia sanoja ja niiden merkityksiä. Lisäksi fonologista aluetta voidaan harjoitella lasten kanssa äänneitä harjoittelemalla.

Vuosikellossa jokaiselta kuulta löytyy satuja. Erilaiset kertomukset ja kansansadut tukevat lapsen kehitystä. Myös muiden maiden kansansatuja ja uusimpia kirjoja kannattaa lukea. Näin lapsi saa monipuolisen kuvan kirjoitetusta kielestä, muusta maailmasta ja perinteistä. Satuihin voidaan etsiä yhteisiä teemoja muiden alueiden kuukausien aiheista: esimerkiksi elokuussa ympäristössä ja askartelussa aiheena ovat ötökät, jolloin sadut voivat myös liittyä ötököiden maailmaan. Näin tutustutaan aiheeseen monesta eri näkökulmasta.

Lorut ovat myös yksi tärkeä kielen kehitystä tukeva asia. Lorut tulevat käyttöön joka kolmas kuukausi. Loruja on hyvä käyttää päivittäin lasten kanssa. Kolmantena kuukautena ohjaajat voivat etsiä uusia loruja, ja aiheet voivat myös kulkea muiden alueiden teemojen mukaan. Loruista kannattaa tehdä lapsille houkuttelevia ja helposti omaan käyttöön myös saatavilla olevia. Näin lapset voivat myös ottaa lorut omaan vapaaseen leikkiin mukaan. Loruille voidaan tehdä oma lorupussi ja lorut voidaan laminoida värikkäille aiheeseen liittyville korteille. Esimerkiksi sadeaiheinen loru voi olla liimattuna siniseen pilven muotoiseen korttiin. Laminointi taas antaa kortille pitkän iän ja kestävyyttä.

Tavoitteina kielen alueella on, että lapsen vuorovaikutustaidot vahvistuvat, hänen kiелensä ja ajattelunsa kehittyvät ja hänen sanavarastonsa laajenee. Sen lisäksi pyritään siihen, että lapsi saa valmiuksia myös alkavaan luku- ja kirjoitustaitoon. Näitä tavoitteita pyritään saavuttamaan tukemalla lapsen kuuntelu- ja keskustelutaitoja sekä rohkaisemalla häntä ilmaisemaan omia mielipiteitään. Hänen mielenkiintoansa kieltä kohtaan pyritään herättelemään.

Kielen alueella esiteltyjen tehtävien lisäksi menetelmiä kielen kehityksen ja tavoitteiden täyttämiseksi on myös muilla alueilla. Esimerkiksi draaman erikeinoja on esitelty leikin eri kuukausina tai ympäristössä yhtenä retkikohteena on annettu kirjastot.

Lapsen kielen kehitystä, tavoitteiden saavuttamista ja täten oman työn onnistumista voidaan arvioida eri keinoin. Arviointia voi muun muassa tehdä keskusteluista, leikin seurannan avulla, tehtävien tarkkailemisen pohjalta tai itsearviointin kautta. Leikin seuranta löytyy leikin eri kuukausilta ja kielessä on sadutuksen lisäksi erilaisia harjoitteita, joiden avulla voidaan tarkkailla lapsen kehitystä. Lapsen omaa arviota tekemisestään voidaan kysyä minkä tahansa harjoitteen, hetken tai leikin jälkeen.

Kuva 2 Kieliosion vuosikello

LEIKKI

Lapsi leikkii kaiken aikaa ja leluina voi olla milloin mikäkin. Eri kuukausissa on aiheita, joihin ohjaajat voivat keskittyä ja miettiä, onko tähän leikkimisen alueeseen parannettavaa. Sensitiivinen ohjaaja osaa seurata ja rikastuttaa lasten leikkiä, puuttua ongelmiin esimerkiksi sääntöleikeissä sekä omalla leikkimiseen heittäytymisellä olla erilaisessa vuorovaikutuksessa lasten kanssa.

Aiheita kuukausille on vähän, sillä leikki on lapsilähtöistä ja siihen vaikuttaa lapsen mielenkiinnon lisäksi lapsen kehitys. Syksyllä leikin kautta perehdytään näyttelemiseen satujen kautta. Sadut kasvavat elokuussa pöytäteatterista, käsinukkeihin ja siitä huipennuksena ovat näytelmäleikit. Lasten kanssa voidaan leikkiä ja näytellä joku tuttu tarina kaikkien kanssa tai sadutuksissa syntyneitä lasten tarinoita.

Pöydän ääressä pelattavat lautapelit, muistipelit ja palapelit kulkevat koko vuoden leikin mukana. Niitä ei ole erikseen vuosikelloon laitettu. Ryhmän ohjaajat voivat yhdessä miettiä ja suunnitella, minä kuuna aiheisiin paneudutaan tarkemmin ja kuka tarvitsee erityisesti pöydän ääressä pelailua ja keskittymisen harjoittelua.

Osa leikeistä on sisällytetty muihin alueisiin ja leikki-ideoita löytyy muiltakin alueilta kuten liikunnasta tai ympäristöstä. Leikin vuosikellokuvan jälkeen on muutama esitelty muutama sääntöleikki, joita voi käyttää hyödyksi leikin kuukausissa tai muiden alueiden aiheita käsiteltäessä.

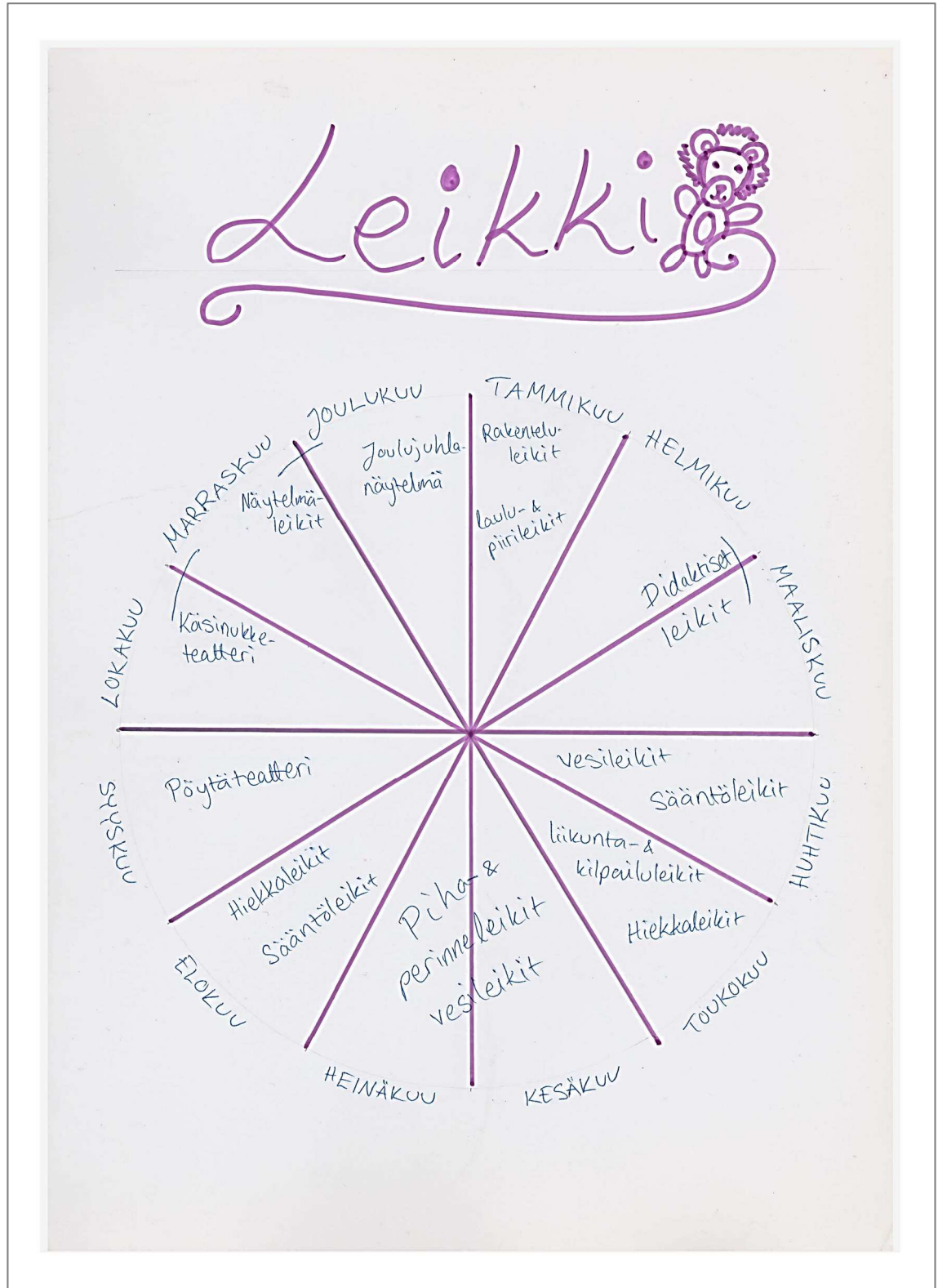
Kuukausiaiheet ovat malleja eikä niitä tarvitsee pilkulleen noudattaa. Elokuussa on aiheena hiekkaleikit, mutta syyskuussakin ohjaaja voi mennä lasten kanssa leikkimään tai seurata lasten hiekkaleikkejä.

Leikkiosion tavoitteina on tukea lapsen vapaata leikkiä, ja sitä, että lapsi pääsee leikkimään muiden kanssa ja hänen sosiaaliset - ja kompromissitaitonsa kehittyvät. Sen lisäksi pyrkimyksenä on, että hänellä on vapaaehtoisien leikin avulla mahdollisuus harjoitella oppimaansa. Näitä tavoitteita tuetaan seuraamalla lasten leikkejä joko sivusta katsomassa tai mukana leikissä, jolloin voi herkästi reagoida lapsen mielenkiintoihin. Kasvattaja voi tarjota uudenlaisia virikkeitä lapsen senhetkiseen mielileikkiin, elokuun leikkiosassa on tästä annettu autoihin liittyvä esimerkki.

Lapsen leikin kehitystä voidaan arvioida muun muassa olemalla mukana leikissä tai sivullisena seuraajana, dokumentoinnin, keskusteluiden tai itsearvioinnin kautta. Lapsen osallistumisesta leikkiin voidaan kirjoittaa sanatarkasti leikin kulun meneminen tai keskustelemalla lapsen kanssa

menneestä leikistä. Itsearviointissa kasvattaja vertaa lasta muiden lasten kehitykseen, sen ikäisen normaaliin kehitykseen ja lapsen muiden alueiden edistymiseen, kuten kielelliseen, motori- seen tai ajatukselliseen kehitykseen.

Kuva 3 Leikkiosion vuosikello

Sääntöleikit

Sääntöleikkejä on erilaisia. On perinteisiä leikkejä, mutta niitä voi myös itse keksiä tai muokata vanhoista. Aikuinen voi opettaa erilaisia sääntöleikkejä lapsille ja opittuaan säännöt, he voivat myös keskenään leikkiä niitä. Esimerkiksi hippaleikkejä on useita erilaisia, mutta niissä kaikissa on samanlainen idea. Joku ottaa kiinni ja muut juoksevat karkuun jahtaajaa. Sääntöleikkejä löytyy toimintasuunnitelman eri alueiden eri kuukausilta erityisesti liikunnasta ja leikistä.

1 Maa, meri, laiva

Leikkiä voidaan leikkiä niin, että maahan esimerkiksi piirretään tai teipillä merkataan viivat. Yksi viiva on suora. Se edustaa maata ja sen luona pelaajat ovat suorassa rivissä. Yksi viiva muodostaa ympyrän. Se edustaa merta ja sen luona pelaajat muodostavat ringin nenät ympyrän keskustaa kohti. Laivan viivat merkataan maahan lyhyinä viivoina peräkkäin niin, että jokaisen viivan ja seuraavan väliin mahtuu yksi pelaaja seisomaan. Viivoja piirretään yhtä monta kuin pelaajia. Jos on todella monta pelaajaa, pelaajat voivat mennä pareittain viivalle laivassa. Laivojen kohdalla jokaisen seistessä oman lyhyen viivan luona katsotaan edessä olevaa pelaajan selkään, ja näin muodostuu laivoista jono tai parijono. Maan, meren ja laivojen viivat eivät saa mennä päällekkäin.

Ohjaaja tai lapsi antaa komennuksia, ja pelaajat liikkuvat ohjeiden mukaan. Mitä suurempi tila sitä enemmän leikissä on liikettä ja haastetta.

2 Hippa

Yksi on jäänyt/hippa ja muut juoksevat tätä karkuun. Kun hippa saa jonkun kiinni, muuttuu kiinni jäänyt hipaksi ja hippa vapaaksi juoksijaksi. Uusi hippa ei saa ottaa äskeistä hippaa heti kiinni.

3 Lima

Lima on sisäleikki mönkimisen takia. Yksi pelaajista on lima ja se mönkii, luikertelee maata pitkin yrittäen koskea johonkin muuhun pelaajaan. Muut pelaajat yrittävät vältellä limaa. Lima on limamaista, joten hän ei voi nousta seisomaan, kontata tai tehdä muuta maasta korkealla olevaa. Kun lima saa kosketettua pelaajaa, muuttuu pelaaja automaattisesti limaksi myös ja lima kasvaa. Lopulta kaikki möngertävät maassa limamassana.

4 Poliisi ja rosvo

Ryhmä jaetaan puoliksi. Toisessa joukkueessa olijat ovat poliiseja ja toisessa on rosvoja. Poliiseille voidaan ranteeseen kiinnittää merkki, jotta joukkueet pystytään erottamaan toisistaan. Leikille sovitaan rajat ja poliisit sopivat vankilan, jonne vangit viedään. Poliisit kokoontuvat vankilaan ja laskevat ääneen kymmeneen, minkä aikana rosvot juoksevat pakoon. Kun poliisit ovat laskeneet loppuun, he lähtevät jahtaamaan rosvoja kiinni. Jotta leikissä ei revitä tai raavita, rosvot eivät kiinnijäätymään saa rimpuilla vapaiksi. Kiinnisaaneen vangin poliisi taluttaa vankilaan. Peli päättyy, kun kaikki vangit ovat vankilassa.

YMPÄRISTÖ

Ympäristöä voidaan tutkia monella eri tavalla. Erilaisia maita, luonnonmuotoja tai ihmisasutuksia voidaan käsitellä kirjojen, retkien tai omien kokemusten avulla. Ympäristön tutkimisessa yksi tärkeimmistä tekijöistä on retket. Retken voi tehdä aina samaan paikkaan ja tutkia sitä eri näkökulmasta tai voi mennä aina uuteen paikkaan.

Ympäristön suunnitelmassa on monella kuukaudella aiheena retket. Retki voi liittyä ympäristön lisäksi muihinkin alueisiin kuten askarteluun, kieleen, musiikkiin tai liikuntaan. Retken voi tehdä esimerkiksi kirjastoon, jossa tarkastellaan sen ympäristöä, eri huoneita ja mitä kirjallisuutta löytyy sieltä.

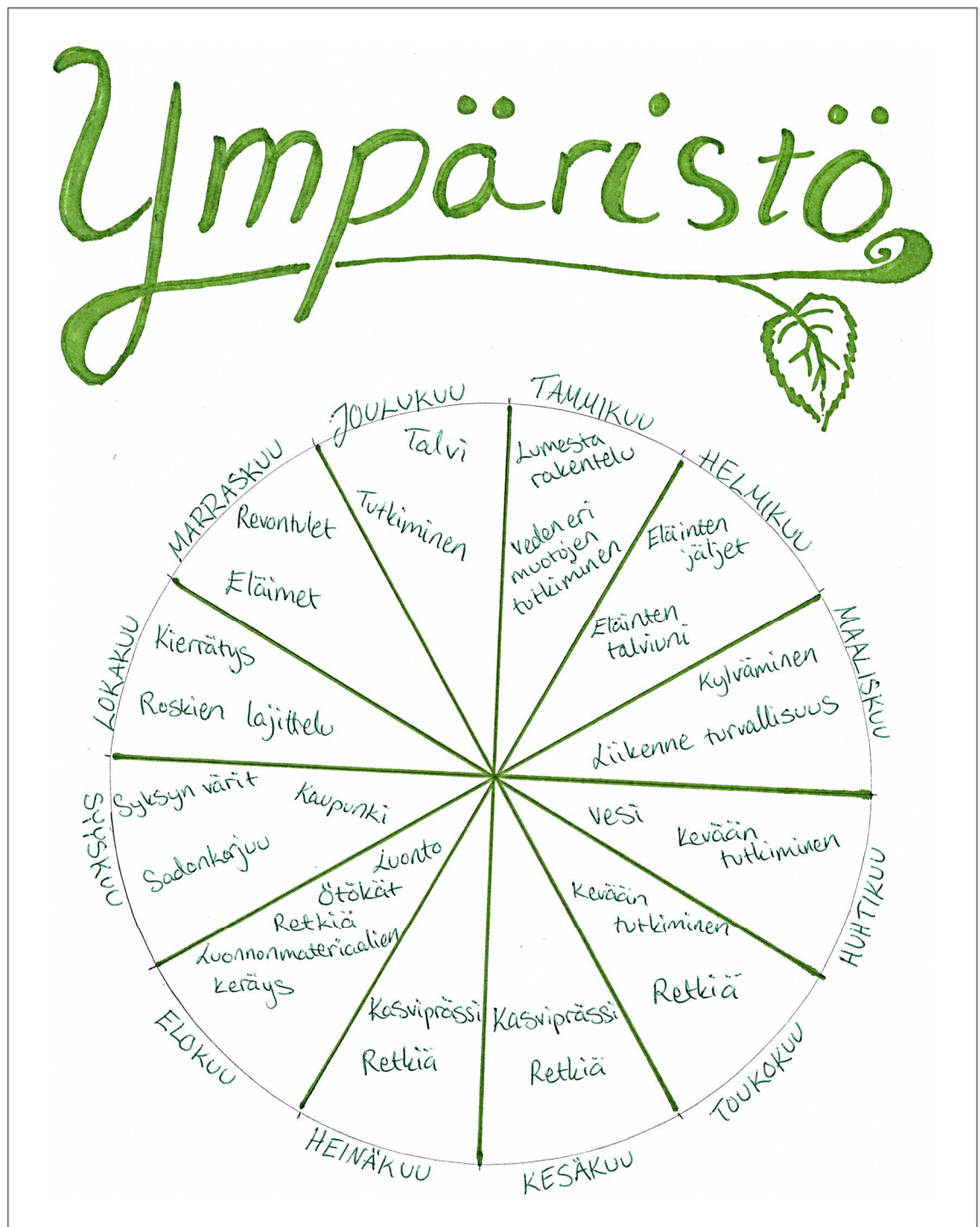
Retkiä varten kannattaa valmistaa retkireppu. Sen voi ottaa mukaan liikuntaretkelle, retkelle lähipuistoon tai vaikka kirjastoon. Retkireppu on aina yllätyksiä täynnä, ja sieltä löytyy tutkimista auttavia välineitä kuten suurennuslasi. Ohjaajat voivat ideoida tulevaa retkeä, mitä yllättävää reppussa voisi olla. Annettuja kuukauden aiheita voidaan muokata tai muuttaa lasten mielenkiintojen mukaan. Myös jonain kertana lasten tutustuttua ja opittua retkirepun idean voivat he myös ehdotella ja valita aikuisen kanssa, mitä retkelle otetaan mukaan.

Lisäksi oman alueen tulevia tapahtumia kannattaa tutkia ja tiedustella. Esimerkiksi kiinnostava näyttely, teatteri- tai musiikkiesitys voidaan lisätä vuosikelloon. Jokaisella alueella on omanlaisiaan menoja ja tapahtumia. Sen takia ympäristösuunnitelman vuosikello on hiukan tyhjempi, jolloin siihen on helppo ohjaajien lisätä omia ideoita ja retkisuunnitelmia.

Ympäristössä tavoitteina on myönteisen asenteen ja kokemusten saaminen sekä kunnioitus luontoa kohtaan. Pyrkimyksenä on antaa lapselle monipuolisia kokemuksia lähiympäristöstä ja suomalaisesta luonnosta sekä lisätä lapsen luontotietoutta. Tuetaan lapsen ymmärtämistä vuodenojoista, vuoden kiertokulusta ja ajasta. Lisätään tietoutta liikenteestä ja kestävästä kehityksestä. Tietoutta vuoden kiertokulusta, liikenteestä, lähiympäristöstä, luonnosta ja erilaisten kokemusten saamista lisätään tekemällä ympäri vuoden eri kohteisiin retkiä. Retkillä tehdään erilaisia asioita ja joihinkin kohteisiin palataan ja tarkastellaan paikkaa eri näkökulmasta. Tavoitteita vahvistetaan myös muilla alueilla, esimerkiksi aikaa käsitellään myös matematiikassa.

Tavoitteiden toteutumista voidaan arvioida keskustelemalla lapsen tai lasten kanssa arvoista, seuraamalla lapsen toimintaa ja käyttäytymistä sekä dokumentoidun tarkastelun avulla. Arvo-keskusteluissa voidaan käsitellä ympäristöaihetta ja selvittää, mitä mieltä lapsi on, ja poikkeako mielipide ryhmän sisäisten mieliteistä tai laajemmin yhteiskunnan väliltä. Lapsen tekemisiä voidaan tarkastella ajoittain muutenkin arvopohjanäkökulmasta, ja lapselta voidaan kysyä tarvittaessa perustelua teolle.

Kuva 4 Ympäristöosion vuosikello

LIIKUNTA

Lapsen on hyvä päästä liikkumaan joka päivä. Suositus on lapselle yhteensä kaksi tuntia päivän aikana. Vapaalla ulkona tai sisällä lapsi leikeissäänsä huomaamattaan tulee tehneeksi osan päivittäisestä liikunnastaan. Jos tilat eivät riitä jokapäiväiseen liikuntaan jumppasalissa tai päivähoitoyksiköstä ei sellaista löydy, haastaa se ohjaajan erilaisia tapoja tuoda lapsen arkeen liikuntaa kehittäviä virikkeitä. Ulkona hyvällä säällä pystyy toteuttamaan osan kuukausittaisista tavoitteista, mutta käyttäkää myös ryhmätilaanne, päiväkodin eri tiloja hyväksi. Myös lähellä hoitopaikkaa voi olla uusi loistava vielä löytämättä oleva paikka, josta lapset innostuvat liikkumaan ja jota voitte käyttää hyväksi.

Ohjaaja voi myös lisätä tai tuoda liikuntaa lasten vapaisiin ulkoilu tai sisällä oloon. Esimerkiksi ulkona ohjaaja voi olla mukana sääntöleikeissä tai opettaa uusia perinneleikkejä tai pallopelejä.

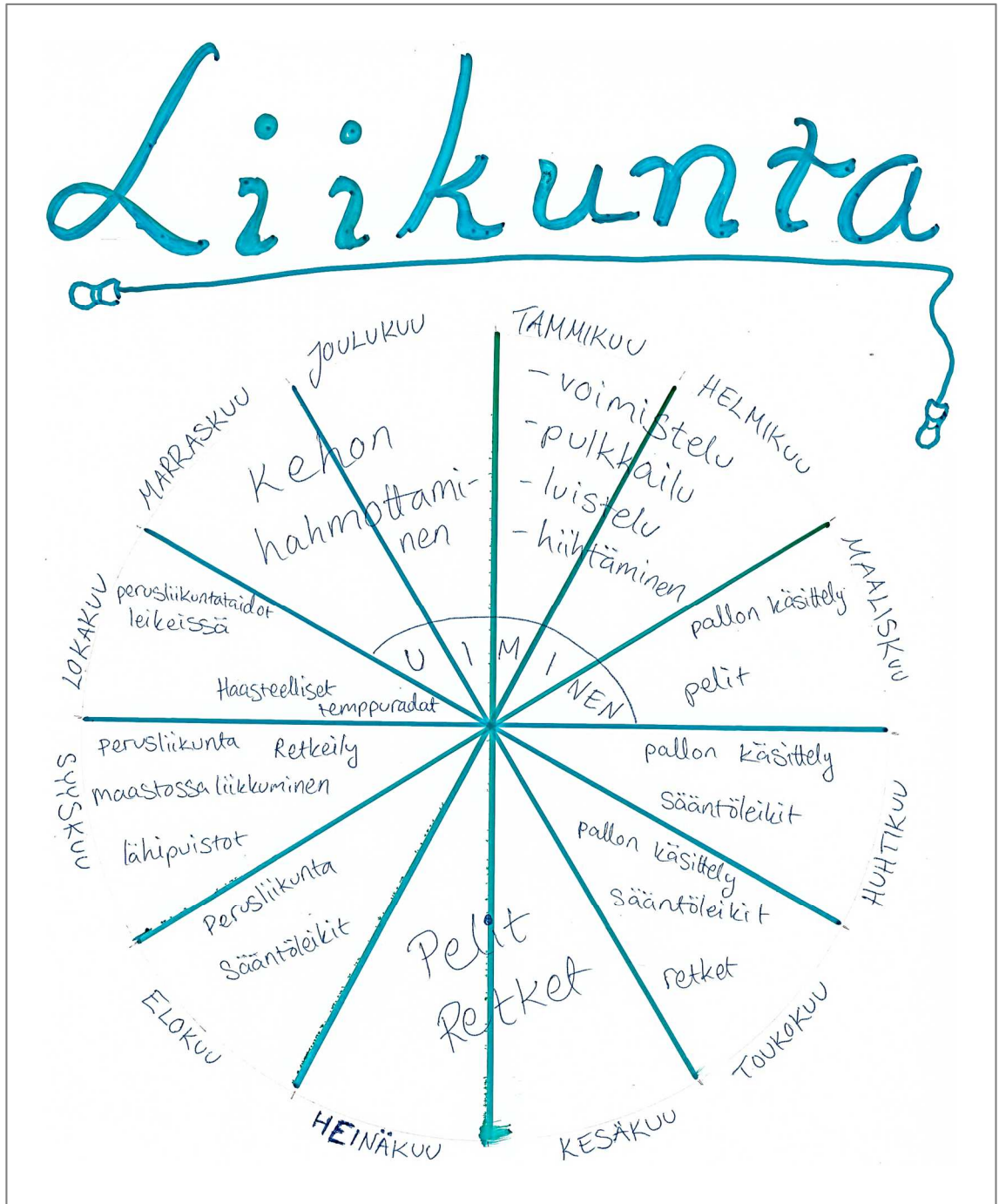
Hoppaan lopussa on osio, jossa on erilaisia vinkkejä, mistä voi saada lisää ideoita, leikkiohjeita ja muita liikuntaan liittyviä materiaaleja. Vinkkien jälkeen on lähteet, joita olen käyttänyt osan liikuntaideoiden pohjana.

Liikunnassa niin kuin ympäristössä on tavoitteena tuottaa myönteisiä ja onnistumisen kokemuksia. Tavoitteena on myös oman kehonsa parempi tunteminen ja liikkeiden hallitseminen. Pyritään myös tukemaan lapsen perusliikunta- sekä yhteistyötaitoja. Liikuntaan liittyvissä hetkissä pyritään huomioon ottaa lapsen kehitys ja antamaan hieman haastavia monipuolisia tehtäviä, jolloin onnistumisen tunne on voimakas ja positiivisia kokemuksia saa monia erilaisia.

Perusliikuntaa harjoitellaan melkein koko syksyn ajan ja erilaisissa harjoitteissa suoritetaan tehtävä yksin, parin tai pienryhmässä. Kehon hahmottamista harjoitellaan loppu syksystä/alkutalvesta ja liikkeiden hallintaa harjoitellaan koko vuosi. Aluksi harjoitellaan omaa kehoa ja sen erilaisia liikkumistyyylejä ja keväällä harjoitellaan liikeitä eri välineiden avulla ja pyritään hallitsemaan esimerkiksi palloa omien liikkeiden avulla.

Tavoitteiden toteutumista voidaan seurata tarkkailemalla lapsen toimintaa erilaisissa ympäristöissä kuten sisällä tai ulkona. Hänen leikkejään ja niissä käytettyjä liikeitä voidaan havainnoida ja etenkin liikuntahetkissä erilaisissa harjoitteissa tai leikeissä tarkkailla liikeratoja. Dokumentointi on myös yksi tärkeä menetelmä arvioinnissa.

Kuva 5 Liikuntaosion vuosikello

MATEMATIIKKA JA LOGIIKKA

Matematiikassa pyritään koko vuoden ajan tukemaan lapsen lukukäsitteen kehitystä. Matematiikkaa voidaan käsitellä päiväkodin arjessa eri hetkissä ja tilanteissa. Esimerkiksi puettaessa, askarteluja tarkastellessa, kirjaa lukiessa tai laulujen yhteydessä.

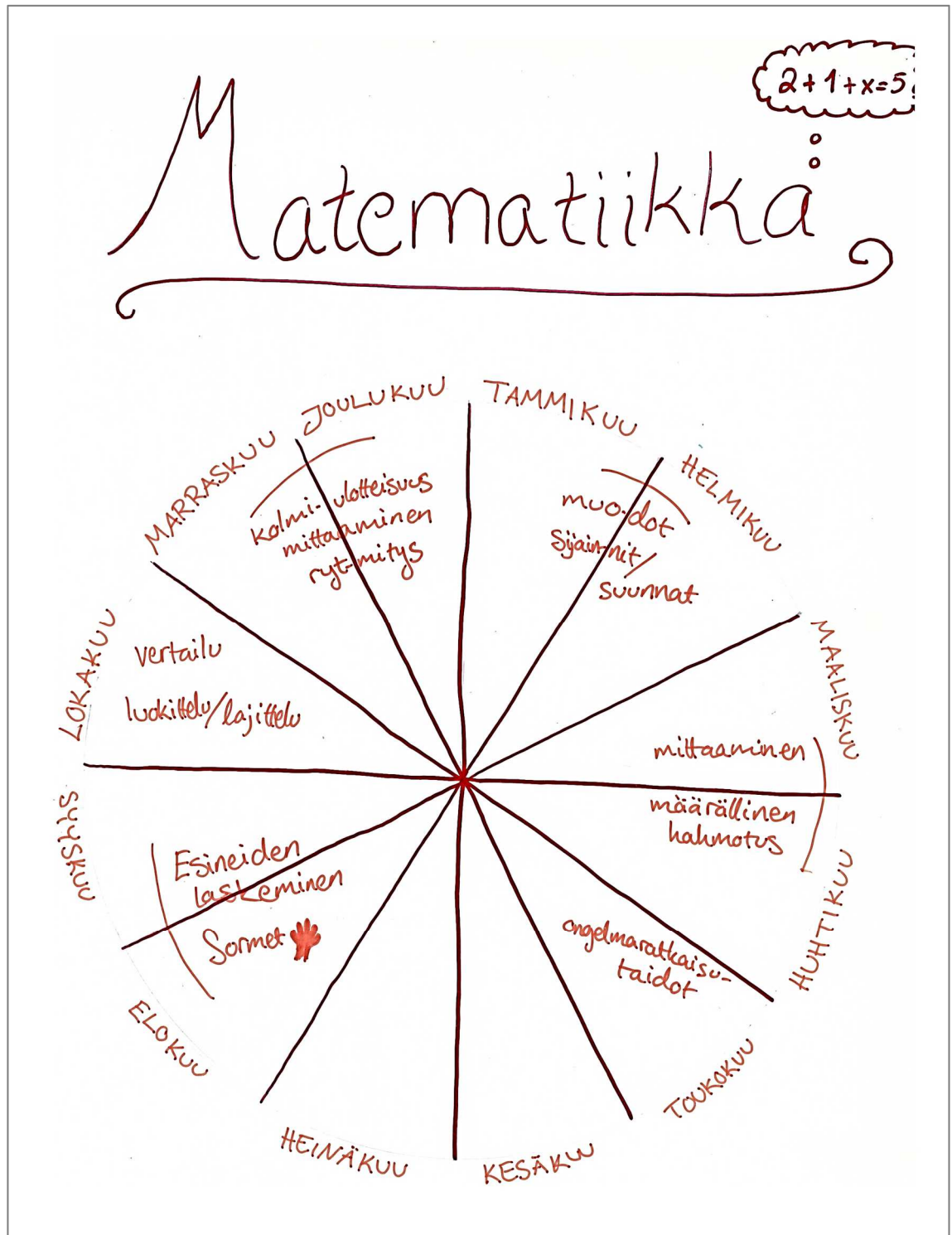
Ryhmätilassa voidaan ottaa matematiikka huomioon ja tukea sitä eri tavoin. Seinillä voi olla numerotaulukko, lapsille on helposti saatavilla mittaus- tai punnitsemisvälineitä tai huoneessa voi olla erimuotoisia ja värisiä huonekaluja tai tavaroita. Erilaiset pelit ja pöytätehtävät voivat leikin ohessa vahvistaa lapsen ongelmanratkaisukykyä tai muita matemaattisia taitoja.

Matematiikka ei ole pelkästään lukujen laskemista tai laskutehtävien tekemistä. Siihen kuuluu myös luokittelu ja lajittelu, vertailu, sijaintien ja suuntien hahmotus, tilavuuden mittaaminen ja käsittely. Näitä aiheita käsitellään yhtenä tai kahtena kuukautena. Kesäkuu ja heinäkuu ovat tyhjiä. Niinä kuukausina ohjaajat voivat arvioida toteutunutta suunnitelmaa sekä suunnitella seuraavaa vuotta ja uusia tavoitteita. Lasten kanssa voidaan myös kerrata vuoden aikana käytyjä asioita tai lapsilähtöisesti keskittyä muutamaa aiheeseen.

Tavoitteena on herättää lapsessa positiivinen innostus ja kiinnostus matematiikkaa kohtaan. Tavoitteena on, että lapsi kokee matematiikan hauskana, mielenkiintoisena ja samalla haastavalta asialta. Pyritään myös tukemaan lukukäsitteiden ymmärtämistä, lapsen ongelmanratkaisukykyä ja avaruudellista hahmottamista. Erilaisista harjoitteista pyritään tekemään lapsen silmissä hauskoiksi leikeiksi, peleiksi tai kiinnostavaksi keskusteluksi. Lapsi rakentelee, luokittelee ja ratkaisee ongelmia, jolloin lapselle tulee tarjota erilaisia virikkeitä ja haasteita.

Toiminta voi olla tutkimista, konkreettista tekemistä välineiden kanssa, pelaamista tai vertailua ja laskentaa eri päiväkodin arkisissa tilanteissa. Tavoitteiden toteutumista voidaan arvioida lapsen kanssa keskusteluita analysoimalla, seuraamalla leikkiä, peliä tai tehtävän suoritusta. Lisäksi itsearviointi ja dokumentointi ovat tärkeitä menetelmiä arvioinnissa.

Kuva 6 Matematiikkaosion vuosikello

MUSIIKKI

Musiikilla on tärkeä osa varhaiskasvatuksessa. Sen kautta voidaan tukea lapsen kehitystä ja itse-tuntoa. Musiikki on toisenlaista kielen opettamista. Lauluissa on usein riimejä, joissakin on tanssiliikkeitä ja musiikki saa ihmisen tuntemaan jotakin, oli se sitten iloa, naurua, surua, vihaisuutta, rauhaa tai kaipuuta.

Musiikin vuosikellossa syksyllä keskitytään omaan ääneen, sen voimakkuuteen ja rytmiin. Ke-väällä kuunnellaan, pyritään kehittämään eri äänten tunnistamista ja loppukeväästä liikutaan musiikin mukana. Jokaiselle kuukaudelle on kaksi esimerkkiä, minkälaisia lauluja voidaan laulaa. Laulujen teemat voivat olla samoja kuin muiden alueiden kuukauden aiheet. Tämän takia kuu-kauden alkutekstissä on lueteltu muiden alueiden teemat, jotta uusien laulujen etsiminen, löy-täminen ja sovittaminen muihin alueisiin olisi helpompaa.

Lasten kanssa kannattaa hyödyntää musiikkia päivittäin. Improvisointi leikeissä tai omien laulu-jen tuottaminen rohkaisee lasta myös kokeilemaan musiikkia eri tavalla. Lasten kanssa voidaan hyödyntää musiikkia aamukokoontumisissa, odotellessa esimerkiksi vessavuoroa tai ruokaa, pu-kiessa, ulkoillessa tai lepohuoneessa.

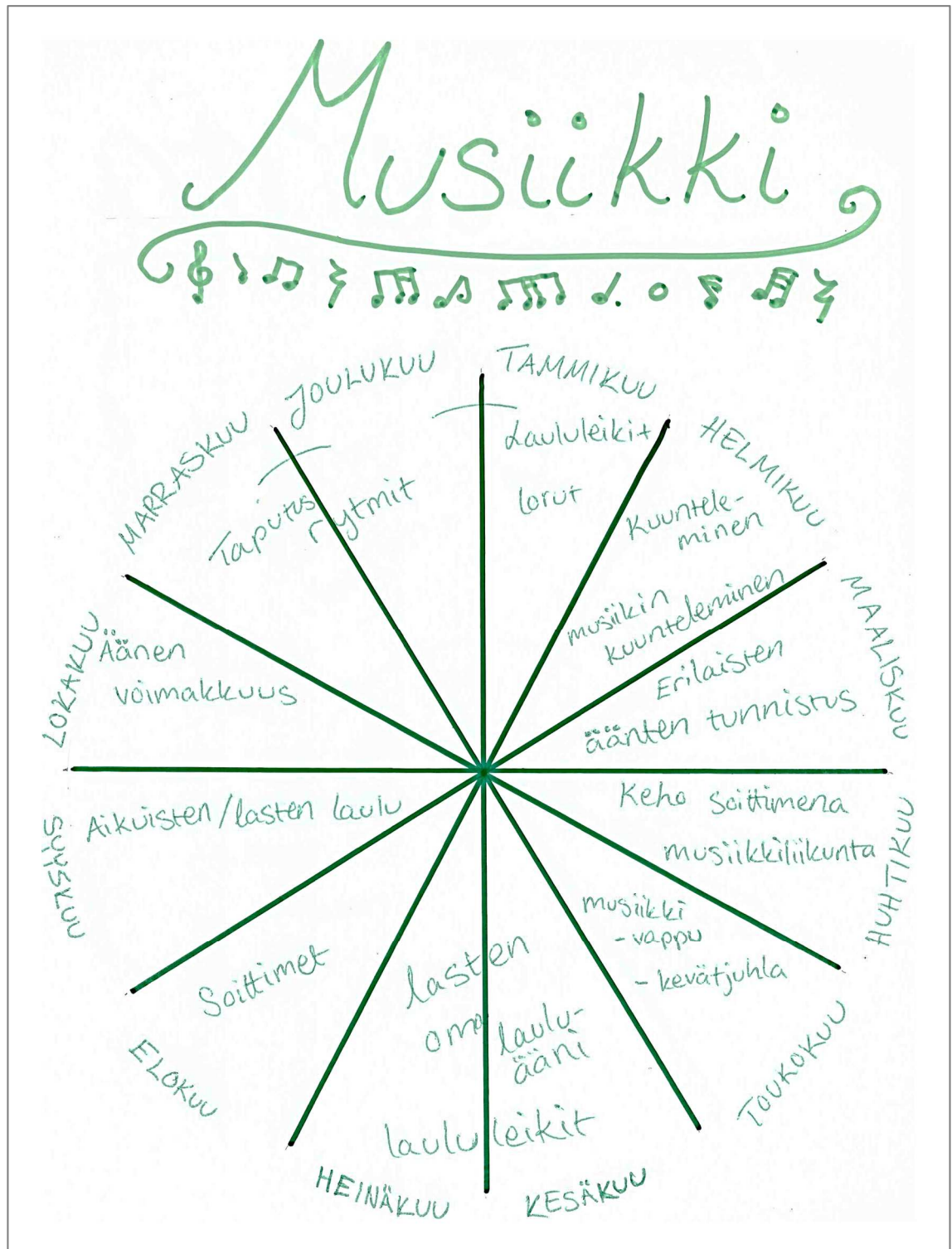
Musiikin suhteen kannattaa olla myös aktiivinen ja etsiä, mitä oman päiväkodin läheltä löytyy. Eri orkesterit järjestävät lapsille suunnattuja konsertteja eri aikoihin ja joidenkin paikkojen kanssa voidaan sopia, että orkesteri tai esiintyjä tulee esiintymään päiväkotiin. Joidenkin päivä-kotilasten sisarukset saattavat harrastaa musiikkia, ja heiltä voidaan kysyä, jos he suostuisivat esittämään muutaman kappaleen lapsiryhmälle.

Tavoitteena on herätellä lapsessa mielenkiintoa musiikkia kohtaan, antaa kokemuksia ja roh-keutta tunteiden ilmaisussa musiikin avulla. Pyritään myös tutustuttamaan musiikin peruskäsit-teisiin, kuten ääneen ja eri voimakkuuksiin, yksin-yhdessä -tekemiseen sekä erilaisiin rytmeihin ja soittimiin. Erilaisiin soittimiin tutustutaan muun muassa elokuussa, ja ehdotuksena on pitkin vuotta mahdollisuuksien mukaan mennä konsertteihin. Tavoitteita pyritään toteuttamaan muun muassa kuunteluharjoituksin, soittimiin tutustumisin ja käsittelyharjoitteluiden kautta. Musiik-kia kuunnellaan monta eri tyyliä, lauletaan, matkitaan, toistetaan ja käytetään musiikkia eri ti-lanteissa kuten liikunnassa, askartelussa tai leikissä näyttelyn lisänä.

Musiikkiin liittyviä tavoitteita voidaan arvioida seuraamalla lapsen osallistumista musiikkihet-kissä, sekä toisaalta hänen musiikin käyttämistään vapaa-ajalla. Hänen rytmitajuaan voidaan

tarkkailla sekä taputusharjoitusten tai soittimen soittamisen lisäksi niin liikunnassa kuin kieleenkin liittyvässä loruttelussa. Arvioinnissa voidaan myös tehdä itsearviointia ja dokumentoida toimintaa.

Kuva 7 Musiikkiosion vuosikello

ASKARTELU

Taide on oppaassa nimitetty askarteluksi, mutta taidetta käsitellään muillakin alueilla kuten musiikissa tai liikunnassa tanssin avulla. Taiteen tekeminen ei ole vain itsensä ilmaisemista kuvallisin keinoin, vaan taidetta voidaan tuntea, aistia. Päivähoidossa lauletaan, lorutellaan, luetaan kirjoja, katsotaan kirjojen kuvia, käydään retkillä milloin luonnossa, näyttelyyn tai kirjastoon.

Askarteluosio sisältää erilaisia ideoita, mitä lasten kanssa voi askarrella ja sen kautta käsitellä eri teemoja. Jokaiselle kuukaudelle on jokin tekniikka, johon tutustutaan ja perehdytään sekä yksi tai muutama aihe, josta tehdään yksilö- tai ryhmätöitä. Askarteluideoita löytyy oppaasta myös muista kuin askarteluosiosta. Askartelussa osa ideoista pohjautuu kuukauden merkkipäiviin ja juhliin mukaan.

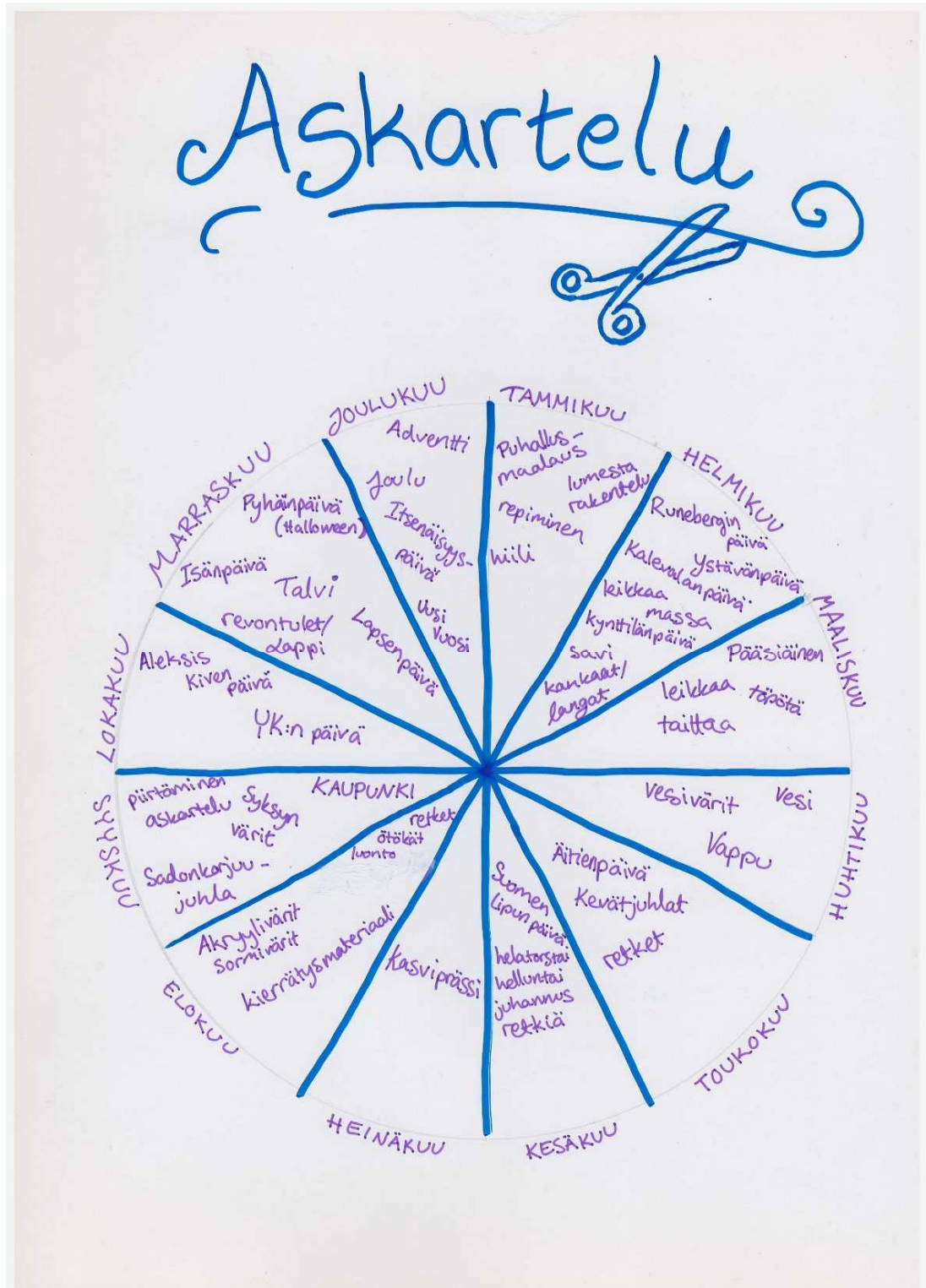
Päivähoitoyksikön lähiympäristöön kannattaa tutustua ja etsiä mahdollisia taidenäyttelyitä tai mielenkiintoisia paikkoja, joista voi saada uusia kokemuksia värien, muotojen tai ilmaisunkeinojen suhteen. Näyttelyitä voi olla kouluissa, läheisissä kahviloissa, ja halutessa taiteen voi tuoda myös päiväkotiin. Taidenäyttely voi sisältää niin lasten tekemiä taideteoksia kuin lasten lähipiirin luomia teoksia.

Tavoitteina on antaa rikas mahdollisuus taidekokeiluihin ja monipuoliseen ilmaisuun. Lapsen luovuutta tulee tukea, hänen ajatuksensa tulee ottaa huomioon ja häntä tulee kuunnella. Tavoitteena on opetella erilaisten välineiden oikeanlaista käyttämistä sekä tutkia ja kokeilla erilaisia työtapoja. Värien avulla tavoitteena on oppia päävärit ja välivärit. Taiteen avulla pyritään tukemaan lapsen luovaa kehitystä ja tietoutta ympäröivästä ympäristöstä. Tärkeää on antaa onnistumisen kokemuksia, ja tätä kautta tukea hänen itsetuntoa. Askartelussa tavoitteena on toisten töiden arvostaminen, taiteen tekemisen tuoma ilo omista suorituksista, lapsen hienomotoriikan kehittyminen ja kartoittaminen. Lisäksi tutustutaan erilaisiin työtapoihin, materiaaleihin ja välineisiin ja koetaan erilaisia taidekokemuksia.

Askarteluosiossa tekniikoissa on sisällytetty erilaisia välineitä, materiaaleja ja aiheita, joiden kautta voidaan kokeilla ja tutkia näitä erilaisia tekniikoita. Joinakin kuukausina harjoitellaan saksilla leikkaamista ja osassa tehtäviä erilaisia materiaaleja myös revitään pienemmiksi palasiksi. Välineet vaihtelevat tusseista hiileen ja pensseleistä töpötyssieniin. Tehtäväideoissa on papereiden, maalauksen ja piirtämisen lisäksi muun muassa leipomista ja lankojen käsittelyä.

Arvioinnissa voidaan arvioida lapsen taita näyttelyssä. Arvioinnissa voidaan hyödyntää dokumentointia tai itsearviointia. Lisäksi askarrella voidaan vaatia lasta tekemään oman tasonsa mukaista jälkeä, jota voidaan verrata hänen muihin töihinsä tai muiden samanikäisten töihin. Arvioinnissa voidaan miettiä, onko lapsen esteettinen taju kasvanut.

Kuva 8 Askartelun vuosikello

ELOKUU

Kieli

Aiheena:	Sadut, sanoittaminen ja nimeäminen
----------	------------------------------------

Elokuussa saduissa voidaan käydä läpi ötököitä. Kirjat voivat olla myös tietokirjoja ötököistä. Tietokirjat voivat olla lasten helposti saatavilla, jolloin he voivat käyttää niitä vapaa-ajallaan. He voivat etsiä sieltä mallin piirrosta varten, tarkastella niitä aikuisen tai muiden lasten kanssa, tai katsoa esimerkkejä leikkeihinsä. Sanoittamisessa käydään vuosikellon aikana eri aisteja läpi. Vuoden aikana käydään läpi maku-, haju-, tunto-, kuulo- ja näköaisti. Kuuloaisti käydään musiikissa läpi helmikuussa. Muut aistit käydään kielen alueella. Tässä kuussa keskitytään makuaistiin. Uusia sanoja ja niiden nimeämistä voidaan käydä satujen ja uusien aiheiden kautta esimerkiksi ötökät, luonto ja erilaiset musiikki soittimet.

1 Sadut

Elokuussa askartelussa ja ympäristössä on yhteisenä aiheena ötökät. Ympäristössä käsitellään myös luontoa, musiikissa käsitellään soittimia ja matematiikassa lasketaan esineitä. Näitä kaikkia voidaan tuoda myös satujen kautta lapsien luokse. Satujen hahmot elävät luonnossa vaikka savannilla, johon tutustutaan ympäristössä tai hahmot ovat ötököitä, jolloin voidaan tutustua ötököiden elämään.

Musiikkiaiheiset sadut soittimeen taas tuovat soittimet toisella tavalla läsnä olevaksi. Saduissa voi olla eläin- tai lapsiorkestereita tai tarina voi kertoa soitinta opettelevasta hahmosta.

Satujen hahmoja, esineitä kirjan sivulla voidaan laskea ja harjoitella näin myös matematiikkaa.

2 Sanoittaminen

Sanoittamalla voidaan käsitellä tunteita, miltä jokin maku tai kuultu musiikki tuntuu tai kuulostaa. Lapsen tunteita on hyvä sanoittaa joissakin tilanteissa, jolloin hän huomaa aikuisen välittä-

vän ja tiedostavan hänen tunteensa. Esimerkiksi lapsi kaatuu pihalla tai sisällä. Tässä kuussa sanoittamisessa harjoitellaan makuaistia. Tätä voidaan tehdä päivittäin ruokailun yhteydessä lasten kanssa. Alla on myös harjoitus, joka voidaan tehdä pienessä ryhmässä tai parin lapsen kanssa.

3 Makuaisti 1

Ihmisen makuaisti erottaa kielen erialueilla viisi makua: makea, suolainen, hapan, umami ja karvas. Umamia ei tässä harjoitteessa harjoitella lasten kanssa. Voidaan myös kokeilla erilaisia ruokia, jotka vaihtelevat koostumukseltaan esimerkiksi näkkileipä, porkkana, kermavaahto, appelsiini tai mansikka.

- Kirpeä: sitruuna, maustamaton jogurtti, hapan omena
- Karvas: raaka kaakaojauhe, tumma suklaa, sokeriton tee
- Makea: sokeri, hunaja, makea omena, vesimeloni
- Suolainen: suolakurkku, suola, sipsi, juusto

Voidaan myös ottaa mukaan ruoka-aineita, jotka eivät maistu pelkästään yhdeltä maulta. Esimerkiksi mansikka tai rypäle maistuu makealta ja happamalta. Tumma suklaa maistuu sekä makealta että karvaalta. Juusto maistuu sekä suolaiselta että happamalta.

Maistellessa on tärkeää, ettei sekoiteta makuja toisiinsa. Käykää yhdessä aina tietty ruoka läpi, puhukaa siitä. Neljästä eri mausta voidaan tehdä kuvakortit ja antaa jokaiselle maulle oma väri. Kuvakortissa kuvat voivat olla niitä ruoka-aineita, joita lasten kanssa maisteltiin. Esimerkiksi kirpeä voi olla keltaisen värinen kortti, jossa on kuva sitruunasta ja omenasta, makea voi olla punainen ja kuvina hunajaa, sokeria ja vesimeloni. Kortteja voidaan käyttää lasten kanssa ruokaillessa, kun mietitään, miltä ruoka maistuu.

4 Makuaisti 2

Tarvitaan täysjyväleipää esimerkiksi 2 viipaletta jokaiselle lapselle. Lisäksi tarvitaan veitsiä, lautasia ja leikkuualustoja.

Välipalalla usein syödään leipä, jonka päällä on jotain. Tässä harjoitteessa lasten on tarkoitus luoda, mitä ihmeellisimpiä leipiä, joissa jokaisessa löytyy 4 eri makua: makea, suolainen, karvas ja kirpeä. Lopuksi leipiä maistellaan, mutta leipiä ei tarvitse syödä loppuun asti.

Päälliset kannattaa laittaa erikseen omalle lautaselle ja päällisen viereen kuvakortti tai värivihje, minkä makuinen ruoka on. Lasten kanssa ennen leipien rakentelua voidaan käydä jokainen ruoka-aine läpi ja maistaa sitä. Jokaiselle lapselle voidaan antaa A4-paperi, jossa on kuvakortit 4 eri mausta molemmilla puolilla paperia.

Päällisistä esimerkkejä:

- hunaja (makea)
- juustoviipale (suolainen)
- tomaatti (hapan ja makea)
- merisuola (suolainen)
- rucola (karvas)
- omena tai hunajameloni (makea ja hapan)
- balsamietikka (makea ja hapan)
- tuorejuusto (hapan ja suolainen)

Tehdessään leipää lapsi hakee jonkin aineksen. Ottaessaan aineksen kuten juustoviipaleen, hän merkitsee paperiinsa merkin, että hänen leivästään löytyy suolainen. Aikuinen voi olla merkinässä apuna. Toista leipää tehdessään hän kääntää paperinsa, ja hänellä on uudet makukortit. Ei haittaa vaikka jotain makua tulee ainesten mukana montakin kertaa. Esimerkiksi juuston jälkeen lapsi valitsee merisuolan. Kunhan leivästä löytyy kaikki 4 makua.

5 Makuisti 3

Tarvitaan eri kypsyyksisiä banaaneja: 2 kpl raakaa banaania, 2 kpl kypsää keltaista banaania ja 2 kpl ylikypsää hieman mustunutta banaania

Lasten kanssa tarkastellaan banaaneita ja kuinka maku vaihtuu banaanin kypsyessä. Voidaan miettiä, mikä maku miellyttää itseään enemmän. Banaaneita voidaan maistella useampaan kertaan. Voidaan miettiä makuja, mikä banaani oli makein? Maistuiko muita makuja kuten hapan, karvas tai suolainen? Jos on monta lasta mukana maistelemassa, banaaneita kannattaa olla enemmän mukana.

6 Nimeäminen

Satuja luettaessa voidaan pyytää lasta nimeämään, mikä kirjan sivulla mahtaisi olla. Kirjan kuvien ja sadun kautta voidaan käydä läpi uusia sanoja esimerkiksi ötököihin liittyen.

Nimeämisessä voidaan käyttää myös huoneen sisustusta hyväksi. Tavaroissa ja huonekaluissa voi olla kuvakortteja helpottamassa nimeämistä. Ympäristöalueessa yhtenä ehdotuksena elokuulle ötököihin liittyen oli retkillä ötököiden valokuvaaminen. Valokuvat voivat olla ryhmätilan seinillä, jolloin vapaassa hetkessä lapset voivat keskenään tai aikuisen kanssa käydä läpi niitä.

Leikki

Aiheena:	Hiekkaleikit ja sääntöleikit
----------	------------------------------

Elokuussa keskitytään ulkona hiekkaleikkeihin ja ohjaajat voivat tarkistella hiekkaleikkeihin tarkoitettuja välineitä. Sääntöleikkejä voidaan leikkiä ulkona, sisällä retkillä, matkalla retkikohteen ja niin edelleen. Arjesta voidaan tehdä hauskaa ja hymyssä suin aloittaa lukuvuosi. Lisää sääntöleikkejä löytyy oppaan alusta (s. 13).

1 Hiekkaleikit

Lasten kanssa voidaan mennä hiekkalaatikoille. Voidaan rakentaa kakkuja ja leikkiä leipomoa ja syödä kakkuja. Toinen ehdotus on, että voidaan rakentaa iso hiekkalinna ja siihen hautavalli, jonne kaadetaan vettä ja siellä liikkuu hurjia krokotiileja. Hiekan äärellä voidaan antaa lapselle ohjat, miten leikin juoni kulkee tai mihin kehyskertomukseen leikki sijoittuu.

Ohjaajat voivat tarkistaa hiekkalelut: onko kaikkia erilaisia välineitä tarjolla, kuten erikokoisia lapioita, sankoja ja muotteja. Rikkinäiset heitetään pois ja katsotaan tarvitaanko uusia leluja.

2 Sääntöleikit

Erilaisia hippoja tai etsimisleikkejä voidaan aina keksiä uusia. Niissä säännöt ovat suurin piirtein aina samoja, esimerkiksi hipassa joku yrittää ottaa kiinni, ja joku yrittää juosta tätä pakoon. Elokuussa kielen osiossa käydään läpi makua ja sanoitetaan eri makuja sekä maistellaan erilaisia ruokia.

3 Makuleikki

Leikitään happamalla, makealla ja suolaisella. Pöydällä on erilaisia ruokia: kasviksia, hedelmiä, maitotuotteita ja niin edelleen. Heitetään noppaa, josta löytyy kaksi puolta keltaista, kaksi pu-

naista ja kaksi sinistä. Jokainen heittää vuorollaan. Keltainen tarkoittaa kirpeää, punainen makeaa ja sininen suolaista. Jos päiväkodista ei löydy värinoppaa, voidaan käyttää myös tavallista noppaa. Silloin sovitaan esimerkiksi, että numerot 1 & 2 ovat makeita, 3 & 4 ovat kirpeitä ja 5 & 6 ovat suolaisia.

Lapsen tulee sitten arvata sellainen ruoka-aine, joka vastaa sitä väriä eli makua, jonka on nopalla heittänyt. Oikeasta vastauksesta saa pisteen. Esimerkiksi jos lapsi heittää keltaisen, hänen tulee löytää pöydältä jokin kirpeä ruoka-aine. Pöydällä on sitruuna ja hän veikkaa sitä. Veikattuaan hän ja kaikki muut veikkaajat maistavat sitä eli tarkistetaan, menikö veikkaus oikein. Ohjaajalla voi olla paperilla lunttilapulla kirjoitettuna ylhäällä pöydällä olevat ainekset ja niiden maut. Jotkin ruuat voivat olla kahta makua samaan aikaan kuten mansikka tai rypäle (makea ja hapan).

Peliä voidaan leikkiä kahdella eri tavalla. Kun ruoka-ainetta on maistettu, niin meni veikkaus oikein tai väärin, otetaan ruoka-aine pois pelistä. Toinen vaihtoehto on pitää ruoka-aine, jos veikkaus menee väärin tai jos ruoka-aine maistuu enemmän kuin yhdeltä maulta. Eli joku veikkaa mansikkaa makeaksi. Se on oikein, mutta mansikka pysyy pöydällä niin kauan mukana, kunnes joku veikkaa, että se maistuu myös happamalta. Ruoka-aineen viereen voidaan laittaa lappu, jossa on numero kertoen kuinka monelta eri maulta aine maistuu. Näin opitaan myös lukemaan numeroita.

4 Kapteeni käskee: "Soita"

Musiikissa elokuun aiheena ovat soittimet. Soittimiin voidaan tutustua kapteeni käskee -leikin säännöin. Leikistä voidaan leikkiä kahta erilaista versiota, ja molemmissa kaikilla lapsilla on yksi soitin kädessään. Ensimmäisessä versiossa kapteeni käskee esimerkiksi: soita, lopeta, soita kerran tai soita kolme kertaa soitinta. Eli kaikki saavat soittaa.

Toinen versio on hiukan hankalampi. Siinä lasten tulee tietää oman soittimensa nimi ja erottaa se muista. Aluksi soittimia voi olla leikissä kolmea erilaista muun muassa kapulat, rytmimunat ja rummut. Kaikki ovat hiljaa ja kapteeni käskee aina tiettyä soitinta. Esimerkiksi kapteeni käskee: kapulat soivat, rytmimunat soivat tai rummut soivat. Kun kuulee oman soittimen kapteenin sanovan, saa soittaa, ja kun kapteeni sanoo jonkin toisen soittimen, ei saa soittaa. Kapteeni voi käskä myöskin orkesteri soittaa, jolloin kaikki saavat soittaa ja lopuksi käsketään hiljaisuus.

5 Lapsen mielenkiinto

Kuuntele lasten mielenkiinnon aiheita. Tykkäävätkö he kotileikeistä, autoista, nukeista, eläimistä vai jostakin muusta. Tarvitsisiko joku porukka uutta potkua tai lisää syvyyttä leikkiinsä. Lasten kanssa ideoiden ja toteuttaen voidaan luoda vaikka mitä, ja joka kuukausi voidaan keskittyä uuteen aiheeseen. Alla on esimerkki autoista.

Esimerkiksi muutamat pojat tykkäävät leikkiä joka päivä autoilla sekä automatolla, ympäri ryhmätilaa ja vielä ulkona. Voisiko heidän kanssa tai koko ryhmän kanssa rakentaa yksi tai kaksi autoa leikkeihin? Autot voidaan rakentaa pahvilaatikoista, joiden sisälle mahtuu istumaan ajajan lisäksi pelkääjän paikalle matkustaja. Autot voidaan maalata ja koristella ulkoapäin. Sisäpuolelle kiinnitetään ratti, ja sisälle voidaan laittaa penkeiksi kaksi tyynyä.

Ympäristö

Aiheena:	Luonto, ötökät
----------	----------------

Elokuussa tehdään retkiä ja kerätään luonnonmateriaalia.

Elokuun aikana tehdään retkiä ja kerätään luonnon materiaaleja. Askartelussa yhtenä kuukauden aiheena ovat ötökät. Retkellä lähipuistossa voidaan suurennuslasilla tutkia ötököitä ja niiden ympäristöä. Tutkia voi myös omaa piha-aluetta. Lisäksi kuukauden aikana kannattaa mennä useammin kuin kerran retkelle. Retkiä voidaan tehdä useampi pienemmissä tai suuremmissa ryhmissä.

Mitä retkirepusta voisi löytyä:

- suurennuslasi
- lasipurkkeja
- ötökkäkirja
- kasvikirja
- pilli
- urheilussa käytettäviä kartioita
- kamera
- nenäliinoja
- pieni ensi apu -laukku

1 Retki lähipuistoon

Voidaan tutkia, mitä ötököitä nähdään. Tähän voidaan käyttää suurennuslasia tai lasipurkkeja. Ötököitä voidaan puistossa oltaessa kerätä purkkiin ja ennen lähtöä päästää takaisin luontoon. Perhosia ei kannata pyydystää, koska ne vahingoittuvat helposti. Ötököitä voidaan myös kuvata lasten kanssa ja kuvia voidaan tulostaa ja kiinnittää ryhmän seinille tai käytävälle.

- Voidaan tutkia, mitä puistosta löytyy. Minkälainen kasvillisuus siellä on? Kuinka monta puuta, pensasta tai kukka-asetelmaa sieltä löytyy.
- Voidaan tutkia myös, ketä puistossa näkyy tai ketkä käyttävät puistoa. Onko eläimiä, lintuja, ihmisiä tai mitä ihmiset tekevät puistossa.

2 Luonnon materiaalit

Kerätään materiaalia askartelua varten. Kerätessä on lasten kanssa hyvä käydä läpi, mitä saa ottaa ja mitä ei, miksi ja mihin ei saa koskea. Näin vältetään todennäköisiä vahinkoja, että kerätessä vahingoitetaan luontoa, jotain istutusta tai lapsi poimii roskan tai häntä vahingoittavan tavarat. Askartelussa luonnonmateriaalia tarvitaan erityisesti ötököiden maailman luomiseen. Tarkemmin tehtävästä voit lukea sivulta 36.

3 Ötökät

Sen lisäksi että askartelussa käsitellään aihetta ja tehdään mahdollisia retkiä ötököiden tutkimiseen liittyen, voidaan ryhmän tiloihin lisätä ötököihin liittyviä virikkeitä kuten kuvallisia ötökkäkirjoja. Kirjoja voi olla sekä tietokirjoja ötököistä sekä satuja, joissa esiintyy erilaisia mönkijöitä. Retkillä otettuja kuvia voidaan käydä läpi lasten kanssa yhdessä aamuhetkessä tai ennen ruokailua, jonka jälkeen ne voidaan laittaa ryhmän tilaan tai käytävälle lasten nähtäväksi.

4 Luonto

Luontoa voidaan käydä läpi samalla lailla kuin ötököitä yllä. Luontoa voidaan tarkastella erityisesti ötökän näkökulmasta. Luontokirjoja tai luonto aiheisia satuja voidaan lukea lapsille. Seinille voidaan lisätä kuvia erilaisista metsistä ja puistoista, joissa lasten kanssa on käyty retkillä.

Liikunta

Aiheena:	perusliikunta ja sääntöleikit
----------	-------------------------------

Leikissä on myös elokuun yhtenä aiheena sääntöleikit. Liikunnassa perusliikunta on sekä elokuuna että syyskuuna, jolloin syyskuussa voidaan syventää ja tehdä haasteellisempia harjoitteita ja liikkeitä. Alla on perusliikuntahetken ideoita, joita voi yhdistellä ja harjoitella. Liikuntahetken voi yhdistellä sääntöleikkejä ja perusliikuntaideoita. Ohjaaja saa itse tuntiessaan lapset muodostaa tunnin, josta lapset pitävät ja joka tukee heidän kehitystään parhaalla mahdollisella tavalla.

Perusliikuntaan kuuluu:

- kävely (etuperin/takaperin) + sivuttain
- juoksu (etuperin/takaperin)
- tasajalkaa hyppiminen
- 1 jalalla hyppiminen
- 1 jalalla seisominen
- konttaaminen
- varpailla kävely
- kyykkykävely
- ryömiminen
- pysähtyminen

Liikuntahetkessä voi olla tempurata, sääntöleikkejä tai vaikka erilaisia tehtäviä. Hetki voi olla vaikka pelkästään konttaamisen tai pysähtelyn harjoittelua.

1 Kävely ja juoksu

Kävelyssä ja juoksussa on mukana rytmi ja hetkeen voi ottaa mukaan tuttuja lauluja tai loruja. Kävelyyn tai juoksuun voi ottaa mukaan matkimista, erilaisia mielialoja kuten:

Kävellään eteenpäin hyvin kevein tai painavin, iloisin tai surullisin, harppovin tai tömistävin askelin.

- Juostaan tai kävellään eri suuntiin, eri nopeuksin ja eri tasoissa
- Juostaan tai kävellään musiikin, laulun tai lorun mukaan
- Kävellään varpailla, kantapäillä ja jalkojen sisä- ja ulkosyrjillä
- Matkitaan kuinka kaveri/ohjaaja, vanhus, vauva tai kilpaurheilija kulkee
- Kävellään tai juostaan tiettyjen esineiden yli, ohi tai päältä

2 Hyppy ja yhdellä jalalla liikkuminen

Hyppyihin kuuluu myös, niin kuin kävelyyn, rytmi. Hyppiä voi paikoillaan, eri suuntiin, esineiden yli, ali tai läpi, ja eripituisilla hyppyillä. Helpoimpia hyppyjä on tasahyppely ja yhdellä jalalla hyp-piminen. Syyskuussa voi hyppyihin tuoda vaativuutta harjoittelemalla muita hyppyjä.

Kysymystehtävä: Aikuinen kysyy kysymyksen ja lapsi vastaa liikkuen

- Kuinka korkealle osaat hypätä?
- Kuinka pitkälle osaat hypätä?
- kuinka kevyesti osaat hypätä?
- Kuinka voimakkaasti osaat hypätä?
- Osaatko hypätä eteenpäin, taaksepäin ja sivuille?
- Osaatko kääntyä ympäri hypätessäsi? Entä toiseen suuntaan?
- Osaatko hypätä ponnistaen vain toisella jalalla ja sitten molemmilla?
- Kuinka monta hyppyä saat hypittyä hyppynarulla?
- Kuinka monella hypyllä pääset paikasta A paikkaan B?

Ponnistetaan eri jalkapohjan alueilla: Hypitään ponnistaen varpailla/päkiöillä, kantapohjilla tai koko jalkapohjalla. Tarkkaillaan lasten kanssa miten parhaiten pystyy ponnistamaan.

Hypitään paikallaan kääntäen varpaita ulospäin ja sisäänpäin

Hypitään trampoliinilla. Aluksi aikuinen voi olla auttamassa ja pitää lasta käsistä kiinni. Hyppimi-seen voi ottaa lorun, jolloin hyppimiseen tulee haastetta ja jokainen saa saman tietyn ajan hyp-pimisaikaa.

Tasahyppyjä hypittäessä, hypitään ensin paikallaan, sitten eteenpäin tai sivuille tai jonkun esi-neen yli kuten narun.

Yhdellä jalalla hypittäessä hypitään ensin paikallaan ja sitten eri suuntiin. Jalkaa voidaan vaihtaa

3 Konttaaminen ja ryömiminen

Konttaamisessa polvisuojina voi tehdä vaikka vanhoista tennissukista.

Nuoremmille voi antaa yksinkertaisemmat säännöt, jos konttaamisessa on vaikeuksia. Konttaa-misen mestareille voi antaa erilaisia tehtäviä: kontata nopeasti, hitaasti, kontata saman puo-

leista kättä ja jalkaa yhtä aikaa eteenpäin tai kontata vastakkaisella kädellä ja jalalla. Konttaaminen voi olla erilaisilla alustoilla ja tietyillä alustoilla tulee liikkua tietyllä tavalla. Voi kulkea tunnelien yli tai ali.

Ryömisestä voi myös tehdä temppuradan. Rataan voi laittaa tunneleita ja erilaisia alueita, mistä tulee kulkea. Ryömisessä voi myös käyttää polvisuojia niin kuin konttaamisessa ehkäistäkseen isoja haavereita.

4 Pysähtyminen

Harjoituksissa apuna voi käyttää musiikkia tai erilaisia soittimia. Musiikin soidessa tulee liikkua ja sen loppuessa tulee pysähtyä. Soittimien avulla voidaan harjoitella eri liikkeitä ja pysähtymistä. Eli esimerkiksi kapuloita soitettaessa tulee kävellä normaalisti, mutta rummun äänen kuullessa tulee kävellä kyykyssä. Lisäksi pysähtyä tulee, kun ei kuule minkään soittimen ääntä.

Pysähtymistä voidaan harjoitella täydessä hiljaisuudessa. Ohjaaja tai lapsi ohjeistaa kävelläänkö vai pysähdytäänkö. Harjoite muistuttaa hieman sääntöleikkiä kapteeni käskee.

5 Peili

Pysähtymistä voidaan harjoitella myös peili-sääntöleikin avulla. Peilissä yksi ”valittu” on toisella puolella sovittua aluetta tai huonetta ja muut sovittuna alueen tai huoneen toisella puolella. Kun valitulla on katse pois päin muista, muut saavat liikkua. Kun taas valittu kääntyy katsomaan muita, tulee muiden pysähtyä ja jähmettyä täysin. Valitun tehtävänä on tarkkailla, jos joku muiden joukossa vahingossa liikkuu ja nimetä tämä henkilö. Muiden tavoitteena on kilpailla toisia vastaan ja yrittää päästä valitun lähelle koskettamamaan tätä olkapäälle. Jos valittu näkee jonkun liikkuvan, liikkujan on palattava alkuviivalle eli toiselle puolelle sovittua aluetta ja aloitettava alusta. Se, joka ensimmäisenä kerkeää koskemaan valittua olkapäälle, pääsee seuraavaksi valituksi.

Matematiikka

Aiheena:	Esineiden laskeminen ja sormet
----------	--------------------------------

Elokuussa harjoitellaan laskemista ja numeroita. Apuna laskemisessa voidaan käyttää sormia. Laskemista voidaan harjoitella pukeutuessa: kuinka monta vaatetta omasta lokerosta löytyy tai kuinka monta nappia lapsi pystyy kiinnittämään. Laskemista voidaan harjoitella kirjaa luettaessa, musiikkihetkessä tai retkellä laskea, kuinka monta ötökkää kukin lapsi näkee. Laskemista harjoitellaan myös syyskuussa.

1 Tuo minulle -leikki

Lasten kanssa voidaan pienessä ryhmässä tai yhden lapsen kanssa leikkiä tätä leikkiä. Lapset voivat leikkiä tätä keskenäänkin. Leikissä on selkeät säännöt. Vuorotellen on jonkun vuoro sanoa ”Tuo minulle...”, toiset leikissä hakevat nopeasti pyydetyn asian. Leikissä pyritään olemaan nopeampia kuin toiset. Matematiikkaan liittyen pyydettyjä asioita voidaan pyytää erilaisia määriä esimerkiksi: tuo minulle kaksi kirjaa, 4 autoa tai 1 sukka.

2 Sormileikki

Lämmittelynä laskemiseen sormilla voidaan lapsen kanssa aluksi laulaa sormiin liittyvä laulu ja nimetä kukin sormi. Lauluna voi olla esimerkiksi laulu, jossa etsitään: ”missä on peukalo”.

Musiikki

Aiheena:	Soittimet
----------	-----------

Elokuussa tutustutaan lasten kanssa niihin soittimiin, joita päiväkodista löytyy. Helmikuussa aiheena on kuunteleminen, jolloin lasten kanssa voidaan keskittyä muihin soittimiin kuten orkesterissa käytettäviin. Oma soitin askarrellaan lokakuussa. Soittimia kannattaa esitellä yksi kerrallaan, eli kun edellinen on tuttu ja siitä tiedetään, kuinka se soi ja kuinka sitä soitetaan, voidaan esitellä seuraava.

1 Lauluja

Kuukauden lauluina ovat Hämä-hämähäkki (Kansanlaulu), Ihahaa (Marjatta Meritähti ja Laura Latvala), Orkesterimme (Kansanlaulu), Musiikki yhteistä on (Ossi Kallioinen ja Jorma Ollaranta)

2 Soittimet

Soitinten kanssa voidaan harjoitella erikseen ilman laulua. Soittimen ääntä voidaan kuulostella ja miettiä eri tapoja, miten sitä voidaan soittaa. Kun on monta soittajaa, on opeteltava soittamisen lisäksi odottaminen, kunnes saa itse soittaa. Kun soittimet on annettu jokaiselle, voidaan antaa aluksi muutama hetki vapaata soittimen soittamista. Sen jälkeen on helpompi keskittyä ja odottaa soittamista omalla vuorollaan.

Askartelu

Aiheena:	luonto, retket, hyönteiset eli ötökät
Käytetyt tekniikat:	akryylimaalit/pien. sormivärit kierrätysmateriaalien keräys (syyskuuta varten) luonnonmateriaalien keräys (syyskuuta varten)

Elokuussa aiheina on luonto, retket sekä hyönteiset. Elokuussa hyönteisiä käsitellään myös ympäristössä. Elokuussa harjoitellaan akryylimaaleilla sekä sormivärien käyttämistä. Elokuussa tutkitaan, miten maalaaminen sujuu pensselien avulla ja kokeillaan maalaamista myös sormin. Yksilöllisten tehtävien lisäksi luodaan yhteinen ötökkämaa. Sen lisäksi kerätään syyskuuta varten luonnon- ja kierrätysmateriaaleja.

1 Ötökkämaa

Tarvikkeet: alusta, luonnonmateriaaleja, taikataikinaa, hammastikkuja/keppejä, lankaa, maalia, pillejä, ötökkäkirja ja mitä ikinä voi keksiä

Ohje: 6 dl vehnä jauhoja, 3 dl suolaa, 3 dl vettä, 2 rkl ruokaöljyä

Sekoita ainekset keskenään. Ennen muovailua on hyvä hieroa käsiin vähän ruokaöljyä. Jos taikinasta halutaan erivärisiä, voi veden värjätä vesiväreillä, jauhoihin lisätä elintarvikeväriä tai taikinaan voi lisätä elintarvikkeita kuten

kaakao tai punajuuren mehua. Kun muovailutyö on valmis, voi sen kuivattaa uunissa 125 asteessa noin tunnin ajan tai kuivattaa huoneilmassa, jolloin kuivuminen kestää muutaman päivän.

Alustalle luodaan luonto: metsä tai vaikka ruohikko. Lasten kanssa muovailaan erilaisia ötököitä taikataikinasta ja esimerkiksi hammastikut voivat toimia jalkoina. Taikinan ollessa kuiva voi lapsi maalata sen. Kun ötökkä on valmis, se laitetaan alustalle ja näin pikku hiljaa luodaan ryhmän oma metsä. Ötökkäkirja voi olla hyödyllinen ja lapset voivat ottaa kuvista mallia.

2 Ötököiden väritys

Tarvikkeet: ötököiden kuvia, kyniä, pensseleitä ja maaleja (akryylivärit)

Ohje: Kuun aikana lapset saivat värittää tai maalata erilaisia ötökän kuvia. Värityskuvat voisivat ryhmätilassa, siellä missä värityskuvia säilytetään lasten ulottuvilla. Heidän vapaa-aikana he saavat halutessaan värittää kuvia.

3 Ryhmän tuhatjalkainen

Tarvikkeet: sormivärejä, kartonkia ja kynä

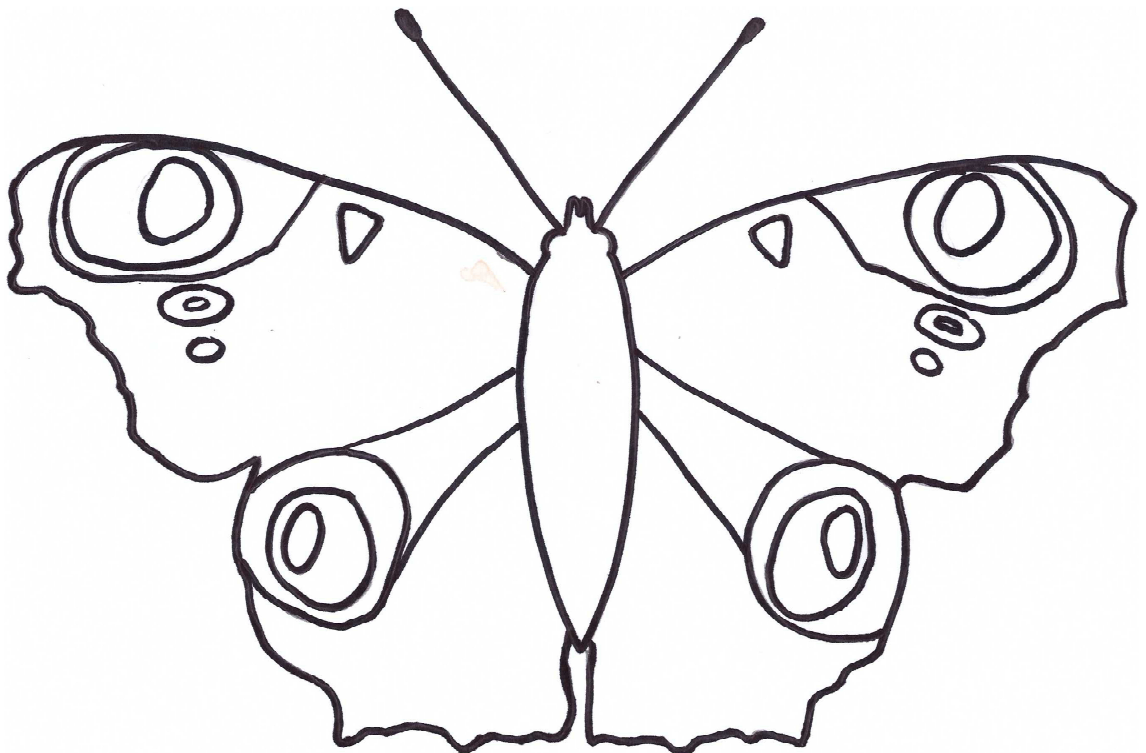
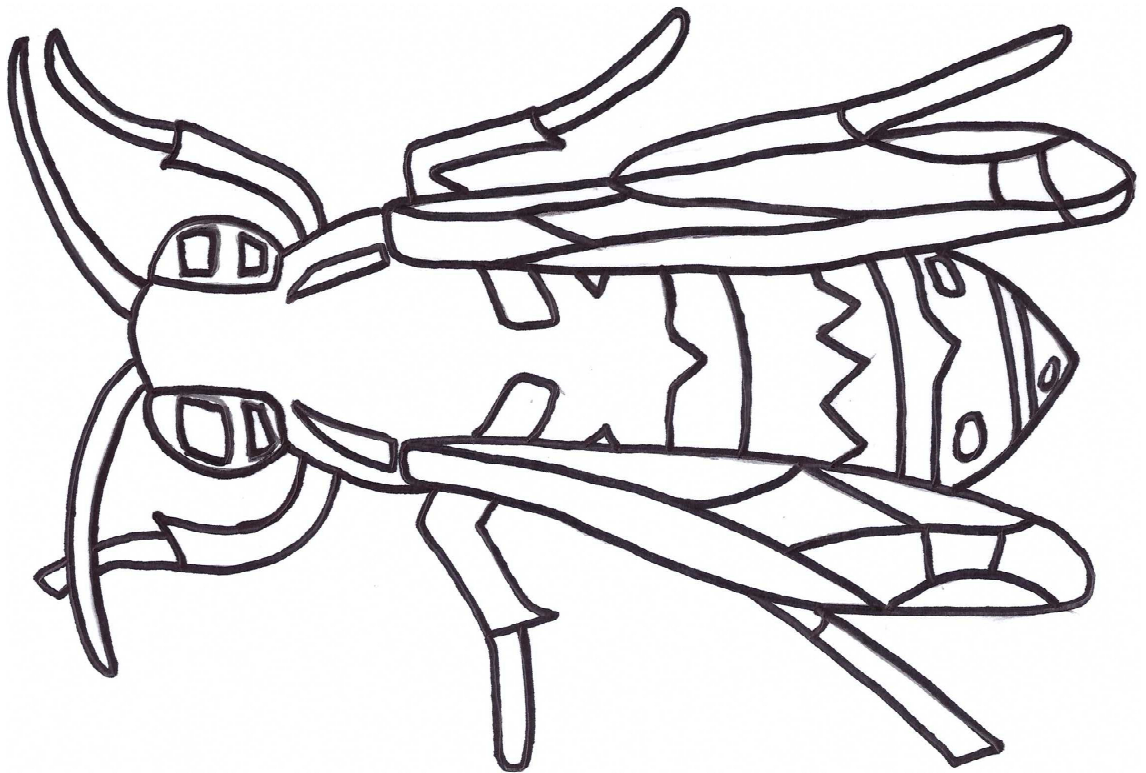
Ohje: Lapsi kastaa käden maaliin ja painaa kätensä kartonkiin. Tarkoituksena on, että jokainen ryhmän lapsi tekee saman ja käden jäljet olisivat perätysten muodostaen pitkän jonon. Sormen jäljet edustavat ötökän jalkoja. Jonon toiseen päähän aikuinen voi piirtää ötökän pään ja toiseen sen hännän. Jokaisen käden kohdalle tulee lapsin nimi, kenen kädenjälki se on ja syntymäaika. Kun tuhatjalkainen on valmis, sen voi kiinnittää ryhmän seinälle mönkertämään.

4 Syksyn värit

Tarvikkeet: akryylimaaleja, lehtiä, pensseleitä sekä paperia

Juuri ennen syyskuuta valmistaudutaan uuteen teeman ja aloitetaan syksyn väreistä. Puun lehdistä lapset voivat katsoa mallia ja minkä värinen ja muotoinen lehti on. Tehtävänä on maalata käyttäen syksyn värejä. Lehti voidaan liimata taideteoksen viereen ja seurata kuinka lehden väri saattaa muuttua ja kuihtua ajan myötä. Tehtävän voi myös suorittaa sormivärein. Askartelun ajaksi taustalle voidaan laittaa soimaan rauhallista musiikkia, esimerkiksi klassista

Kuva 9 Pohjia väreystehtävään (s.37)

SYYSKUU

Kieli

Aiheena:	Sadut, haastattelut, omat tarinat, kuuntelu, sadutus ja kertova puhe
----------	--

Saduissa voidaan uppoutua esimerkiksi syksyyn, kaupunkiin ja sadonkorjuuaiheisiin. Tässä kuussa on tarkoitus saduttaa, tehdä omia tarinoita, kuunnella lasta ja tehdä kertova puhe. Lapsen oman äänen ja mielipiteiden kuunteleminen saattaa helposti unohtua. Nämä teemat tulevat vuoden aikana esiin yhteensä neljä kertaa. Tarinat ja sadutusmateriaali voidaan kerätä lasten omaan kasvunkansioon ja niitä voidaan tarkastella yhdessä lasten kanssa sekä vanhempien kanssa varhaiskasvatuskeskusteluissa.

1 Sadut

Saduissa voidaan tutustua kaupunkielämä-, sadonkorjuu-, syksy- tai eläinaiheisiin tarinoihin. Nämä aiheet ovat askartelussa ja ympäristössä. Sen lisäksi voidaan keskittyä pöytäteatteriin ja sen satuihin, joka on leikin syyskuun aihe. Matematiikkaan liittyen voidaan laskea kirjojen kuvissa esiintyviä esineitä tai hahmoja.

2 Kuuntelu ja omat tarinat

Lapsen tarinaa tai leikkiä itsekseen tai toisten kanssa on tarkoitus tässä kuussa tarkastella ja seurata. Leikin kulkua ja sanomisia voidaan kirjata ylös. Myös lapsen itsekseen tai toisten kanssa piirtäessä voidaan seurata. Näistä tarkkailuista voidaan tehdä havaintoja ja kerätä tietoja muistiin. Niiden avulla voi olla helpompi seurata lapsen, ryhmähengen tai kaverisuhteiden kehitystä. Koska kuuntelua ja omia tarinoita on aikataulussa vuoden aikana neljä kertaa, voidaan seurailu ja seurattavat lapset jakaa ryhmiin. Kuitenkin olisi hyvä, että jokaista lasta ei vain seurattaisi kerran vuodessa eli vähintään kahteen kertaan seurataan ja kirjataan ylös lapsen kehitys.

3 Sadutus

Sadutus on hyvä tapa antaa lapselle ohjaajan roolin. Sadutuksessa aikuinen on kirjuri ja kirjaa ylös, mitä lapsi sanoo. Lapselle voidaan antaa puitteet kuten ”kerro tarina linnusta” ja tilanteessa lapselle voidaan antaa vaikkapa lintulelu. Lapsi alkaa kertoa tarinaa linnusta. Aikuinen voi pysäyttää kertomisen, jos lapsi kertoo tarinaa liian nopeasti. Kun aikuinen on saanut kirjattua ja on valmis, tarina voi jatkua. Lapsi ohjailee tarinaa ja lopetettuaan aikuinen lukee tarinan alusta loppuun. Jos tarinassa on jokin huono kohta lapsen mielestä, voidaan se vielä muuttaa lapsen mielen mukaiseksi.

Usein sadutuksen jälkeen lapsi haluaa piirtää sadusta kuvan. Näin satu saa etukannen ja satu kuvan kanssa voidaan liittää kasvunkansioon. Jos on mahdollista, lapsia kannattaa saduttaa monesti vuoden aikana joko yksin tai ryhmissä. Tämän avulla aikuinen näkee hieman lapsen maailmaa ja kehitystä, ja sadutuksien rohkaisemana hän saa rohkeutta kertoa omia mielipiteitään helpommin ja hän saa myös itseluottamusta. Yhteiset sadutukset antavat myös iloa, yhteishenkeä ja olemista muiden kanssa.

4 Kertova puhe

Tätä voidaan harjoitella yhdessä lapsen kanssa. Tärkeää on antaa lapselle puheenvuoro ja seurata hänen kertovaa puhetta. Lapsen kanssa voidaan katsoa tuttua satua ja lapsi kertoo omin sanoin, kuinka sadun juoni menee tai lapsen kanssa voidaan leikkiä autoilla, kotileikkiä, eläimillä, legoilla tai millä tahansa.

Leikki

Aiheena:	Pöytäteatteri
----------	---------------

Tässä kuussa keskitytään pöytäteatteriin. Päiväkodista saattaa löytyä valmiita tarinoita ja pöytäteatterirekvisiittoa: hahmoja, huonekaluja, kasveja ja puita. Ohjaajat voivat tarkistaa niiden kunnon, korjailla niitä ja valmistaa uusia lasten kanssa. Uusien rekvisiittojen avulla lasten kanssa voidaan näyttellä uusia satuja perinteisten satujen lisäksi. Pöytäteatterin lisäksi ohjaajat voivat suunnitella toisen aiheen, joka on lapsilähtöinen. Elokuussa lapsen mielenkiinnossa oli esimerkki autoista. Tässä kuussa on esimerkki lapsen päiväkodin ulkopuolella kokemasta kokemuksesta, joka voidaan tuoda rikastuttamaan päiväkodin arkea.

1 Pöytäteatteri

Pöytäteatteria voidaan käyttää esimerkiksi aamukokoontumisissa tai pienryhmän kanssa tai siten, että lapset tutustuvat pöytäteatterirekvisiittoihin ja leikkivät vapaata leikkiä niiden kanssa. Lasten kanssa voidaan tehdä uusia hahmoja tai askarella itsestä oma nukke näyteltäväksi. Kielessä lokakuun aikana sadutetaan lapsia. Sadutuskertomuksia voidaan lasten kanssa myös näyttellä pöytäteatterina.

2 Lapsen mielenkiinto

Joskus päiväkodin ulkopuolella lapsi on kokenut jotain uutta ja jännittävää ja kertoo siitä monta päivää päiväkodin kavereille ja aikuisille: esimerkiksi häät tai lapsen sisaruksen syntymä. Tämä kokemus ja tapahtuma voidaan tuoda osaksi ryhmän elämää. Sitä voidaan käsitellä aamukokoontumisessa yhdessä kaikkien lasten kanssa. Ryhmässä voidaan järjestää omat pikku häät ja ohjaajat voivat keksiä erilaisista huiveista ja harsoista huntuja. Pojille voidaan kietoa naruista tai kankaan suikaleista kravatteja. Kukkakimppuja voidaan askarella kreppipaperista ja kimput voidaan viedä kotiin, ja muutamat ohjaajien tekemät kimput voivat jäädä päiväkotiin leikittäviksi.

Sisaruksen syntyminen on myös jännittävä tapahtuma. Ryhmässä sitä voidaan yhdessä pohtia ja keskustella aiheesta, eli millaista on, kun on vanhempi tai nuorempi sisarus. Ryhmään voidaan myös luoda oma uusi jäsen, joka on nukke. Nukke voidaan nimetä, sen kanssa voidaan leikkiä ja nukke osallistuu päivälevolle omassa sängyssään ja levolla sillekin pitää antaa oma rauha.

Ympäristö

Aiheena:	syksyn värit, kaupunki ja sadonkorjuu
----------	---------------------------------------

Aiheita voidaan käsitellä eri tavoin. Kuukauden aikana voidaan tehdä retkiä ja tutkia, seurata ja havainnoida teemoja. Jos on mahdollisuus, sadonkorjuuta kannattaa mennä lasten kanssa katsomaan ja kokeilemaan. Kaupungissa tämä voi olla hankalaa toteuttaa. Jos kesällä ryhmä on kasvatannut jotain vihanneskasvia, voidaan tätä kautta seurata ja käsitellä aihetta.

1 Syksyn värit

Syksyn värejä voidaan tutkia tekemällä retki ulos. Luonnon värit alkavat syksyllä muuttua. Tätä voidaan lasten kanssa tutkia ja miettiä miksi. Retkellä voidaan kerätä pudonneita lehtiä ja ottaa mukaan päiväkotiin seurailtaviksi. Lehtiä voidaan haistella, tunnustella, hieroa lehti rikki käsiin ja haistella uudestaan. Lasten kanssa voidaan kerätä lehdet yhteen isoksi kasaksi ja hyppiä tai leikkiä siilejä.

2 Kaupunki

Kaupunkia voidaan tutkia tekemällä retki esimerkiksi päiväkodin ympäristöön. Minkälaisia taloja tai rakennuksia sieltä löytyy? Minkälaisissa taloissa ihmiset asuvat? Onko oma koti samanlainen kuin päiväkodin lähistöllä olevat talot, vai eroavatko talot jotenkin omasta kodista? Kaupunkeja, kyliä ja maaseutua voidaan käsitellä myös kirjojen avulla. Kaupunkia käsitellään myös askartelussa.

3 Sadonkorjuu

Sadonkorjuuta käsitellään myös askartelussa. Jos on mahdollista, tehkää retki lähimaatilalle tai paikkaan, jossa viljellään kasveja, vihanneksia tai hedelmiä. Se on aivan erilainen kokemus lapselle kuin pelkkä piirustuksen tekeminen aiheesta. Aiheeseen voidaan jo valmistautua kesällä. Ryhmään voidaan hankkia kasvi kuten tomaatin taimi. Sadonkorjuuta voidaan käydä läpi lasten kanssa yhteisissä tilanteissa kuten aamupiirissä tai ennen ruokailua. Voidaan miettiä, mistä ruoka tulee. Ryhmätilaan voidaan tuoda erilaisia kasviksia, hedelmiä tai viljoja. Niitä voidaan tutkia, haistella, tunnustella ja maistella.

Liikunta

Aiheena:	perusliikunta, retkeily, maastossa liikkuminen ja lähipuistot
----------	---

Perusliikuntaa voidaan harjoitella retkillä, eri ympäristöissä sekä sisällä että ulkona. Sen lisäksi liikuntaan voi ottaa mukaan samoja teema-aiheita, mitä muilla alueilla on syyskuun aikana. Esimerkiksi askartelussa yhtenä aiheena ovat syksyn värit. Värejä voidaan käsitellä myös liikunnassa perusliikunnassa jumppasalissa, retkellä lähipuistossa tai leikkimällä värileikkiä ulkoilussa.

1 Perusliikunta (+vaativuus)

Perusliikunnassa jatketaan siitä, mihin edellisellä kuukaudella on jo opittu ja lisätään haastavuutta. Tässä esimerkkejä

Hyppyihin voidaan ottaa erilaisia tyylejä kuten sammakkohyppy, hyppy jalat harallaan tai hypätä lähtiessä jalat yhdessä ja hypystä laskeutuessa jalat ovat harallaan tai hypätä toisin päin. Voidaan hyppiä trampoliinilla, penkiltä alas tai penkin päälle.

Kävelyssä ja juoksussa voidaan myös ottaa erilaisia tyylejä lisää, kuten laukka-askel tai rapukävely. Kävelyyn voidaan lisätä oikea ja vasen harjoittelua laittamalla maahan oikean ja vasemman jalan pohjan kuvia. Lasten on tarkoitus kävellä niitä pitkin laittaen oma vasen jalkansa vasemman jalkapohjakuvan päälle ja oikea oikean jalkapohjakuvan päälle.

Haasteellisuutta voidaan tuoda tempuradan avulla, joissa aina tietyssä paikassa kuljetaan eritavalla. Taustalla ohjaaja soittaa ja ohjeistaa äänellensä. Musiikin pysähtyessä lapsen pitää pysähtyä radalla. Musiikin äänen hiljentyessä tulee liikkua hitaammin ja äänen voimistuessa tulee liikkua nopeammin.

2 Retkeily, lähipuistot ja maastoon tutustuminen

Retki voidaan tehdä lähellä löytyvään liikuntapaikkaan, metsään tai puistoon. Paikkaa voidaan tutkia lasten kanssa, miten täällä ihmiset liikkuvat, urheilevat, mitä kaikkea täällä voisi tehdä. Tarkastelun kohteena voi olla lähijuoksupolku tai joku nuorten suosittu urheilupaikka, kuten koripallo-, jalkapallokenttä tai skeittialue.

Retkellä puistoon voidaan yhdistää askartelua ja ympäristöä ja tutkia liikunnan ohessa puistoa, sen tunnelmaa ja värimaailmaa. Askarteluun tarvitaan syyskuussa lehtiä ja lehtien keruusta voidaan tehdä pieni kisa. Kisailla voidaan nopeudesta, kenellä on pienin tai suurin lehti ja kenen lehdestä löytyy, mitäkin väriä.

3 Perusliikunta toisenlaisessa ympäristössä

Kävelemistä, juoksemista, hyppimistä ja jopa konttailemista sekä ryömimistä voidaan kokeilla myös ulkona retkillä puistossa. Voidaan kokeilla pomppimista erilaisten materiaalien päällä kuten asfaltti, hiekka, ruoho tai kivi. Mikä tuntuu pehmeimmältä? Voidaan tehdä puistoon lasten

kanssa rata, jota pitkin tulee kulkea. Esimerkiksi puun luokse tulee juosta, kiertää se ja hyppiä kohti lätäkköä tai kiveä ja hypätä sen yli tai päälle ja alas.

Matematiikka

Aiheena:	Esineiden laskeminen ja sormet
----------	--------------------------------

Syyskuussa aihe on sama kuin elokuussa eli jatketaan esineiden laskemista. Laskemisen apuna voidaan käyttää sormia. Jälleen voidaan sormilla laskemista lämmitellä esimerkiksi elokuun sormileikillä (s. 35). Päivittäin erilaisissa tilanteissa voidaan laskea asioita: esimerkiksi ruokaillessa voidaan laskea, kuinka monta piikkiä haarukassa on tai kuinka monta kurkunviipaletta leivän päällä on.

1 Retkellä

Syyskuussa päiväkodin ympäristöön tehdään retkiä liittyen syksyn väreihin. Retkillä voidaan kerätä lehtiä ja niitä voidaan laskea, kuinka monta lehteä kullakin on tai kuinka monta eri puun lehteä kullakin on.

2 Sormileikki

Lämmittelynä laskemiseen voidaan aluksi laulaa laulu, jossa on sormiliikkeitä. Lauluna voi olla esimerkiksi Hämä-hämähäkki -laulu. Hämähäkki-osuudessa pyöritellään normaalisti peukalojen ja keskisormen tai etusormien avulla. Kun laulu ja laulun liikkeet ovat lapselle tuttuja, voidaan kokeilla seuraavaa sormiharjoitetta.

Hämähäkkiä voidaan pyöritellä myös kaikilla sormilla kahdella kädellä. Aluksi on helpompaa tehdä se ilman laulun sanoja ja sanoa, mikä sormi koskettaa seuraavaksi peukaloa. Aloitetaan peukalo vasten toisen käden etusormea kädet eri päin. Peukalo pysyy pyöryksessä samana, mutta sitä koskettaa aina eri sormi eli peukalo-etusormi, peukalo-etusormi, peukalo-keskisormi, peukalo-keskisormi, peukalo-nimetön, peukalo-nimetön, peukalo-pikkurilli ja peukalo-pikkurilli. Pikkurillin jälkeen voidaan palata takaisin alkuun eli peukalo-etusormi tai kelata taaksepäin tehden kaikki sormet läpi, kunnes päästään takaisin alkuun.

Musiikki

Aiheena:	aikuisten / lasten laulu
----------	--------------------------

Syyskuun aikana keskitytään miettimään, kuinka paljon ryhmässä aikuinen laulaa ja kuinka paljon lapset osallistuvat ja ovatko he aktiivisia vai passiivisia musiikin suhteen. Ohjaajat voivat pohdita, voisiko lasten laulamista lisätä, kannustaa ja millä keinoin tämä onnistuisi parhaiten. Lisäksi voidaan miettiä ryhmässä musiikin ilmenemismuotoja. Soitetaanko paljon taustalla passiivista musiikkia, onko monipuolisesti erilaisia soittimia, laulavatko lapset vapaa-ajalla ja millä tavalla?

1 Lauluja

Kuukauden lauluina ovat Syksy niin ihmeellinen (Säv. Juhani Räsinkangas & San. Juhani Konola), Siili ja kastemato (Itävaltalainen kansansävelmä & Suom. sov. Liisa Tenkku), Sade (Risto Mäkinen), Syysretki (Ruotsalainen kansansävelmä & san. Maisa Krokfors)

2 Aikuisen ja lapsen laulu

Lauettaessa voidaan rohkaista lapsia laulamaan yhdessä ja tukeutumaan toinen toiseensa laulaessa, jotta lapset eivät aina tulisi pelkästään aikuisen mukana. Tutussa laulussa ohjaaja voi tukea laulun aloituksissa lapsia ja muuten säestää soittimin ja tulla mukaan lauluun, jos lapsilta sanat hieman horjuvat tai unohtuvat.

Askartelu

Aiheena:	kaupunki
Käytetyt tekniikat:	<ul style="list-style-type: none"> - kaupungin teko - piirtäminen - askartelu - syksyn väririemut - sadonkorjuujuhla - kerätään jokaiselle lapselle kivi lokakuuta varten

Syyskuun aiheena on kaupunki, syksy ja sadonkorjuu. Näitä käsitellään piirtämisen ja askartelun avulla. Syyskuussa ympäristössä ja liikunnassa tehdään retkiä lähipuistoihin, joissa voidaan tarkastella erilaisia värejä puissa ja luonnossa. Retkillä voidaan kerätä lehtiä askarteluita varten ja kivi lokakuuksi.

1 Oma koti

Tarvikkeet: erivärisiä papereita, puuvärejä, liimaa ja saksia

Ohje: Tehtävänä on piirtää paperille oma koti/kerrostalo/rivitalo, minkä värinen ja muotoinen se on. Tehtävän voi myös tehdä leikkaamalla erivärisistä papereista koti ja liimaamalla se yhdelle isommalle paperille. Lasten kodit kiinnitetään seinälle kuukauden ajaksi

2 Kaupunki

Tarvikkeet: alusta, maitotölkkejä, kuppeja, tikkuja, hiekkaa, saksia, liimaa, maaleja, pensseleitä ja mitä ikinä keksit.

Ohje: Elokuussa kerätyistä tarvikkeista on tarkoitus rakentaa koko ryhmän kanssa pieni kaupunki. Jokainen lapsi osallistuu osaamisellaan. Kaupungin voi rakentaa ja säilyttää siinä paikassa, missä elokuun ötökkämaa on ollut. Tölkeistä ja kupeista voi rakentaa taloja. Kaduille voi laittaa hiekkaa ja askarella puita ja pensaita tienvarsiin. Antakaa lasten ideoita, mitä kaikkea kaupungissa voisi olla ja mistä sen voisi rakentaa.

3 Sadonkorjuukassi

Tarvikkeet: niin monta paperikassia kuin on lapsia, erivärisiä papereita, juureksia, maaleja, saksia ja liimaa.

Ohje: Lapsi leikkaa erilaisia juureksia papereista ja liimaa ne kassin kylkeen. Näytteenä voi olla aitoja juureksia ja niistä voi tehdä muotteja, joilla voidaan painaa erilaisia kuvioita kasseihin.

4 Juuresjuliste

Tarvikkeet: erivärisiä papereita, pohjapaperi ja liimaa.

Ohje: Pohja paperille revitään paperinpalasia ja palasista on tarkoitus tehdä juureksia. Lopuksi palat liimataan pohjapaperiin.

LOKAKUU

Kieli

Aiheena:	Lorut, arvoitukset, sanaleikit ja sadut
----------	---

1 Sadut

Lokakuussa sadut voivat olla maailmaan liittyviä ja voidaan lukea eri maihin liittyviä tarinoita ja kansanperinteitä. Sen lisäksi sadut voivat liittyä Aleksis Kiveen, sillä hänen päiväänsä vietetään 10. lokakuuta. Saduissa aiheet voivat liittyä myös kierrätykseen tai roskien lajitteluun, sillä ne ovat ympäristön aiheita lokakuussa. Lisäksi jos sadussa on vertailua, luokittelua tai lajittelua, kannattaa huomioida se. Nämä aiheet ovat lokakuussa matematiikan osiossa.

2 Lorut

Lokakuussa on aika keskittyä loruihin. Jos ryhmän lorut ovat kuluneet ja ohjaajat haluaisivat uusia loruja, lokakuun tehtävänä jokainen ohjaaja etsii yhden uuden lorun. Kielen vinkeistä (s. 130) voi löytää erilaisia lähteitä, joista voi löytää uusia loruja. Tässä kuussa myös erityisesti käydään läpi joka päivä lasten kanssa loruja. Lorut voivat olla myös muiden alueiden lokakuun aiheisia.

3 Arvoitukset

Lapsille voidaan antaa arvoituksia ja pieniä pähkinöitä mietittäväksi. Pian muutamien arvoitusten jälkeen lapset saattavat alkaa keksiä omia arvoituksia. Niitä kannattaa kuunnella ja kirjata ylös. Ylös kirjattuna niitä voidaan muistella myöhemmin ja jakaa vanhemmille, heidän hakiesaan lastansa päivän päätteeksi.

4 Sanaleikit

Sanaleikeissä voidaan käyttää loruja avuksi ja pähkäillä ääniteitä ja mitkä sanat alkavat tietyllä kirjaimella. Leikeistä lapset voivat piirtää karttoja esimerkiksi mikä ei kuulu joukkoon: apina, banaani, aurinko, apila, ananas vai avain.

Leikki

Aiheena:	Käsinukketeatteri
----------	-------------------

Lokakuussa pöytäteatterista siirrytään käsinukkeihin. Omat käsinuket voidaan askarella vanhoista sukista. Käsinukke voi vieraillla esimerkiksi satuja luettaessa tai musiikkihetkessä kuuntelemassa lauluja. Käsinukkien lisäksi lokakuuhun voidaan lisätä lapsista nouseva aihe.

1 Käsinukketeatteri

Päiväkodista saattaa löytyä muutama käsinukke. Teatteria varten lasten kanssa voidaan pystyttää ryhmähuoneeseen nurkkaus, jossa pystyy vapaa-ajallakin esittämään käsinukeilla tai muilla leluilla näytelmiä ja leikkejä. Ohjaajat voivat tarkistaa nukkien kunnon, korjailla niitä ja valmistaa uusia lasten kanssa. Uusien rekvisiittojen avulla lasten kanssa voidaan näytellä uusia satuja perinteisten satujen lisäksi. Sukista voidaan valmistaa minkälaisia nukkeja vain. Niille voidaan omella silmällä ja kiinnittää tukka tai korvat ja sukanvarteen häntäkin. Pieni määrä kangasta antaa nukelle vaatteet ja tarvittaessa sukan naamaan voidaan piirtää huulet tai viikset.

2 Kotileikki

Ohjaajat voivat tarkistaa ja käydä läpi kotileikkipaikan välineet. Rikkinäiset korjataan tai heitetään roskiin. Sen lisäksi voidaan miettiä, onko leikki oikeassa paikassa tällä hetkellä. Leikin paikka voidaan kokeilla toisessa paikassa ryhmätilassa. Leikki vaatii omanlaista rauhaa.

Leikkiä voidaan myös uudelleenlaisessa tilanteessa. Äidit tai isät vauvoineen usein lähtevät kaupassa käymään tai menevät kahville. Kahvila voidaan järjestää aikuisten auttamana. Äidit ja isät saapuvat kahvilaan, jossa aikuiset sekä lapset ovat tarjoilijoita. Tarjoilijoilla voi olla kädessä valkoinen liina ja valkoinen esiliina vyötäisillä. He tarjoilevat asiakkaille, ja lopulta asiakkaat lähtevät takaisin kotiin. Kahvilatapahtumaa voidaan leikkiä monta kertaa ja vaihtaa rooleja.

Ympäristö

Aiheena:	Kierrätys ja roskien lajittelu
----------	--------------------------------

Kuukauden aihetta voidaan käsitellä eri tavoin. Kuukauden aikana voidaan pohtia, miksi kierrätetään, mitä päiväkodissa voidaan kierrättää ja mitä roskia lajitellaan päiväkodissa. Kuukauden aikana voidaan myös päiväkodin yhteisesti pitää kierrätyspäivä, johon vanhemmat voivat myös osallistua. Ennen kierrätyspäivää on hyvä lasten kanssa pohtia ja käsitellä yhteisesti kierrättämistä

1 Kierrätys

Lasten kanssa kierrätystä voidaan käsitellä yhteisissä hetkissä. Aiheeseen liittyen voidaan tehdä retki lähikierrätyskauppaan ja katsoa, mitä eroa siinä kaupassa on tavalliseen kauppaan verrattuna. Lasten kanssa voidaan miettiä erilaisia kierrätysmuotoja kuten kirpputoria, kierrätyskauppoja ja miten oma koti tai päiväkoti kierrättää.

2 Roskien lajittelu

Lasten kanssa voidaan yhdessä käsitellä roskia ja mitä kaikkea voi lajitella. Voidaan laskea ja tutkia montako erilaista roskista ryhmätilasta tai päiväkodista löytyy yhteensä. Voidaan myös miettiä, mitä roskille sitten tapahtuu, kun roskakori tyhjenee. Minne bioroskat menevät? Paperi? Pahvi? Ryhmässä voidaan valmistaa kierrätyspaperia, jos halutaan.

3 Kierrätyspäivä

Päivä voi olla ihan mikä tahansa viikonpäivä. Aiheesta kerrotaan vanhemmille etukäteen ajoissa. Päivää varten vaikka viikkoa ennen vanhemmat saavat alkaa tuoda kirjoja, tavaroita tai vaatteita, joille ei ole enää käyttöä. Kaikki tavarat ovat lapsiin liittyviä eli ei aikuisten vaatteita tai kirjoja. Voidaan sopia, että saman verran määrällisesti kuin tavaraa tuo, sen verran saa ottaa eli tuo 5 tavaraa, saa ottaa 5 tavaraa.

Tavaraa ei saa tuoda enää päivää ennen kierrätyspäivää eli tämä päivä on tarkoitettu tavaroiden esille laittamiseen. Työntekijät asettelevat ja käyvät läpi ja laittavat ne tilaan tai tiloihin järkevästi esille. Kierrätyspäivän aamuna kaikki on siis valmiina esillä. Lasta tuodessaan vanhempi tai van-

hemmat voivat käydä huoneessa katsomassa, valitsemassa ja ottamassa tavaroita. Jos vanhemman ei ole mahdollista ottaa heti tavaroita mukaansa, voi hän ottaa ne myöhemmin lastaan hakiessa. Hakiessa voi myös valita tavaroita, eikä aiempi raja ole enää voimassa. Jos kierrätyspäivästä jää tavaraa vielä jäljelle eikä osa mene kaupaksi, voidaan ne viedä lähikierrätyspaikkaan. Esimerkiksi Helsingissä ne voidaan viedä MLL:n Marskin muksut -nimiseen second hand -liikkeeseen.

4 Roskakorien koristelu

Roskakorit saattavat lasten mielestä näyttää tylsiltä. Ryhmän kanssa voidaan yhdessä koristella tai tuunata roskikset uudelleen. Esimerkiksi pahvinen paperiroskis voi saada uuden värikkään houkuttelevan ulkonäön. Jos ei haluta koristella nykyisiä roskiksia, jotta ne kestävät kauemmin muutaman vuoden, voidaan lasten kanssa luoda aivan uusi kori. Kori voi olla kierrätystä varten tai siihen tulee laittaa tiettyjä tavaroita, joille itsellensä ei ole enää käyttöä. Kori voidaan tehdä tyhjistä pahvilaatikosta. Kun kori on valmis, otetaan se käyttöön. Jos sille ei keksitä tehtävää, voidaan se laittaa vaikka kotileikkiin koriksi.

Liikunta

Aiheena:	Perusliikunnassa opitut taidot, joita toteutetaan eri leikkien kautta ja haasteelliset temppuradat
----------	--

Tässä kuussa jumppahetkiin tai ulkoiluleikkeihin voidaan ottaa muiden alueiden kuukauden aihe huomioon. Esimerkiksi musiikissa lokakuun aiheena on äänen voimakkuus. Jumppahetkessä voidaan myös harjoitella oman äänen käyttöä leikkien ohessa.

1 Marjanpoiminta

Salista tai tilasta kerätään maasta kuvitteellisia marjoja poutasäällä. Sateen yllättäessä juostaan turvaan sateelta. Taustalla voi soida rauhallinen musiikki ja ohjaaja joko sanoin tai aurinko ja pilvikyltein ilmoittaa, mikä sää yllättää poimijat.

2 Hippi

Ryhmästä joku tai ohjaaja on jääjä, joka ottaa muita kiinni. Kiinni jäänyt jähmettyy sovittuun asentoon, ja joku vapaa voi vapauttaa hänet vain sovittulla tavalla. Esimerkiksi haarahipassa kiinnijäänyt jähmettyy haarat auki seisomaan ja pelastaja ryömii tämän haarojen ali.

3 Mustekala

Ryhmästä joku tai ohjaaja on jääjä, joka ottaa muita kiinni. Jääjä seisoo alueen keskellä ja muut alueen toisella laidalla. Muiden ryhmäläisten eli kalojen tehtävä on pyrkiä pääsemään alueen laidalta toiselle laidalle ilman, että mustekala saa heidät kiinni. Kun mustekala koskettaa kalaa, tulee kalasta merilevä. Eli hän jää paikoilleensa ja käsillensä yrittää koskettaa kaloja ja kalojen tehtävä on yrittää nyt mustekalan lisäksi vältellä leviä.

4 Hyppynaru

Voidaan hyppiä tavallista hyppynarua tai hiiren häntää. Hyppynarussa voidaan leikkiä loruleikkejä, kuten nallekarhua. Lapset voivat keksiä vuorollansa erilaisia tapoja, kuinka naru voidaan ylittää ja muut seuraavat perässä.

Seuraavaksi alla on nallekarhu-loru siitä, mitä karhu tekee. Loruun lasten kanssa voidaan keksiä uusia juttuja, mitä karhu voi tehdä. Alussa lapsi hyppää hyppynarun keskelle ”mene sisälle” -kohdassa. Jos lapsi ei osaa sisään tulla vielä, voi naru olla pysähdyksissä ja narun pyöritys voi alkaa tämän kohdan jälkeen.

Nallekarhu, Nallekarhu
mene sisälle
nosta tassusi
niiaa, kumarra,
potkaise, kiljaise,
sano nimesi:
Nallekarhu, Nallekarhu,
älä mene pois, mene pois.

5 Sateen tekeminen

Ensiksi opetellaan lyhyt loru sateeseen liittyen kuten ”Lammikon pinnalle pisaroita tippui, niitä tuli taivaalta aikamoinen nippu” tai laulu ”Sataa sataa ropisee”. Harjoituksessa voidaan tehdä sateen ääntä sormenpäillä lattiaan, penkille, seinään tai kaverin selkään. Sateen ropinaa voidaan

tehdä myös muilla kehon osilla kuten jalkapohjilla, nyrkeillä tai kyynärpäillä. Voidaan harjoitella tekemällä ääntä hiljaa, voimistuen, hiljentyen, kovaa, rytmittäen laulun tai lorun sanoja tai vuorotellen. Sade voi muuttua tihkunnasta rankkasateeksi tai jopa myrskyksi, ja laantua loppua kohti auringonpaisteeksi.

Laulussa voidaan eri osiin tehdä erilaisia ääniä kuten ”Sataa sataa ropisee” -laulussa. Alussa voidaan esimerkiksi sormenpäillä tehdä pientä ropinaa, ja kun kohdalle tulee sanat ”pili-pili pom”, lattiaa taputetaan pili-sanan kohdalla avokämmenin ja pom-sanan kohdalla sivuttain nyrkillä. Tällöin liikkeet olisivat: sormenpäiden rummutusta, avokämmen, avokämmen ja nyrkki sivuttain. Aluksi liikkeitä kannattaa olla vain muutama, ja siitä lähteä kokoamaan laululle erilaisia variaatioita.

Matematiikka

Aiheena:	Vertailu ja luokittelu/lajittelu
----------	----------------------------------

Lokakuussa on omana aiheenaan vertailu, luokittelu ja lajittelu. Ohjaajat voivat tehdä erilaisia harjoitteita, jossa harjoitellaan eri esineiden tai ihmisten vertailua. Esimerkiksi ympäristössä lokakuussa aiheena on kierrätys. Lasten kanssa voidaan miettiä, mikä tavara kuuluisi mihinkin kierrätyspisteeseen, ja millä perustein. Lokakuussa harjoitellaan vastakohtia muun muassa: vähän-paljon, pieni-suuri, lyhyt-pitkä ja matala-korkea.

1 Lajittelu

Lapselle annetaan laatikko, jossa on esineitä. Hänelle annetaan myös muutama tyhjä laatikko. Hänen tehtävänä on lajitella esineet. Laatikko voi esimerkiksi olla täynnä erikokoisia ja värisiä helmiä tai lelueläimiä. Tehtävän voi suorittaa myös parityöskentelynä, jolloin harjoitteeseen tulee mukaan sovittelua ja kommunikointia. Se voi myös helpottaa lasta suoriutumaan lajittelusta, jos hänen on vaikea keksiä lajittelulle sääntöjä. Lopuksi lapset voivat leikkiä lajittelemillaan tavaroilla.

2 Vertailu 1

Vertailua voidaan erityisesti harjoitella ruokailussa. Haluaako lapsi paljon vai vähän ruokaa. Kokonainen vai puolikas näkkileipä, kenellä on enemmän perunoita tai kumman perunat ovat suurempia.

3 Muovailuvaha

Lapset muovailevat erilaisia muotoja kuten kuutioita, palloja tai pitkiä matoja. Muotoiltuja esineitä vertaillaan toisiinsa ja luokitellaan ne pienimmästä suurimpaan tai lyhimmästä pisimpään. Tämän jälkeen lasta voidaan pyytää muotoilemaan sama muoto kuin edellisen kerran, mutta pienempi tai suurempi kuin ensimmäinen hänen muotoilemansa.

Musiikki

Aiheena:	äänen voimakkuus
----------	------------------

Lokakuussa harjoitellaan voimakkuuksia: hiljaa-keskivoimakkaasti-voimakkaasti. Erotetaan ”voimakkaasti” huutamisesta ja harjoitellaan myös hiljaisuutta taukojen aikana. Kuukauden lauluissa lauletaan kovaa ja kuiskaillaan. Sen lisäksi voidaan laulaa tuttuja lauluja käyttäen koko kehoa voimakkuuksia harjoitellessa.

1 Lauluja

Kuukauden lauluina ovat Tuulee, tuulee (Anne Laurila), Sateen rummutus (Leena Poikela), Tip tip (Veikko Ahvenainen), Nalle Puhin sadelaulu (Bruno Jubelsky)

2 Keho mukaan laulamiseen

Lasten kanssa voidaan laulaa tuttu laulu, kuten ”Jänis istui maassa” tai ”Leipuri hiiva”. Alussa ei oteta lauluun liittyviä liikkeitä. Laulua harjoitellaan laulamalla hiljaa, normaalisti ja voimakkaasti. Hiljaa laulaessa voidaan laulaa kyykyssä tai pienessä kumarassa, normaali äänellä lauletaan seisten selkä suorana ja voimakkaasti laulettaessa jalat ovat maassa, mutta kädet ylhäällä hieman sivuttain.

Aluksi voidaan laulaa koko laulu läpi yhdellä voimakkuudella kerrallaan. Kun voimakkuuksia on harjoiteltu tarpeeksi, voidaan ottaa laulujen liikkeit mukaan kuten Leipuri hiiva -laulussa. Liikkeit tehdään myös voimakkuuksien mukaan: pienesti, normaalisti ja suuresti.

Jos laulussa ei ole liikkeitä, voidaan harjoitella nopeampaa äänen voimakkuuksien vaihteluita. Ohjaaja näyttää omalla kehollansa, kuinka kovaa lauletaan ja laulaa mukana. Ohjaaja voi myös olla hiljaa ja antaa lasten laulaa ja kehollansa ohjaa, kuinka kovaa lapset laulavat.

Askartelu

Aiheena:	Aleksis Kiven päivä, YK:n päivä – ulkomaat ja eri maiden liput, Pyhäinpäivä (Halloween), pöytäteatterinuket
Käytetyt tekniikat:	askartelu, saksilla leikkaaminen, maalaaminen, erilaisten paperien käyttäminen, kaivertaminen.

Lokakuussa vietetään kolmea eri juhlaa, joiden lisäksi tehdään omat pöytäteatterinuket. Nukeilla on tarkoitus leikkiä ja leikin alueella on jo syyskuussa keskitytty ja tutustuttu pöytäteatteriin. Leikissä myös lokakuussa keskitytään pöytäteatteriin, minkä jälkeen leikitään käsinukeilla.

1 Pöytäteatterinuket

Tarvikkeet: Tikkuja, paperia, kyniä, kartonkia, pahvia, saksia ja liimaa

Ohje: Leikkialueeseen liittyen on aika tehdä omia nukkeja. Ryhmä voi tehdä yhden ison teatteriesityksen tai sitten lapset tekevät 2-3 nukkea ja vapaa-ajalla voivat leikkiä niillä toisten lasten kanssa. Paperille lapsi piirtää hahmon, joka leikataan ääri viivoja pitkin. Tikku liimataan hahmon taakse siten, että lapsi voi pitää hahmoa pystyssä. Paperin tueksi voidaan pohjalle liimata pala kartonkia tai pahvia. Hahmo voidaan myös piirtää suoraan kartongille.

2 Aleksis Kiven päivä (10. lokakuuta)

Tarvikkeet: kivi, maaleja ja pensseleitä.

Ohje: Kiven voi maalata, miten haluaa täyteen vaikka pilkkuja, raitoja tai siitä voi maalata leppäkertun tai kurpitsamaisen irvistelevän hymiön.

3 Maailmankartta - YK:n päivä (24. lokakuuta)

Tarvikkeet: maailmankartta ja merkintävälineitä.

Ohje: Lasten kanssa voidaan käydä läpi, missä kaikissa paikoissa he ovat käyneet. Paikat voidaan merkata karttaan. Jos lapsella on vaikeuksia muistaa, voidaan vanhemmilta kysyä paikoista ja seuraavana päivänä merkata ne karttaan.

Jos ryhmässä on paljon lapsia, joiden vanhemmat ovat kotoisin ulkomailta, voidaan näitä maita erityisesti käydä läpi ja esitellä.

4 Maapallo ja liput - YK:n päivä (24. lokakuuta)

Tarvikkeet: paperia, kyniä ja kartta/lista, maailman tietokirja, jossa on kaikki maailman liput

Ohje: Lapset piirtävät maailman ja lippukartastosta katsoo mieleisensä lipun. Aikuinen voi kertoa lapsen valitsemasta lipun maasta ja he voivat katsoa, missä maa oikein sijaitsee. Tietoa maista voidaan etsiä netistä tai tietokirjasta.

5 Kurpitsalyhty - Halloween

Tarvikkeet: kurpitsa ja kaivertamisvälineet

Ohje: Lasten kanssa juuri ennen kuin vaihtumista siirrytään seuraavaan juhlaan eli Pyhäinpäivään (Halloweeniin). Ryhmä kaivertaa aikuisten avustuksella yhdessä yhden kurpitsan Pyhäinpäivää varten.

Kurpitsan kaivertamiseen kannattaa aikuisen itse kaivertaa. Kuitenkin lapset pääsevät osalliseksi mukaan, kun he saavat päättää, minkälainen naama kurpitsalle kaiverretaan. Lapset voivat myös kaivaa kurpitsan sisustan eli kurpitsan siemenet pois. Kun kurpitsa on valmis, voidaan sen sisään laittaa lamppu, kynttilä ja katsoa minkälainen siitä tuli pimeässä.

6 Ikkunalyhty

Tarvikkeet: mustaa kartonkia, erivärisiä silkkipapereita, liimaa, saksia ja kyniä.

Ohje: Leikkaa kartongista neliö, suorakaide tai vaikka ympyrä. Taittele se kahtia ja leikkaa keskusta siitä pois. Jätä reunat tarpeeksi paksuiksi, niin ettei kartonki

repeä. Tee toinen samanlainen tai voit tehdä toisen kehyksen edellisen kartongin keskustasta. Lapset saavat valita, minkä muotoisen lyhdyn he tekevät. He valitsevat mieleisiä silkkipapereita ja leikkaavat suikaleita, jotka ovat pituudeltaan tarpeeksi pitkiä. Tarkoituksena on täyttää kuvion keskusta silkkipapereilla. Suikaleen toinen pää on liimattu ohuelti kuvion reunaan ja suikale halkaisee aukon ja sen toinen pää liimataan myös ohuelti kuvion toiseen reunaan. Lyhdyn keskustan ollessa valmis, siistikää reunat ja mustalla kartongilla kehystäkää lyhdyn reunat, niin että silkkipapereiden päät eivät näy. Eli silkkipaperi jää kahden mustan kartongin väliin reunoilla. Silkkipaperi menee helposti rikki ja märkänä tarttuu kaikkeen ja muussaantuu. Aikuisten kannattaa valvoa ja tarvittaessa auttaa lapsia, joilla on vaikeuksia motorisesti liimata tai leikata erilaisia papereita.

7 Kissa ja haamu

Tarvikkeet: mustaa ja valkoista paperia, lankaa ja vähän punaista sekä vihreää tai sinistä paperia, saksia ja liimaa

Ohje: Haamu: Valkoisesta paperista taiteillaan leikkaamalla, taittelemalla tai repimällä valkoinen haamu. Haamulle lapsi piirtää silmät ja suun. Haamut ripustetaan kattoon langan avulla.

Kissa: Mustasta paperista leikataan kissa. Kissalle leikataan langasta viikset ja punaisesta nenä sekä sinisestä/vihreästä silmät. Silmät liimataan, niin että kissa vaikuttaa vihaiselta.

MARRASKUU

Kieli

Aiheena:	Sadut, sanoittaminen ja nimeäminen
----------	------------------------------------

Tässä kuussa toistuu elokuun aiheet. Kuun aikana voidaan kerrata ensimmäisen ja edellisten kuukausien aiheita ja niihin liittyviä sanoja. Sanoittamisessa käydään läpi hajuaistia. Voidaan myös keskittyä uusiin aiheisiin, mitä muilla alueilla on marraskuussa: taputus, rytmitys (musiikki); käsinuket ja näytelmäleikit (leikki); revontulet ja eläimet (ympäristö); kolmiulotteisuus ja mittaaminen (matematiikka); kehon hahmottaminen (liikunta); ja talvi, revontulet, Lappi, isänpäivä ja pyhäinpäivä (askartelu).

1 Sadut

Saduissa voidaan keskittyä isänpäivään liittyen isiin ja miehiin. Miten saduissa mieshahmot esiinnyvät? Revontulia voidaan katsella tietokirjoista kuvia ja tietoa, miten ne syntyvät. Satuja luukiessa voidaan käydä ihmisen kehoa läpi kuvien avulla tai voidaan kysyä kuvista, mikä on kaukana kuvassa ja mikä lähellä. Tuttuja satuja voidaan myös leikkiä näytelmäleikkeinä tai käsinukeilla. Satujen aiheet voivat liittyä eläimiin tai tiettyyn ryhmän kanssa keskityttyyn eläimeen.

2 Sanoittaminen

Elokuussa tarkasteltiin makuaistia ja sanoitettiin eri makuja. Tässä kuussa keskitytään hajuaistiin. Aistia voidaan yksittäisten pienryhmä harjoitteiden lisäksi tehdä lasten kanssa ruokaillessa tai aamuisin yhdessä aikuisen esitellessä jotain uutta. Esiteltävä asia voi olla rasiassa ja rasioita voi olla muutama, jolloin ei tule riitaa, kuka pääsee haistamaan. Joka viikko voidaan tiettyinä päivinä haistella jotain uutta ”mysteerirasiasta”.

3 Hajuaisti 1

Tarvitaan vaniliini- tai vaniljasokeria, silmien peittämiseen liinoja ja lusikoita.

Lasten kanssa puhutaan hajuaistista. Joskus ruuan tunnistamiseen ei riitä, että maistaa suussa ruuan. Joskus tarvitaan muitakin aisteja. Esimerkiksi vanilliinisokeria on vaikea tunnistaa ilman hajuaistia. Ensimmäisellä kerralla lapset pitävät silmiä kiinni tai heidän silmänsä peitetään liinalla. He pitävät nenästä kiinni reippaasti, jotta he eivät haistaisi. Ohjaaja laittaa heidän suuhunsa lusikalla pienen määrän sokeria. Lapset maistelevat ja yrittävät tunnistaa ruuan.

Tämän jälkeen avataan silmät ja voidaan haistella purkin sisältöä. Lapsille jaetaan taas pieni määrä sokeria ja voidaan keskustella, miten maku eroaa nyt nenä ja silmät auki.

4 Hajuaisti 2

Tarvitaan omenoita, perunoita, kuorimia, raastimia, kaksi lautasta, lusikoita ja silmien peittämiseen liinoja.

Lasten kanssa kuoritaan omenat ja perunat, jonka jälkeen perunat ja omenat raastetaan kahteen eri lautaseen. Tämän jälkeen puolet ryhmästä silmät peitetään. He sormillansa pitelevät nenäänsä ja heille lusikan avulla syötetään ensiksi toista perunaa tai omenaa ja sen jälkeen toista. Heidän tulee arvailla, kumpi oli peruna ja kumpi omena. Arvailujen jälkeen voidaan vaihtaa puolia eli maistaneet saavat seurata tai syöttää uusille kokelaille raasteita.

Tämän jälkeen lapset voivat maistella ilman silmiä tai nenää rajoittaen. Voidaan pohtia onko suutuntuma erilainen, miten joku ihminen voisi erottaa ilman hajuaistia raasteet toisistaan vai voiko?

5 Hajuaisti 3

Tarvitaan rasioita, mausteita, sipulia, valkosipulia, kukkia tai kukan tuoksu ja sitruhedelmiä.

Yhdessä voidaan haistella erilaisia hajuja. Mausteina voi olla muun muassa kaneli, kardemumma, curry, maustepippuri ja sitruunapippuri. Voidaan keskustella, missä on ehkä haistanut maustetta tai missä maustetta käytetään leivottaessa tai ruokaa laittaessa.

Myös erilaisia kukkia, hajuvesiä ja hedelmiä voidaan haistella. Hedelminä voi olla vaikka sitruhedelmiä. Niiden kuorta voidaan haistella, raastaa ja haistaa sen jälkeen. Tuoksuuko hedelmä

voimakkaammin? Etsitään sanoja haistamalle asialle: raikas, kirpeä, kukkainen, kevät, kesä, jouluku, pulla ja niin edelleen.

6 Nimeäminen

Satuja luettaessa voidaan pyytää lasta nimeämään, mikä kirjan sivulla mahtaisi olla. Kirjan kuvien ja sadun kautta voidaan käydä läpi uusia sanoja esimerkiksi ötököihin liittyen.

Nimeämisessä voidaan käyttää myös huoneen sisustusta hyväksi. Tavaroissa ja huonekaluissa voi olla kuvakortteja helpottamassa nimeämistä. Ympäristöalueessa yhtenä marraskuun aiheena ovat eläimet tai muutama eläin. Eläinkuvia voidaan laittaa ryhmätilaan, jolloin siihen vapaassa hetkessä lapset voivat keskenään tai aikuisen kanssa käydä läpi eläimen elämää.

Leikki

Aiheena:	Käsinukketeatteri ja näytelmäleikit
----------	-------------------------------------

Lokakuun käsinukketeatteri jatkuu marraskuussa. Sen lisäksi voidaan alkaa leikkiä luettuja satuja lasten kanssa. Satuina voi olla samoja satuja kuin mitä pöytänukketeatterissa leikittiin. Lisäksi voidaan ensiksi näytellä satu pöytäteatterin avulla, jolloin satu jää mieleen, ja lapselle ehkä syntyy kuva, mitä kukin hahmo sanoo ja mitä hänen tulee tehdä. Näyttelemistä ja toisen roolin ottamista voidaan myös harjoitella laulujen avulla.

1 Käsinukketeatteri

Käsinukeilla leikitään sekä vapaa-ajalla että ohjatuissa tilanteissa. Ohjaaja voi käyttää käsinukke voi olla mukana musiikki- tai lukuhetkien lisäksi liikunnassa, ulkona, vessassa, askarteluhetkessä tai ruokailussa. Nukke voi antaa ohjeistuksia ja puhua lasten kanssa.

2 Näytelmäleikki

Voidaan leikkiä, että on tarkoitus esittää näytelmä. Näytelmä voi olla kaikille tuttu tarina. Leikissä yksi on ohjaaja ja loput on näyttelijöitä. Tarinaa voidaan esittää erilaisin tuntein iloisesti, hitaasti, nopeasti, kovaa, hiljaa, laulaen kaikki sanat tai ilman ääntä. Tämä vaatii, että tarina on kaikille tuttu ja sitä vedetään läpi monena eri kertana. Ohjaajana voi olla aikuinen, joka itse

omalla esimerkillään heittäytyy tunnelmaan täysin. Jos tarinan näytteleminen on vaikeaa, voidaan lokakuun leikin kotileikin kahvila-tilannetta leikkiä samalla tavalla.

3 Laulujen näytteleminen

Lauluissa on myös erilaisia hahmoja ja lauluissa he tekevät erilaisia asioita. Voidaan esittää tätejä, vaareja, rosvoja, eläimiä kuten noruja tai karhuja. Lauluihin voidaan ottaa roolivaatteita, että pääsee eläytymään laulun sisälle ja uuteen rooliin.

Ympäristö

Aiheena:	Aiheena: Revontulet ja eläimet
----------	--------------------------------

Revontulia käsitellään myös askartelussa marraskuussa. Revontulia ja eläimiä voi yhdistellä muihin alueisiin kuten musiikkiin, liikuntaan ja kieliin. Revontulia ja eläimiä voidaan myös esimerkiksi käsitellä yhteisissä tilanteissa kuten aamupiirissä tai ruokailun aluksi.

1 Revontulitanssi

Tanssi voi olla jumppahetkessä tai vapaa-ajalla ryhmätilassa tai muussa isommassa tilassa. Tanssiin voi osallistua muutama lapsi tai kaikki. Jokaiselle tanssijalle annetaan värikäs huivi. Aluksi kaikki ovat kyykyssä lattialla ja taustalle laitetaan soimaan musiikkia. Kuvitellaan, että huoneen tila on pimeä taivas. Yksi lapsi lähtee tanssimaan huivinsa kanssa ja menee tanssittuaan jonkun kyykyssä olevan lapsen viereen, joka nousee seuraavana jatkaen tanssia. Kun kaikki ovat päässeet tanssimaan, ohjaaja sanoo ”Juhla” tarkoittaen revontulijuhlaa, ja kaikki nousevat ylös tanssimaan huiviansa heiluttaen.

2 Revontuli

Revontulista voidaan puhua, katsella kuvia ja kysellä vanhemmilta, ovatko he nähneet koskaan revontulia. Voidaan myös katsoa materiaalia internetistä, televisiosta tai DVD:ltä.

3 Eläimet

Eläimiä on paljon ja erilaisia. Jos lapsilta kumpuaa idea tai kiinnostus johonkin tiettyyn eläimeen tai ympäristöön kuten savanni, voidaan keksittyä tähän tiettyyn eläimeen tai savannilla eläviin

eläimiin yleensä. Voidaan myös keskittyä esimerkiksi suomalaisiin eläimiin, lemmikkieläimeen ja niin edelleen. Kuukauden aikana voidaan keskittyä vaikka viikoittain eri eläimeen tai kahteen. Alla on esimerkki yhdestä eläimestä, mitä kaikkea siitä voidaan tutkia ja tehdä.

Tiikeristä voidaan miettiä, miten se liikkuu, missä se elää, minkä värinen turkki sillä on, kuinka pitkä se on, kuinka vanhaksi ne elävät, mitä se syö ja miltä sen karjaisu kuulostaa. Tiikeristä voidaan piirtää piirustuksia ja siitä voidaan lukea satuja. Päiväkodin ryhmän seinälle tai vaikka käytävälle voidaan kiinnittää iso maalaus tiikeristä. Voimapaperiin ohjaajat voivat piirtää tiikerin sivuprofiilin ja se voidaan maalata lasten kanssa. Kuivuttuaan se voidaan kiinnittää seinälle. Loppuhuipennuksena voidaan pitää tiikeripäivä, jolloin kaikki pukeutuvat oranssi-mustisiin vaatteisiin. Päiväohjelma liittyy tiikereihin ja iltapäivällä päivälevon jälkeen maalataan lapsille tiikerikasvot. Välipalaksi voi olla jopa tiikerinkakkua.

Liikunta

Aiheena:	Kehon hahmottaminen ja uiminen
----------	--------------------------------

Tästä kuusta aina maaliskuuhun asti on yksi aiheista uiminen. Näiden viiden kuukauden aikana suunnitelkaa ryhmän aikuisten kesken aikataulu lapsista, jotta jokainen lapsi pääsisi edes kerran tuona aikana uimaan. Lapsen kodin kanssa kannattaa sopia ja puhua uimisesta ja sen järjestämisestä.

1 Peilikuva

Peilikuvassa lapset jaetaan pareihin ja he asettuvat pienen välimatkan päähän toisistaan kasvot vastatusten. Aluksi lapset voivat istua, jolloin harjoitus on helpompi. Ensiksi toinen on peili ja toinen tekee liikkeitä, joita peili matkii. Pienen hetken jälkeen vaihdetaan rooleja ja toinen pääsee peiliksi ja toinen liikkumaan.

2 Venyttely

Venyttely tekee hyvää lihaksille. Venytysten kautta lihakset venyvät ja kehossa venytys voi tuntua uudelta tuntemukselta. Voidaan venyttellä esimerkiksi pohkeita, reisiä, jalkapohjia, kyl-

kiä, vatsalihaksia ja selkää. Venyttelyssä voidaan kurotella kohti taivasta niin korkealle kuin pystyy, tai mennä sikiöasentoon selälleen ja rullata selkää edestakaisin. Venyttelyä voi myös parin kanssa.

3 Oravan poikaset

Harjoituksessa sormenpäät ovat oravan poikasia ja ne lähtevät tutkimusmatkalle kehossa. Ohjaaja kertoo, minne oravat menevät ja lapset seuraavat ohjeistusta. Helppoja paikkoja ovat muun muassa vatsa, kyljet, polvet, jalanpohjat, peppu, olkapäät, pää ja niin edelleen. Vaikeampia paikkoja voidaan käydä myös opetellen kuten nilkat, ranteet, reisi tai pohkeet. Harjoitusta voidaan toteuttaa yksin tai parin kanssa.

4 Rauhoittuminen

Liikuntahetken lopuksi tai muuhun rentoutumishetkeen voidaan ottaa sivellin tai höyhenen mukaan. Lapsen pötköteltäessä maassa, silmät kiinni ja rauhallisena voidaan siveltimen tai höyhenen avulla sivellä hänen kehoaan. Voidaan sivellä yleisesti lapsen koko keho tai sen ääriviivat tai vaikka hänen kasvonsa pienellä pensselillä. Esimerkiksi aluksi koko hänen kasvonsa, sen jälkeen kulmat, nenä, posket, huulien rajat ja korvalehdet.

5 Muovailuvaha

Ohjaajalla on kuvakortteja erilaisista asennoista. Lapset ovat pareina ja toinen tulee katsomaan ohjaajalta kuvaa. Kuvan nähtyään lapsen on tarkoitus laittaa parinsa eli ”muovailuvahansa” samanlaiseen asentoon kuin kuvassa. Harjoituksen aikana parit eivät keskenään saa puhua. Harjoite voidaan myös tehdä niin, että kuvan nähnyt menee kuvan asentoon ja hänen parinsa tulee matkia häneltä kyseinen asento.

Matematiikka

Aiheena:	Kolmiulotteisuus, mittaaminen ja rytmitys
----------	---

Musiikissa marraskuun ja joulukuun yhtenä aiheena on rytmi. Kolmiulotteisuus, mittaaminen ja rytmitys ovat matematiikassa aiheina sekä marraskuussa että joulukuussa. Musiikissa rytmiä käydään läpi muun muassa lauluja rytmittämällä taputtaen tai soittimien avulla. Rytmiiin liittyviä ideoita löytyy musiikin osiosta. Rytmitystä voidaan harjoitella erilaisten lorujen, leikkien ja laulujen avulla. Mittaamista voidaan harjoitella erilaisia asioita mittaamalla. Lapsille voidaan antaa mittanauha leikkiin tai heidän kanssaan voidaan leipoa, jolloin mitataan erilaisia aineita. Marraskuussa mitataan pituutta, massaa ja pinta-alaa. Joulukuussa mitataan tilavuutta ja aikaa.

1 Pituusjono

Lapset menevät pituusjonoon, jossa toisessa päässä on lyhin ja toisessa pisin. Lelupäivänä voidaan laittaa tuodut lelut pituusjonoon ja katsoa, mikä niistä on lyhin ja mikä on pisin.

2 Askelmitta

Lasketaan kuinka monta askelta on minnekkin. Kuinka monta askelta on omalta pöytäpaikalta vessaan, lokerikolle, lepopaikkaan tai ruokakärrylle. Voidaan laskea yhdessä huoneen leveys tai pituus. Jokainen mittaa askeleillaan ja lopuksi voidaan pohtia, miksi jokaisen tulos on erilainen.

3 Puntari

Tarvitaan: henkari, jossa on molemmissa päissä pienet koukut, köyttä ja kaksi saman kokoista, -mallista ja -painoista koria

Lasten kanssa voidaan tehdä ryhmälle oma puntari, jonka avulla eri esineiden painoa voidaan mitata. Henkarin pieniin koukkuihin kiinnitetään köydellä roikkumaan molempiin päihin kori. Henkarin roikkuessa tangolla tai sormella puntarin korien tulisi olla samalla tasolla ja henkarin vaakasuorassa. Tällöin puntari on oikein tehty, ja sillä voidaan punnita erilaisia tavaroita.

Lasten kanssa voidaan ottaa erilaisia tavaroita ja punnita niitä ja vertailla kumpi on painavampi. Yhtenä parina voi olla golf- ja pingispallo. Ennen punnitsemista voidaan pohtia ja arvuutella, kumpi on painavampi.

Musiikki

Aiheena:	Taputus ja rytmi
----------	------------------

Myös matematiikassa on aiheena marraskuussa ja joulukuussa. Rytmiiä voidaan harjoitella laulujen, lorujen ja tavuttamisen avulla. Rytmitystä voi tehdä puheella, taputtamalla tai soittimen avulla. Hyviä rytmityslauluja ovat kuukausien esimerkkilaulut ”Helmiina” tai ”Kalle tahtoo koputella”. Marraskuussa voidaan harjoitella helpompia rytmien tekoa ja toistoa. Joulukuussa voidaan tehdä hiukan hankalampia harjoituksia.

1 Lauluja

Kuukauden lauluina ovat Kellarilaulu (Tuntematon), Kalle tahtoo koputella (Soili Perkiö), Helmiina (Paula From)

2 Taputus 1

Taputusta voidaan harjoitella niin, että ohjaaja tai joku lapsi antaa vuorollaan esimerkkitaputuksen, joka muiden tulee toistaa. Taputuksen tulee olla selkeä ja lyhyt, jotta se on helppo muistaa.

3 Taputus 2

Oma nimi tavataan taputuksen avulla. Nimen tavausta voidaan harjoitella myös Terve kaveri -loruleikillä. Leikki on selitettynä leikin tammikuussa (s. 82).

4 Taputus 3

Lasten kanssa voidaan miettiä, mitä on taputus. Ryhmässä voidaan keksiä mahdollisimman monta eri taputtamistapaa ja kuunnella, minkälainen ääni kulloinkin syntyy taputtaessa. Kysymyksenä voi olla, miten voidaan taputtaa kovaa ja mihin tilanteisiin se sopii? Entä hiljaa ja milloin kannattaa taputtaa nimenomaan hiljaa?

5 Rythmi

Rytmiä voidaan tehdä taputtaen, omalla keholla tai soittimien avulla. Rytmejä kannattaa opettaa lapsille mieluummin taa-ti-ti-sanoilla kuin teoreettisin nimin, esimerkiksi ¼-nuotti. Rytmityksiä voidaan harjoitella myös ilman laulua, ja sen ei tarvitse liittyä mihinkään muuhun kuin rytmien harjoitteluun. Kun yksinkertaiset rytmitykset osataan, voidaan niitä yhdistää lauluihin. Ilman laulua voidaan tehdä eri soittimilla orkesteri, ja ohjaaja voi toimia kapellimestarina.

Askartelu

Aiheena:	isänpäivä, Lapsen päivä, revontulet/ Lappi
Käytetyt tekniikat:	askartelu, saksilla leikkaaminen, erilaisten paperien ja materiaalien käyttäminen

Marraskuussa vietetään sekä isänpäivää että lasten päivää. Sen lisäksi tutustutaan revontuliin ja eläimiin, niin kuin ympäristössä kanssa. Isänpäiväksi tehdään kravattikortti ja lasten päiväksi tehdään oma soitin. Ympäristön revontulitanssia varten (s. 61) tehdään omat revontuliviuhkat. Mahdollista eläinpäivää tai eläimiin tutustumista varten tehdään eläinmaski.

1 Kravattikortti - Isänpäivä (marraskuun 2. sunnuntaina)

Tarvikkeet: kartonkia, kyniä, saksia ja liimaa.

Ohje: Isälle askarrellaan kravattikortti. Kravatti on yhtä iso kuin melkein oikea. Lapsi saa värittää kravatin, miten haluaa ja toiselle puolelle aikuisen avulla kirjoitetaan onnittelet ja pieni teksti, mitä lapsi tykkää tehdä isän kanssa. (Majanen 1994, 52.)

2 Revontulet: revontuliviuhka

Tarvikkeet: kreppipaperia, isot tikut, liimaa ja saksia

Ohje: Kreppipaperista leikataan kapeita pitkiä suikaleita. Tikun päähän liimataan paperit ja kun liima on kuivunut, voi viuhkalla leikkiä. Kun kaikkien viuhkat ovat valmiita, voivat lapset yhdessä tehdä revontulijuhlan ja musiikin soiodessa tanssia niitä heiluttaen. Sen lisäksi voivat aikuiset näyttää lapin käsitöitä tai miten Lapissa lappalaiset elävät kodissa.

3 Lapsen päivän soitin

Tarvikkeet: vessa- tai talouspaperi pahveja, filmipurkkeja, pääsiäismunien yllätysten muovipurkkeja, liimaa, teippiä, riisiä, helmiä, herneitä, maaleja, tarroja, pensseleitä ja mitä ikinä keksit.

Ohje: Materiaalista rakennetaan marakassi, jolla voidaan säestää musiikkihetkissä. Marakassin sisään voidaan laittaa riisiä, herneitä tai vaikka helmiä. Filmipurkit, pääsiäismunien muovipurkit tai vessapaperin pahvi on soittimen kuori. Vessa-paperipahvin molempiin päihin tulee teipillä ja paperilla askarella molempiin päihin pohjat, jottei riisi tai herneet pääse ulos. Jos päähän laitetaan vain teippiä, teipin liimaan tarttuu sisällä olevat esineet. Tämän takia leikkaa paperista pahvin reiän kokoinen ympyrä ja laita se teipin avulla pohjan kohdalle.

Filmipurkin ja pääsiäismuna muovipurkin kohdalla kannattaa riisin ja herneiden määrää kokeilla. Laittakaa jonkin verran purkin sisään riisiä tai herneitä. Sulkekaa purkki ja ravistelkaa sitä. Kuulostaako lapsen mielestä hyvältä vai tulisiko lisätä tai vähentää sisällä olevia esineitä. Kun ääni kuulostaa hyvältä voi purkin sinetöidä teipillä tai esimerkiksi filmipurkin kannen voi liimata kiinni, jolloin sen on hankalaa avautua vahingossa.

Vessapaperista tehty soitin on helppo maalata tai sen voi päällystää erivärisillä papereilla. Aikuisen kannattaa vahtia lapsen askarrellessa, ettei pahvi vahingossa kostu liikaa, jolloin soitin on vaarassa rikkoontua. Muovisia soitimien päällä maali ei pysy eikä liimattu paperi näytä ehkä nätiltä. Purkin kylkiin voidaan vaikka liimata tarroja tai laittaa värikästä teippinauhaa.

4 Eläinmaski

Tarvikkeet: saksia, kartonkia tai pahvia, maaleja tai tusseja, kuminauhaa ja (nitoja)

Ohje: Jokainen tarvitsee sopivan kokoisen kartongin tai pahvin. Maskista voidaan tehdä puolinaamio, silmikko tai kokonaamio. Lapsi voi itse päättää kuinka ison naamion haluaa. Aikuinen voi auttaa piirtämään ääriiviivat maskille. Maski leikataan ääriviiva pitkin ja siihen tehdään myös silmäaukot valmiiksi. Sen jälkeen naamio maalataan tai väritetään tusseilla eläimen turkin värisiksi. Mahdollisen maalin kuivumisen jälkeen nidotaan tai pienten maskiin tehtyjen sivureikien avulla kiinnitetään sopivan kokoinen kuminauha, jotta maski pysyy päässä.

JOULUKUU

Kieli

Aiheena:	Sadut, haastattelut, omat tarinat, kuuntelu, sadutus ja kertova puhe
----------	--

Joulukuussa on taas tarkoituksena kuunnella lasta, seurata ja arvioida hänen kielellistä kehitystään. Voidaan miettiä, miten kehitys syksyn aikana on sujunut, kuinka vuoden vaihduttua kielellistä osaamista voisi vahvistaa ja tukea paremmin ja onko käytetty malli sopinut ryhmälle.

1 Sadut

Saduissa voidaan perehtyä joulun, suomalaisiin sekä muiden maiden jouluperinteisiin. Lisäksi voidaan lukea perinteisiä kansansatuja Suomen itsenäisyyspäivään liittyen.

2 Sadutus

Lapsia voidaan pyytää kertomaan satu joulun liittyen. Satu saattaa olla omiin kokemuksiin liittyvä tai kuulemiinsa satuihin liittyvä. Sadutuksen tarkempi ohjeistus löytyy kielen syyskuulta (s. 40).

3 Kertova puhe

Lasten kanssa pienissä ryhmissä tai yhden lapsen kanssa voidaan puhua joulusta, talvesta ja lumesta. Lasten tarinoita ja omia kokemuksia aiheeseen liittyen voidaan kirjata ylös ja lisätä heidän kasvunkansioon. Lasten tarinoita omista kokemuksista voidaan jakaa myös vanhemmille hautilanteissa.

4 Haastattelu

Lapsia voidaan haastatella joulun liittyen. Haastattelussa voidaan kysyä muun muassa: mitä he odottavat joululahjaksi, mistä jouluruuasta he tykkäävät tai nimeä yksi tai kaksi joululaulua. Haastattelut voidaan kirjata ylös ja kiinnittää haastattelut ryhmän huoneeseen, vaatelokeroihin

tai käytävälle. Kiinnityspaikka kannattaa laittaa sellaiseen paikkaan, että lapsi voi nähdä sen, palata siihen ja näyttää vanhemmille halutessaan. Haastatteluun lapsen nimen lisäksi tulostetaan kuva hänestä, jolloin lapsen on helppo tunnistaa omansa ja muiden haastattelut.

Leikki

Aiheena:	näytelmäleikit ja joulujuhlanäytelmä
----------	--------------------------------------

Näytelmäleikit jatkuvat joulukuussa ja sen lisäksi harjoitellaan mahdolliseen joulujuhlaan näytelmää tai laulua. Esitettävä laulu tai näytelmä voi lähteä lapsista, heidän ideoistaan tai mielenkiinnoista. Esitykseen voidaan tuoda lasten uusimpia mielenkiintoja kuten uusi lastenelokuva, lelu tai peli. Joulukuussa ohjaajat voivat keskittyä jonkin ryhmätilan lelujen kuntoon esimerkiksi lautapelit, palapelit, nuket tai rakennuspalikat.

1 Näytelmäleikki

Pienessä ryhmässä voidaan lukea tuttu lyhyt tarina läpi lasten kanssa. Sitten voidaan miettiä hahmojen tai hahmon tuntemuksia, miltä jossakin tilanteessa saattoi tuntua. Sen jälkeen voidaan lukea satu uudestaan läpi, ja lapset saavat kokeilla sadun eri rooleja. Tätä varten voidaan ottaa roolivaatteita ja rekvisiittaa mukaan. Jokainen halukas pääsee kokeilemaan ainakin jotakin roolia. Satu voidaan mennä läpi aikuisen lukiessa kertojana taustan juonta läpi tai lapset voivat omin sanoin sanoa repliikkinsä.

Pienryhmätoimintaa voidaan vetää monta kertaa kuukauden aikana, jolloin jokainen lapsi pääsee kokeilemaan näyttelystä. Sadut voivat yleisön mielenkiinnon vuoksi joka kerta erilaisia. Näytelmä voidaan näyttellä ryhmälle heti harjoitusten perään.

2 Joulujuhlaesitys

Esitys voi olla satu, joka näytellään tai laulu, joka lauletaan, tanssitaan tai vaikka näytellään. Alla on esimerkki, minkälainen esitys voisi olla. Kuitenkin ryhmän esitys kannattaa olla lapsista lähtevä, jota ohjaajat tukevat ja ohjaavat hienoon esitykseen.

Laulussa osa lapsista soittaa, osa esittää elein laulun sanoja ja kaikki laulavat. Soittajilla voi olla syksyllä käytettyjä soittimia kuten rytmimuna, triangeli tai kulkuset. Näyttelijät, laulun sanan

esittäjät saattavat laulun sanoen mukaan pyöriä piirissä, tanssia tonttutanssia tai kulkea porojonossa. Jos laulussa esiintyy yksittäisiä hahmoja kuten joulupukki, Petteri Punakuono tai satuhahmoja, voidaan heidät arpoa lasten kesken, eli kuka pääsee ketäkin esittämään.

Esitystä voidaan harjoitella pienryhmissä pelkkien sanojenkin kanssa, kuten edellisessä tehtävässä näyteltiin satu. Ohjaaja voi lukea laulun sanoja. Aluksi mietitään sanoja ja miten niitä voisi esittää, ja sitten harjoitellaan.

Ympäristö

Aiheena:	Talvi ja tutkiminen
----------	---------------------

Joulukuussa kaikkialle ei tule vielä lunta, mutta se ei tarkoita, sitä etteikö talvesta voitaisi puhua ja käsitellä. Joulukuussa on myös tarkoitus tutkia vähän kemiaa ja tehdä lasten kanssa helppoja tieteellisiä kokeita.

1 Maitovärikoe

Tähän tarvitaan syvälautanen, 2-3dl täysmaitoa, erivärisiä nestemäisiä elintarvikevärejä ja astiapesuainetta.

Syvään lautaseen kaada maitoa. Tiputele maidon sekaan erivärisiä elintarvikevärejä. Lisää sen jälkeen tippa astiapesuainetta. Värien ansiosta pystytään silmin näkemään maidon ja pesuaineen välinen reaktio. Reaktion aiheuttamana värit alkavat liikkua lautasella ja sekoittuvat toisiinsa.

2 Kelluminen

Tarvitaan kaksi appelsiinia ja iso läpinäkyvä syvä kulho, joka on puolilleen täynnä vettä.

Toinen appelsiineista kuoritaan. Kulhon täytyy olla niin suuri, että molemmat appelsiinit mahtuvat siihen helposti. Tai tarvitaan kaksi kulhoa, joissa molemmissa on vettä. Lasten kanssa mietitään aluksi, kumpi appelsiineista kelluisi vedessä ja kumpi uppoaisi. Sitten molemmat appelsiinit laitetaan kulhoon.

Kuorimaton appelsiini kelluu. Sen kuori toimii samalla tavalla kuin lasten käyttämät uimarenkaat tai pelastusliivi uudessa. Kuoren sisällä on ilmaa eikä appelsiini koskaan uppoa.

3 Juokseva pippuri

Tarvitaan pieni kulho, vettä, astianpesuainetta ja mustapippurijauhe

Kaada vesi kulhoon n. 2-3dl. Lisää pippuri kulhoon. Laita sormenpäähän tippa pesuainetta. Kosketa tällä sormenpäällä veden pintaa. Pippuri juoksee kulhon laitamille kauaksi sormesta. Tiskiaine aiheuttaa tämän.

4 "Oobleck"-taikina

Tarvitaan maissi- tai perunatärkkelystä, vettä, kulho ja lusikka. (elintarvikeväri)

Laita 1/3 vettä kulhoon ja 2/3 osaa tärkkelystä. Lisää väriä, jos haluat. Sekoita lusikalla. Oobleck on nestemäistä, mutta sitä voi käsitellä. Se pysyy hetken kasassa ja hajoaa takaisin yhdeksi kaksiksi, lätäköksi.

5 Oobleck-tanssi

Tarvitaan ooblecktaikinaa, elmukelmua, kaiutin ja soitin, jonka voit kytkeä kaiuttimeen.

Kumoa kaiutin kyljelleen äänikuopat ovat kohti kattoa. Päälyystä kuopat kelmulla, jottei kaiutin vahingossa sotkeennu tai kastu oobleckista. Kaada taikinakaiutin kuoppaan ja laita musiikki soimaan. Äänen värinä aiheuttaa sen, että oobleck alkaa liikkua ja hyppiä ilmassa.

6 Sateenkaaret lasissa

Tarvitaan 4 lasia, 1 iso kapea purkki tai vaasi, vettä, oliiviöljyä, sinistä astianpesuainetta, kevyt maissisiirappia ja elintarvikevärejä: punaista ja vihreää.

Kaada yhteen lasiin öljy, joka on sateenkaaren keltainen. Yhteen lasiin kaada tiskiaine, joka on sateenkaaren sininen. Kaada yhteen lasiin vesi ja värjää se vihreäksi. Kaada yhteen lasiin maissisiirappi ja värjää se punaiseksi.

Sen jälkeen kaada lasien sisällöt isoon astiaan tässä järjestyksessä värien mukaan: punainen, sininen, vihreä ja keltainen. Sateenkaari syntyy, koska jokaisen nesteen tiheys on erilainen ja jotkin nesteet sekoittuvat huonosti toisiin aineisiin kuten öljy.

Liikunta

Aiheena:	Kehon hahmottaminen ja uiminen
----------	--------------------------------

Tässä kuussa on sama aihe kuin edellisellä kuukaudella: kehon hahmottaminen ja uiminen. Uiminen jatkuu maaliskuuhun asti. Kehon hahmottamisessa voidaan tehdä samoja leikkejä ja harjoitteita kuin edellisellä kuukaudella. Alla on lisää ideoita oman kehon vahvistamiseen.

1 Oman kehon taidot

Harjoitukseen tarvitaan erilaisia välineitä kuten palloja, hernepusseja, ilmapalloja, mittanauha ja mitä muuta tulee mieleen.

Palloilla voidaan harjoitella omia voimia. Kuinka kovaa tai hellästi pystytään heittämään tai potkaisemaan pallo. Tarkkuusharjoituksena voidaan syöttää parille tai tähdätä maaliin.

Hernepussilla voidaan harjoitella tasapainoa kulkemalla radan tai huoneen läpi. Kuinka voidaan tasapainottaa omalla keholla siten, että hernepussi pysyy pään päällä, olkapäällä tai selällä kumarassa kävellessä.

Ilmapallo on tarkoitus pitää mahdollisimman pitkään ilmassa. Pallon voi pitää ilmassa puhaltamalla, käsien avulla tai potkimalla. Lopuksi voidaan pohtia, mikä oli helpointa ja vaikeinta

Mittanauhalla voidaan mitata hyppyjen pituuksia sekä korkeudessa että pituudessa. Esimerkiksi kuinka pitkälle pystyy hyppäämään ilman vauhtia tai vauhdin kanssa? Korkeudessa ohjaaja voi pitää kättänsä merkinä, johon tulee ylettää osua. Käsi nousee aina hieman.

2 Limbo

Limbossa on mielellään keppi ei naru, jonka ali lasten on tarkoitus päästä. Jokaisen kierroksen jälkeen keppi laskee hiukan alemmaksi, jolloin sen alitse on hankalampaa mennä. Keppiä vaakatasossa pitelemään tarvitaan kaksi ihmistä tai ohjaaja voi pitää vaikka sählymailaa vaakatasossa.

Kun kepin alittaja ei pysty alittamaan keppiä suorassa eli on liian pitkä, hänen tulee taivuttaa kehoansa taaksepäin eikä eteenpäin. Taustalle voidaan laittaa hauskaa tanssimusiikkia, jolloin oman vuoron odottelu ei ole niin tylsää ja voi odotellessa tanssia ja kannustaa muita. Kun keppi on niin alhaalla, ettei sen alittaja pysty 3. yrityksen jälkeen pääsemään sen ali tai hän menettää tasapainon, tippuu hän pelistä.

3 Spagetti

Spagetissa harjoitellaan rentoutumista ja jännittymistä. Tähän voi tuoda mukaan lasten nähtäväksi kuivaa spagettia että kypsää, joiden avulla pystytään lapsille kuvaamaan nämä kaksi tilaa.

Voidaan harjoitella makaamalla maassa. Ohjaajan ohjeistuksella jännitetään kaikkia lihaksia ja sitten rentoudutaan. Tätä voidaan toistaa muutaman kerran pidentäen jännitystä loppua kohden. Lopuksi päästään rentoutumiseen ja taustalle voi laittaa soimaan rauhallista musiikkia.

Matematiikka

Aiheena:	Kolmiulotteisuus, mittaaminen ja rytmitys
----------	---

Musiikissa marraskuun ja joulukuun yhtenä aiheena on rytmi. Kolmiulotteisuus, mittaaminen ja rytmitys ovat matematiikassa aiheina sekä marraskuussa että joulukuussa. Musiikissa rytmiä käydään läpi muun muassa lauluja rytmittämällä taputtaen tai soittimien avulla. Rytmiiin liittyviä ideoita löytyy musiikin osiosta. Rytmitystä voidaan harjoitella erilaisten lorujen, leikkien ja laulujen avulla. Mittaamista voidaan harjoitella erilaisia asioita mittaamalla. Lapsille voidaan antaa mittanauha leikkiin tai heidän kanssaan voidaan leipoa, jolloin mitataan erilaisia aineita. Joulukuussa mitataan pituutta, massaa ja pinta-alaa. Joulukuussa mitataan tilavuutta ja aikaa.

1 Vettä erilaisissa laseissa

Tarvitaan erilaisia astioita, joiden muoto, tilavuus ja korkeus ovat erilaisia. Lisäksi myös astioita, jotka ovat samanmuotoisia ja -kokoisia toisiinsa nähden, esimerkiksi kolme puolen litran mitta. Erimuotoiset astiat voivat olla läpinäkyviä esimerkiksi lasia, jolloin veden määrä ja sen pinta on helpommin havaittavissa. Jokaisessa erimuotoisessa astiassa on saman verran vettä. Lapset voivat arvailla ja miettiä, missä astiassa on eniten vettä. Kun jokainen on arvannut, astioiden vedet kaadetaan mittoihin eli yhden astian vesi kaadetaan yhteen mittaan. Havaitaan, että jokaisessa

oli saman verran vettä. Vesi voidaan kaataa takaisin astioihin, jolloin lapset näkevät tilanteen uudestaan.

Toinen vaihe voi olla, että erimuotoisiin astioihin tulee lisätä vettä niin, että veden pinnat ovat samalla tasolla toistensa kanssa. Sitten vedet voidaan kaataa kolmeen isoon samanmuotoiseen astiaan kuten kulhoihin. Alussa käytetyt mitat saattavat olla tässä vaiheessa olla tilavuudeltaan liian pieniä. Lasten kanssa voidaan päätellä, mihin astiaan mahtuu eniten vettä.

2 Leipominen

Myös askartelun osiossa leivotaan joulukuussa. Askartelussa on ehdotettu piparien leipomista (s. 78), ja matematiikan osalta voidaan puolestaan tehdä pullataikina yhdessä, jolloin ohjaaja mittaa ja kertoo aineiden määrät lapsille. Taikina nousee muutaman tunnin, ja myöhemmin päivällä voidaan leipoa.

Musiikki

Aiheena:	Taputus ja rytmi
----------	------------------

Myös matematiikassa on aiheena marraskuussa ja joulukuussa. Rytmia voidaan harjoitella laulujen, lorujen ja tavuttamisen avulla. Rytmitystä voi tehdä puheella, taputtamalla tai soittimen avulla. Hyviä rytmityslauluja ovat kuukausien esimerkkilaulut ”Helmiina” tai ”Kalle tahtoo koputella”. Marraskuussa voidaan harjoitella helpompia rytmien tekoa ja toistoa. Joulukuussa voidaan tehdä hiukan hankalampia harjoituksia.

1 Lauluja

Joululaulujen lisäksi lauletaan: Rati riti ralla (Suomalainen kansansävelmä & san. Maija Konttinen), Talvella (Petter Ohls), Tuiki, tuiki, tähtönen (Ranskalainen lastenlaulu & Suom.san. Maisa Krokfors)

2 Taputus

Taputtaa voi myös parin kanssa esimerkiksi Nalle Puh -lorun tahtiin. Aina nalle-sanassa lyödään omat kädet yhteen. Puh-sanassa taputetaan kaverin kämmeniä omilla kämmenillä. Pih-sanassa

taputetaan omilla kämmenselillä kaverin kämmenselkiä. Puhisi-sanassa taputetaan yhden ker-
ran kaverin kämmeniä (Pu), sitten kaverin kämmenselkää (hi) ja sitten taas kämmeniä (si).

Sanat:

Nalle Puh, Puh, Puh (taputus, kämmen x3)

Nalle Pih, Pih, Pih (taputus, kämmenselkä x3)

Nalle Puh, (taputus, kämmen)

Nalle Pih, (taputus, kämmenselkä)

Nalle Pu-hi-si! (taputus, kämmen, kämmenselkä, kämmen)

3 Rytmitys

Kuukausien lauluja ”Tuiki, tuiki tähtönen” ja ”Rati riti ralla” voidaan säestää rytmisoittimin. Mo-
lempien laulujen säkeistöt voidaan jakaa kahteen osaan, jolloin säestysryhmiä voi olla yhdestä
kolmeen. Ryhmien soittimet voivat olla ryhmittäin samanlaisia tai sitten voidaan sekalainen or-
kesteri. Molemmista säestäjät voivat rytmittää soittamista laulun sanojen tavujen mukaan.

Rytmittäminen voidaan kahdella ryhmällä tehdä niin, että A-ryhmä aloittaa ja B-ryhmä odottaa.
B-ryhmä jatkaa ja A on hiljaa. Kolmannella rivillä, eli kun toistetaan samat sanat ja sävelkulku
kuin alussa, molemmat A ja B soittavat. Jos rytmitysryhmiä on kolme, kolmannella rivillä C-ryhmä
säestää ja A- ja B-ryhmät ovat hiljaa. Alla on esimerkki.

Rati riti ralla (Suomalainen kansansävelmä, san. Maija Konttinen)

A: Ra-ti ri-ti ral-la, tu-li tal-vi-hal-la,

B: Kuu-ra-par-ta, tuis-ku-tuk-ka, lu-mi-viit-ta har-maa-suk-ka.

A & B tai C: Ra-ti ri-ti ral-la, sem-moi-nen on hal-la.

Askartelu

Aiheena:	Adventti, Itsenäisyyspäivä, Joulukuusi, Uusi Vuosi
Käytetyt tekniikat:	muotoilu, askartelu, erilaisten maalaustekniikoiden kokeilu ja lei- pominen.

Joulukuusi sisältää monta ideaa, joista voi valita parhaimmat. Joulukuussa on monta erilaista tek-
niikkaa eri taikainoiden muotoilemisesta maalauksesta perinteiseen jouluaskarteluun. Matema-
tiikasta löytyy myös leipomista joulukuussa. Matematiikassa leivotaan pullaa, kun taas askarte-
lussa leivotaan pipareita ja taikataikinaa.

1 Adventti

Tarvikkeet: taikataikinaa (ohje s. 36), normaali pitkäkynttilä, maaleja, pensseleitä, kynttilänpesiä (löytyy askartelukaupoista) ja liima

Ohje: Taikataikinasta muovailaan kynttilänjalka. Jalkaan tehdään tarpeeksi iso-reikä, jotta kynttilänpesä mahtuu siihen. Reiän tulee olla suora, jottei kynttilä ole vinossa ja steariini pääse valumaan kaikkialle. Jalan pintaa voi muokata esimerkiksi muovailuvahan työkaluilla, avaimilla, haarukoilla tai veitsillä. Kun kynttilänjalka on kuiva, sen voi maalata. Kynttilänpesä kannattaa liimata vasta työn ollessa valmis. Jalan aukko saattaa olla muuttunut työn kuivuttua kuten isompi. Asian voi korjata liimalla.

2 Joulukortit

Tarvikkeet: mitä aikuinen keksii ja mitä lapset haluavat tehdä.

Ohje: Kuunnelkaa lapsia ja tarkkailekaa, missä he ovat hyviä. Ovatko he hyviä repimään, liimaamaan, leikkaamaan, maalaamaan tai piirtämään. Kortti pohjana kannattaa olla kartonkia ja lapset saavat päättää värin. Kortille he saavat käyttää taitojansa ja kortin sisälle kirjoitetaan aikuisen avustuksella. Vanhimille lapsille voidaan kirjoittaa apupaperille, mitä he haluavat, että kortissa lukee. Apupaperin avulla lapsi itse kirjoittaa korttiin tekstin

3 Itsenäisyyspäivän kynttilät (6. joulukuuta)

Tarvikkeet: kynttilöitä, sinisiä kynttiläkyniä

Ohje: Kynttilät voivat olla paksuja tai ohuita, jolloin ne voidaan laittaa marraskuussa valmistettuihin kynttilänjalkoihin. Kynällä lapsi saa piirtää kynttilän kylkeen kuvioita tai vaikka sinisen ristin kuvaamaan Suomen lippua. Kynästä tuleva aine on märkää ja valuu helposti, joten kannattaa olla varovainen. Kuivuttuaan kynttilän saa ottaa kotiin poltettavaksi.

4 Pikkutontut

Tarvikkeet: shamppanjakorkkeja, kiviä, vanua, liimaa, tusseja, punaista huopakangasta, käpyjä, puuta, saksanpähkinätonttu ja saksia

Ohje: Tontun vartalo muodostuu jostain esineestä. Esimerkiksi shamppanjakorkin muodosta voi erottaa pään ja alavartalon. Korkin päälle leikataan huopakankaasta tontunlakki, joka liimataan sen päähän. Vanusta liimataan pieni parta

korkin kapeimmalle kohdalle. Parran ja lakin väliin piirretään mustalla tus-silla kaksi pistettä ja tonttu on valmis. Tonttuja voi tehdä montakin ja kui-vuttuaan valmiit tontut voidaan laittaa ympäri ryhmähuonetta kurkkimaan esimerkiksi kukkapurkkiin tai ikkunalaudoille.

5 Lasipurkkitontut

- Tarvikkeet: Lasipurkkeja kansineen esim. vauvan ruokapurkkeja, punaista huopakanga-gasta tai tavallista kangasta, vanua, massapalloja, kyniä, liimaa ja saksia.
- Ohje: Lasipurkki ja kansi päällystetään huopakankaasta tai kankaasta. Sillä aikaa, kun lasipurkki kuivuu, valmistetaan tontun pää. Massapallo on tontun pää. Leikatkaa huopakankaasta sille tonttulakki ja liimatkaa lakki valmiiksi. Sen jälkeen liimatkaa päähän vanusta pieni parta. Kun lakki on kuivunut, liimat-kaa se päähän ja piirtäkää kaksi silmää tontulle. Kun lasipurkin kansi on kuiva, voidaan liimata tontun pää paikoilleen. Lasipurkki on kätevä lahja ja sen sisälle voi laittaa jotain pientä kuten pähkinöitä, karkkeja tai pieniä pi-pareita.

6 Tontut kurkkivat ikkunoista

- Tarvikkeet: punaista ja vihreää paperia, saksia, sinitarraa
- Ohje: Lasten kanssa leikataan tonttuja punaisesta paperista ja vihreästä paperista. Aikuinen voi etukäteen leikkaa mallit tontusta ja kuusesta tai antaa lasten piirtää paperille tontun tai kuusen ja leikata sen ääriviivoja pitkin. Tontut ja kuuset kiinnitetään ryhmähuoneen ikkunoihin vilistämään ja kurkkimaan.

7 Lahjapaperin teko

- Tarvikkeet: erivärisiä papereita, litoposteria, maaleja, vettä, pensseleitä, veitsiä, peru-noita, hammasharja, piparimuotteja ja mitä ikinä keksit.
- Ohje: Lahjapaperina toimii jonkin kokoinen paperi. Sen päälle lapsi pääsee teke-mään haluamiansa kuvioita. Perunasta voi tehdä muotteja veitsen avulla. Perunasta saa tehtyä piparkakkumuotin upottamalla metallinen piparkak-kumuotti perunaan. Leikatkaa veitsellä muotin ulkopuolelle jäävä peruna pois. Perunamuotin ei tarvitse olla kuin muutaman millisenttimetriä syvä.

Hammasharjalla voi maalata erilaisia raitoja. Harjasta voidaan leikata harjarivejä, jolloin syntyy rakojen väliin isompia aukkoja. Hammasharjalla voidaan myös roiskia paperille. Paperi voidaan kostuttaa hieman etukäteen, jolloin maali leviää ja sekoittuu.

8 Joulukoristeet

Tarvikkeet: taikataikina (ohje s.36), maalia, lankaa, muovailuvälineiden työkaluja, piparkakkumuotteja, paperia ja saksia

Ohje: työkaluja, piparkakkumuotteja, paperia ja saksia

Taikataikinasta voi helposti muovaila erilaisia joulukoristeita. Yksi tärkeä joulukoriste on tähti. Taikina kaulitaan litteäksi ja siihen painetaan tähden muotoinen piparkakkumuotti. Muistakaa yläkulmaan tehdä pieni reikä kuten pillin päällä. Kuivuttuaan tähden voi maalata ja valmistuttuaan reiän läpi voidaan pujottaa lanka.

Paperista voidaan leikata erilaisia tähtiä. Siinä voi olla 4, 6 tai 8 sakaraa. Keskellä voi olla reikä tai toinen tähti. Tähdet voidaan sinitarralla kiinnittää ikkunoihin tonttujen ja kuusien seuraan (joulukuun tehtävä 6).

9 Pipareiden leipominen

Tarvikkeet: Pullataikinan ainekset tai valmispiparitaikinaa, piparkakkumuotteja

Ohje: Lasten kanssa tehdään valmiista taikinasta pyörittämällä pullia, tai valmiiksi kaulituista levyistä tehdään piparimuottien avulla pipareita kotiin vietäväksi.

TAMMIKUU

Kieli

Aiheena:	Sadut, sanoittaminen ja nimeäminen
----------	------------------------------------

Askartelussa käytetään tammikuussa erilaisia tekniikoita kuten puhallusmaalausta. Ympäristössä tutkitaan veden eri olomuotoja ja rakennellaan lumesta erilaisia asioita. Liikunnassa talvisien leikkien ja liikkumisen lisäksi aloitetaan voimistelu. Saduissa ja nimeämisissä voidaan keskittyä näihin tai kerrata aikaisempia edellisen vuoden aiheita ja mitä jouluna tai joululomalla tapahtui. Sanoittamisessa keskitytään tuntoaistiin.

1 Sadut

Saduissa voidaan vieraila erilaisissa kylmissä ympäristöissä kuten etelä- tai pohjoismantereella. Voidaan tutustua veden alla asustaviin kaloihin ja nisäkkäisiin. Miten jotkin vedenalaiset eläimet kuten valaat vaeltavat, niin kuin jotkin linnutkin, talveksi etelään pois Suomesta. Kaloista ja vesinisäkkäistä voidaan tuoda tietokirjoja lasten nähtäväksi ja omaan selailuun vapaa-ajalle.

2 Nimeäminen

Saduissa käytyä vesimaailmaa voidaan käydä läpi lapsen kanssa keskenään. Mitä kaikkea veden alta kalojen lisäksi löytyy? Mitä kalat syövät? Entä valaat? Minkälainen Suomen vesistö on? Ryhmähuoneen seinille voidaan lisätä kuvia erilaisista vesistöistä, kaloista ja muista veden alla löytyvistä asioista.

3 Sanoittaminen

Sanoittamisessa tällä kertaa keskitytään tuntoaistiin. Tuntoaistista ja siitä, miltä jokin asia tuntuu, voidaan puhua lasten kanssa aamupiirissä, ruokailussa, ulkona, sisällä ja myös harjoituksissa.

4 Tuntoaisti 1

Harjoitteeseen voidaan ottaa erilaisia materiaaleja. Tutkittavat esineet voivat olla kylmiä, lämpimiä, kovia tai pehmeitä, märän tai limaisen tuntuisia. Esineen materiaali voi olla karvainen, silkkinen, myhkyräinen tai karhea. Ohjaaja voi etukäteen kerätä koriin erilaisia tavaroita, joita tunnustellaan käsin tai niitä voidaan hieroa ihoa vasten.

5 Tuntoaisti 2

Ohjaaja voi myös kerätä erilaisia mattoja, joiden pinnat ovat erilaisia. Niitä pitkin voidaan kävellä, maata, tunnustella käsin ja kietoutua makkaralle. Mattoina voi olla muun muassa arabialainen matto, muovinen kynnysmatto, kylpyhuoneessa käytettävä muovimatto, hapsuinen matto, normaalimatto tai jumppamatto.

6 Tuntoaisti 3

Tätä varten ohjaajan täytyy valmistaa etukäteen muutama maalitela. Telojen pintaan voidaan kiinnittää erilaisia materiaaleja, kovia, pehmeitä tai karvaisia. Teloja voidaan valmistaa vaikka kuinka monta. Tässä on muutama esimerkki. Yksi maalitela voidaan peittää erikokoisilla puolikkaila tupsuilla. Toiseen kelaan voidaan kiinnittää pieniä styroksipallon puolikkaita. Kolmannen telan ympärille voidaan kiinnittää keskipaksua karheaa köyttä ja neljäs voi olla normaali maalitela.

Lapsien kanssa tilassa kannattaa olla kokovartalopeili, jonka kautta lapsi myös näkee itsensä. Teloilla voidaan maalata toinen toistaan tai maalata itseään. Harjoitteen lopuksi maahan levitetään mukavia mattoja kuten jumppamattoja, joiden päällä on helppo makoilla ja rentoutua. Mukavimmalla telalla ohjaaja rullailee lasten keho läpi. Ensiksi keskikeho, ja viimeisenä sormet ja varpaat. Telat voivat olla myös ryhmätiloissa, jolloin lapsen halutessa hän voi rullata telaa itseensä. Aikuinen voi myös vapaa-ajalla rullailla lapsia teloilla.

Leikki

Aiheena:	Rakenteluleikit, laulu- ja piirileikit
----------	--

Tässä kuussa harjoitellaan erilaisilla materiaaleilla rakentelua sekä leikitään laulu- ja piirileikkejä. Ympäristön yhtenä aiheena on lumesta rakentelu. Jos lunta ei olekaan ulkona rakenteluun, rakentelua voidaan painottaa enemmän sisällä.

1 Rakenteluleikit

Rakenteluleikeissä tulee usein mukaan rakennuspalikat, legot tai duplot. Tammikuussa voidaan rakennella monesta muustakin eri materiaalista. Esimerkiksi lasten kanssa voidaan rakentaa leikin elokuussa esitelty pahvista tehty auto. Jos on rakennettu auto ja se tarvitsisi korjausta, voidaan lasten kanssa se viedä korjaukseen ja leikkiä korjaamoa.

Rakennella voidaan pahvista, mitä vain mieleen tulee. Tytöt ehkä haluavat hevosille tallin ja pojat haluaisivat linnan. Rakentelussa voidaan käyttää laatikoita, pillejä, wc- tai talouspaperipahvirullia.

2 Karhun luola

Lepohuoneeseen tai muuhun isoon tilaan voidaan rakentaa iso telta lasten kanssa tai ryhmähuoneessa pöytien alle voidaan rakentaa karhuntalviluolat ja huone on metsä. Taustalle voidaan laittaa metsän aiheista musiikkia.

Kesällä karhut tallustavat, syksyllä syövät ja alkutalvesta menevät väsyneesti talvilevolle. Kevään tultua karhut venyttelevät ja haukottelevat. Karhut kurkistavat varovaisesti ulos ja huomattuaan, että on tullut kevät ne tanssien tulevat ulos ja halaavat tai kättelevät toinen toistaan, kun ei ole niin pitkään aikaan nähty.

3 Oravan pesät

Ryhmähuoneessa pöytien alle voidaan rakentaa pienet oravanpesät, ja huone on metsä. Taustalle voidaan laittaa metsäaiheista musiikkia. Leikki voi olla aika jännittävä lapselle. Jännitystä voidaan vähentää, jos pesien seiniä ei peitetä verhoilla. Eli pesissä on vain katot oravien päällä.

Oravat eli leikkijät menevät pesiinsä. Kussakin pesässä voi olla 2-3 oravanpoikasta. Kuitenkin on yksi orava liikaa eikä hänelle ole paikkaa, mihinkään pesään. Orava juoksee johonkin pesään, jolloin joku pesästä pitää siirtyä seuraavaan pesään. Jos pesässä on kaksi oravaa, pesään tulija koskettaa toista oravaa, ja koskematon orava siirtyy seuraavaan pesään. Jos pelataan niin, että pesässä on kolme oravaa, se orava siirtyy, johon pesään tuleva orava koskettaa.

Leikki loppuu siihen, että ohjaaja kuuluttaa metsän uutisia. Esimerkiksi: ”Uutisia, uutisia! Oravat ovat keksineet sen. He ovat kaivertaneet jokaista pesäänsä suuremmaksi, jolloin kuka tahansa orava on heille tervetullut!” Pesässä olevat oravat alkavat kaivamaan pesänsä seiniä ja lattiaa, ja ylimääräinen orava juoksee yhteen pesään.

4 Laulu- ja piirileikit

Näitä leikkejä voidaan leikkiä sisällä ulkona, odottaessa, pukiessa tai vaikka aamukokoontumisissa. Musiikissa tammikuussa ovat aiheena myös laululeikit. Improvisaatiolauluna lasten kanssa voidaan leikkiä laulavaa kapteeni käskee -leikkiä. Voidaan leikkiä ”pienen pientä elefanttia”, ”leipuri hiivaa”, ”auringonkukkaa” tai vaikka muita ohjaajalle tuttuja laululeikkejä. Enemmän esimerkkejä laululeikeistä löytyy musiikin osiosta tammikuusta.

5 Piirileikki: nimileikki

Istutaan piirissä, jotta kaikki näkevät toinen toisensa. Nimileikin voi ottaa aamukokoontumiseen tai jumppahetken aluksi. Käsillä taputetaan vuoroin käsiä, vuoroin reisiä tasaista rytmiä. Nimi- kierros voidaan aloittaa ohjaajan vasemmalta ja kiertää piirin ympäri ohjaajan oikealle puolelle. Ohjaaja näyttää mallia. Ohjaaja kyselee, lapsi kertoo nimensä, ja koko piiri tervehtii lasta. Koko piiri taputtaa. Alla on vuorosanat, ja esimerkkinä nimen kohdalla on ”nimi”. Alleviivatut tavuilla kädet osuvat reisiin ja alleviivaamattomat taputetaan.

Ohjaaja:

Ter-ve kave-ri, mikä on sun nime-si?

Lapsi: Ni-mi

Koko piiri: Ter-ve Ni-mi!

6 Piirileikki: Nimileikki 2

Edellinen nimileikki voidaan myös tehdä piirissä seisten. Ohjaaja lähtee hyppelemään piirin keskellä ja pysähtyy jonkun lapsen eteen. Hän hyppii samanlaisella rytmityspainotuksella kuin edellisen leikin sanat. Hyppyjen painot menevät niin, että maassa lausutaan seuraava tavu tai tavu-parit. Lapsi vastaa pomppien tavaten nimensä. Koko piiri pomppii paikallansa tervehtien lasta. Lapsi siirtyy ohjaajan eteen, ja he jonona pomppivat seuraavan piirissä olijan eteen. Nyt leikin keskellä oleva jono kysyy aina yhdessä lapsen nimeä, ja kun uutta henkilöä on tervehditty, johdattaa hän jonon seuraavan luokse.

7 Leikkivarjo

Leikkivarjon kanssa voidaan leikkiä lasten kanssa. Leikkivarjo on esitelty liikunnan toukokuussa (s. 121).

Ympäristö

Aiheena:	Veden eri muotojen tutkiminen ja lumesta rakentelu
----------	--

Jos käy niin, että tammikuussa ulkona ei ole pakkasta tai lunta, voidaan vettä tutkia sisällä sen kolmena eri muotona: höyry, vesi ja jää. Jäätä voidaan valmistaa huonon sään tullessa pakkasessa. Kielessä tammikuussa yhtenä aiheena on vedenalainen maailma. Jos päiväkodin lähistöltä löytyy kaloihin liittyvä näyttely tai iso akvaario, voidaan sen luokse tehdä retki. Esimerkiksi joissakin ravintoloissa tai eläinkaupoissa usein on pieniä akvaarioita. Lupaa etukäteen pyytämällä ja saamalla luvan voidaan muutaman lapsen kanssa tehdä retki akvaarion luokse. Myös vanhempia voidaan kehottaa mennä lastensa kanssa retkelle katsomaan kaloja. Tampereelta löytyy esimerkiksi Särkänniemi ja Helsingistä löytyy Sea Life, joista löytyy isompia kaloja ja jopa vedessä eläviä nisäkkäitä.

1 Vesi

Vettä voidaan tutkia yksinkertaisesti laittamalla vettä kattilaan ja hellan päälle. Vesi voidaan mitata kattilaan vaikka yksi lasillinen. Kuumetessaan vesi alkaa höyrystymään. Kun nestettä on kattilassa enää puolet jäljellä, voidaan kattila ottaa liedeltä pois. Annetaan veden jäähtyä ja kaadetaan se samaan lasiin takaisin.

Vettä voidaan myös tutkia kaatamalla vaikka jääpalamuottiin vettä ja laitetaan se pakkaseen. Jos tämän tekee aamulla, iltapäivällä vesi on jo ehkä jäänyt kokonaan. Samojen lasten kanssa koonnutaan ja otetaan pakkasesta astia. Tutkimisen jälkeen astia voidaan nyt jättää pöydälle odottamaan ryhmätilassa. Lapset voivat leikkiä ja tehdä, mitä haluavat ja aina välillä he voivat tulla katsomaan jään sulamista.

2 Lumi

Lunta on erilaista: räntää, kovaa, pehmeää, höttöistä ja niin edelleen. Lumesta voidaan keskustella lasten kanssa ja lapset voivat kertoa omia kokemuksia lumesta. Jos on sopivanlaista rakenteluun sopivaa lunta pihalla, voidaan lasten kanssa rakentaa lumiukko tai -rouva. Voidaan rakentaa myös lyhty.

Liikunta

Aiheena:	voimistelu, pulkkailu, luistelu, hiihtäminen ja uiminen
----------	---

Jos lunta ja jäätä ei ole vielä tullut tammikuuhun mennessä tai sitä on liian vähän, voidaan liikunnassa painottaa erilaisia pallopelejä, sääntöleikkejä tai kerrata syksyn aiheita ja sen harjoitteita. Kertauksessa aikuinen voi arvioida lapsen kehitystä syksyltä ja mitä tukea liikunnassa lapsi erityisesti tarvitsisi.

1 Muodot

Harjoituksessa keskitytään erilaisiin muotoihin: ympyrä, neliö ja kolmio. Huoneeseen on laitettu näiden muotoisia esineitä. Lasten kanssa mietitään ja etsitään näitä esineitä. Voidaan miettiä, minkä muotoisia ne ovat. Miettimisen jälkeen lasten tehtävänä on tuottaa nämä sama kolme muotoa kehollansa. Tämän jälkeen kolme muotoa tehdään parin kanssa.

Harjoituksen lopuksi voidaan harjoitella vielä muotoja paperin avulla. Jokaiselle lapselle annetaan sanomalehden sivu tai A4-paperi. Tästä lapsen tulee tehdä samanmuotoinen paperi kuin ohjaajalla olevassa esimerkissä on.

2 Selkään piirto

Aikuinen piirtää tai lapsi piirtää aikuisen näyttämästä kuvakortista toisen lapsen selkään kuvassa olevan kuvion. Selkään piirretyn tulee yrittää tunnistaa kyseinen kuvio. Kuvioita voidaan ottaa kolme: ympyrä, kolmio ja neliö. Nuoremmille voidaan vähentää vaihtoehtoja kuten ympyrään ja kolmioon. Ennen harjoitusta lapsen selkään voidaan piirtää esimerkit, jolloin hänelle piirretty hahmotelma, miltä kuvio tuntuu selässä.

Jos muotojen termit on lapselle hankala nimetä, voidaan piirrettävälle antaa hänen nenänsä eteen kuvakortit muodoista. Kuvakortit voivat olla hänen nähtävillä, kun esimerkit alussa piirretään hänen selkäänsä. Näin hän kokee muodot eri aistein.

3 Pulkkailu

Ennen pulkkamäkeen lähtemistä on tärkeää käydä läpi lasten kanssa muutama sääntö. Jos leikkipihalta löytyy pulkkamäki, kannattaa sääntöjä käydä läpi heti lumen tultua. Sääntöjen kannattaa olla yksikkö muodossa ja positiivisia, ei negatiivisia älä-muodossa. Tässä on esimerkkejä säännöistä:

1. Odota omaa vuoroasi
2. Laskea saa, kun mäki on tyhjä
3. Laskea saa, kun mäen alla ei ole ketään

4 Hiihtäminen

Hiihtämistä kannattaa kokeilla lasten vapaa-ajalla, jos päivähoidosta löytyy lapsille sukset. Pihalle voidaan tehdä pieni ympyrä tai reitti, jonka ympäri aikuisen tuella pääsee lapsi kokeilemaan hiihtämistä kerran tai kaksi.

5 Voimistelu

Voimistelussa voidaan harjoitella esimerkiksi hyppyjä, tasapainoilua penkkien päällä, puolapuilla kiipeilyä, renkaista tai liaanista roikkumista ja keinumista, kierimistä ja kuperkeikkoja. Liikunta-hetkessä voidaan harjoitella muutamia näistä tai monia erilaisia. Tilaan voidaan tehdä rata yksin tai antaa lasten luoda sellainen. Toisaalta hetken voi luoda myös eri osioista, joissa jokaisessa harjoitellaan erilaisia voimisteluun liittyviä liikeitä.

Matematiikka

Aiheena:	Muodot, sijainnit ja suunnat
----------	------------------------------

Matematiikassa tammikuussa ja helmikuussa keskitytään muotoihin, sijainteihin ja suuntiin. Muodoissa keskitytään tammikuussa ympyrään, neliöön ja kolmioon. Helmikuussa voidaan lisätä haastetta esimerkiksi soikiolla tai suunnikkaalla. Sijainneissa ja suunnissa keskitytään pareihin alla-päällä, sisällä-ulkona, yläpuolella-alapuolella, eteen-taakse ja ylös-alas.

1 Muotoleikki

Leikkiä voidaan leikkiä ulkona, sisällä tai esimerkiksi liikuntahetkessä. Maassa on erimuotoisia mattoja: neliö, kolmio ja ympyrä. Niitä voi olla useampi tai vain muutama. Musiikin soidessa lapset liikkuvat huoneessa, mutta musiikin lakattua heidän tulee mahdollisimman nopeasti mennä seisomaan tai istumaan jonkin maton päälle. Tämän jälkeen voidaan miettiä, minkä muotoinen matto on. Esimerkiksi voidaan laskea kulmat. 0=ympyrä, 3=kolmio ja 4=neliö. Sitten leikki alkaa uudestaan. Musiikin pysähtyessä ohjaaja voi sanoa myös muodon, minkä päälle tulee mennä koskemaan. Tällöin useampi voi tulla yhdelle matolle, jos mattoja ei riitä.

2 Sokko

Lasten kanssa voidaan leikkiä sokkona eli silmät sidottuina tai kiinni, ja sokkona kulkeva yrittää päästä seisomaan maton päälle ohjeiden perusteella. Toinen lapsi tai ohjaaja selittää, mihin suuntaan tulee kulkea.

3 Sijainnit

Lapsen kanssa voidaan harjoitella sijainteja lapsen haluamassa leikissä. Ohjaaja kysyy lapselta, mihin suuntaan tai minne hän laittaa lelunsa. Esimerkiksi kun kotileikissä astiat on pesty, ne pitäisi laittaa oikeille paikoille. Ohjaaja kysyy aina, minne astia kuuluu. Jos lapsi sanoo hieman huonosti sijainnin, ohjaaja voi vastauksessaan käyttää sijainnin nimeä ”aa tämä lautanen kuuluu lasien alapuolelle”.

Musiikki

Aiheena:	Lorut ja laululeikit
----------	----------------------

Tammikuun aiheena ovat lorut ja laululeikit. Lasten kanssa voidaan keksiä uusia loruja ja lauluihin keksiä uusia liikkeitä. Lorut jatkuvat helmikuussa kielen yhtenä aiheena.

1 Lauluja

Kuukauden lauluina ovat Tuiki, tuiki, tähtönen (Ranskalainen lastenlaulu & Suom.san. Maisa Krokfors), Piiri pieni pyörii (kansanlaulu), Yksi pieni elefantti (leikkilaulu), viisi pientä ankkaa (leikkilaulu)

2 Lorupaja

Lasten ja lapsen kanssa mietitään yhdessä loru. Lorusssa voidaan keskittyä siihen, että sanojen alut alkavat samalla kirjaimella uudella rivillä tai että sanojen loppuosa rimmaa. Loru kirjoitetaan ylös muistiin. Esimerkiksi viikonpäivä-loru, jossa alkusanat alkavat samalla kirjaimella ja loppurimmauskin löytyy:

Maanantaina makkarat tehtiin,
tiistaina tikut vuoltiin,
keskiviikkona keitto keitettiin,
torstaina tupaan kannettiin,
perjantaina perheelle annettiin,
lauantaina liemi latkittiin,
sunnuntaina suu pyyhittiin.

Askartelu

Aiheena:	Puhallusmaalaus, Repiminen, Hiili, Lumesta rakentelu
Käytetyt tekniikat:	puhallusmaalaus, repiminen, hiili, rakentelu

Tammikuussa harjoitellaan hallittua repimistä, puhallusta sekä hiilen käyttämistä. Sen lisäksi ympäristössä rakennetaan lumesta. Minä-tehtävässä jatketaan liikunnassa marraskuun ja joulukuun aihetta oman kehon hahmottamista ja tutustutaan hiileen ja sen ominaisuuksiin. Rakenteluun löytyy ympäristön puolelta ideoita.

1 Ilotulitus

Tarvikkeet: paperia, maalia ja mehupillejä.

Ohje: Kaatakaa pieni määrä maalia paperille. Puhaltakaa pillillä maalia eri suuntiin. Paperille voi ottaa eri värejä, jolloin ne sekoittuvat ja tulee erilaisia ilotulitteita. Valmista märkää työtä on vaikea liikutella, jottei maali leviä liikaa tai vahingossa väärään suuntaan.

2 Minä

Tarvikkeet: Paperia, hiiliä ja sakset, peili

Ohje: Paperin päälle lapsi laittaa kätensä ja aikuisen avulla piirretään hiilellä käden ääriviivat. Jos paperi on tarpeeksi iso, voidaan molempien käsien ääriviivat piirtää. Käsien ympärille lapsi voi piirtää eriasioita tai maiseman.

Peilin avulla toiselle paperille lapsi pääsee piirtämään oman itsensä. Peili on sitä varten, että hän voi ottaa kasvoistansa mallia. Jos hiili on tähän tehtävään vaikea, voidaan lyijykyniä käyttää. Lopuksi hiilellä lapsi voi piirtää omille kasvoilleen. Hiili tarttuu sormiin todella hyvin ja sormien avulla hiiltä saa helposti levitettyä kasvoille. Tehtävän jälkeen lapsesta voidaan ottaa kuva ja sen jälkeen pestään kasvot.

3 Lumiukko

Tarvikkeet: värillistä ja valkoista paperia, liimaa

Ohje: Värilliselle pohjapaperille rakennetaan lumiukko. Tehtävässä ei saa käyttää saksia, joten paperi tulee repiä haluamaansa muotoon. Valkoinen paperi edustaa lunta ja lumiukolle luodaan haluttu ulkoasu. Kun lumiukot ovat valmiita, voidaan ne kiinnittää ryhmätilan seinälle.

HELMIKUU

Kieli

Aiheena:	Lorut, arvoitukset, sanaleikit ja sadut
----------	---

Helmikuussa ohjaajat voivat etsiä jälleen uusia loruja. Lorut, arvoitukset, sanaleikit ja sadut voivat liittyä muihin alueiden helmikuun aiheisiin kuten eläinten jälkiin, talviuneen tai ystäväyteen.

1 Sadut

Sadut voivat liittyä talveen ja kuvissa voi olla erilaisia jalanjälkiä, joita mietitään lasten kanssa. Satujen lisäksi voidaan tuoda tietokirjoja eläinten jäljistä.

2 Lorut

Uusia loruja voidaan etsiä ja keskittyä, että loruja tulee luettua ja käytettyä lasten päivittäisissä tilanteissa. Loruja voidaan lukea aamupiirissä, ennen ruokailua, pukiessa tai käsiä pestäessä. Helmikuussa voidaan miettiä tai painottaa lorujen ääniteitä, samoja alkuja tai loppuriimiä.

3 Arvoitukset

Lapsille voidaan antaa arvoituksia ja pieniä pähkinöitä mietittäväksi. Pian muutamien arvoitusten jälkeen lapset saattavat alkaa keksiä omia arvoituksia. Niitä kannattaa kuunnella ja kirjata ylös. Ylös kirjattuna niitä voidaan muistella myöhemmin ja jakaa vanhemmille, heidän hakiesaan lastansa päivän päätteeksi. Arvoitukset voivat liittyä esimerkiksi eläinten jalanjälkeen. Ohjaaja voi näyttää aamupiirissä kuvaa jalanjäljestä ja kysyä, kenen se voisi olla. Jäljet ryhmähuoneen ympäristössä esillä seiniin ja maahan kiinnitettynä saattavat innostaa lapsia keksimään omia arvoituksia.

4 Sanaleikit

Sanaleikeissä voidaan käyttää loruja avuksi ja pähkäillä äännteitä ja mitkä sanat alkavat tietyllä kirjaimella. Leikeistä lapset voivat piirtää karttoja, esimerkiksi mikä ei kuulu joukkoon: apina, banaani, aurinko, apila, ananas vai avain. Lautapeliin kuten muistipelin avulla voidaan myös leikkiä lapsen kanssa sanojen kanssa, mikä kuuluu joukkoon ja mikä ei.

Leikki

Aiheena:	Didaktiset leikit
----------	-------------------

Helmikuussa ja maaliskuussa aiheina ovat didaktiset leikit. Eli keskitytään leikkeihin, joille ohjaaja on etukäteen asettanut tavoitteita, ja leikissä opitaan tai kehitetään jotakin tai joitakin lapsen taitoja. Lapset voivat leikkiä keskenään didaktisia leikkejä, kun he ovat oppineet aikuiselta leikin säännöt ja tavoitteet. Didaktisia leikkejä voidaan leikkiä ympäri vuoden. Nämä kaksi kulkua painottuvat niihin, jona aikana ohjaajat voivat keksiä ja etsiä uusia opettavaisia leikkejä.

1 Kim-leikki

Tähän tarvitaan muutama esine ja kaveri. Pöydälle laitetaan leluja, esineitä tai tavaroita. Toinen leikkijöistä tarkkailee tavaroita ja painaa ne muistiin. Leikissä toinen pyytää tarkkailevaa sulkemaan silmät. Silmät suljettuna tarkkailija ei näy, minkä tavaran toinen ottaa pöydältä pois piiloon tarkkailijalta. Toinen antaa luvan avata silmät, ja nyt tarkkailijan on yritettävä arvata, mikä pöydältä puuttuu. Jos tarkkailija ei arvaa voi toinen antaa vihjeitä, kunnes tarkkailija arvaa. Arvattuun tavara laitetaan takaisin pöydälle ja rooleja vaihdetaan. Jos leikki alkaa olla helppoa kummallekin, voidaan piiloon laitettavien tavaroiden määrää lisätä tai ottaa lisää tavaroita pöytään muistettavaksi.

2 Erilaiset lautapelit

Päiväkodista löytyy erilaisia valmiita lautapelejä, korttipelejä, muistipelejä ja palapelejä. Helmikuussa ja maaliskuussa voidaan erityisesti pelata valmiita pelejä, mutta sen lisäksi lasten kanssa heidän ideoimanaan voidaan luoda uusia pelejä. Yksi hyvä motoriikan, omien raajojen hahmotamisen ja värien ymmärtäminen on Twister.

3 Oman palapelin tekeminen

Jokaisen lapsen kanssa voidaan tehdä oma palapeli. Lapset voivat ensiksi piirtää paperille ja liimata kuvan pahvin päälle tai piirtää suoraan esimerkiksi kartongin päälle. Ohjaaja voi auttaa palojen leikkaamisessa, jos on vaikeuksia.

Ympäristö

Aiheena:	Eläinten jäljet ja eläinten talviuni
----------	--------------------------------------

Talvella lumessa voi näkyä vaikka minkä muotoisia ja kokoisia jälkiä. Jälkiä voidaan hyödyntää ryhmätalansistuksessa, musiikissa tai vaikka liikunnassa. Jotkut eläimet taas nukkuvat talven yli. Asiaa voidaan keskustelujen, kirjojen ja laulujen avulla käydä läpi.

1 Eläinten jäljet

Jokaisella ihmisellä ja eläimellä on omanlaisensa käden- tai jalanjälki. Jälkiä voidaan lähteä tutkimaan lähipuistoon. Ihmisen jälkiä verrattuna voidaan käydä läpi myös taiteen avulla. Jokainen painaa omalle paperille maalatulla kädellä tai jalalla oman jälkensä. Ryhmä voi tehdä myös yhteistyömaalauksen, johon jokainen pääsee painamaan oman puumerkinsä. Maalaus voidaan ripustaa ryhmäseinälle.

Eläimen jälkiä voidaan käydä läpi kirjojen avulla. Ohjaajat voivat myös tulostaa tai piirtää mallien avulla ryhmälle kuvia eläinten jäljistä. Jäljet voidaan laittaa seinää pitkin kulkemaan tai huoneen poikki, kuin karhu olisi kävellyt huoneessa ja jänis loikkinut sitä pakoon pöydän alle. Jälkiä voidaan hyödyntää myös liikunnassa tai lapset saattavat hyödyntää niitä omassa leikeissänsä.

2 Talviuni

Lasten kanssa voidaan käydä läpi, ketkä kaikki eläimet nukkuvat talviunta, ja miksi. Voidaan myös miettiä, miten joku eläin sitten on hereillä koko talven ja käydä läpi sitä, kuinka eläin vaihtaa turkin väriä. Voidaan leikkiä talviunileikkiä, jossa kaikki menevät nukkumaan ja kun keväinen musiikki alkaa soimaan kaikki heräilevät ja siristävät silmiään ja alkavat tanssia kevään tultua.

Liikunta

Aiheena:	voimistelu, pulkkailu, luistelu, hiihtäminen ja uiminen
----------	---

Jos helmikuussa eivät säät suosi talven suhteen, voidaan liikunnassa ottaa vaikka eläimiin liittyviä liikuntaharjoituksia tai leikkejä. Ympäristössä on helmikuun yhtenä aiheena eläimet. Eläinteema voidaan tuoda myös liikuntaan. Eläimien osalta niiden liikkumista voidaan matkia ja muutamalle hetkelle voidaan luoda lasten kanssa kehyskertomus eläinten maailmasta kuten savanni, viidakko, Suomen metsä tai etelänapa. Jotta tunnelmaan pääsee helpommin, voi taustalle laittaa metsän ääniä.

1 Voimistelu

Voimistelussa voidaan jatkaa siitä, mihin tammikuussa päästiin. Vaikeusastetta voidaan nostaa hieman korkeammalle. Voimisteluun voidaan tuoda eläimellistä menoa. Esimerkiksi rata tulee tehdä kissamaisesti, apinamaisesti tai karhumaisesti

2 Eläintanssit

Ohjaaja voi kehittää helpon koreografian hetkeä varten, valita valmiiksi koreografioitua musiikkia tai valita musiikkia, jonka tahdissa lapset voivat itse tanssia. Jotta lasten olisi helppo irrottautua ja heittäytyä tanssimaan vapaasti, kannattaa aluksi tanssia myös valmiiksi koreografioitua liikkeitä. Musiikki valitaan eläinteeman mukaan. Musiikkina voi olla esimerkiksi Camille Saint-Saënsin säveltämä Eläinten karnevaali, jossa on 14 eri pientä kappaletta.

Matematiikka

Aiheena:	Muodot, sijainnit ja suunnat
----------	------------------------------

Matematiikassa tammikuussa ja helmikuussa keskitytään muotoihin, sijainteihin ja suuntiin. Muodoissa keskitytään tammikuussa ympyrään, neliöön ja kolmioon. Helmikuussa voidaan lisätä haastetta esimerkiksi soikiolla tai suunnikkaalla. Sijainneissa ja suunnissa keskitytään pareihin alla-päällä, sisällä-ulkona, yläpuolella-alapuolella, eteen-taakse ja ylös-alas.

1 Kapteeni käskee -leikki

Lapsi tai ohjaaja on kapteeni. Kapteeni käskee aina tekemään jotain ja sijainti on käskyssä mukana. Esimerkiksi kapteeni käskee pöydän alle, kapteeni käskee eteenpäin, taaksepäin, nouse ylös tai maahan alas.

2 Muototaideteos

Tarvitaan erivärisiä papereita, saksia ja liimaa.

Valitaan yksi taustapaperi. Tälle on tarkoitus taiteilla taideteos, jossa on pelkästään muotoja: ympyröitä, kolmioita ja neliöitä. Aiheena voi olla ihmisen kasvot, kukka, talo tai jokin muu.

3 Ryhmämaskotin etsiminen

Joka päivä ohjaaja on piilottanut ryhmämaskotin jonnekin piiloon. Esimerkiksi aamupiirissä etsitään maskottia. Se, joka löytää maskotin, kuvailee, mistä sen löysi. Jos lapsi ei osaa vielä kuvailla paikkaa, ohjaaja auttaa ja nimeää tarkasti, missä maskotti oli.

Musiikki

Aiheena:	Kuunteleminen ja musiikin kuunteleminen
----------	---

Kuukauden aiheena on kuunteleminen ja musiikin kuunteleminen. Kuunteleminen on muutakin kuin vain musiikkiin liittyvää. Lasten kanssa voidaan eri tilanteissa arjessa pysähtyä kuuntelemaan ja tehdä tutkimusmatkoja, joissa tarkoituksena on kulkea hiiren hiljaa, ettei kukaan huomaa tutkijoita. Musiikkina voidaan kuunnella klassista, lasten-, rock-, ooppera-, musikaalimusiikkia tai mitä tahansa muuta musiikkityyliä. Helmikuussa voidaan pyytää joku soittamaan päiväkotiin tai mennä kuuntelemaan elävää musiikkia.

1 Lauluja

Kuukauden lauluina ovat Hiivi hiljaa varpailla (Tsekkiläinen kansansävelmä & Suom. Liisa Tenkku), Jäniksellä pitkät korvat (Soili Perkiö), Jospas minä kissan saisin (Kari Rydman)

2 Tutkimusretket

Mitä tapahtuu ryhmämme ulkopuolella? Tämä on kysymys, johon ryhmä yrittää löytää vastauksia kuukauden aikana. Retkiä voidaan tehdä päiväkodin sisällä, pihalla tai retki voidaan tehdä johonkin uuteen paikkaan, jossa on valmiiksi hiljaista, esimerkiksi kirjastoon. Tästä voi herätä uusia kysymyksiä tutkijoille eikä kaikki ehkä selviä heti ensimmäisellä kerralla. Tutkimusmatkoja kohteeseen saatetaan tehdä siis muutaman kerran ja eri kokoonpanoilla.

3 Levyraati

Joka päivä kuunnellaan pienryhmässä tai aamukokoontumisissa erityylinen kappale musiikkia. Päivällä kappale voidaan kuunnella uudestaan, ja miettiä, kuka siellä laulaa: aikuinen, lapsi, nainen vai mies? Erottaako sieltä jonkin soittimen, onko kappale tai musiikkityyli mieleinen?

Askartelu

Aiheena:	Runebergin päivä, Ystävänpäivä, Kalevalan päivä, Laskiaistiistai
Käytetyt tekniikat:	Nyörit ja palmikot Kirjain, lanka ja nimitaulut

Helmikuussa vietetään monta erilaista merkkipäivää. Helmikuussa keskitytään lankoihin, niiden käsittelemiseen, maalaukseen, askarteluun, liisterin ja paperimassan käyttämiseen. Sen lisäksi jatketaan oman kehon hahmottamista, jota on aikaisempina kuukausina käyty marras-joulukuun liikunnassa ja tammikuun askartelussa.

1 Runebergin päivä (5. helmikuuta)

Tarvikkeet: valkoista paperia, sinistä maalia, värikyniä, sulkia tikkuja, saksia ja kyniä.

Ohje: Runeberg kirjoitti runon joutsenesta. Ennen askartelua lukekaa Runebergin runo, esimerkiksi Tarmo Maneliuksen suomentama. Tehtävänä on piirtää joutsen valkoiselle paperille, jonka jälkeen se leikataan ääri viivoja pitkin. Joutseneen voi liimata sulkia, piirtää sille silmä ja värittää nokka. Joutsen kiinnitetään tikkuun, niin että siitä lapsi pystyy pitämään siitä kiinni.

Isolle paperille tai kartongille maalataan lampi sinisellä värillä. Paperin pitää olla niin suuri, että kaikkien joutsenet mahtuvat sinne uimaan. Maalin kuivuttua voidaan lampi leikata muotoonsa ja laittaa seinälle. Musiikin soidessa lapset voivat liikutella joutseniensa lammella. Askartelu ja musiikkihetken jälkeen joutsenista irrotetaan tikut pois ja sinitarralla kiinnitetään linnut lampeen ui-maan. Musiikkina voi olla joutseneen liittyviä kappaleita kuten Pjotr Tsaikovski: Joutsenlampi, Jean Sibelius: Tuonelan Joutsen tai Camille Saint-Saens: Joutsen Eläinten karnevaalista.

2 Ystävänäpäivä (14. helmikuuta)

Tarvikkeet: Punaista paperia, saksia, pahvilaatikko, maaleja

Ohje: Paperista voidaan leikata sydänketjukirje. Taitelkaa paperi moneen kertaan ja sen jälkeen leikatkaa siihen sydän. Kun taitokset avataan, on paperissa monta sydäntä. Sydämet tulee leikata niin että sydämen reunat eivät katkea. Ketju voi olla pöytäkoristeena ruokapöydillä tai siihen lapsi voi kirjoittaa tai piirtää viestin.

Aikuinen voi ryhmälle tehdä oman postilaatikon pahvilaatikosta. Laatikon pinta voidaan maalata oranssiksi ja kylkeen piirtää mustalla torvi symboli. Laatikkoon kannattaa leikata pieni aukko, jotta postit voidaan sujauttaa laatikon sisään.

3 Kalevalan päivä (28. helmikuuta): Kalevala-korut

Tarvikkeet: savea, paperimassaa, liisteriä, helmiä, kultaspray, hopeaspray, nauhaa, hius-korupohjia, hiekkaa, hilettä, pesuainepullo, kangasta, foliota, sukka-puikkoja, liimaa, saksia ja mitä ikinä keksit

Ohje: Tarvikkeista valmistetaan erilaisia Kalevala-koruja. Aluksi tarkastelkaa lasten kanssa, minkälaisia Kalevala-koruja on olemassa. Korujen pohjana voi olla lasipurkkien metallikansia, hiuskorupohjia. Helmiä tehdessä savesta tai muusta massasta kannattaa helmi tehdä sukka-puikon ympärille. Massan kuivuttua helmi on helppo ottaa puikosta irti ja siinä sopivan kokoinen reikä pujottamista varten. Kun korut ovat muodoltaan valmiita, voidaan ne kulta- tai hopeasprayllä värjätä.

Foliosta voi myös tehdä koruja. Leikkaa ympyrän muotoinen pala foliota ja laita se lehtikasan päälle. Pehmeäteräisellä esineellä kuten sukka-puikolla voi folioon piirtää kuvioita ja kiemuroita. Kun koru on valmis, se voidaan kiinnittää vaatteisiin esimerkiksi hakaneulalla.

Rannekorua varten folioon tulee kaivertaa kuperan esineen päällä. Pyöreästä esineestä kuten pesuainepullosta leikataan sopivan levyinen rinkula.

Päällystä se foliolla päältä päin ja taittele folion reunat renkaan sisäpuolelle. Liimaa renkaan sisäpuolelle kaitale kangasta kuten samettista, niin ettei koru hankaa käytettäessä.

4 Väinämöisen hattu - Kalevala-päivä (28. helmikuuta):

Tarvikkeet: Kuminauhaa, paperia, saksia, nitoja

Ohje: Hatun voi tehdä kahdella tavalla. Paperista voi leikata kolme suikaletta: yksi pään ympärille, yksi otsasta niskaan ja yksi korvasta korvaan.

5 Profiilikuva

Tarvikkeet: lamppu, kyniä ja paperia.

Ohje: Lapsi asettuu seisomaan sivuttain lampun ja seinän väliin, niin että seinälle muodostuu hänen sivuprofiili. Aikuinen piirtää lapsen ääriviivat paperille lapsen ollessa pienen hetken paikoillaan. Kuvan pitää olla sen verran pieni, että se mahtuu esimerkiksi korttiin sisälle.

MAALISKUU

Kieli

Aiheena:	Sadut, haastattelut, omat tarinat, kuuntelu, sadutus ja kertova puhe
----------	--

Maaliskuussa on tarkastelun, seurailun ja ylös kirjaamisen vuoro. Satujen lisäksi lapsia haastellaan, sadutetaan ja kuunnellaan heidän yhteisiä tai yksilöllisiä leikkejänsä. Muun muassa haastatteluissa ja saduissa voidaan ottaa huomioon muiden alueiden maaliskuun aiheita tai meneillään oleva vuodenaika tai sää. Muissa alueissa aiheina ovat muun muassa: kevään tutkiminen ja kylväminen (ympäristö); pallot ja pelit (liikunta); erilaisten äänten tunnistaminen (musiikki); pääsiäinen (askartelu) ja mittasuhteet (matematiikka).

1 Sadut

Satujen aiheet voivat olla esimerkiksi keväisiä ja luonnon muutoksiin liittyviä. Saduissa voidaan käydä läpi lintujen muuttamisesta takaisin pohjoiseen. Sadut voivat olla urheilullisia, joissa joku hahmo pelaa palloa tai aloittelee jotain uutta harrastusta. Lasten kanssa voidaan tehdä retki kirjastoon, jossa he valitsevat mieleisiään kirjoja luettavaksi ryhmään kuukaudeksi.

2 Sadutus

Lapsia voidaan pyytää kertomaan satu liittyen. Sadutuksen tarkempi ohjeistus löytyy kielen osiosta syyskuulta (s. 40).

3 Kertova puhe

Lasten kanssa pienissä ryhmissä tai yhden lapsen kanssa voidaan puhua kevästä, lintujen muuttosta tai mistä johtuu, että kevät tulee. Lasten tarinoita ja omia kokemuksia, oivalluksia aiheeseen liittyen voidaan kirjata ylös ja lisätä heidän kasvunkansioon. Lasten tarinoita omista kokemuksista voidaan jakaa myös vanhemmille hakutilanteissa.

4 Haastattelu

Lapsia voidaan haastatella sillä hetkellä ryhmässä kaikkien johonkin aiheeseen liittyen. Aihe saattaa liittyä uuteen lasten elokuvaan, leluun, tv-sarjaan, peliin tai muuhun lasta koskettavaan aiheeseen. Haastattelut voidaan kirjata ylös ja kiinnittää haastattelut ryhmän huoneeseen, vaatelokeroihin tai käytävälle. Kiinnityspaikka kannattaa laittaa sellaiseen paikkaan, että lapsi voi nähdä sen, palata siihen ja näyttää vanhemmille halutessaan. Haastatteluun lapsen nimen lisäksi tulostetaan kuva hänestä, jolloin lapsen on helppo tunnistaa omansa ja muiden haastattelut. Lapsi voi myös piirtää haastattelupaperiin aiheeseen liittyvän kuvan.

Leikki

Aiheena:	Didaktiset leikit
----------	-------------------

Helmikuussa ja maaliskuussa aiheina ovat didaktiset leikit. Eli keskitytään leikkeihin, joille ohjaaja on etukäteen asettanut tavoitteita, ja leikissä opitaan tai kehitetään jotakin tai joitakin lapsen taitoja. Lapset voivat leikkiä keskenään didaktisia leikkejä, kun he ovat oppineet aikuiselta leikin säännöt ja tavoitteet. Didaktisia leikkejä voidaan leikkiä ympäri vuoden. Nämä kaksi kulkautta painottuvat niihin, jona aikana ohjaajat voivat keksiä ja etsiä uusia opettavaisia leikkejä.

1 Kirjaimet ja numerot

Lasten kanssa voidaan harjoitella kirjainten tai numeroiden piirtelyä. Ne voidaan myös askarrella. Joka viikko lasten kanssa voidaan teemaviikoksi ottaa jokin numero. Viikon aikana kaikki, mitä tehdään ja keksitään, on numeron mukaan. Pahvista voidaan leikata ja maalata ryhmähuoneeseen iso numero. Jos Helmikuun alussa aloitetaan ja joka viikko otetaan uusi numero, päästään maaliskuun lopulla numeroon 8. Voidaan leikkiä tuo minulle -leikkiä (s. 35) numeron mukaan, esimerkiksi jos käsitellään numeroa 5, niin haetaan aina viisi tavaraa.

2 Numeroleikki

Huoneeseen laitetaan kuvia, joissa on numerosymboleita 1-5 välillä tai joissa on esineitä 1-5 verran. Leikki on helpompaa, jos symbolien ja kuvien esineiden värit ovat samat, esimerkiksi

yhdessä kuvassa on neljä omenaa ja yhdessä kuvassa on numero neljä. Ennen leikkiä kuvia voidaan tarkastella lasten kanssa yhdessä, eli kuinka monta esinettä kuvassa onkaan. Toisaalta voidaan miettiä, mitä punaisen värinen symboli tarkoittaa.

Tarkastelujen jälkeen lapset levittävät ja kiinnittävät kuvat ympäri huonetta. Musiikki laitetaan pyörimään ja lapset saavat liikkua, tanssia, juosta tai kävellä ympäri huonetta. Ensimmäisellä kerralla voidaan antaa aikaa, jolloin lapset voivat etsiä, missä kaikkialla kuvia on. Tämä tarkastelu voidaan tehdä vielä ennen musiikin päälle laittamista, jos tiedetään, että joku jännittää helposti. Musiikki pysähtyy ja ohjaaja sanoo numeron 1-5 välillä. Lapsen tulee nopeasti mennä koskettamaan jalalla tai kädellä sanottua numeroa. Yhdessä lasten kanssa voidaan tarkistaa kuvan numero tai kuinka monta kuvassa on esinettä. Tämän jälkeen musiikki laitetaan jälleen soimaan, ja leikki jatkuu.

3 Kirjainleikki

Kirjainleikissä on samanlainen idea kuin yllä mainitussa numeroleikissä. Leikkiin tarvitaan kuvia. Leikkiin voidaan ottaa aluksi kolme kirjainta ja kirjainten osaamisen mukaan lisätä kirjainten määrää. Nämä kolme kirjainta voivat olla esimerkiksi a, k ja m. Kuivissa olevat aiheet alkavat jollakin näistä kirjaimista kuten apina, aurinko, apila, ananas, koira, kilpikonna, koti, kivi, mansikka, mustikka, musta ja maatila.

Aluksi lasten kanssa katsotaan kuvia yhdessä ja mietitään, millä kirjaimella eläin, ruoka tai tavara alkaa. Kuvat voidaan asetella ryhmiin, jolloin lapselle muodostuu kuva, mitkä kaikki alkavat milläkin kirjaimella. Sen jälkeen jokainen lapsi saa viedä ja kiinnittää kuvan huoneeseen. Kuvat voidaan vielä kerran käydä läpi, kun ne ovat ympäri huonetta. Musiikki laitetaan soimaan ja lapset saavat tanssia, liikkua, kävellä tai juosta. Ohjaaja pysäyttää musiikin ja sanoo jonkin kirjaimen. Lapsen tulee mennä nopeasti koskettamaan joko kädellä tai jalalla kuvaa, joka alkaa tuolla kirjaimella. Yhdessä käydään kuvat läpi ja tarkistetaan löysivätkö kaikki oikean kuvan. Sitten musiikki laitetaan uudestaan soimaan ja lapset saavat liikkua.

Ympäristö

Aiheena:	Liikenneturvallisuus ja kylväminen
----------	------------------------------------

Maaliskuun aikana voidaan tehdä retkiä lähiristeykseen ja tutkia, kuka siellä kulkee, kuinka monta autoa, bussia, pyöräilijää tai kävelijää nähdään. Voidaan harjoitella liikennevaloja autoilijana tai kävelijänä. Sen lisäksi kylvetään.

1 Liikennevalot

Lasten kanssa voidaan käydä yhdessä valoja sen värejä ja mitä värit symboloivat. Ryhmätilaan tai ulkona voidaan laittaa pieni oma liikennevalo pystyyn. Ohjaajat voivat olla liikennevaloina näyttämässä autoilijoille ja jalankulkijoille. Voidaan myös harjoitella tekemällä oma risteys ryhmätilaan tai pihalla, jossa ei olekaan valoja, ja kuinka se tulisi ylittää.

2 Liikennemerkkejä

Lasten kanssa voidaan käydä muutamia yksinkertaisia merkkejä läpi esimerkiksi seis-, jalankulkiija-, pyöräilijä- ja automerkki. Ryhmätilaan, jumppasaliin tai pihalle voidaan tehdä liikennereitti, jossa reitillä on erilaisia merkkejä ja välillä liikennevaloja. Lapset voivat leikkiä autoilijoita.

3 Kylväminen

Tarvitaan multaa, siemeniä, munia, munakuppeja tai kennoja, liimattavia askartelusilmä.

Kananmunan toisesta päästä rikotaan hiukan eli tehdään pieni reikä noin kolikon kokoinen reikä. Kananmunan sisus kaadetaan pois, sitä ei tarvita. Munan kuori huuhdellaan veden alla puhtaaksi. Sitten tehdään sama kaikille muille kananmunille. Kananmunista voidaan leipoa jotain hyvää lasten kanssa.

Jokainen lapsi tarvitsee oman kuorensa eli kupin ruoholle. Kuori täytetään mullalla, laitetaan siemeniä ja siementen päälle hiukan lisää multaa. Kuoren kylkeen liimataan kaksi askartelusilmää tai silmät voidaan piirtää permanenttitussilla. Ota huomioon, että siemeniä kastellaan, joten normaalit vesiliukoiset tussit eivät kelpaa. Vaarana on, että vesi liuottaa silmät pois. Kun silmät on piirretty, muna on valmis. Se laitetaan kuppiin tai kennoon ja ikkunalaudalle. Ruohon

kasvaessa kasvaa kananmunalle vihreä tukka, joka voidaan langan avulla vaikka jakaa kahteen ponihäntään.

Liikunta

Aiheena:	Pallon käsittely ja pelit
----------	---------------------------

Palloa voidaan käsitellä monella tavalla, kuten potkimalla, heittämällä, vierittämällä, kuljettamalla kehon päällä, pompottelemalle tai pompottelemalla ilmassa. Osa pallon käsittelystä voidaan jakaa huhtikuulle kuten potkiminen, sen käsittely jaloilla ja maaliskuussa voidaan keskittyä pallon käsittelyyn ylävartalon kanssa maassa tai seisten. Peleissä voidaan myös ottaa pallopelejä tai -leikkejä, kuten polttopallo tai pallohippa.

Pallojen määrään ja erilaisuuteen kannattaa kiinnittää huomiota. Palloja voi olla erilaisia pehmeitä, kovia, painavia, keveitä, pieniä ja suuria. Kuten koris-, lento-, tennis-, golf-, jumppa-, reaktio-, kunto-, soft pallo, pingispallo tai hierontapallo, joka on nystyröitä täynnä. Reaktiopallo on hieman nelikulmainen muodoltaan, jolloin sen pomppiminen ei ole niin ennakoitavissa. Mitä enemmän erilaisempia palloja, sitä monipuolisempi kokemus ja harjoitusten laatu on.

1 Pallon käsittely

- Heittäminen

Käsittelyssä voidaan harjoitella eri voimakkuuksilla kuten lujaa heittämistä ja hellästi heittämistä. Voidaan käyttää erilaisia tekniikoita kuten yläkautta tai alakautta heittämistä. Voidaan harjoitella heittämistä koriin, maaliin, kaverille, seinään tai johonkin muuhun sovittuun alueeseen.

- Pompottaminen

Palloja voidaan pompottaa maahan käsien avulla niin kuin koripallossa. Reaktiopallon kanssa tämä ei samalla tavalla onnistu. Siihen tavoitteeksi voi keksiä, että tulee pompauttaa maahan yhden kerran ja saada pallo sitten kiinni.

- Vierittäminen

Palloja voidaan vierittää käsien avulla parille ja takaisin. Vierittämisessä voidaan istua maassa jalat v-asennossa, jolloin jos pallo lähteekin vierimään hiukan sivulle, ohjaa jalat pallon helpommin vieritettävälle. Pingispallolla voidaan vierittäminen kaverille tehdä puhaltamalla. Pingispallon kohdalla voidaan maata vatsallaan ja käsillä voidaan tehdä v-muoto, jonka avulla pallon kiinni saaminen on helpompaa.

Jos vierittäminen on helppoa, voidaan sitä vaikeuttaa ottamalla v-asento pois. Istuesssa jalat laitetaankin ristiin päällekkäin ja kädet laitetaan sivulle. Kädet kuitenkin voivat olla niin, että kämmenet ovat kasvojen vieressä odottamassa pallon kiinni ottamista.

2 Polttopallo 1

Polttopallossa tarvitaan yksi pehmeä pallo ja sovittu penkki tai paikka, jossa jäähyllä olevat seuraavat peliä. Tärkeää on muistaa, kuka poltti kenetkin. Pallo vapautetaan sovitussa tilassa. Palloa tulee välttää. Pallon saa ottaa käteensä ja yrittää polttaa jonkun, mutta se kädessä ei saa ottaa askelia. (Myöhemmin leikkiin voidaan lisätä, että pallo kädessä saa ottaa 3 tukiaskelta) Polttaa saa olkapäistä alaspäin. Jos pallo pompahtaa maan kautta, niin pallosta ei enää pala. Jos heittäjä osuu johonkin henkilöön vaikka selkään, palaa tämä ihminen ja menee penkille istumaan. Polton voi estää ottamalla heitto ilmasta kiinni, jolloin heittäjä palaa ja menee penkille istumaan.

Peliin pääsee mukaan, kun se henkilö, joka poltti sinut palaa myös ja istuu penkille.

3 Polttopallo 2

Tähän tarvitaan muutama pehmeä pallo kuten soft-palloja. On kaksi aluetta, joista toinen on toisen alueen sisällä. Sisäalue voi olla vaikka ympyrän tai neliön muotoinen. Sisäalueen tulee olla sen verran iso, että leikkijät pystyvät sen sisällä liikkumaan ja tarvittaessa välttelemään lenteleviä palloja. Yksi leikkijöistä tai ohjaaja on polttaja ja hän on sisäalueen ulkopuolella. Hän ei saa astua sisäalueen puolelle. Hänellä on palloja ja hän yrittää niillä osua sisäpiirissä oleviin henkilöihin olkapäästä alaspäin. Jos pallo pompahtaa maan kautta, niin pallosta ei enää pala. Pallon osuessa johonkuhun tulee hänen siirtyä ulkopuolelle ja hänestäkin tulee polttaja.

4 Pallohippa

Pallohippaan tarvitaan yksi tai muutama pehmeää palloa kuten soft-pallo. Yksi joukosta on jäänyt ja hänellä on pallo kädessä. Jääjän tehtävä on saada kosketettua pallon avulla muita, mutta hän ei saa päästä pallosta irti tai heittää palloa kohti muita. Kun jotakuta on kosketettu pallolla, menee hän maahan palloksi kippura-asentoon selkä ylöspäin. Asento muistuttaa kilpikonaa, joka on vetäytynyt kuoreensa. Pallona olevaa ihmistä voidaan pelastaa pukkihyppäällä eli joku hyppää pukkihyppy kippurassa olevan ihmisen yli. Jos pukkihyppy on liian vaikeaa tai turvatonta, voi pelastaja pelastaa kulkemalla kippurassa olevan henkilön yli jalat harallaan. Pelastettu on jälleen vapaa ja voi juosta jälleen jääjää pako.

Matematiikka

Aiheena:	Mittaaminen ja määrällinen hahmotus
----------	-------------------------------------

Maaliskuun ja huhtikuun matematiikan aiheena on mittaaminen ja määrällinen hahmotus. Lasten kanssa voidaan mitata muun muassa pituuksia tai kasvua. Määrällisessä hahmotuksessa voidaan laskea kuvista esimerkiksi eri esineiden määriä. Marras-joulukuussa harjoiteltiin mittamista jo hiukan puntarilla sekä askelien ja tilavuuksien mittamista. Maalis-huhtikuussa kerrataan ja vahvistetaan näitä taitoja.

1 Pelit

Lasten kanssa voidaan pelata muistipeliä ja laskea, kuinka monta paria pelissä kukin on löytänyt. Voidaan pelata myös Domino-peliä ja lasketaan palojen lukumääriä.

2 Mittanauha

Tarvitaan muutama mittanauha ja kokovartalopeili. Lasten kanssa mitataan ihmisten pituuksia, eri kehon osien leveyksiä esimerkiksi pää, jalkapohja, käsi tai ranne. Lapsille voidaan antaa myös mittanauhat ja he voivat mitata keskenään toisiansa ja itseänsä. Peilin avulla he näkevät itsensä ja toisensa mittailun aikana.

3 Lukupurkit

Tarvitaan tyhjiä läpinäkyviä astioita kuten tyhjiä piltti-purkkeja, iso laatikollinen helmiä, teippiä, paperia ja tusseja.

Aluksi purkkien kylkeen kiinnitetään teipillä paperilappuja, joille on piirretty vaikkapa 1-10 kappaletta palloja. Lapsen on tarkoitus laittaa purkkeihin saman verran helmiä, kuin palloja on piirretty kuhunkin paperilappuun.

Musiikki

Aiheena:	Erialaisten äänten tunnistus
----------	------------------------------

Maaliskuussa jatketaan kuuntelemista ja pyritään kehittämään äänten tunnistamista. Äänet voivat olla muitakin kuin soittimen ääniä, esimerkiksi hälytysajoneuvo, palohälytin, ovikello, lintu, tuuli, susi tai lumen päällä kävelemisen tuottama ääni.

1 Lauluja

Kuukauden lauluina ovat Pikkuiset kultakalat (Kansansävelmä & san. Anna-Kaarina Kiviniemi), Sisilisko (Soili Perkiö)

2 Äänten tunnistus

Joka päivä yhteisissä hetkissä voi ohjaaja arvuutella ja tuoda uuden esineen, josta tulee erikoinen ääni. Lapset arvuuttelevat, mikä se voisi olla.

3 Äänten tunnistus -harjoitus

Pienryhmässä käydään läpi eri ääniä ja esineitä, jotka tuottavat äänen. Pöydällä voi olla musiikkisoittimia tai muita esineitä kuten ovikello, pilli tai helistin. Harjoituksessa kaikki sulkevat silmänsä ja yksi vapaaehtoinen soittaa heille jotakin pöydällä olevaa esinettä. Kun vapaaehtoinen on soittanut ja laittanut esineen takaisin pöydälle, voivat kaikki avata silmänsä ja miettiä, mikä esine oli kyseessä. Mietittäessä esineisiin ei saa koskea. Ryhmä miettii ja he sopivat yhteisen arvauksen. Yksi heistä saa arvauksen jälkeen nostaa esineen ja soittaa sitä.

Jos arvaus meni väärin, saavat he miettiä ja arvata uudelleen. Jos esinettä ei arvata heti muutamien arvausten jälkeen, sulkevat kaikki uudestaan silmänsä ja vapaaehtoinen soittaa uudestaan heille äänimerkin.

Askartelu

Aiheena:	Pääsiäinen, kevät ja liikennemerkit
Käytetyt tekniikat:	leikkaaminen, taittaminen, töpöttäminen

Maaliskuun aikana tai huhtikuun alkupuolella vietetään pääsiäistä. Siihen liittyen on monia erilaisia askarteluita kuten munien maalaus, askartelu, virpomisoksien tekeminen ja ruohon kylväminen. Ympäristössä maaliskuun aikana kylvetään ja perehdytään liikenteeseen ja sen sääntöihin. Siihen liittyen myös askartelussa tehdään omia liikennemerkkejä.

1 Ryhmätilan sääntömerkit

Tarvikkeet: lapset päättävät

Ohje: Ideana on käsitellä päivähoitossa, mitä SAA tehdä. Merkkien ei ole tarkoitus olla kielteisiä. Lasten kanssa voidaan miettiä yhteisiä ryhmätilan sääntöjä, mitä tulee noudattaa ja miksi. Miksi liikenteessä näkyy kaikkialla merkkejä? Jotta uudet säännöt muistettaisiin, tehdään niistä omat merkit. Askarrellaan pareittain tai pienryhmissä muutama kyltti, jotka ripustetaan ryhmähuoneeseen. Askartelussa tyyli on vapaa ja lapset saavat päättää, mitä tekniikoita käyttävät.

2 Töpötä

Tarvikkeet: ruskeaa kartonkia, eri vihreän värisiä maaleja, keltaista ja sinistä maalia ja töpötysvälineitä ja saksia

Ohje: Kylvämiseen liittyen kasvattajat piirtävät ja leikkaavat ruskeasta kartongista melkein koko seinän kokoisen puun siluetin. Puussa on runko ja tyhjät oksat. Lapset töpöttävät sekoittaen erimaaleja toisiinsa tyhjälle paperille palle-roita, jotka kuivuttuaan lapset leikkaavat muotoonsa. Lehdet kiinnitetään puuhun aikuisen avustuksella. Aikuiset voivat askarrella oksille erilaisia eläimiä, jotka ilmestyvät puun läheisyyteen yksi kerrallaan viikon välein.

3 Taitaen

Tarvikkeet: paperia

Ohje: Paperista voidaan taitella melkein mitä vain. Lasten kanssa voidaan taitella lentokoneita, tehdä hävittäjiä, laiva, hattu tai tehdä arvauspeli. Aikuiset voivat taitella erilaisia esimerkkejä, mitä kaikkea paperista voi syntyä. Paperi voidaan ennen taittelemista maalata tai siihen voidaan piirtää erilaisia kuvioita.

HUHTIKUU

Kieli

Aiheena:	Sadut, sanoittaminen ja nimeäminen
----------	------------------------------------

Huhtikuussa satujen lisäksi keskitytään taas uusiin sanoihin ja aistin kuvailemiseen. Sanoittamisessa keskitytään näköaistiin. Uusia sanoja voidaan opetella muiden alueiden aiheisiin liittyen. Saduissa voidaan myös käsitellä muiden alueiden aiheita. Huhtikuussa muiden alueiden aiheita on muun muassa: liikenneturvallisuus ja vesi (ympäristö); mittaaminen ja määrällinen hahmotus (matematiikka); vesileikit ja sääntöleikit (leikki); keho soittimena (musiikki); ja vesi sekä vappu (askartelu).

1 Sadut

Satujen avulla voidaan tutustua vappuun, sen eri perinteisiin ja muodostumiseen. Ympäristössä tehdään retki veden äärelle ja tutkitaan veden äärellä olevaa elämää. Saduissa voidaan myös matkustaa veden äärelle. Matkustus voi tapahtua, minne päin tahansa maailmaa Englantiin, Argentiinaan tai vaikka Meksikoon. Tai matka voi viedä meren, joen, järven tai lammen äärelle.

2 Nimeäminen

Saduissa käytyä vesimaailmaa voidaan käydä läpi lapsen kanssa keskenään. Mitä kaikkea veden ääreltä voi löytyä? Mitä linnut syövät? Minkälaisia Suomen rannikot ovat? Ryhmähuoneen seinille voidaan lisätä kuvia erilaisista vesistöistä, linnuista ja muita veteen liittyviä asioita. Seinälle voidaan lisätä tammikuussa käytettyjä kuvia ja niiden kautta kerrata veden alla olevaa elämää.

3 Sanoittaminen

Näköaistia voidaan käydä eri harjoituksin, vapaa-ajalla lapsen tai lasten kanssa tai vaikka aamupöydässä. Näköaistia ja esineiden kuvailua voidaan harjoitella vihannesten ja eri hedelmien avulla.

Sitä näköaistia ja tarkkaavaisuutta voidaan harjoittaa muun muassa muistipelien avulla. Tarkastelujen jälkeen voidaan käyttää muitakin aisteja, joita on harjoiteltu vuoden aikana: maku-, haju-, tunto- ja kuuloaistia.

4 Näköaisti 1

Tilaan on laitettu erilaisia kasviksia, juureksia ja vihanneksia. Kasviksia voi olla esimerkiksi porkkana, retiisi, lanttu, kaali, kurkku tai tomaatti. Ensiksi lapset kuvailevat, minkä näköinen esimerkiksi porkkana on. Sen jälkeen sitä lähdetään tutkimaan. Se kuoritaan, voidaan pilkkoa tai raastaa. Minkä näköinen se on sen jälkeen, miten porkkana muuttuu ulkonäöltään. Sitten voidaan maistella. Miltä se kuulostaa suussa? Miltä se tuntuu suussa? Onko eroa äänellisesti jos syö porkkanaraastetta tai porkkanapaloja. Miltä porkkana kuulostaa, kun se katkaistaan.

5 Näköaisti 2

Saman voi tehdä hedelmien kanssa. Jokainen valitsee yhden hedelmän. Ohjaajalla voi olla sivussa ylimääräisenä tarkasteluna kuivattuja hedelmiä samoista tuoreista hedelmistä. Hedelmiä voi olla tarjolla esimerkiksi litsi, passion, viikuna, luumu tai viinirypäle. Hedelmiä voivat olla sellaisia, jotka eivät ole niin tuttuja lapselle. Hedelmiä tutkitaan samalla tavalla kuin näköaisti 1 -harjoitteessa yllä kuvattuna. Maisteluissa ohjaaja voi ottaa kuivatut hedelmät esille ja lasten kanssa voidaan miettiä, miten ulkonäöllisesti, maultaan ja rakenteeltaan hedelmä on erilainen. Esimerkiksi viinirypäle ja rusina, onko toinen makeampi, tahmaisempi sormissa tai mehukkaampi suussa.

Leikki

Aiheena:	vesileikit ja sääntöleikit
----------	----------------------------

Vesileikkejä tulee tehtyä liikunnassa osana uimista marraskuusta aina maaliskuuhun asti. Vedellä voidaan myös leikkiä muutenkin. Huhtikuussa myös ulkona hiekkaleikkeihin voidaan ottaa vesi mukaan ja tehdä erilaisia hiekkakakkuja, jos sää sallii. Sen lisäksi keskitytään taas sääntöleikkeihin ja uusiin sellaisiin. Uusia sääntöleikkejä voi etsiä netistä, ja keksiä itse tai lasten kanssa. Enemmän sääntöleikkejä löytyy oppaan alusta (s. 13).

1 Saippuakuplaneste

Ennen ulkoilua lasten kanssa voidaan valmistaa kestävää saippuakuplanestettä. Pelkkä tiskiaine-vesi-seos ei ole niin kestävää kuin kaupan tavara. Salaisuutena on lisätä hiukan sokeria tai apteekista ostettavaa glyserolia. Jotta sokeri liukenee helpommin seokseen, voidaan se sekoittaa lämpimämpään veteen. Jotkut laittavat sokerin sijasta siirappia. Tällöin sokeri korvattaisiin 1 dl siirapilla.

Tarvitaan (valmistuu 0,5l):

3 dl vettä

2 dl tiskiainetta

2 tl sokeria

(6 rkl glyserolia)

Ainekset sekoitetaan keskenään ja saippuakuplaneste on valmis testattavaksi.

2 Saippuakuplasauva

Saippuakuplilla on kiva leikkiä ja niitä on kiva tehdä jo itsessään. Lisää hauskuutta niiden tekemiseen on tehdä ikioma tai ryhmän yhteinen saippuakuplasauva, josta saa puhallettua kuplia. Muodoltaan puhallettava aukko voi olla sydän, ympyrä, perhonen tai vaikka miekka. Jos metallilangan käsittely on lapselle vaikeaa, voi ohjaaja auttaa muotoilemaan sauvan. Metallilanka voi olla 2mm paksua tai ohuempaa. Ohuempaa lankaa on helpompi käsitellä käsin ja lapset pystyvät käsittelemään sitä myös paljain käsin. Ohuempi lanka vääntyy käytössä kuitenkin helpommin.

Tarvitaan: metallilankaa, lanka, (pieniä helmiä), pyöröpihdit, katkaisupihdit ja kärkipihdit

1. Katkaistaan metallilankarullasta sopiva pätkä n. 70 cm. Varresta tulee n. 18 cm pitkä.
2. Mittaa langan toisesta päästä 18 cm, jonka jälkeen voit alkaa muotoilemaan metallia haluamaasi muotoon.
3. Kun muotoilu on valmis, loppupää voidaan kietoa alkupään varren kanssa yhteen. Muotoiltu kuvio litistetään pöytää vasten, jotta kuvio on suora.
4. Jos halutaan, voidaan metallin muoto-osaan kieputtaa ohutta lankaa. Tähän käy esimerkiksi villalanka. Lanka imee sauvaan enemmän nestettä, jolloin saippuakuplista tulee parempia. Lanka kannattaa pyöritellä sauvan kuvioon eikä varseen.
5. Jos metallilankaa jää yli, voidaan se leikata pois ja tasata langanpäät samanpituisiksi.

Huom! Jos halutaan pieniä helmiä sauvaan, tulee ne lisätä ennen muotoilua. Mutkat hankaloittavat helmien siirtelyä.

3 Saippuakuplaleikki

Tätä leikkiä voidaan leikkiä ulkona, jos ei tuule kauheasti. Sisällä tämä leikki on sisäilman tuulet-
tomuuden takia loistava, mutta saippuakuplista voi jäädä tahmaisia jälkiä seiniin, kattoon tai
lattiaan sokerin, siirapin tai glyserolin takia. Leikin ideana on pitää kupla mahdollisimman pit-
kään yhdessä ehjänä.

Yksi ryhmästä puhaltaa yhden kuplan. Jos puhaltaessa tulee monta, rikotaan kaikki muut paitsi
yksi. Kuplan lähdettyä ilmaan ryhmän tulee puhaltaen käsiä heilutellen tai muita konsteja käyt-
täen ohjalla kuplaa pois vaaroista ja pitää kupla mahdollisimman pitkään ehjänä. Kun kupla pok-
sahtaa, seuraava leikkijä saa puhaltaa uuden kuplan, ja leikki alkaa alusta.

4 Puhalluskisa

Lasten kanssa voi kisailla tai he voivat keskenään kisailla saippuakuplien kanssa. Voidaan kisailla
muun muassa kuka saa puhallettua yhdellä sauvallisella eniten kuplia, kuka saa suurimman tai
kenen sauvasta tulee pisimpään kuplia.

Ympäristö

Aiheena:	Vesi ja kevään tutkiminen
----------	---------------------------

Kevät saattaa alkaa hieman jo aikaisemmin tai myöhemmin. Retkiä lähipuistoihin, metsiin tai
veden äärelle kannattaa tehdä. Vettä voidaan tutkia ja matematiikassa huhtikuun yhtenä ai-
heena on mittaaminen. Vesi voi olla yksi asia, jota voidaan lasten kanssa mitata.

1 Kevään tutkiminen

Retki lähipuistoon, metsään, veden äärelle tai pihassa. Lasten kanssa voidaan pitää kirjaa, miten
pihalla ympäristö muuttuu. Missä lumi on sulanut lisää, missä näkyy vihreää tai kukkia. Ovatko
pajunkissat vielä puhjenneet? Kuun alussa voidaan tehdä retki lähipuistoon ja kirjata ylös ti-
lanne. Lapsia voidaan saduttaa, kun he kuvailevat puiston. Retken jälkeen jokainen lapsi voi piir-
tää puiston, niin kuin muistaa sen olleen. Puistosta voidaan ottaa kolme kuvaa. Lapset määritte-
levät ja ohjeistavat, mistä otetaan kuva.

Puistoa tai retkikohdetta voidaan mennä tarkastelemaan kuun puolivälissä ja tarkastella, mitkä asiat ovat siellä muuttuneet. Voidaan ottaa kuvia, saduttaa ja lapset piirtävät kuvan näkemästään. Kuun lopulla käydään viimeisen kerran tutkimassa kevään etenemistä. Samoista kolmesta kohteesta otetaan kuvat, sadutetaan lapsia ja lapset piirtävät puiston. Sen jälkeen voidaan lasten kanssa miettiä yhdessä katsellen kuvia ja kuunnellen satuja ja omia kokemuksia muistellen, kuinka paljon kevät on edennyt, mikä siihen voisi vaikuttaa, että lumi sulaa, maa alkaa olemaan vihreä ja niin edelleen.

2 Vesi

Vettä voidaan mittailla ja pohtia kummissa astiassa on enemmän vettä.

3 Vesi ja öljy

Tarvitaan pieni tyhjä läpinäkyvä pullo, vettä, elintarvikeväriä, öljyä ja astianpesuainetta

Voidaan kokeilla, miten öljy reagoi veteen. Värjää vesi ja kaada se pulloon. Mittaa yhtä paljon öljyä pulloon kuin vettä. Laita pullon korkki kiinni. Lasten kanssa voidaan sekoittaa ja ravistella pulloa niin paljon kuin halutaan. Välillä laitetaan pullo pöydälle, jotta nähdään ovatko nämä kaksi sekoittuneet vai voidaanko vielä erottaa pullon sisällöstä vesi ja öljy. Veteen sekoittuu hyvin melkein mikä tahansa nesteen kanssa, mutta ei öljyn.

Sen jälkeen voidaan kaataa astianpesuainetta. Sitten sekoitetaan. Pesuaine aiheuttaa sen, että nämä kaksi nestettä sekoittuvat yhteen. Näin voidaan selittää myös, miten pesuaine toimii. Se kiinnittää öljyn veteen, jolloin astia on puhdas öljystä ja liasta.

4 Veden liikkuminen

Tarvitaan kaksi talouspaperia, 1 tyhjä lasi ja 1 lasi täynnä vettä.

Laita paperit päällekkäin. Pyöritä paperit toisiinsa, niin että niistä muodostuu ”köysi”. Laita lasit vierekkäin. Asettele paperi lasien päälle niin, että sen toinen pää on täydessä lasissa ja toinen pää on tyhjässä lasissa. Koe vie hieman aikaa, mutta hitaasti paperin avulla vesi alkaa liikkumaan toisesta lasista tyhjään lasiin. Vesi liikkuu niin kauan, kunnes molemmissa laseissa on yhtä paljon vettä.

Liikunta

Aiheena:	pallon käsittely ja sääntöleikit
----------	----------------------------------

Pallojen käsittelyä jatketaan tässä kuussa etenkin jaloilla. Käsittelyssä voidaan opetella erilaisia tyyliä potkia, ohjailia, kuljettaa palloa eteenpäin. Suunnitteluun kannattaa ottaa erilaisia harjoitteita, pelejä ja leikkejä. Kuten edellisessä kuussa on mainittu, pallojen määrään ja erilaisuuteen kannattaa kiinnittää huomiota myös tässä kuussa. Erilaisuus antaa rikkaamman kokemuksen lapselle. Sääntöleikkeinä voidaan leikkiä esimerkiksi maaliskuussa selitetyjä pallohippaa tai polttopalloja. Tässä kuussa on myös muutama palloihin liittyvää uutta leikkiä.

1 Pallon tunnustelu

Tätä varten tarvitsee erilaisia palloja materiaaleiltaan kuten korispallo, soft-pallo, tennispallo, golfpallo, hierontapallo ja reaktiopallo. Palloja on tarkoitus tunnustella jaloilla ja jalkapohjilla. Käsillä materiaalipintojen erot on helpompi tunnistaa, mutta nyt on tarkoituksena tutkia jalkojen avulla. Jalkoja vasten voidaan pyöritellä palloja miettiä, mitä eroa niillä on. Palloja voidaan myös sivumennen kokeilla ja tutkia käsin sekä poskea vasten.

Lopuksi palloja voidaan myös arvailla tunnustelun perusteella. Tätä varten voidaan ottaa arvailtavaksi kolme eri vaihtoehtoa, joilla on toisiinsa verrattuna paljon eroa kuten soft pallo, golfpallo ja hierontapallo.

2 Pallon käsittely jaloilla

- Potkaisu

Pallon potkimista voidaan harjoitella kohti seinää päin. Potkaisun voimakkuuksina voi olla ”täysiä” - ”keskivoimakkaasti” - ”kevyesti”. Pallo kannattaa ehkä olla pehmeä kuten soft-pallo, jos jonkun potkaisema pallo kimpoaakin seinästä jotakuta kohti.

- Potkaisutyyli

Tätä voidaan hieman myös harjoitella eli näyttää lapsille, miten palloa voi potkaista. Joillekin tämä on vielä vaikeaa ja jalkapöydän hallinta ei ole niin koordinoitunut. Palloa voi potkaista jalan kärjellä, sisäsyryllä ja ulkosyryllä. Kärjellä potkaistaessa pallo lähtee ilmaan helposti ja pallon

ohjaaminen tällaisella potkulla ei ole niin helppoa. Sisäsyryllä taas on helpompi syöttää, ohjata ja kuljettaa palloa. Ulkosyryllä voidaan myös potkaista palloa, jolloin se menee itsestä syrylle.

- Potkaisun tähtäys

Palloa voidaan käsitellä kengät jalassa tai ilman kenkiä, jolloin pallon tuntu jalassa on erilainen. Tähdätä voidaan kohti maalia tai voidaan syötellä parin kanssa.

- Syöttely

Syötellä voi parin kanssa tai ryhmän kanssa. Syöttelyssä harjoitellaan sekä syöttämistä, voiman sopivaa käyttöä, tähtäystä että pallon vastaanottamista ja pysäyttämistä.

3 Hännätön kettu -hippa

Ennen leikkiä tulee valmistella hännät. Siihen tarvitaan palloja kuten tennispallot tai pingispallot sekä sukkahousuja. Palloja tarvitaan yhtä monta kuin leikkijöitä. Jääjää ei lasketa tähän mukaan. Sukkahousujen molempiin päihin laitetaan yksi pallo. Keskiosa eli sukkahousujen ylävartalo osuus leikataan pois, jolloin saadaan kaksi pitkää sukkaa eli kaksi häntää. Hännän toinen pää laitetaan taakse keskelle housujen sisään, jolloin pallo jää ilmaan roikkumaan jalkojen väliin. Jos pallo melkein laahaa maassa tai on polvien alapuolella, laitetaan hännän toista päätä lisää housujen sisään tai leikataan sukkaa hieman lyhemmäksi.

Jääjä on hännätön kettu, joka yrittää viedä toisen ketun hännän. Hännän saatuaan tulee hänen laittaa se taakse itsellensä kiinni tai menee ohjaajan luokse, joka laittaa hännän oikein. Hännän menettäneestä ketusta tulee seuraava jahtaaja, joka yrittää viedä joltakulta hännän.

Leikkiä voidaan leikkiä myös pareittain, jolloin hännälliset ovat pareittain ja yrittävät estää tai vältellä hännätöntä kettua viemästä heidän häntäänsä. Jos hännätön saa toisen parin hännän itsellensä, tulee vanhasta hännättömästä nyt parittoman hännällisen uusi pari ja uusi hännätön kettu on uusi jahtaaja.

4 Muistipeli

Tämä peli löytyy myös ehdotettuna musiikista huhtikuulta. Musiikin huhtikuun aiheena on keho soittimena. Tässä voi yksi tai kaksi vapaaehtoista. Peliä voidaan pelata monena eri hetkenä, jolloin jokainen pääsee edes kerran vapaaehtoiseksi tässä pelissä. Vapaaehtoiset yrittävät pelissä etsiä vuorollansa joukosta pareja. Vapaaehtoiset menevät oven taakse odottamaan, että muut etsivät parin, miettivät yhteisen liikkeen ja sijoittuvat eri puolille huonetta kauas toisistansa tai

ainakaan eivät istu vierekkäin. Liike voi olla vaikka kaksi taputusta, potkaisu, s-äänteen tuottaminen tai kehon taputtaminen.

Kun parit ovat valmiita vapaaehtoiset tulevat huoneeseen. Parit istuvat hiljaa huoneessa. Pelinkulku on samanlainen kuin normaalissa muistipelissä. Toinen vapaaehtoisista aloittaa pelin ja koskettaa yhtä ihmistä olkapäälle, jolloin kosketettu tekee merkkinsä ja on sitten hiljaa. Vapaaehtoinen saa vielä koskettaa jotakuta toista olkapäälle. Jos seuraava kosketettu tekee saman merkin kuin edellinen, on vapaaehtoinen löytänyt parin. Vuoro siirtyy seuraavalle vaikka omalla vuorollansa löytää parin.

Vapaaehtoiset voivat työskennellä yhdessä eli etsiä ja miettiä yhdessä pareja. Myös ohjaaja voi olla pelissä avustamassa.

Matematiikka

Aiheena:	Mittaaminen ja määrällinen hahmotus
----------	-------------------------------------

Maaliskuun ja huhtikuun matematiikan aiheena on mittaaminen ja määrällinen hahmotus. Lasten kanssa voidaan mitata muun muassa pituuksia tai kasvua. Määrällisessä hahmotuksessa voidaan laskea kuvista esimerkiksi eri esineiden määriä. Marras-joulukuussa harjoiteltiin mittamista jo hiukan puntarilla sekä askelien ja tilavuuksien mittaamista. Maalis-huhtikuussa kerrataan ja vahvistetaan näitä taitoja.

1 Satuja luettaessa

Lasten kanssa kirjoja lukiessa tarkastellaan sivujen kuvia. Lasketaan määriä tai nimetään kuvissa esiintyviä muotoja tai värejä.

2 Mitataan pihalla tai retkellä

Ulos mukaan voidaan ottaa mittanauha tai mitata askelien tai muulla keksityllä tavalla ulkona olevia asioita. Jos retkellä on mukana retkireppu (s. 30), voi sinne pakata erilaisia esineitä, jotka suoranaisesti eivät liity matematiikkaan tai mittaamiseen.

Musiikki

Aiheena:	Keho soittimena ja musiikkiliikunta
----------	-------------------------------------

Marraskuussa ja joulukuussa harjoiteltiin erilaisia taputuksia, rytmejä ja sekoituksia. Huhtikuussa mietitään, mitä kaikkea ääntä kehon avulla voidaan tehdä. Sen lisäksi keskitytään musiikkiliikuntaan. Kuukauden lauluja voidaan leikkiä ja voidaan käyttää myös muiden kuukausien lauluja.

1 Lauluja

Kuukauden lauluina ovat Viisi pientä ankaa (leikkilaulu), Pienet sammakot (Suomalainen kansanlaulu & sov. Einari Marvia), Kuningas jumppa (Maaria Salmi)

2 Keho soittimena

Lasten kanssa pohditaan, mitä kaikkea ääniä voidaan tuottaa keholla. Kun on mietitty ja kokeiltu kaikkea mahdollista, voidaan laulaa yhdessä seisten marssien Pienen pieni elefantti -laulua (leikkilaulu). Laulaessa voidaan marssia paikallaan, ympäri huonetta, jonossa tai vaikka marssien taaksepäin. Kun marssimista on kokeiltu monella tyylillä, lapset voivat keksiä seuraavan tavan rytmittää laulua tai liikkua lauluna aikana. Se voi olla rapukävelyä, karhukävelyä, taputtamista, rintakehän lyömistä ja niin edelleen.

3 Liikkumista musiikin tahdissa

Lapsille voidaan antaa huivit, joita he voivat liikuttavat musiikin tahdissa, tai voidaan tanssia ilmankin. Taustalle laitetaan jotain maalailevaa, rytmikästä tai nopeatahtista musiikkia, ja lapset saavat pienen kuuntelun jälkeen alkaa tanssia ja liikkua siten, miltä heistä tuntuu tai miten musiikki kulkee. Lapsi saattaa heti ensi hetkestä tietää, miten liikkua. Kuitenkin joillekin musiikin tahdissa liikkuminen voi olla hankalaa. Ohjaajan malli ja esimerkki heittäytymisestä musiikin mukaan voi helpottaa lasta uskaltautumaan heittäytymiseen itsekin.

4 Piirileikki

Kaikki seisovat piirissä. Ohjaaja aloittaa leikin. Jokainen tekee vuorollaan jotakin ääntä kehollaan ja koko piiri toistaa perässä, mitä hän tekee. Puheääntä ei saa käyttää.

Askartelu

Aiheena:	Vesi, vesivärit ja vappu
Käytetyt tekniikat:	maalaus, kokeilu, roiskiminen, valuttaminen

Huhtikuussa tutustutaan veteen ja leikitään sillä ja vesiväreillä. Sen lisäksi valmistaudutaan huhtikuun lopulla vappua varten. Voidaan valmistaa aikaisempien askartelukuukausien eläimellinen naamio (s. 67) tai revontulenuiska (s. 66) vappuriehaa varten.

1 Modernitaide

Tarvikkeet: Kestävää paperia, vesivärejä erilaisia pensseleitä ja maalia.

Ohje: Aina teoksen ei tarvitse olla selkeä katsojalle. Ennen maalaamista voidaan katsoa erilaisia moderneja maalauksia ja lapset voivat kertoa, mitä näkevät niissä. Sen jälkeen maalataan. Paperi voidaan kiinnittää maalarinteipillä pahvialustaan kiinni, jolloin sitä on helppo käänellä ja valuttaa vettä eritaivoin. Maalauksia voidaan tehdä useampia. Myös maalauksen ollessa märkä se voidaan rypistää nyrkkiin ja avata, jolloin lopputulos on joka kerta sattumaa ja värien sekoittuminen erilaista.

TOUKOKUU

Kieli

Aiheena:	Sadut, haastattelut, omat tarinat, kuuntelu, sadutus ja kertova puhe
----------	--

Toukokuussa keskitytään jälleen lasten kielellisen kehityksen tarkasteluun. Lapsia haastatellaan, sadutetaan ja he pääsevät kertomaan omia kokemuksiaan. Haastatteluaiheet ja sadut voivat liittyä muiden alueiden aiheisiin muun muassa: liikunta ja kilpailuleikit (leikki); ongelmanratkaisu (matematiikka) tai äitienpäivä (askartelu).

1 Sadut

Sadut voivat liittyä samoihin aiheisiin, joihin tehdään toukokuussa retkiä tai saduissa ilmenee ongelma, jota yritetään ratkaista. Ongelmat voivat olla samankaltaisia, mitä lapset kohtaavat omassa elämässään tai heidän lähipiirissään on tapahtunut. Äitienpäivään liittyviä satuja voidaan myös kertoa.

2 Haastattelu

Haastattelussa lapsia haastatellaan äitiin tai muuhun lähipiiriin naiseen liittyen. Haastattelussa lapsien pitää kertoa esimerkiksi, joku ihana, joku hauska ja joku fakta/tieto asia äidistä. Tämä pieni haastattelu kirjataan ylös ja se voidaan laittaa äitienpäiväkortin väliin.

3 Omat tarinat ja kertova puhe

Lasten kanssa pienessä ryhmässä tai yhden lapsen kanssa voidaan puhua äideistä, kilpailusta ja keskustella erilaisista ongelmista, joita lapset kokevat omassa elämässään. Jos kilpailussa häviäminen on vaikeaa jollekin, voidaan miettiä ratkaisuja tilanteeseen.

Lapsen kanssa voidaan käydä läpi jotain tilannetta, jonka hän on kokenut ja sanoittaa se yhdessä lapsen kanssa. Tähän voidaan käyttää apuna esimerkiksi kirjojen satuja, saduttamista tai piirtämällä.

4 Sadutus

Lapsia voidaan pyytää kertomaan satu. Sadutuksen tarkempi ohjeistus löytyy kielen syyskuulta (s. 40). Sadulle voidaan antaa aihe kuten oma äiti, äidit yleensä, kilpailu, leikkiminen tai ongelma.

Leikki

Aiheena:	liikunta- ja kilpailuleikit sekä hiekkaleikit
----------	---

Toukokuun aiheena ovat liikunta- ja kilpailuleikit sekä hiekkaleikit. Hiekkaleikkeihin keskityttiin elokuussa. Toukokuussa voidaan keskittyä samoihin asioihin kuin elokuussa esimerkiksi hiekkaleikkeihin, ja niihin tarkoitettuja välineitä voidaan tarkistaa, ovatko ne ehjiä. Löytyykö tarpeeksi välineitä kuten erilaisia lapioita, muotteja tai sankoja.

1 Liikunta ulkoilussa

Toukokuussa liikunnassa keskitytään pallon käsittelyyn erilaisten välineiden avulla kuten sähly-, pingis- tai tennismailalla. Ulkoilussa näitä samoja välineitä voi olla tarjolla lapsille, jolloin he pääsevät harjoittelemaan ja leikkimään välineillä omalla vapaa-ajalla. Aikuinen voi olla mukana opastamassa, leikkimässä tai pelaamassa.

2 Pallon potkiminen

Jos jollekin lapselle mailan käsittely on vielä vaikeaa, voidaan palloa potkia ja syötellä toinen toiselle. Pienten sählypallojen lisäksi on hyvä olla lapsille tarjolla muutamia pehmeitä ulkopalloja potkimiseen. Lapsi voi leikkiä pienessä ryhmässä, pareittain tai aikuisen kanssa.

3 Liikuntarata pihalle

Lapset voivat innostua rakentamaan liikuntaradan pihalle. Aikuinen voi osallistua antamalla lapsille erilaisia välineitä radan toteutukseen ja pyydetessä testata rataa ja liikkua lasten kanssa. Rataa voidaan kehittää joka ulkoilukerralla lisää ja lisää. Aikuinen voi tuoda uusia välineitä ajoittain lapsille ja antaa haasteeksi lisätä se radalle. Välineiden ei tarvitse olla ilmiselviä urheiluun liittyviä asioita.

4 Tunnelipallo

Voidaan leikkiä sisällä tai ulkona. Pelaajat jaetaan kahteen noin 4-5 lapsen ryhmiin. Molemmille ryhmille annetaan pehmeä pallo kuten soft-pallo. Ryhmä asettuu jonoon. Jonossa tulee olla sen verran tilaa, että jokainen pystyy kumartumaan paikallansa. Pallo on tarkoitus saada liikkumaan haarojen välistä ensimmäiseltä viimeiselle. Jokaisen on koskettava palloon. Peliä voidaan pelata niin, että pallo vieritetään tunnelin läpi tai että se ei saa koskea maahan vaan tulee kulkea kädestä käteen ensimmäiseltä viimeiselle.

Kun peli alkaa ja pallo on kulkenut ensimmäiseltä viimeiselle, viimeinen ottaa pallon ja juoksee jonon ensimmäiseksi. Otettuaan samanlaisen asennon kuin muilla, hän voi lähettää pallon. Eli pallon tulee mennä aina kaikkien jalkojen ali. Jos pelin aikana pallo karkaa jonon puolivälissä on se haettava ja lähetettävä uudestaan jonon alusta. Kuitenkin jos pallo pääsee jonon päähän ja ohi viimeisen pelaajan, voi pelaaja hakea pallon ja juosta jonon eteen. Kun pelin alussa ollut jonon ensimmäinen saa pallon jonon päässä ja juoksee jonon eteen, on ryhmä päässyt loppuun. Kuitenkin tässä kisataan toista joukkuetta vastaan. Nopein on voittaja. Voitosta voidaan pelata muutama kisa ja kuka kerää eniten pisteitä voittoa.

Ympäristö

Aiheena:	Retkiä ja kevään tutkiminen
----------	-----------------------------

Toukokuussa voidaan jatkaa kevään ja luonnon tutkimista. Voidaan kiinnittää huomiota, missä vaiheessa koivun lehdet puhkeavat tai valkovuokot kukkivat. Retkiä voidaan tehdä minne vain. Retkireppu vain mukaan uusien tavaroiden kera, ja retkestä voi tulla erilaisempi kuin voi kuvitella.

1 Veden äärelle

Jos on mahdollista, yksi retkistä voi olla veden äärelle. Voidaan tutkia, mitä lintuja siellä esimerkiksi näkee.

2 Urheilupaikalle

Jos on mahdollista, yksi retkistä voi olla läheinen urheilupaikka kuten hiekkakenttä tai pururata. Tässä ympäristössä voitte tutkia, ketä paikalla näkee, ketkä paikkaa tai aluetta voisivat käyttää ja voidaan keksiä vaikka jokin leikki. Paikan päällä voitte tehdä toukokuun aiheisia liikunta juttuja, kuten ottaa leikkivarjon ja palloja retkireppuun mukaan.

3 Kevään tutkiminen

Pihaa voidaan tutkia jälleen ötököiden näkökulmasta. Palataan siis elokuiseen aiheeseen. Voidaan tarkkailla, mitä ötököitä voi pihalla jo havaita ja mitä ne tekevät.

Liikunta

Aiheena:	Pallon käsittely, sääntöleikit ja retket
----------	--

Pallon käsitellään välineen kuten sählymailan tai pingismailan avulla. Sääntöleikeissä voidaan leikkiä, aiempien kuukausien teemojen sääntöleikkejä tai leikkiosasta sääntöleikkipankista voi löytää liikuntaan sopivia leikkejä leikittäväksi tai vedettäväksi. Retket voidaan tehdä lähiympäristöön tutkimaan kasvien kasvamista ja sitä, kuinka kevät muuttuu. Retkillä tutkimisen lisäksi voidaan leikkiä joku sääntöleikki tai arvuutteluleikki.

1 Pallon käsittely mailojen avulla

- Pingismaila

Pingismailalla voidaan harjoitella pingispallon lyömistä, pompottamista maahan tai ilmassa. Palloa voidaan myös yrittää pitää mailan päällä mahdollisimman pitkään. Mailakättä voidaan vaihtaa eli harjoitellaan molempien käsien kontrolloimista. Jos tämä on vaikeaa, voidaan mailaa pitää molemmin käsin kiinni.

- Tennismaila

Tennismailalla, joka on lasten kokoa, voidaan harjoitella samaa, mitä yllä pingismailalla. Eli tennispallon pitämistä mailan päällä. Mailakättä voidaan vaihdella tai pidellä mailaa molemmin käsin. Tennismailassa helpottaa sen reunojen rajat, mutta maila on myös painavampi.

- Sählymaila

Mailalla ja sähly- tai tennispallolla voidaan harjoitella kuljettamista ja syöttämistä. Sählypelistä kiinnostuneille voidaan opettaa harjoitusten lomassa hieman pelistä myös esimerkiksi korkeasta mailasta. Tällöin lapsi ehkä aloittaa jo harjoittelemisen pallon lyömisessä vältellen nostamatta mailaa. Näin ennakoidaan tulevia pelien kulkua, ettei maila osu jonkun naamaan.

Kuljettamisessa voidaan harjoitella kiertämällä esteiden välistä. Syöttämisessä voidaan harjoitella voiman käyttöä ja tähtäämistä. Syöttää voidaan seinää päin, maaliin tai parille. Parille syötettäessä tulee myös harjoiteltua vastaanottamista ja pallon pysäyttämistä mailalla. Pallon pysäyttelyä ja vastaanottamista voidaan myös harjoitella erikseen, jolloin ohjaaja vierittää lasta kohti pallon ja hän ottaa sen vastaan. Lapsi voi kuljettaa pallon sivukautta takaisin ohjaajan luo tai syöttää sen hänelle. Syöttämisessä riskinä on, että pallo osuu ohjaajaan.

2 Leikkivarjo

Varjolla voidaan harjoitella vaikka mitä kaikkea yhdessä. Jokainen ottaa sen reunasta kiinni. Voidaan kulkea kävellen ensiksi yhteen suuntaan ja sitten vaihtaa suuntaa. Varjon kanssa voidaan harjoitella yhdessä sen laskemista ja nostamista. Näitä kannattaa hieman lämmitellä ennen kuin pallo otetaan mukaan. Pallo asetetaan varjon päälle ja tehtävänä on pitää se mahdollisimman pitkään varjon päällä ja estää sen putoaminen.

Matematiikka

Aiheena:	Ongelmaratkaisutaidot
----------	-----------------------

Kasvattajat voivat keksiä erilaisia ongelmia, pähkinöitä lapsille päivittäin ratkaistavaksi. Ongelmaratkaisua voidaan pohtia yksin tai yhdessä. Kuun aikana voidaan myös kerrata aiempien kuukausien teemoja, ja toisaalta havainnoida lapsen kehitystä.

1 Suon ylitys

Leikissä voi olla 2-3 lasta. Lasten on tarkoitus päästä paikasta A paikkaan B, mutta siinä välissä on upottava suo. Lapsilla on käytettävissä saman verran alustoja kuin leikkijöitä on. Lattia on suota ja vain alustan päällä voi seistä suon päällä. Lasten on ratkaistava, miten suo ylitetään. Kaikkien on päästävä suon yli koskematta lattiaan.

2 Kauppaleikki

Ryhmätilaan järjestetään kauppa, jossa jokainen saa asioida ja käydä ostamassa tuotteita. Jokaiselle voidaan antaa viisi kolikkoa, kun tulee kaupassa käymään. Viikoittain tai päivittäin voidaan vaihtaa summaa, eli sitä paljollako saa ostaa, jolloin pitää miettiä uudestaan, mitä kaikkea voi kulloinkin kaupasta ostaa.

Musiikki

Aiheena:	musiikkia vappuun ja kevätjuhlaan
----------	-----------------------------------

Toukokuussa kerrataan vuoden aikana tehtyjä asioita elokuusta aina huhtikuulle. Kertaaminen auttaa ohjaajia näkemään, mitä vuoden aikana on opittu ja kuinka tavoitteet ovat toteutuneet. Toukokuussa harjoitellaan viikoittain tulevaa kevätjuhlaa varten, jos siinä on mukana musiikkiesitys.

1 Lauluja

Kuukauden lauluina harjoitellaan lauluja, joita kevään aikana on laulettu ja harjoitellaan kevätjuhlaa varten tiettyjä lauluja.

Askartelu

Aiheena:	Äitienpäivä, kevätjuhlat ja retket
Käytetyt tekniikat:	piirtäminen, askartelu, maalaaminen

Toukokuussa tehdään äitienpäiväkortteja, valmistaudutaan kevätjuhlaan ja tehdään retkiä. Retkillä mukana voi olla kamera mukana ja lapset voivat sanoa, mistä otetaan kuvia. Näitä kuvia voidaan myöhemmin selata yhdessä ja lasta voidaan pyytää piirtämään tai maalaamaan paras retkistä. Toukokuussa lapsia myös kielessä sadutetaan (s. 118). Näitä satuja voidaan myöhemmin piirtää ja kuvittaa tapahtumia.

1 Äitienpäivä

Tarvikkeet: lasten päätöksen mukaan

Ohje: Miettikää äitienpäivää ja kysykää, mitä lapset haluaisivat heille tehdä. Lap-
sille voidaan tarjota kortteihin erilaisia materiaaleja. Lahja äideille voi olla
leipomista, peilin tekemistä, koru liisteristä ja paperimassasta, musiikkiesi-
tys, tanssiesitys, laulu tai vaikka loru.

KESÄKUU JA HEINÄKUU

Kieli

Aiheena:	Lorut, arvoitukset, sanaleikit ja sadut
----------	---

Kesäkuun ja heinäkuun aikana lorutellaan, keksitään arvoituksia ja leikitään sanoilla. Lisäksi satuja voidaan lukea, värittää, näytellä tai tehdä mitä tahansa niistä lasten kanssa. Kesällä lasten kanssa ympäristössä kerätään kasveja, leikissä on perinne- ja pihaleikkejä ja askartelussa

1 Sadut

Satuja voidaan lukea, värittää, näytellä tai lukea ulkona pihalla tai retkellä lasten kanssa. Ulkona retkellä voidaan lukea samasta aiheesta satua kuin missä sillä hetkellä retkeillään. Lasten kanssa voidaan luoda näyttämö tai leikkiä ympärillä löytyvillä tavaroilla. Esimerkiksi satu on meriaiheinen ja sitä luetaan rannalla. Vedessä näkyy ohi menevä laiva ja yhdessä lasten kanssa voidaan kuvitella, että juuri se laiva on sama, mikä sadussa purjehtii.

2 Lorut

Ohjaajat voivat etsiä uusia loruja. Aiheena voi olla kesä ja sen kaikki ihmeelliset asiat, joita lapset huomaavat. Tarkastetaan, että loruja käytetään ahkerasti lasten kanssa. Retkelle mukaan voidaan ottaa lorupussi mukaan, jossa löytyy retken mukaisia loruja. Esimerkiksi kasvia kerätessä voidaan lukea loru lasten kanssa liittyen kukkiin, puihin tai luontoon.

3 Arvoituksia

Lapsille voidaan antaa arvoituksia ja pieniä pähkinöitä mietittäväksi. Pian muutamien arvoitusten jälkeen lapset saattavat alkaa keksiä omia arvoituksia. Niitä kannattaa kuunnella ja kirjata ylös. Ylös kirjattuna niitä voidaan muistella myöhemmin ja jakaa vanhemmille, heidän hakiesaan lastansa päivän päätteeksi. Arvoitukset voivat liittyä esimerkiksi kasveihin, kesään tai retki-kohteisiin. Ohjaaja voi näyttää aamupiirissä kuvaa kerättyä kasvia ja kysyä, mikä kasvi se voisi olla. Kasvia voisi koskea, haistella ja ohjaaja voi antaa vihjeitä.

4 Sanaleikit

Sanaleikeissä voidaan käyttää loruja avuksi ja miettiä äänteitä ja mitkä sanat alkavat tietyllä kirjaimella. Leikeistä lapset voivat piirtää karttoja esimerkiksi mikä ei kuulu joukkoon apina, banaani, aurinko, apila, ananas vai avain. Lautapelien kuten muistipelin avulla voidaan myös leikkiä lapsen kanssa sanojen kanssa, mikä kuuluu joukkoon ja mikä ei. Sanaleikit voivat liittyä kasveihin esimerkiksi mikä ei kuulu joukkoon ruohonkorsi, voikukka, valkovuokko vai apilankukka. Kasveja voidaan haistella ja kosketella ja miettiä samalla vastausta.

Leikki

Aiheena:	Piha- ja perinneleikit sekä vesileikit
----------	--

Lasten kanssa voidaan pelata pihalla tai retkillä piha- ja perinneleikkejä. Lapset voivat kysyä vanhemmiltansa heidän lapsuuden leikkejä ulkona ja samoja leikkejä voidaan opettaa päiväkodissa. Sen lisäksi leikitään vesileikkejä. Niitä voidaan leikkiä saippuakuplia tekemällä tai hiekkaleikeissä vettä voidaan käyttää rakennusten lujittamisessa. Jos päiväkodista löytyy muovinen jokiverkosto, joka kasattuna muodostaa reitin ja pitää vettä sisällään, voidaan sillä leikkiä myös veneillä tai itse tehdyillä laivoilla.

1 Pilven muoto

Lasten kanssa ulkona tai retkellä voidaan mennä makuuasentoon ja katsella pilviä. Voidaan miettiä, mitä pilvet muistuttavat.

2 Hyppynaru

Hyppynarua on esitelty tarkemmin liikunnan osiossa lokakuussa, ja sieltä löytyy muun muassa Nallekarhu-loruleikin sanat (s. 52).

3 Väri

Väri-leikkiä leikitään niin kuin liikunnan elokuussa selitettyä Peiliä (s.34). Värissä yksi henkilö on muiden edessä esimerkiksi 3-5 metrin päässä. Muut ovat viivalla odottamassa värejä. Edessä olija sanoo, kuka saa liikkua, kuinka monta askelta ja millä tyylillä. Liikkua saa se, jolta löytyy

päältään sanottua väriä. Ensimmäinen, joka yltää koskettamaan edessä olijaan pääsee tämän paikalle ja leikki voi alkaa alusta.

4 Tervapata

Maahan piirretään ympyrä. Leikkijät asettuvat ympyrän viereen sen ulkopuolelle, ja yksi jää kiertäjäksi ja kiertää piiriä sen ulkopuolella. Hänellä on kädessä tikku, hernepusi, käpy tai jokin muu esine. Ympyrän äärellä olijat katsovat koko ajan ympyrää kohti ja saavat kurkkia olkansa taakse, kun kiertäjä ei ole heidän takanaan. Kiertäjä tiputtaa esineen jonkun taakse ja lähtee juoksemaan. Kenen taakse esine onkaan tipahtanut, huomattessaan hänen tulee napata esine ja lähteä juoksemaan piiriä toiseen suuntaan. Se kumpi kerkeää piirissä olleen paikalle takaisin ensin saa paikan ja toisesta tulee kiertäjä.

Jos henkilö ei huomaa, että kiertäjä on tiputtanut hänen taakseen esineen ja kiertäjä ehtii teemmään kierroksen ilman esinettä, joutuu henkilö keskelle piiriä tervapataan. Tervapadasta pääsee pois, kun joku toinen piiristä joutuu tervapataan tai kun toisin sovitaan.

Ympäristö

Aiheena:	Retket ja kasviprässi
----------	-----------------------

Kesäkuun ja heinäkuun ehdotelmat on tässä esitetty yhdessä. Molempien kuukausien aiheena ovat retket ja kasviprässi. Eli retkillä voidaan kerätä kasveja ja lapset voivat kotona kerätä vanhempien kanssa kasveja. Niitä voidaan tutkia ja kuivattaa.

1 Kasviprässi

Tähän tarvitaan vain painavia kirjoja, kasvikirja, sanomalehteä ja talouspaperia.

Yhdessä lasten kanssa voidaan kerätä aina muutama kasvi kerrallaan. Voidaan sopia, että jokainen lapsi kerää 2-3 kasvia. Kotona vanhempien kanssa he voivat kerätä enemmän. Kasvi pyritään saamaan juurineen prässättäväksi. Mullat ravistellaan pois kasvista.

Voidaan käyttää kasvipuristinta tai kirjoja. Painava kirja avataan joltakin sivulta, ja sivulle laitetaan sanomalehti, talouspaperi ja kasvi. Kasvin päälle asetellaan toinen talouspaperi ja sama sanomalehti taitellaan kasvin päälle. Lehteä taittaessa tulee varoa, ettei kasvi taitu tai liiskaannu

väärin. Sitten kirja laitetaan kiinni tai sen jollekin toiselle aukeamalle voidaan asettaa toinen kasvi samalla tavalla kuin ensimmäinen. Kirjan päälle asetellaan muutama painava kirja, jotta kasvit littaantuvat paremmin.

Kasveja tarkistellaan aluksi päivittäin. Talouspaperi ja sanomalehti imevät kasvista kosteuden. Ne tulisi vaihtaa melkein joka päivä, jottei kasvi vahingossa homehdu tai vaurioidu. Kuivunut kasvi liimataan paperille tai käytetään askartelussa. Jotta kasvi säilyy eikä mene rikki se voidaan myös päällystää kontaktimuovilla.

Liikunta

Aiheena:	Pelit ja retket
----------	-----------------

Pelinä voi olla pöydän ääressä pelattava peli tai joku oikea peli kuten jalkapallo tai sähly. Sen lisäksi voidaan luoda ja ideoida lasten kanssa uusia erilaisia pelejä. Yksi peleistä, jota voidaan pelata missä vain, on huhtikuussa pelattu muistipeli (s. 113).

Heinäkuussa voidaan kerrata ja seurata lasten vuodessa oppimia asioita, mitä tulisi seuraavana vuotena kehittää, lisätä, muuttaa tai tukea. Pelejä voidaan pelata samoja, joita kesäkuussa esiteltiin. Tänä kuuna erityisesti kiinnittää huomiota lasten mielenkiintoihin liikunnan suhteen. Retkellä menkää uudelle alueelle, puistoon tai jos mahdollista matkatkaa veden äärelle.

1 Kori

Tätä voidaan pelata millä tahansa ympäriltä löytyvän esineen avulla. Koria voidaan pelata siivotessa, ulkona kahdestaan vanhempaa odottaessa kotiinlähdön vuoroa tai vaikka lapset keskenään. Koriin tarvitaan koria symboloiva tavara kuten ämpäri, roskis, lelulaatikko tai kolo. Se voi myös olla yhteisesti sovittu, että maassa kohdassa x on kori. Tehtävänä on saada mahdollisimman monta koria. Esinettä voidaan heitellä kavereitten kesken ennen koria. Esineet voivat olla kiviä, leluja, palloja, käpyjä tai vaikka paperitolloja. Voidaan laskea kuinka monta koria saadaan yhteensä tai kilpailla kuka saa tehtyä enemmän koreja.

2 Pesäpallo

Oikeaa pesäpalloa ei tarvitse pelata, mutta muutama räpylä ja pehmustettu maila sekä pehmustetulla pallolla pystyy saamaan erilaista toimintaan ulkoiluun tai retkellä puistossa. Tennispallon kokoinen pehmeä pallo kuten vaahtomuovipallo voi olla hyvä lyönnin osumiseen tarkoitettu pallo. Se ei lennä vahingossa puiston rajojen ulkopuolelle tai satu osuessaan johonkuhun.

Jos on vaikeaa osua pystysuorassa lentävään palloon, voidaan myös tehdä syöttöteline. Teline pitelee palloa lapselle oikeassa tasossa, jolloin taka-alalta maila lähtiessä käsien suoristuttua, maila osuu palloon tai telineeseen. Teline voi olla yksinkertaisesti pahvinen ontto rulla. Sen verran leveä halkaisijaltaan, että se pysyy pystyssä. Teline voidaan tehdä myös muovista kuten PVC-putkesta, jolloin kostea maa tai pieni sade ei heti tuhoa telinettä. Pallo ei saa kuitenkaan istua liian tukevasti putken sisään eli sen tulisi vain hiukan uppoutua putken sisään. Tällöin palloon osuminen on täydellistä.

Pesäpalloa voidaan myös kopitella joko lapset keskenään tai ohjaaja voi olla siinä mukana. Tällöin myös tennispallo voi olla kätevä. Kopittelussa kannattaa olla räpylöitä, jolloin pelistä saa lisää tietoa, kokemusta ja itselle elämyksiä.

Matematiikka

Kesällä ohjaajat arvioivat toteutunutta vuotta, ja sitä kuinka lapset ovat kehittyneet, ja miten matematiikkaan liittyen lapset ovat oppineet käsitteitä, vertailua, mittaamista tai eri muotoja.

Musiikki

Aiheena:	Lasten oma lauluääni ja laululeikit
----------	-------------------------------------

Kesäkuussa lauletaan niitä lauluja, joita lapset haluavat ja toivovat. Lauluja voidaan laulaa retkillä, puistossa ja pihalla, eli muuallakin kuin vain sisällä lapselle tutuissa tilanteissa. Kesällä harjoitellaan värejä kuukausilauluissa ja tuttuja laululeikkejä. Sen lisäksi ohjaajat voivat suunnitella tulevaa vuotta ja miettiä, mihin tulisi kiinnittää enemmän huomiota.

1 Lauluja

Kuukauden lauluina ovat Väriarvoituksia (Soili Perkiö & Hannele Huovi), Piiri pieni pyörä (kansanlaulu), Yksi pieni elefantti (leikkilaulu), viisi pientä ankkaa (leikkilaulu)

Askartelu

Aiheena:	Kasviprässi, Suomen lipun päivä, helatorstai, helluntai, juhannus ja retket
Käytetyt tekniikat:	erilaiset askartelumateriaalit, luonnosta löytyvät materiaalit ja kasvit, kasvien prässäys,

Kesäkuussa voidaan kerrata erilaisia tekniikoita ja kysyä, mitä lapsi haluaa tehdä. Lapselta voi kysyä, mitä välineitä hän haluaa käyttää. Sen lisäksi kesän aikana retkillä voidaan kerätä kasveja, kuivattaa ne ja tehdä kasviprässi. Kasviprässi on myös ympäristön aiheena, josta löytyy ohjeet sen tekemiseen (s. 126). Suomen lipun päivää voidaan juhlaa askartelemalla sisällä tai retkellä.

1 Suomen lippu luonnossa

Tarvikkeet: löytyy paikan päältä

Ohje: Retkellä puistossa, rannalla, luonnossa voidaan lasten kanssa luoda Suomen lippu luontoon. Materiaaleina käytetään lähellä ympäristöstä löytyviä esineitä. Jos mukana on retkireppu ja sieltä löytyy kamera, voidaan lippu ikuistaa ja jakaa myös vanhemmille. Riippuen lipussa käytetyistä materiaaleista, lippu voidaan lähtiessä jättää paikalleen.

VINKKEJÄ

KIELI

Mustajärvi ja Tuominen ovat tehneet oppaan Tampereen kaupungin päiväkodeille kielien kehityksen erityisvaikeuksien tukemiseen liikunnan keinoin, ja siitä löytää ideoita liikuntaan ja kieleen liittyen:

Mustajärvi, Susanna & Tuominen, Elisa 2012. Kielilukot auki liikunnan avaimella. Liikuntaopas kielellisten erityisvaikeuksien tukemiseen Tampereen kaupungin päiväkotien erityisryhmille. Tampereen ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

LEIKKI

Uusia ideoita rakenteluun lasten kanssa. Alatalo ideoi erilaisia tapoja hyödyntää pahvia lasten kanssa rakentamisessa:

Alatalo, Anni 2014. Kohti elämyksellistä ja luovaa leikkiä – Aaltopahvisen lelun konseptisuunnittelu. Savonia-ammattikorkeakoulu. Muotoilun koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Lapsen leikkimisen kehityksestä on tullut uusi kirja, jonka on kirjoittaneet Helenius ja Lummelahti. Siinä kehityksen lisäksi erilaisia leikkejä, ideoita ja selityksiä niiden taustalla.

Helenius, Aili & Lummelahti, Leena 2013. Leikin käsikirja. Juva: PS-kustannus.

Masko ja Rauas ovat tehneet opinnäytetyön sääntöleikkeihin liittyen. He ovat mietti-neet, mitkä leikit esimerkiksi ryhmäyttävät, tukevat itsetuntoa tai vähentävät ag-gressiota.

Masko, Jenna & Rauas, Elisa 2008. Kapteeni käskee – sääntöleikkiopas 3-6-vuotiaiden lasten kasvun ja kehityksen tueksi. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Leikin kehityksestä ja tietoa leikistä eri näkökulmista on toimittanut Piironen kirja, josta lopusta löytyy kasa erilaisia leikkejä kuten piiri-, kahden keskeisiä – ja sääntöleik-kejä.

Piironen, Liisa. Leikin pikkujättiläinen. Porvoo: WSOY.

Lapsen vapaasta luovasta leikistä ja sen tukemisesta on Vehkalahti ja Urho kirjoittaneet kirjan.

Vehkalahti, Reetta & Urho, Tuomas 2013. Leikki on totta! Näkökulmia vapaan leikin tekemiseen. Helsinki: Lasten Keskus.

YMPÄRISTÖ

Tiedevinkkejä voi löytää vaikka sesamstreet.org-sivustolta. Sieltä löytyy erilaisia ideoita ja tehtäviä, mitä voi tehdä lasten kanssa. www.sesamstreet.org/stem

Tiedevinkkejä voi löytää vaikka www.sesamstreet.org-sivustolta. Sieltä löytyy erilaisia ideoita ja tehtäviä, mitä voi tehdä lasten kanssa.

Kasvien prässäämiseen tai oman kasvipuristimen tekemiseen lisää tietoa:

[http://www.oppimispolku.fi/metsa_suomi/polku.nsf/liitteet-byid/4442527F0B575C67C2256D56003C86AC/\\$file/Kasvipuristin_ohje.pdf/](http://www.oppimispolku.fi/metsa_suomi/polku.nsf/liitteet-byid/4442527F0B575C67C2256D56003C86AC/$file/Kasvipuristin_ohje.pdf/)

Ympäristökasvatuksesta, tietoa erilaisista menneistä hankkeista voi saada Cantellin toimittamasta kirjasta. Cantell Hannele (toim.) 2004. Ympäristökasvatuksen käsikirja. Juva: PS-kustannus.

LIIKUNTA

Nuori Suomi -sivustolta löytyy kaikenlaisia ideoita ja valmiita leikkejä, liikuntaratoja. <http://www.sport.fi/varhaiskasvatus/varhaiskasvattaja>

Jos kaipaa yleispätevää liikuntapakettia, mallia voi ottaa Mänttärin ja Untisen tekemästä liikuntasalkusta opinnäytetyönä. Ryhmän tai koko yksikön yhteiseen liikuntalaukkuun voidaan laittaa yleisiä liikuntavälineitä tai laukku voidaan tehdä erikoiseksi vaikka tiettyyn liikuntaa varten.

<http://www.lapsenjanuorenhyvaarki.fi/liikkalaukku.html>

Liikuntaleikkejä ja -tuokio ideoita voi saada uudesta Elina Pullin kirjasta. Pulli, Elina 2013. Lupa liikkua. Liikuntaleikkejä ja -tuokioita varhaiskasvatukseen. Saarijärvi: Lasten Keskus.

Lapsen liikumisen arvioimisessa apua voi saada Karvosen kirjasta. Karvonen, Pirkko 2000. Hyppää pois! Lapsen motoriikan arviointi ja kehittäminen. Helsinki: Tammi. 2. painos.

Liikunnassa voidaan mennä myös maailmanympärimatkalle. Laakson ja Ojalan opinnäytetyönä he tekivät 8 viikon aiheisen liikuntatuokiopakettin, jossa jokaisessa tuokiossa vierailaan yhdessä maassa eli yhteensä 8 maata.

Laakso, Juha & Ojala, Pepe 2012. "Matka maailman ympäri kahdeksassa viikossa" - musiikkia ja liikuntaa päiväkotit Savotassa. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Helsingin toimiyksikkö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

http://www.socca.fi/files/2005/MATKA_MAAILMAN_YMPARI_KAHDEKSASSA_VIIKOSSA.pdf

MATEMATIIKKA

Matematiikkaan liittyviä toiminnallisia tehtäviä sisältävä kirja, jonka ovat kirjoittaneet Kajetski ja Salminen:

Kajetski, Tilly & Salminen, Minna 2009. Matikasta moneksi. Toiminnallista matematiikkaa varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. Saarijärvi: Lasten Keskus.

3-5-vuotiaille suunnattu matematiikkaan liittyvä kehittämisohjelma Nallematikka, jonka on kustantaja Niilo Mäki Instituutti:

Mattinen, Aino; Räsänen, Pekka; Hannula, Minna & Lehtinen, Erno 2010. Nallematikka – Varhaisten matemaattisten oppimisvalmiuksien kehittämisohjelma. Kustantaja Niilo Mäki Instituutti

MUSIIKKI

Laululeikkejä voi löytää Mannerheimin lastensuojeluliiton sivustolta.

http://www.mll.fi/vanhempainnetti/lasten_leikit/pienten_lasten_leikit/

Laulu- ja rytmileikkejä, jotka tukevat motorista kehitystä. Raappana on tehnyt aiheeseen liittyvän opinnäytetyön.

Raappana, Mirva 2013. Laulu- ja rytmileikit kolmesta neljään vuotiaan lapsen motorisen kehityksen tukena. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Fysioterapian koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Selin on tehnyt opinnäytetyön perinneleikeistä ja lauluista arjessa.

Selin, Satu 2012. Perinnepiirileikit ja -laulut arjen käyttöön. Mikkelin ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

ASKARTELU

Pinterest-sivusto, jolta löytyy erilaisia askarteluideoita. <http://www.pinterest.com/ruostes/lasten-askartelu/>

Hepokatti-sivusto, jolta löytyy erilaisia lasten askarteluohjeita. <http://www.hepokatti.fi/askarteluohjeita>

LÄHTEET

KIELI

Karvonen, Suvi & Virtanen, Essi 2011. Välineet tuntoaistikokemusten tuottajana. Opasvihko Jyväskylän ammattikorkeakoulun multisensorisesta välineistöstä. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Toimintaterapian koulutusohjelma, sosiaali-, terveys-, ja liikunta-ala. Opinnäytetyö.

Mikkola, Hanna-Kaisa 2010. Aistien ruokamaailmaan – opas kerhonojajalle. Opas 7. Helsinki: Kerhokeskus – koulutyön tuki ry.

Papunet 2012. Haju- ja makuaisti vuorovaikutuksessa. Viitattu 23.5.2014. <http://papunet.net/tietoa/haju-ja-makuaisti-vuorovaikutuksessa>

Siitonen, Jenni 2011. Aistiharjoitteet leikki-ikäisten lasten ruokaennakkoluulojen vähentämisen apuna. Laurea-ammattikorkeakoulu. Leppävaaran toimiyksikkö. Hotelli- ja ravintola-alan liikennejohdon koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

LEIKKI

Esselström, Lee 2006. Strömsössä. Kääntänyt Yli-Knuuttila 2009. Kestävät saippuakuplat syntyvät siirapista. Julkaistu 23.09.2009. Viitattu 24.3.2014.

<http://olotila.yle.fi/perhe/leikit/kestavat-saippuakuplat-syntyvat-siirapista>

Kekki-Kärkkäinen, Pirkko. Kesälomapuuha. Viitattu 24.3.2014.

<http://www.lastenmaa.net/00010560-kesalomapuuha>

Ojanperä, Sini 2012. Saippuakuplan salaisuus on koostumuksessa. Yle uutiset. Kotimaa. Julkaistu ja päivitetty 16.6.2012. Viitattu 24.3.2014.

http://yle.fi/uutiset/saippuakuplan_salaisuus_on_koostumuksessa/6171391

Söderblom, Pirjo ia. Kim-leikki. Viitattu 24.3.2014.

<http://www.lastenmaa.net/00010567-kim-leikki>

YMPÄRISTÖ

5 Fun science experiments for kids (w/ Grover!) #5facts Viitattu 22.3.2014
<http://www.youtube.com/watch?v=BeLT-O8Mz2M>

LIIKUNTA

Karvonen, Pirkko 2000. Hyppää pois! Lapsen motoriikan arviointi ja kehittäminen. Helsinki: Tammi. 2. painos.

Nuori Suomi ia. Varhaiskasvattaja. Viitattu 20.3.2014. <http://www.sport.fi/varhaiskasvatus/varhaiskasvattaja>

Pulli, Elina 2013. Lupa liikkua. Liikuntaleikkejä ja -tuokioita varhaiskasvatukseen. Saarijärvi: Lasten Keskus.

MATEMATIIKKA

Kajetski, Tilly & Salminen, Minna 2009. Matikasta moneksi. Toiminnallista matematiikkaa varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. Saarijärvi: Lasten Keskus.

ASKARTELU

Lastenmaa.net, ia. Taikataikina. Viitattu 29.5.2012. <http://www.lastenmaa.net/00010437-taikataikina>

Majanen, Ulla-Maija 1994a. Päivähoidon ja alkuopetuksen LUOVA ASKARTELUVUOSI 1. Vantaa: Oy Handmade Ab.

Majanen, Ulla-Maija 1994b. Päivähoidon ja alkuopetuksen LUOVA ASKARTELUVUOSI 2. Vantaa: Oy Handmade Ab.